

Μ Ε Τ Α Σ Ω Φ Ρ Ο Ν - Ι Σ Τ Ι Κ Η

Μ Ε Ρ Ι Μ Ν Α

Μετέχουσα Σπουδάστρια

ΔΡΟΣΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός

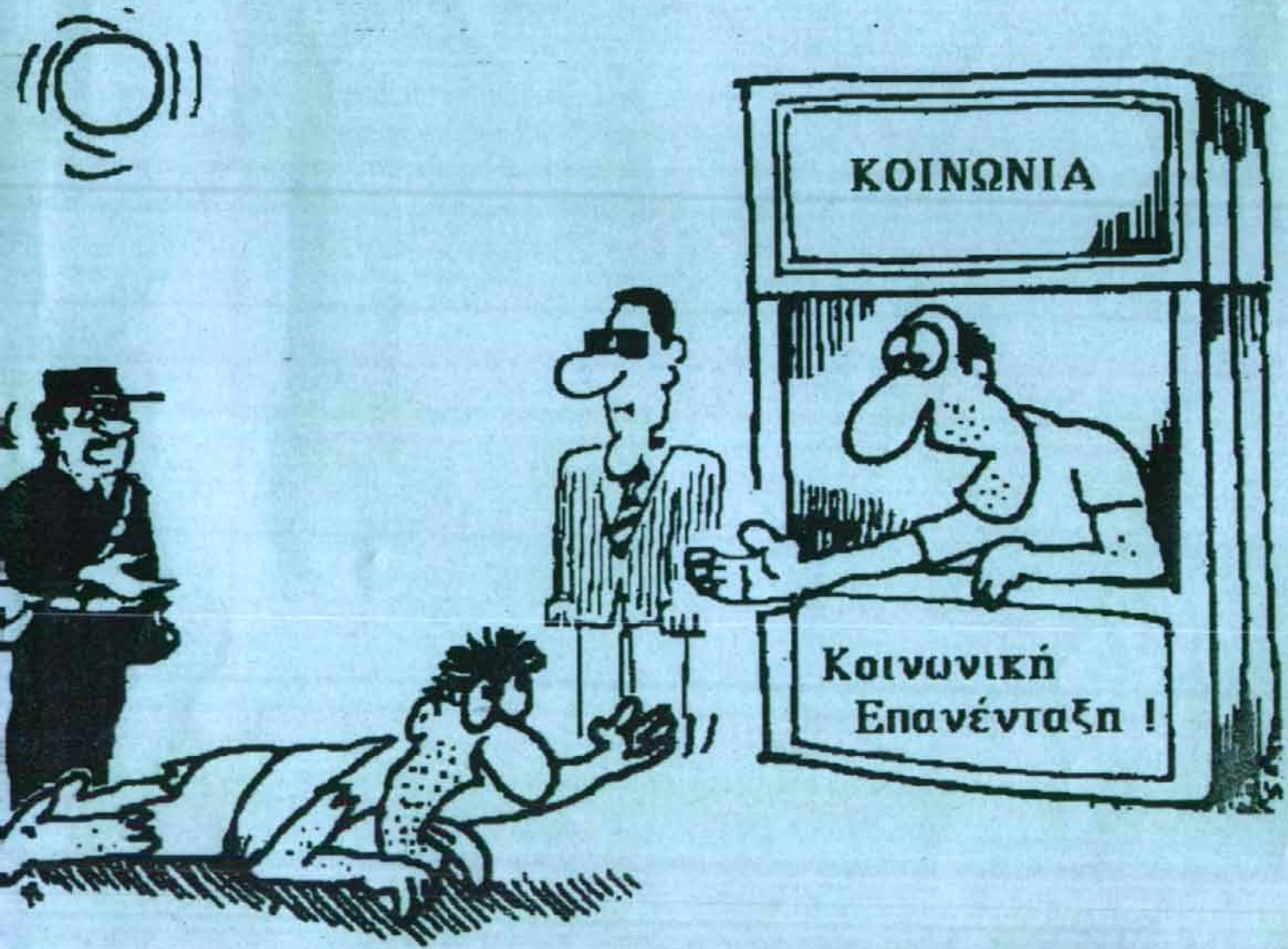
Παπαδημητρίου Αθανάσιος
Επίκουρος Καθηγητής

Πτυχιακή για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

Πάτρα, Ιανουάριος 1984

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	852
----------------------	-----

ΜΕΤΑΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Μετέκρουσα Σπουδάστρια

Θρέου Γεωργία

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός

Παραδειριού Παναγιώτης

Πτυχιακή για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

Πάτρα, Ιανουάριος 1994

III

Α Ν Α Γ Ν Ω Ρ Ι Σ Η

Στους γονείς μου
Νίκο και Δήμητρα Δρόσου

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	ΣΕΛ.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	I
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	III
 <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ I</u>	
<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	1
Το πρόβλημα	2
Σκοπός της μελέτης.....	3
Συντηρήσεις.....	4
 <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ II</u>	
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ</u>	
ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	5
ΜΟΝΤΕΛΑ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	14
ΚΡΑΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ	
Α.Το μοντέλο κράτος-φιλελεύθερη κοινωνία	14
Β.Το μοντέλο αυταρχικό κράτος	15
Γ.Το μοντέλο απολυταρχικό κράτος	15
ΜΟΝΤΕΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ	
Α.Το μοντέλο κοινωνία Περι-κρατική	16
Β.Το μοντέλο κοινωνία της διαρκούς επιτήρησης ...	17
ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	18
ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ	
Εξέλιξη της ποινικής καταστολής(διαχρονικά).....	22
Ο Βαβυλωνιακός κώδικας του Χαμμουραπί	23
Η βιβλική νομοθεσία	24

I. Ποινική καταστολή στην Αρχαία Ελλάδα	25
II. Ποινική καταστολή στην Αρχαία Ρώμη	29
III. Ποινική καταστολή στην περίοδο 513-1600	34
Ποινική καταστολή στην περίοδο 1600-1700	38
Ποινική καταστολή στην περίοδο 1700-1876	40
Ποινική καταστολή στην περίοδο 1876-1945	42
Ποινική καταστολή στην περίοδο 1945-	44
Η εξέλιξη της ποινικής καταστολής στον ελληνικό χώρο	47
Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 18ο ΑΙΩΝΑ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ	58
Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ	65
ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΤΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ	
Α. Ο μύθος της κοινωνικής προστασίας	70
Β. Ο μύθος της επανακοινωνικοποίησης	78
ΙΔΡΥΜΑΤΙΣΜΟΣ	84
Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ	91
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ	
α. Μεταρρυθμιστική τάση	98
β. Περιοριστική τάση	98
γ. Καταργητική τάση	100
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΑΥΤΩΝ	
α. Μεταρρυθμιστική τάση	101
β. Περιοριστική τάση	104
γ. Καταργητική τάση	105

ΜΕΤΑΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Νομοθετικές ρυθμίσεις του Ν.1851/1989 106

ΙΣΧΥΟΥΣΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΤΑΙΔΡΥΜΑΤΙΚΗ

ΑΡΩΓΗ Ν.1851/1989 111

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 121.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ 126

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΠΙΚΩΝ "ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ"..... 132

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ 136

Είδος έρευνας 137

Σκοπός έρευνας 137

Υποθέσεις-Προβληματική 138

Μέθοδος συλλογής πληροφοριών..... 138

ΚΥΡΙΑ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ 143

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

κος Κ.Υπεύθυνος Κ.Α.της Κ.Υ.της Κλειστής

Φυλακής Κορυδαλλού 145

κος Μ.Π.,-πρόεδρος του Συλλόγου Συμπαράστασης

Κρατουμένων "ΟΝΗΣΙΜΟΣ"..... 150

κος Γ.Υπεύθυνος-Ν.Ε.Α.Ε. στην Πάτρα 160

κος Ν.Γ.-Δικηγόρος-Α.Π.Θ. 168

Πατήρ Ν.Σ.-Μέλος της Ε.Π.Α.Πάτρας 180

Πατήρ Ν.Σ.-Εκπρόσωπος Εκκλησιαστικού Φορέα 183

κα Κ.Μ.-Εγκληματολόγος (Dr)..... 186

κα Κ.Ι.-Δικηγόρος 196

	ΣΕΛ.
κος Δ.Σ.-Οικονομολόγος-πρώην έγκλειστος	202
κος Κ.Τ.-Σωφρονιστικός υπάλληλος	214
Ο.Α.Ε.Δ.	215
Υπουργείο Εργασίας	216
Υπουργείο Δικαιοσύνης	216
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	217
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	217

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Α. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	235
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	244
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'	249
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'	275
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	290

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η θεωρητική προσέγγιση των συνθηκών (κοινωνικών, επαγγελματικών, ψυχολογικών) κοινωνικής ένταξης των πρώην εγκλειστών και η "διερεύνηση" της έκτασης και τρόπου εφαρμογής της στην Ελλάδα.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης γίνεται μακρογενική θεωρητική ανασκόπηση σχετικά με την μετασφρονιστική μέριμνα στην Ελλάδα. Στο τμήμα αυτό παρουσιάζεται η ιστορική και κοινωνική εξέλιξη της ποινικής καταστολής, όπως αυτή εξελίχθηκε με το πέρασμα των χρόνων, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Περιγράφονται τα πιο γνωστά μοντέλα αντεγκληματικής πολιτικής, το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, οι ρόλοι και οι επιπτώσεις της φυλάκισης ως μέσο σφρονισμού. Ακόμη γίνεται αναφορά στις επιστημονικές τάσεις έναντι του προβλήματος της φυλακής και στην κριτική αυτών όσον αφορά την πρακτική τους εφαρμογή.

Τέλος, γίνεται παράθεση των νομοθετικών ρυθμίσεων του Ν.1851/1989 όσον αφορά τη μεταϊδρυματική αρωγή στην Ελλάδα και του ρόλου που μπορεί να υιοθετήσει η τοπική κοινότητα στην πρόνοια και την καταστολή του εγκλήματος.

Το δεύτερο μέρος της μελέτης αναφέρεται στην "έρευνα" που πραγματοποιήθηκε. Συγκεκριμένα, η "έρευνα" έχει τη μορφή συνεντεύξεων και διεξήχθη σε ιδιώτες ή υπηρεσίες που είτε λόγω ιδιότητας, είτε λόγω ενδιαφέροντος ασχολούνται με το θέμα της μετασφρονιστικής μέριμνας στην Ελλάδα. Στόχος της "έρευνας" αυτής ήταν η ανίχνευση του βαθμού και των συνθηκών άσκησης μετασφρονιστικής μέριμνας στην Ελλάδα και η διερεύ-

II

νηση αντιλήψεων για την εφαρμογή οργανωμένης μετασφρονιστικής μέριμνας και αρωγής με κύριο σκοπό την καταγραφή των παραγόντων που θα πρέπει να αναζητηθούν, να εξετασθούν, να μελετηθούν για την παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου τεκμηριωμένου τρόπου ανάληψης δράσης στον ευαίσθητο αυτό τομέα της κοινωνικής μας ζωής.

Το σημαντικό συμπέρασμα που προέκυψε από την ανάλυση των συνεντεύξεων είναι ότι στην Ελλάδα δεν εφαρμόζεται, δεν λειτουργεί οργανωμένη και συστηματική παροχή αρωγής, σε ανθρώπους που αποτέλεσαν αντικείμενα κατασταλατικών δυνάμεων (φυλακή), είτε από τον ιδιωτικό, είτε από τον κρατικό τομέα.

Η εισήγηση που γίνεται στο μέρος αυτό, και που είναι αποτέλεσμα του θεωρητικού και ερευνητικού υλικού, αναφέρεται στην αναγκαιότητα ανάπτυξης συστηματικής μελέτης στο θέμα της μετασφρονιστικής μέριμνας και στην δημιουργία ενός θεωρητικού συστήματος ατομικής και κοινωνικής στήριξης που να είναι κατανοητό στο θεωρητικό επίπεδο και αποτελεσματικό στο πεδίο εφαρμογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ύπαρξη ενός σκοπού όπως η κοινωνική "επανάταξη"- "επανακοινωνικοποίηση"- "ένταξη" σ' ένα νομοθέτημα σαν τον Σωφρονιστικό Κώδικα δεικνύει ένα υψηλό βαθμό ευαισθητοποίησης της επίσημης Πολιτείας προς τους παραβάτες της. Και λέγοντας "κοινωνική επανάταξη" στην ελληνική περίπτωση δεν μπορεί παρά να σημαίνει τη μέριμνα της Πολιτείας μέσω των αρμόδιων φορέων και την ευθύνη της κοινωνίας για την ομαλή επάνοδο του κρατούμενου στο οικογενειακό, επαγγελματικό, και κοινωνικό περιβάλλον. Ο σκοπός όμως αυτός αποτελεί ένα ιδεώδες προς το οποίο τείνει η εφαρμογή του νόμου, αλλά αυτό το ιδεώδες δεν ελέγχεται κατά πόσο μπορεί να επιτευχθεί με βάση την ύπαρξη των υφιστάμενων κοινωνικών δομών και αντιλήψεων.

Αποτέλεσμα λοιπόν, η φυλακή σήμερα να λειτουργεί ως ο τόπος εφαρμογής της στερητικής ποινής της ελευθερίας, ενώ ο θεσμός της κοινωνικής επανάταξης να έχει "ξεχαστεί". Και εδώ επιβεβαιώνεται ακόμη μια φορά ο Καρανίκας ο οποίος έγραψε το 1948, ότι η εκάστοτε επαναλαμβανόμενη προσπάθεια σωφρονιστικής μεταρρύθμισης εντοπίζεται στη δημιουργία ενός μάλλον θεωρητικού νομοθετικού οικοδομήματος χωρίς πρακτικό αντίκρουσμα (Λαμπροπούλου Ε., 1990-'92, σελ. 121).

Στην απαισιόδοξη αυτή πρόταση έρχονται να συμφωνήσουν και τα δεδομένα της ελληνικής δικαιοσύνης τα οποία δε φαίνεται να αφήνουν και πολλά περιθώρια αισιοδοξίας, ως προς τις βελτιωτικές δυνατότητες των φυλακών. Για το σύνολο των καταδικασθέντων 1.208.089 το ποσοστό υποτροπής είναι 39,18%. Σημειώνεται ακόμη μια σταθερή αύξηση του ποσοστού υποτροπής.

Από 32,02% το 1976, φθάσαμε στο 43,83% το 1985" (Τσαλίκουλου Φ., 1989, σελ. 171). Οι πόρτες της φυλακής μοιάζουν νάβαι "περι-στρεφόμενες". Ο ένας στους δύο ή τρεις που εισέρχεται για πρῶ-τη φορά, είναι βέβαιο ότι θα εισέλθει ξανά!

Τα αποτελέσματα είναι ὄντως δυσοίωνα. Δεν πρέπει ὄμως, να μας διαφεύγει ότι στη χώρα μας παρόλες τις δυνατότητες που παρέχει ο Σ.Κ. δεν εφαρμόσθηκε κανένα είδος "μεταχείρι-σης" και επιπλέον η προσπάθεια κοινωνικής "επανάταξης" των κρατουμένων υπό τη μορφή οργανωμένης βοήθειας εκ μέρους της Πολιτείας βρίσκεται στα πρώτα της βήματα.

Με βάση τα ανωτέρω προβληματίζομαι αν θα ήταν σκόπιμο να εγκαταλειφθούν οι προσπάθειες εφαρμογής των στόχων των νο-μοθετημάτων κοινωνικής πολιτικής—όπως ο Σ.Κώδικας—. Αλλωστε ας μη ξεχνάμε το ρητό που μιλάει σε όλους μας και σε ὅλες τις εποχές (αποδίδεται στον Ελτριτς Κλήβερ): "Αν δεν είσαι μέ-ρος του προβλήματος, τότε, είσαι μέρος της λύσης" (Τσιμπούκης Κων. 1993, σελ. 7).

Το πρόβλημα

Σήμερα είναι γενικά παραδεκτό πως προβλήματα δημιουρ-γούνται στους πρώην εγκλείστους και μετά την έκτιση της ποι-νής τους λόγω του ελλιπούς τρόπου με τον οποίο έχει οργανω-θεί έως σήμερα η μετασφρονιστική μέριμνα. Η μόνη προσπάθεια από την επίσημη Πολιτεία για την αντιμετώπιση του προβλήμα-τος γίνεται από τις Εταιρείες Προστασίας Αποφυλακισμένων που οργανώθηκαν με τον α.ν. 8691/1937 στις 58 έδρες των Πρωτοδι-κειών της χώρας και που σήμερα "αγνοείται η τύχη τους".

Από τη μια το πρόβλημα της κοινωνικής απόρριψης, από την ἄλλη το πρόβλημα της επαγγελματικής αποκατάστασης (Δασκαλά-

κης Η., 1988, σελ. 308-309), τα οποία ενισχύονται και από την ισχύουσα νομοθεσία ότι στο ποινικό μητρώο πρέπει να καταγράφονται όλες οι συνέπειες από την απαγγελία μιας καταδικαστικής απόφασης (η χάρις, η αμνηστία, η υψ' όρον απόλυσις εκ των φυλακών, κ.τ.λ.), οι συνθήκες της επανόδου του αποφυλακισμένου στο κοινωνικό σύνολο είναι αρκετά δυοχερείς και αρκετά ευπαθείς στην υποτροπή.

Η αντιμετώπιση της υπάρχουσας κατάστασης-μέχρι σήμερα- γίνεται χωρίς συστηματική αντιμετώπιση και υποστήριξη. Ο αποφυλακισμένος επίσης εξακολουθεί να αποτελεί τον αποδομορπαιό τράγο των νομιμόφων πολιτών και την εύκολη λεία των κατασταλτικών δυνάμεων.

Για την μετασφρονιστική μέριμνα των αποφυλακισμένων δεν υπάρχουν στοιχεία που να δηλώνουν ότι εφαρμόζεται ή ότι έχει γίνει συστηματική μελέτη για την εφαρμογή της αν και ο Σφρονιστικός Κώδικας (αρθ. 48-56 του ν. 1851/1989) ορίζει συγκεκριμένες μορφές μεταϊδρυματικής μέριμνας.

Σκοπός της μελέτης

Η διαπίστωση του πιο πάνω προβλήματος αποτέλεσε αφορμή για την διεξαγωγή της παρούσας μελέτης που σκοπό έχει την θεωρητική προσέγγιση της επανένταξης των κρατουμένων στην ελληνική κοινωνία.

Συγκεκριμένα η μελέτη αυτή αποσκοπεί:

α) στην περιγραφή των συνθηκών (κοινωνικών, επαγγελματικών, ψυχολογικών) κάτω από τις οποίες τελείται η κοινωνική επανένταξη των πρώην κρατουμένων

β) στην ανίχνευση του βαθμού αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος (της κοινωνικής ένταξης των πρώην κρατουμένων)

γ) τη διατύπωση παραμέτρων που πρέπει να ερευνηθούν για τη σαφή κατανόηση και επίλυση του προβλήματος.

Συντμήσεις:

Α.Π.Θ.=Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ε.Π.Α.=Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων

Κ.Ε.= Κοινωνική Εργασία

Κ.Α.= Κοινωνικός-ή Λειτουργός

Κ.Υ.= Κοινωνική Υπηρεσία

Ν.Ε.Δ.Ε.=Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης

Ο.Α.Ε.Δ.=Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού

Σ.Κ.= Σωφρονιστικός Κώδικας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Γενικά στοιχεία αντεγκληματικής Πολιτικής

Το βασικό πρόβλημα που δεσπόζει στις σύγχρονες ποινικές και σωφρονιστικές νομοθεσίες είναι η χάραξη μιας αντεγκληματικής πολιτικής στην οποία αφ'ενός θα εφαρμοσθούν-σε θεωρητικό επίπεδο-τα μέτρα κοινωνικής επανεντάξεως των κρατουμένων με τον σεβασμό της προσωπικότητάς τους, μέσω της χρήσης ειδικών μεθόδων μεταχειρίσεώς των και αφ'ετέρου θα προσαρμοσθούν-σε πρακτικό επίπεδο-τα μέτρα αυτά με τις υπάρχουσες δυνατότητες εκτίσεως ποινών (π.χ. έλλειψη χώρου στα σωφρονιστικά καταστήματα)σε κάθε συγκεκριμένη χώρα. Γίνεται έτσι, φανερό ότι τα πρότυπα συστήματα (μοντέλλο)που παρουσιάζονται ως επιτυχημένα σε μια χώρα σίγουρα δεν μπορούν να εφαρμοσθούν ανεξέταστα και σε άλλες. Η χάραξη μιας αντεγκληματικής πολιτικής ποικίλλει απο τη μια χώρα στην άλλη ανάλογα με τις αντιλήψεις που επικρατούν εκεί, για τους σκοπούς της ποινικής καταστολής και για τα δικαιώματα των κρατουμένων, αλλά και ανάλογα με τις ειδικότερες (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές ή άλλες)δυνατότητες, παροχές και ανάγκες που έχει μια χώρα για τη χάραξη μιας τέτοιας πολιτικής.

Ετσι, η μόνιμη απόσπαση και υιοθέτηση μεμονωμένων μέτρων ή ιδεών από το ένα σύστημα ο'ένα άλλο ή από τη μια χώρα σε μια άλλη μπορεί να οδηγήσει σε μορφές ποινικής καταστολής χωρίς οργανική ενότητα και συνοχή μεταξύ τους. Δεν πρέπει να διαφεύγει και το γεγονός ότι κάθε σύστημα στηρίζεται και παράγεται μέσα από διαφορετικές πολιτιστικές και νομοθετικές βάσεις (π.χ. παραδοχή ή μη της σημασίας των βραχυχρόνιων ποινών, για

την άσκηση ψυχολογικού εκβιασμού; sharp short shock), ανταποκρίνεται σε διαφορετικές ανάγκες (π.χ. αντιμετώπιση αυτονομιστικών κινήματων). Εξισορροπεί αντίρροπες σχέσεις και κατευθύνσεις (π.χ. λιγότερες βραχυχρόνιες ποινές κατά της ελευθερίας αλλά περισσότερες ποινές σε χρήμα) και τέλος εφαρμόζονται με διαφορετικό τρόπο από τα δικαστήρια ή τις αρμόδιες αρχές (π.χ. χορήγηση εκτεταμένων αμνησιών ή χάριτος για την αποσυμφόρηση των φυλακών) (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 276, 293-295)

Η επισκόπηση λοιπόν κάποιων μοντέλων αντεγκληματικής πολιτικής-σε θεωρητικό επίπεδο-αποβλέπει όχι στην "παράθεση πρότυπων λύσεων" ή στη συναγωγή αυθαίρετων συμπερασμάτων αλλά στην επισήμανση απλώς ορισμένων επιστημονικών τάσεων που πιθανόν να αποτελέσουν αντικείμενο μιας άλλης μελέτης ή προβληματισμού.

Πριν όμως παρατεθούν τα ιδεολογικά ρεύματα τα οποία πιθανόν, επηρεάζουν την αντεγκληματική πολιτική, οι κατευθυντήριες γραμμές οι οποίες μπορεί να είναι ικανές να δώσουν το κλειδί για την κατανόηση της ποικιλομορφίας των γεγονότων θεωρείται σκόπιμο να οριοθετηθεί τι είναι αντεγκληματική πολιτική.

Ο Feneback όρισε την αντεγκληματική πολιτική "το σύνολο των κατασταλτικών διαδικασιών μέσω των οποίων το κράτος αντιδρά στο έγκλημα". Ο Morse Αποει πολύ αργότερα, υπογραμμίζει την αναγκαιότητα να συμπεριληφθούν στην αντεγκληματική πολιτική και "τα προβλήματα της πρόληψης και το σύστημα της καταστολής ταυτόχρονα" οριοθετώντας το πεδίο της (της αντεγκληματικής πολιτικής) ως εξής: "το σύνολο των διαδικασιών μέσω των οποίων το κοινωνικό σώμα οργανώνει τις απαντήσεις του στο

εγκληματικό φαινόμενο" (Mireille Delmas-Marty, σελ. 27-28). Οι Mireille Delmas-Marty αναφέρουν ότι "η αντεγκληματική "πολιτική" λοιπόν όπως κάθε πολιτική είναι ταυτόχρονα μια μορφή οργάνωσης της κοινωνικής ζωής που βασίζεται στην απονομή της εξουσίας η οποία καθορίζει την κατανομή των αγαθών, εγγυάται τους θεσμούς με την ευρεία έννοια (οικογένεια, σχολείο, εκκλησία ...) και προτείνει τις αξίες. Είναι, επίσης, και δράση στρατηγική, τάση προς κάποιο σκοπό" (Mireille Delmas-Marty σελ. 41-42). Ο Γ. Πανούσης οριοθετεί την αντεγκληματική πολιτική ως "η αντεγκληματική πολιτική-με την ευρεία του όρου έννοια-περιλαμβάνει την εκπαίδευση, την θεραπεία, την καταστολή, αλλά και την πειθώ" (Πανούσης Γιάννης, 1993, σελ. 17).

Αντίθετα για την Κ. Δ. Σπινέλη ο καθιερωμένος όρος "αντεγκληματική πολιτική" θα πρέπει να αντικατασταθεί από τον όρο "εγκληματοπροληπτική πολιτική". "Κατά τη γνώμη μας-αναφέρει η Σπινέλη -δεν έχουν αποδοθεί με επιτυχία στα ελληνικά οι ξενόγλωσσοι όροι *politique criminelle*, *criminal policy*, *criminalpolitik*. Θεωρούμε ότι η πρόθεση "αντί" που προστέθηκε φυσικά για ευνόητους λόγους, υποδηλώνει μιαν αντίθετη δηλαδή εχθρική στάση της κοινωνίας απέναντι στο έγκλημα και στον εγκληματία. Πιστεύουμε ότι η εχθρική στάση απέναντι στο έγκλημα μπορεί να είναι κατανοητή, οπότε δικαιολογείται και η αποδοκιμασία του εγκλήματος. Η εχθρική όμως στάση απέναντι στον εγκληματία δεν έχει θέση σε μια σύγχρονη πολιτεία, και γι' αυτό δεν δικαιολογείται και η εχθρική αντιμετώπισή του. Στη δημιουργία αυτής της εχθρικής στάσης-η οποία παρεμποδίζει μαζί μ' άλλους παράγοντες την κοινωνική επανένταξη του εγκληματία-ενδέχεται να συμβάλλει και η καθιέρωση του εσφαλμένου όρου "αντεγκλημα-

τική πολιτική" με τη χρησιμοποίηση του οποίου βαθμιαία ενισχύεται και καλλιεργείται μια αμοιβαία εχθρότητα μεταξύ κοινωνίας και εγκληματία....

Και αν όμως θεωρήσουμε ως ορθή την απόδοση του όρου Kriminalpolitik, ο όρος αυτός από την εποχή του Fenerbach περιλαμβάνει μόνο "το σύνολο των κατασταλτικών διαδικασιών μέσω των οποίων το κράτος αντιδρά στο έγκλημα". Η σύγχρονη όμως εγκληματολογική γαλλική σκέψη, με τον Marc Ancel, τον Levasséur κ.ά. διεύρυνε το περιεχόμενό τους ώστε να περικλείει και τους προληπτικούς μηχανισμούς. Επομένως στο διευρυμένο περιεχόμενο το οποίο είναι σήμερα γενικά αποδεκτό, αρμόζει ο προτεινόμενος όρος" (Σπινέλη Κ. 1985, σελ. 11-12). Εξάλλου η Κ.Α. Σπινέλη θεωρεί την εγκληματοπροληπτική (αντεγκληματική) πολιτική κλάδο της "εγκληματολογίας" (της επιστήμης) και την καθορίζει ως "το σύνολο συντονισμένων ενεργειών και μέσων τα οποία αναφέρονται στην αντιμετώπιση του εγκλήματος" (Σπινέλη Κ., 1985, σελ. 16).

Προχωρώντας όμως πιο πέρα από τους "απλούς" ορισμούς διαπιστώνουμε ότι, μόνιμο αντικείμενο της αντεγκληματικής πολιτικής είναι η εξασφάλιση της συνοχής και επιβίωσης του κοινωνικού σώματος δίνοντας απάντηση στην ανάγκη για ασφάλεια των προσώπων και των πραγμάτων. Η κοινωνία, δηλαδή, μέσω της αντεγκληματικής πολιτικής που αναπτύσσει, απαντά οργανωμένα και κωδικοποιημένα σε κάθε μέλος της που με τη συμπεριφορά του αρνείται ή απορρίπτει κανόνες ή αξίες της, γεγονός που σημαίνει προσβολή στο σύστημα αξιών της ομάδας, άρα απειλή για την ομάδα. Απειλή περισσότερο ή λιγότερο σοβαρή ανάλογα, αν η απόρριψη εκφράζεται με μια απλή παθητική αντιδραση από

ριφης, δραπέτευσης, αυθόρμητης περιθωριοποίησης ή εκδηλώνεται με ευεργετική αντίδραση επίθεσης, η οποία ενέχει μια πρακτική άρνηση του κανόνα "καθαρή και απλή απόρριψη, αρνητική κατά κάποιο τρόπο του επαναστάτη, θετική άρνηση του νεωτεριστή που αποπειράται πέρα από την απόρριψή του, να προτείνει άλλους κανόνες" (Mirreille Delmas-Marty, σελ. 71-71). Έτσι, εμφανίζεται το "εγκληματικό φαινόμενο" αδίκημα ή παρέκκλιση, στο οποίο απευθύνεται η αντεγκληματική πολιτική. Ως αδίκημα-αδίκημα, μάλλον παρά έγκλημα-κατά Mirreille Delmas-Marty-γιατί αυτή η λέξη είναι πιο ουδέτερη και δεν επιβάλλει το ποινικό σύστημα ως μοναδική απάντηση-ορίζεται η άρνηση των κανόνων μιας κοινωνίας όταν αυτή αναλύεται σε μια πράξη (ή παράλειψη) συγκεκριμένη, ακριβή, στιγμιαία (ανθρωποκτονία, κλοπή, εξύβριση, απάτη, μόλυνση). Ενώ η λέξη παρέκκλιση μπορεί να προσρίζεται "για μια κατάσταση όχι αναγκαστικά "επικίνδυνη"-γι' αυτό και η επιλογή της λέξης παρέκκλιση είναι πιο ουδέτερη επίσης-κατάσταση συγκεχυμένη η οποία παραπέμπει σε κάποια διάρκεια ή ακόμα και πραγματική μονιμότητα (παραδείγματα κοινωνικού "παρασιτισμού") και η οποία βασίζεται στη συγγενική αλλά διαφορετική έννοια της μη συμμόρφωσης με τους κανόνες της ομάδας" (Mirreille Delmas-Marty, σελ. 73). Βέβαια, υπάρχουν και μερικές κοινωνίες που δεν κάνουν αυτό το διαχωρισμό αλλά και που στις δύο περιπτώσεις, υπάρχει περιόρισμός της ελευθερίας των ανθρώπων και πιθανόν επέκταση του πεδίου επέμβασης της ομάδας. Η "κοινωνική" απάντηση τώρα, που αναπτύσσεται με την παρουσία τέτοιων αρνήσεων (αδίκημα, παρέκκλιση) παίρνει πολλές μορφές. Οι διαφοροποιήσεις της προανατολίζονται εντούτοις, γύρω από ένα συγκεκριμένο άξονα που εκφράζεται μέσα από δύο μεγάλες

τάσεις κρατική τάση, η οποία παραπέμπει σε μια απάντηση ανειλημμένη από το κράτος, τάση κοινωνικού τύπου, δηλαδή απάντηση ανειλημμένη από την ίδια την κοινωνική ομάδα, απάντηση που μπορεί να την ενεργοποιήσει το ίδιο το θύμα ή οποιοσδήποτε άλλος, με την προϋπόθεση ότι δεν προέρχεται από την αυθόρμητη διαδικασία ενός μόνο μέλους της ομάδας αλλά ότι είναι αποδεκτή από αυτήν αποτελώντας μέρος του κοινού τελετουργικού και ανήκει, άρα σε μια "πολιτική".

Ετσι οι σχέσεις οι οποίες αναπτύσσονται ανάμεσα στους δύο τύπους άρνησης των κανόνων (αδίκημα -Α- και παρέκκλιση -Π- και ενδεχόμενα -ΑΠ-αδίκημα-παρέκκλιση) και των απαντήσεων του κοινωνικού φάρατος (κρατική απάντηση -Κα- και απάντηση κοινωνικού τύπου -Ακ-) είναι οι εξής τέσσερις βασικές σχέσεις:

- αδίκημα-κρατική απάντηση (Α-Κα)
- αδίκημα-απάντηση κοινωνικού τύπου (Α-Ακ)
- παρέκκλιση-κρατική απάντηση (Π-Κα)
- παρέκκλιση-απάντηση κοινωνικού τύπου (Π-Ακ)

Αν το αδίκημα και η παρέκκλιση συνεννοούνται σε μια έννοια του αδικήματος-παρέκκλισης (ΑΠ) τότε αναφαίνονται μόνο δύο σχέσεις:

- αδίκημα παρέκκλιση-κρατική απάντηση (ΑΠ-Κα)
- αδίκημα παρέκκλιση-απάντηση κοινωνικού τύπου (ΑΠ-Ακ)

Η ανάλυση των βασικών αυτών σχέσεων παρουσιάζει και το διαφορετικό τους περιεχόμενο. Στη πρώτη σχέση αδίκημα-κρατική απάντηση (Α-Κα) τον κύριο ρόλο στην αντεγκληματική τον έχει το ποινικό σύστημα σε συνεργασία και με άλλες κρατικές τεχνικές, τεχνικές αστικού δικαίου (επινόρθωση) ή μεσολαβητικές τεχνικές ελεγχόμενες από το κράτος (διαίτησία βάσει δι-

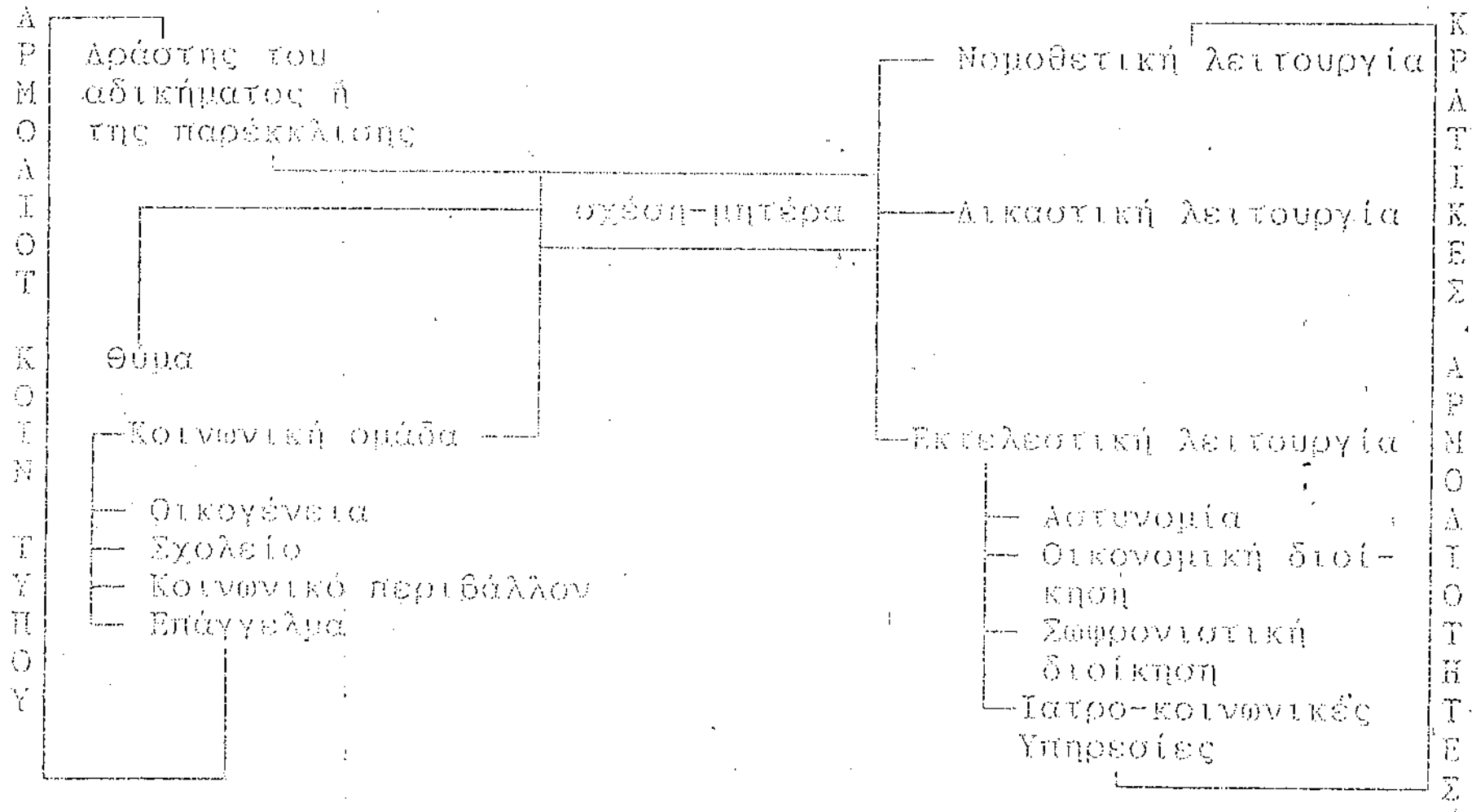
καστικής απόφασης, συμφιλίωσης εφόσον ο μεσολαβητής ορίζεται ή ελέγχεται από το κράτος).

Στη σχέση αδίκημα-απάντηση κοινωνικού τύπου (Α-Ακ) παρατηρείται είτε μια απάντηση καθαρά κοινοτική ή διάμαρτυρίας της κοινωνικής ομάδας (απόρριψη, εκδίκηση ή διαμεσολάβηση ασκούμενη από την ομάδα) είτε μια σωματειακή απάντηση του επαγγελματικού περιβάλλοντος (πειθαρχική κύρωση) είτε μια ατομική απάντηση του θύματος (αυτοάμυνα) εφόσον γίνεται αποδεκτό από το τελετουργικό της ομάδας.

Όσον αφορά τώρα τη τρίτη σχέση παρέκκλιση-κρατική απάντηση (Π-Κα) παρουσιάζεται έντονος ο ρόλος των διαφόρων μορφών κοινωνικού ελέγχου της παρέκκλισης οι οποίες (μορφές κοινωνικού ελέγχου) ασκούνται είτε υπό τον έλεγχο των δικαστικών ή αστυνομικών αρχών, είτε κατά τρόπο αυτόνομο από κρατικές υπηρεσίες ιατρικό-κοινωνικού χαρακτήρα, υπηρεσίες επιτηρούμενης εκπαίδευσης, περιφερειακή Διεύθυνση υγειονομικής και κοινωνικής δράσης, ειδικευμένες νοσοκομειακές υπηρεσίες ή επιφορτισμένες με τη θεραπεία των τοξικομανών, αλκοολικών, ψυχοθενών, αναπήρων...

Στη τελευταία σχέση παρέκκλιση-απάντηση κοινωνικού τύπου (Π-Ακ) παρουσιάζονται ελαφρότερες μορφές ελέγχου οι οποίες αποσκοπούν στη μύηση του ατόμου στους κανόνες της ομάδας (εκπαίδευση από την οικογένεια, το σχολείο ή ακόμα το κοινωνικό ή επαγγελματικό περιβάλλον). Εδώ βέβαια υπάρχει ο κίνδυνος να παρατηρηθεί μετατροπή της σχέσης σε κρατική απάντηση στην παρέκκλιση (Π-Κα) από τη στιγμή που το κράτος ασκεί έλεγχο πάνω στην οικογένεια, το σχολείο, το κοινωνικό ή επαγγελματικό περιβάλλον.

Στην ανάλυση όμως των χαρακτήρων ενός δεδομένου συστήματος αντεγκληματικής πολιτικής θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη και χωρίς διακρίσεις όλο το σύνολο των σχέσεων (Βασικών ή μη) που συγκεντρώνονται γύρω από την απάντηση κρατικού ή κοινωνικού τύπου και την οποία θα ονομάσουμε "σχέση-μητέρα". Γύρω λοιπόν απ' αυτή τη σχέση-μητέρα εμφανίζονται σχέσεις με δικαιοδοσίες κοινωνικού τύπου και σχέσεις με κρατικές δικαιοδοσίες οι οποίες φυσικά διαφέρουν στο βαθμό έντασης και έκτασή τους. Έτσι, σε μια σχηματική παράσταση θα είχαμε:

(Mireille Delmas-Marty, σελ. 64-83)

ΜΟΝΤΕΛΑ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

"Μοντέλο"-εξ'ορισμού-είναι η επιστημονική τεχνική της σχηματικής αναπαράστασης ενός αντικειμένου ή μιας διαδικασίας. Είναι μια προσέγγιση του παρατηρούμενου αντικείμενου. Οι Mireille Delmas-Marty αναφέρουν ότι "πάντα θα υπάρχει μια απόσταση ανάμεσα στο αντικείμενο και το μοντέλο. Διαφορετικά το δεύτερο θα ήταν ταυτόσημο του πρώτου και θα έχανε την ιδιότητά του ως μοντέλου" (Mireille Delmas-Marty, σελ. 85).

Η σύντομη, λοιπόν, αναφορά-σε θεωρητική κυρίως και "αφηρημένη" βάση-των μοντέλων αντεγκληματικής πολιτικής στόχο έχει την επισήμανση των εκάστοτε μοντέλων που χρησιμοποιούνται ως εργαλεία ανάλυσης ή σημεία αναφοράς κάποιου συστήματος αντεγκληματικής πολιτικής βιωμένου στο χώρο και στο χρόνο παρά την ουσιαστική εμπάθυνση στο όλο θέμα. Αλλιώςτε, σπάνια αν όχι ποτέ, τα μοντέλα αυτά ανευρίσκονται στην καθαρή τους μορφή και κατάσταση στην καθημερινή πραγματικότητα.

ΚΡΑΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ

Κύριο χαρακτηριστικό των κρατικών μοντέλων είναι η κρατική απάντηση στο αδίκημα και άρα μια ισχυρή θέση (Α-Κα+) η οποία εκφράζεται μέσα από την αναφορά στο ποινικό δίκαιο.

Α. Το μοντέλο κράτος-φιλελεύθερη κοινωνία

Το μοντέλο αυτό, εμπνευσμένο από τη φιλελεύθερη ιδεολογία και άρα κλασικό στο δυτικό κόσμο έχει ως κύρια αρχή τη νομιμοποίηση της νόμιμης κυριαρχίας. Ο νόμος ορίζει το αδίκημα και αιτιολογεί την κρατική απάντηση σ' αυτό. Όμως μπροστά στην αδυναμία να ορίσει με ακρίβεια την παρέκκλιση δεν επιτρέπει την επέμβαση του κράτους στον τομέα αυτό, ο οποίος πα-

ραμένει στην δικαιοδοσία της αστικής κοινωνίας. Κεντρική αξία του μοντέλου αυτού είναι η ελευθερία, η οποία συναντάται διπλά εγγυημένη σύμφωνα με τη δομή του (του μοντέλου) μέσα από τη διάκριση ανάμεσα σε αδίκημα και παρέκκλιση-διακοπή της πίεσης του κοινωνικού σώματος πάνω στο άτομο-και μέσα από τον περιορισμό του πεδίου επέμβασης του κράτους μόνο στον τομέα των αδικημάτων-μείωση της έντασης της πίεσης (Mireille Delmas-Marty, σελ. 101-176).

Β. Το μοντέλο αυταρχικό κράτος

Το αυταρχικό κράτος γεννήθηκε από την απρόβλεπτη συμβολή του φασιστικού ρεύματος με τον αυταρχικό κλάδο του σοσιαλιστικού ρεύματος. Διακρίνεται, ως προς τη βασική του δομή, από το φιλελεύθερο μοντέλο μέσα από την ύπαρξη μιας κρατικής απάντησης στην παρέκκλιση. Η κρατική απάντηση, δηλαδή, απευθύνεται εκτός από τον "εγκληματία" και στον παρεκκλίνοντα.

Το αυταρχικό μοντέλο, έντονα χαρακτηρισμένο από το κράτος, το οποίο διατηρεί για τον εαυτό του το δικαίωμα της "επιτήρησης και της τιμωρίας" έχει τη μορφή μιας διεισδυτικής εξουσίας που κυριεύει κάθε πτυχή της ζωής των μελών μιας κοινωνίας (Mireille Delmas-Marty, σελ. 177-203). Πιστός (το αυταρχικό μοντέλο) οπαδός "της παραδοσιακής κυριαρχίας, όπου οι κυβερνώμενοι είναι υποκείμενα και όπου η εξουσία γίνεται σε προσωπικό επίπεδο... και όχι σύμφωνα με επίσημες και καθορισμένες αρχές" (Mireille Delmas-Marty, σελ. 100).

Γ. Το μοντέλο απολυταρχικό κράτος

Το μοντέλο απολυταρχικό κράτος έχει αρκετά συγγενή στοιχεία με το μοντέλο αυταρχικό κράτος σε σημείο που πολλές φορές ο διαχωρισμός τους να είναι δυοχερής.

Κύριο στοιχείο αυτού του μοντέλου είναι η χαρισματική κυριαρχία, γεγονός που σημαίνει την εγκατάλειψη των ανθρώπων στο πρόσωπο του αρχηγού, ο οποίος θέωρει τον εαυτό του απεσταλμένο για την εκπλήρωση κάποιας αποστολής. Το κράτος στηρίζει τη νομιμότητα του μόνο στη συχνά τυφλή και φανατική εμπιστοσύνη των ανθρώπων και τείνει να καταστείλει όσους του αρνούνται αυτή την εμπιστοσύνη. Η επιβολή από το κράτος της απόλυτης συμμόρφωσης στους ισχύοντες κανόνες διαφαίνεται έντονα μέσα από την διαδικασία της κρατικής απάντησης η οποία συγχέει το αδίκημα με την παρέκκλιση (Mireille Delmas-Marty, σελ. 204-220).

ΜΟΝΤΕΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Τα μοντέλα κοινωνικού τύπου αποκλείουν οποιαδήποτε απάντηση του κράτους σε ολόκληρο ή σ'ένα μέρος του εγκληματικού φαινομένου σε αντίθεση με τα κρατικά μοντέλα τα οποία έχουν ένα κοινό πυρήνα με το κράτος και την ύπαρξη κρατικής απάντησης.

Α. Το μοντέλο Κοινωνία Περί-κρατική

Το μοντέλο αυτό χαρακτηρίζεται, βασικά από την ύπαρξη μιας απάντησης κοινωνικού τύπου στο αδίκημα. Οι απαντήσεις αυτές "άλλοτε, εκδηλώνονται ως η υποκατάσταση του κράτους από το κοινωνικό σώμα είτε αυτό δεν παίζει το ρόλο του ρυθμιστή των συγκρούσεων είτε, αντίθετα, το κοινωνικό σώμα ή ένα μέρος του τοποθετείται ανάμεσα στο εγκληματικό φαινόμενο και το κράτος, επιδιώκοντας να διαχειριστεί μόνο του όλες ή μερικές από τις συμπεριφορές άρνησης των κανόνων. Και στις δύο προοπτικές, η υποδόσκουσα αναφορά γίνεται στο κράτος. Από κει πηγάζει και η διατήρηση της διάκρισης ανάμεσα στο αδίκημα και

την παρέκκλιση η οποία προέρχεται από "ένα συγκεκριμένο ορισμό του αδικήματος, κρατικό και νομικό" (Mireille Delmas-Marty σελ.221).

Β. Το μοντέλο κοινωνία της διαρκούς επιτήρησης

Το μοντέλο κοινωνία της διαρκούς επιτήρησης, αποτελεί για ορισμένους σύγχρονους συγγραφείς ένα ιδεώδες το οποίο θα έπρεπε να εμπνέει τις έντονα κρατικοποιημένες κοινωνίες.

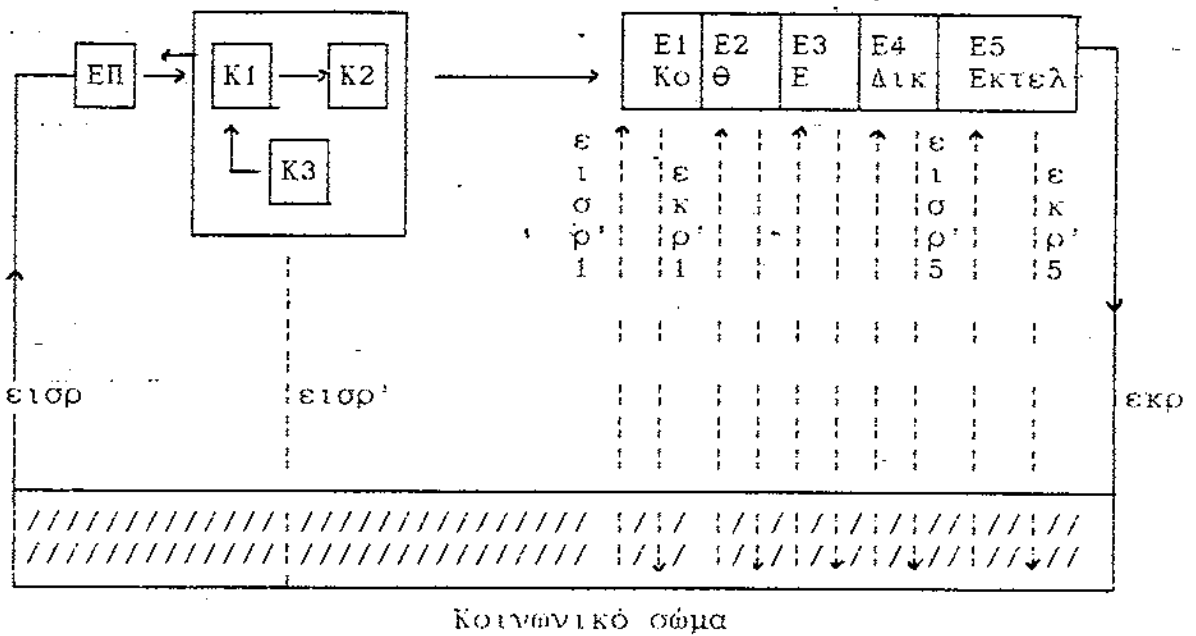
Στο μοντέλο αυτό η αντεγκληματική πολιτική εκδηλώνεται, εντελώς ανεξάρτητα από το κράτος και χωρίς καμία αναφορά σ' αυτό, στη βάση μιας ρυθμιστικής διαδικασίας η οποία τοποθετείται αποκλειστικά στο εσωτερικό της ίδιας της ομάδας και άρα δεν στηρίζεται σε κάποιο συγκεκριμένο ορισμό του αδικήματος που πλέον συγχέεται με την παρέκκλιση. Το μοντέλο κοινωνία της διαρκούς επιτήρησης παραπέμπει στις λεγόμενες πρωτόγονες κοινωνίες, κοινωνίες δίχως κράτος όπου το βλέμμα του κυθένα πάνω στους άλλους αποτελεί τη διαρκή απάντηση στο αδίκημα-παρέκκλιση (Mireille Delmas-Marty σελ.242-257).

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Όπως ήδη έχει παρατηρηθεί τα προαναφερόμενα θεωρητικά μοντέλα πολύ σπάνια συναντώνται αυτούσια στην καθημερινή πραγματικότητα. Συνήθως-αν όχι πάντα-παρατηρείται μια μεταβολή σχέσεων, εναλλαγή εικόνων, σύνδεση σκηνών με αποτέλεσμα η αντεγκληματική πολιτική να μετακινείται κάθε λεπτό και να επιφέρει την τροποποίηση ενός μοντέλου σε άλλου ή μιας μεταβλητής-του μοντέλου-σε άλλη.

Η ύπαρξη μοντέλων σ'ένα τόσο ασταθές πλαίσιο συνεισφέρει στην προσφορά συγκεκριμένων σημείων αναφοράς. Όπως και σε άλλους τομείς η προσφυγή σε μοντέλα επιτρέπει τη διαχρονική ανάλυση η οποία "συνίσταται στην τοποθέτηση δύο διαδοχικών δομών και τη συναγωγή των σχέσεων τους φανερώνοντας ποιά μέρη από το παλιό σύστημα προσβλήθηκαν ή απειλήθηκαν και με ποιό τρόπο προετοιμαζόταν η λύση που πραγματοποιήθηκε στο μεταγενέστερο σύστημα" (Mireille Delmas-Marty, σελ. 265).

Το 1975 στα πλαίσια του 5ου Συνεδρίου για την πρόληψη του εγκλήματος-στη Γενεύη-η Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών παρουσίασε τη λειτουργία του συστήματος αντεγκληματικής πολιτικής έτσι όπως η ίδια την είχε παρατηρήσει και καταγράψει.

Όπου:

- ΕΠ : πολιτικό όργανο, το οποίο καθορίζει τις σκοπιμότητες του συστήματος (στα κρατικά μοντέλα, κυβέρνηση και κοινοβούλιο)
- Κ : καθοδηγητικό όργανο, το οποίο παίζει το ρόλο καθοδηγητικής μηχανής που μεταφράζει τις σκοπιμότητες σε "ωθήσεις" (στα κρατικά μοντέλα είναι τα υπουργικά γραφεία, διοικητικές διευθύνσεις, ερευνητικές υπηρεσίες των υπουργείων, επιτροπές εμπειρογνομώνων)
- Κ1 : υπουργεία (διαμόρφωση κανόνων)
- Κ2 : διοικητικές διευθύνσεις (εφαρμογή κανόνων)
- Κ3 : ερευνητικές υπηρεσίες των υπουργείων, επιτροπές εμπειρογνομώνων (συλλογή πληροφοριών)
- Ε : εκτελεστικό όργανο (κρατικές υπηρεσίες ή και κοινωνικές οι οποίες εκτελούν τις επιχειρήσεις πραγματοποίησης που οδηγού-ή θα έπρεπε να οδηγούν-στην επίτευξη των σκοπιμοτήτων του συστήματος

E1-Κοινωνική ομάδα	└	εάν πρόκειται
E2-Θύμα		για μοντέλο
E3-Εγκληματίας-παρεκκλίνων	└	κοινωνικού τύπου
E4-Δικ. δικαστικές αρμοδιότητες	└	εάν πρόκειται
E5-Εκτελ. καθαρά εκτελεστικές αρμοδιότητες	└	για κρατικό μοντέλο

εισρ./εκρ.) Η πορεία η οποία έχει ως αφετηρία την είσοδο στο σύστημα του εγκληματικού φαινομένου-αδίκημα και παρέκκλιση- (εισερχόμενη εισρ.) και καταλήγει στην έξοδο του συστήματος των απαντήσεων στο αδίκημα και τη παρέκκλιση (εξερχόμενη ροή, εκροή, εκρ.)

εισρ.) έως 5/εκρ.) έως 5/ειξεξειδικευμένες εισερχόμενες ροές που καθορίζουν επίσης απαντήσεις, με τη μορφή παράλληλων εξερχόμενων ροών, οι οποίες τροφοδοτούνται από πληροφορίες άμεσα προερχόμενες από το κοινωνικό σώμα (Mireille Delmas-Marty, σελ. 297-304).

Την όλη προαναφερόμενη κατάσταση (διάγραμμα) η Γραμματεία Ηνωμένων Εθνών τη σχολιάζει ως εξής: "Ένα από τα προβλήματα εντοπίζεται στο γεγονός ότι θεωρείται δεδομένο πως μια τέτοια σύνθετη δομή λειτουργεί, πράγματι ως σύστημα ότι τα διάφορα υποσυστήματα έχουν κοινούς μια σειρά σκοπούς, οι οποίοι συνδέονται με ομοιόμορφο τρόπο μεταξύ τους και ότι οι αμοιβαίες σχέσεις αποτελούν την ιδιαίτερη δομή του συστήματος, που του επιτρέπει να λειτουργεί, ως σύνολο, με κάποιο βαθμό συνεχειας και μέσα σε κάποια όρια. Πάντως, στις χώρες όπου οι ερευνητές ασχολούνται με μια κριτική μελέτη της δομής των συστημάτων της ποινικής τους δικαιοσύνης διαπίστωσαν, ότι δεν υπάρχουν πολλοί κοινοί σκοποί, αλλά ένας σημαντικός διασκορ-

πισμός καθηκόντων και υπευθυνότητων, ότι τα υπο-μόντέλα δεν είναι σχεδόν ή καθόλου, συντονισμένα και ότι οι απόψεις διαφέρουν συχνά αναφορικά με το ρόλο κάθε μέρους του συστήματος. Με δύο λόγια διαπίστωσαν μια βαρεία έλλειψη συνοχής στο εσωτερικό των συστημάτων". (Mireille Delmas-Marty, 305).

ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ

Εξέλιξη της ποινικής καταστολής (Διαχρονικά)

Στην σύντομη ιστορική ανασκόπηση που επιχειρούμε εδώ, η προσοχή μας θα εντοπισθεί στην εξέλιξη της ποινικής καταστολής στην βαβυλωνιακή και εβραϊκή νομοθεσία (για το ρόλο που διαδραμάτισαν στην περαιτέρω εξέλιξη της ποινικής νομοθεσίας) αλλά κυρίως στην αρχαία εποχή, στην Ελλάδα και στη Ρώμη. Αποφεύγεται η ανάλυση άλλων εξωευρωπαϊκών νομοθεσιών για το λόγο ότι είναι πέρα από τα πλαίσια της εδώ ιστορικής επισκοπήσεως και πιθανόν να απαιτείτο μακρά ανάλυση και ανάπτυξη.

Με κριτήριο λοιπόν τις διεθνείς παρατηρήσεις για την εξέλιξη των ποινικών μέσων και μεθόδων στις χώρες της Ευρώπης ή άλλων σημαντικών γεωγραφικών περιοχών, οι ιστορικοί διακρίνουν έξι κύριες ιστορικές φάσεις: 1^η Η πρώτη φάση καταλαμβάνει την αρχαία εποχή (κυρίως αρχαία Ελλάδα και Ρώμη) έως την επικράτηση του Χριστιανισμού (313 μ.Χ.), η δεύτερη σφραγίζεται από την επίδραση του Χριστιανισμού στην Δυτική Ευρώπη και το Βυζάντιο (313-1600), η τρίτη συμπίπτει με τη διάδοση των ιδεών της Σχολής του Φυσικού Δικαίου και τη βαθμιαία απαγκίστρωση του δικαίου από τα θεολογικά δόγματα (1600-1700), η τέταρτη φάση αναφέρεται στην ανάπτυξη των ιδεών του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασεως 1789 για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και του ανθρώπου απέναντι στην κρατική αυθαιρεσία (1700-1875), η πέμπτη χαρακτηρίζεται από την επίδραση του θετικισμού και του επιστημονισμού στον χώρο του ποινικού δικαίου (1875-1945) τέλος, η έκτη φάση, που διανύουμε ακόμη, περιλαμβάνει τα νεότερα ρεύματα της επιστήμης και της νομοθεσίας στην αντιμετώπιση του εγκλήματος και

του εγκληματία, έχει δε ως κύρια γνωρίσματα τον ανθρωπισμό, την αποηθικοποίηση των ποινικών διατάξεων και την καθιέρωση ρυθμίσεων για την επανένταξη του εγκληματία στο κοινωνικό σύνολο, αλλά με παράλληλο σεβασμό των θεμελιωδών του δικαιωμάτων (1945-Κουράκης, Νέστωρ 1989, σελ. 19-20).

Ο Βαβυλωνιακός Κώδικας του Χαμμουραπί

Η ποινική νομοθεσία των Βαβυλωνίων περιλαμβάνεται προπάντων στον λεγόμενο "Κώδικα του Χαμμουραπί" που αποτελεί και την αρχαιότερη γνωστή συλλογή νομικών διατάξεων. Ο Κώδικας αυτός απαρτίζεται από 282 άρθρα και ανακαλύφθηκε γραμμένος σε μια κυλινδρική στήλη απο διορίτη, το 1902.

Ο Κώδικας απεικονίζει τους νομικούς θεσμούς που ίσχυαν στη Βαβυλώνα κατά την πιο ακμαία περίοδο της. Στους θεσμούς αυτούς κυριαρχεί το ενδιαφέρον για την κατοχύρωση της στρατιωτικής πειθαρχίας και τα μέτρα για την προστασία της ιδιοκτησίας των στρατιωτικών κατά τη διάρκεια της απουσίας τους. Το θρησκευτικό στοιχείο εμφανίζεται μόνο σε δύο διατάξεις σχετικές με την ιεροσυλία και με την αποδεικτική διαδικασία (απόκρουση κατηγορίας για μοιχεία με βεβαίωση στ' όνομα του θεού). Οι ποινές οι οποίες αποδιδόταν στον κατηγορούμενο εκτός από τις σωματικές αφαιρετικές της ζωής ήταν το πρόστιμο με τη μορφή μιας αυξημένης αποζημίωσης στον παθόντα, το κόψιμο των μαλλιών, η απομάκρυνση από το πατρικό σπίτι κ.τ.λ. Εκτός βέβαια από τις ποινικές διατάξεις συνυπήρχαν μαζί και σωρεία από αστικές, σε άμεση μεταξύ τους συνάφεια.

Γενικά ο Κώδικας διέπεται από πνεύμα ανταποδόσεως και ταυτοπάθειας (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 21-24).

Η Βιβλική νομοθεσία

Η δεύτερη ποινική νομοθεσία που κατοπτρίζει με ενάργεια τον τρόπο αντιμετώπισης των εγκλημάτων στους αρχαίους εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς και που άσκησε σημαντική επίδραση στις κατορινές (χριστιανικές) νομοθεσίες, είναι η εβραϊκή νομοθεσία. Περιέρχεται διασπαρμένη στη Βίβλο και κυρίως στα βιβλία της Πεντατεύχου (εκτός από το πρώτο) δηλ. στην Εξοδο, το Λευϊτικό, τους Αριθμούς και το Δευτερονόμιο.

Εκείνο που κυρίως εντυπωσιάζει στη βιβλική νομοθεσία είναι ο βαθύτατος θρησκευτικός της χαρακτήρας και η ταύτιση τις περισσότερες φορές, του εγκλήματος με το αμάρτημα. Η αρχή της ταυτοπάθειας, ισχύει ιδίως σε περιπτώσεις τραυματισμού κατά ελευθέρων ανθρώπων "οφθαλμόν αντί οφθαλμού, οδόντια αντί οδόντος, χείρα αντί χειρός, πόδα αντί ποδός, κατάκαυμα αντί κατακαύματος, τραύμα αντί τραύματος, μύλωπα αντί μύλωπος".

Η βιβλική νομοθεσία διέπεται γενικότερα από ένα πνεύμα υποστηρίξεως των φτωχών και των απροστάτευτων (ξένοι, χήρες, ορφανά). Επίσης διέπεται από μια συλλογικότητα στην κατάγνωση εθνών (δόγμα της συλλογικής ευθύνης και άρα ενδεχόμενη τιμωρία της οικογένειας ή φυλής, στην οποία ανήκει ο δράστης) αλλά και στην αντιμετώπιση των προσβολών κατά της ομάδας. Η ποινή αποβλέπει στην απομόνωση του ασεβού και στον εκφοβισμό των άλλων. Διατηρούνται όμως συναφείς εγγυήσεις για το πρόσωπον του κατηγορουμένου και λαμβάνεται υπ' όψιν σε αρκετές περιπτώσεις ο συγκεκριμένος βαθμός της ενοχής του, έτσι ώστε να αποκατασταθεί επακριβώς με την ποινή η διαταραγμένη από το έγκλημα κοινωνική και ατομική τάξη (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 25-28).

I. Ποινική καταστολή στην Αρχαία Ελλάδα

Στην αρχαία Ελλάδα για τις διάφορες έννομες τάξεις των πόλεων-κρατών της παρατηρείται η εξέλιξη από την άμεση ανταπόδοση, που αφηνόταν στην διάκριση των βλαβέντων ιδιωτών προς την "εκλογίκευση" και δημοσιοποίηση των ποινών με τη διαφορά όμως ότι ο δικαστικός αγώνας, τουλάχιστον στο αιτικό-κλασσικό δίκαιο έμεινε πάντοτε στα χέρια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Σε μια απώτερη "ηρωϊκή" εποχή, που απεικονίζεται με χαρακτηριστικό τρόπο στα ομηρικά έτη, η απονομή της δικαιοσύνης στις ιδιωτικές διαφορές-ανάμεσά τους και ο φόνος-είναι υπόθεση των δύο αντιμαχόμενων μερών. Οι συγγενείς, οι γείτονες ή οι πολιτικοί εταίροι (ψίλοι) του βλαβέντος αλλά και ο ίδιος, μπορούν να επιδιώξουν είτε (α) να ανταποδώσουν τη βλάβη που έγινε, είτε (β) να εξωθήσουν τον αδικοπράγητα σε αυτοεξορία είτε (γ) να συνδιαλλαγούν μαζί του έναντι χρηματικού ανταλλάγματος της "ποινής" οπότε επέρχεται "αΐδεσις" (συγχώρεση) του φονέα από τους συγγενείς.

Η ένωση των συνοικισμών σε πόλεις-κράτη έφερε οποιοδήποτε μια ισχυροποίηση στη θέση αυτών των εγκρίτων ανδρών ή αρχόντων που η αμφοδιότητά τους από διαιτητική αρχή να γίνεται καθοριστική, δηλ. νομοθετική, δικαστική και εκτελεστική των ποινών. Η εμπέδωση όμως της εξουσίας αυτής από το λαό στην αρχαία Ελλάδα γύρω στο 7ο αι. π.χ. δεν ήταν καθόλου εύκολο έργο.

Το επόμενο στάδιο αυτής της εξέλιξης ήταν να μετατοπισθεί η νομοθετική και δικαστική εξουσία από τους άρχοντες προς ευρύτερα λαϊκά στρώματα. Στην αθηναϊκή πολιτεία ο αποφασιστικός σταθμός στην εξέλιξη αυτή φαίνεται ότι σημειώθηκε

με τη νομοθεσία του Σόλωνα, το 594 π.Χ.

Ο Σόλων χωρίς να περιορίσει άμεσα τις πολιτικές και δικαστικές εξουσίες του Αρχαίου Πάγου, συγκρότησε όμως λαϊκό (αιρετό)δικαστήριο αστικής και ποινικής αρμοδιότητας, την Ηλιαία, όπου εκδικαζόταν τελεσιδικά οι εφέσεις κατ'αποφάσεων των αρχόντων ή δημοσίων οργάνων. Η δικαστική ενέργεια για την εκδίκαση ιδιωτικών διαφορών ονομάζεται "δίκη" ενώ "γραφή" είναι η ονομασία της ενέργειας (ενεγέρσεως κατηγορίας) για την εκδίκαση δημοσίων αδικημάτων (Νέστωρ Κουράκης, 1989, σελ. 28-34).

Οι κύριες ποινές, τώρα, που μπορούσαν να επιβληθούν κατά το κλασσικό αττικό δίκαιο για δημόσια αδικήματα, χωρίζονταν σε αυτές που έθιγαν το πρόσωπο του καταδικαζόμενου και σε αυτές που έθιγαν την περιουσία του. Ετσι έχουμε:

-Θανατική ποινή: "Η εκτέλεση της ποινής αυτής γινόταν κυρίως με κατακρήμνιση σε βάραθρο, με πρόοδεση ή κάρφωμα σε ανηρτημένη σανίδα ("αποτυμπανισμός") ή τέλος με τη χρήση του δηλητηρίου "από το φυτό κώνεο".

-"Η εξορία ως ποινή αντικαθιστούσε συχνά το θάνατο. Επακόλουθο της ποινής αυτής ήταν η ολοκληρωτική στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων, η στέρηση της περιουσίας και η απομάκρυνση από την οικογένεια, τους φίλους και τους ιερούς χώρους".

-Ταυτόσημη με την εξορία ως προς τις συνέπειες ήταν αρχικά (βός και 5ος αι. π.Χ.) η ατιμία. "Αργότερα όμως η ατιμία, επιβαλλόμενη ως ποινή μόνο σε ελεύθερους πολίτες, απέκτησε ηπιώτερο χαρακτήρα και σήμαινε τον αποκλεισμό του "άτιμου" από τα προνόμια της αθηναϊκής δημόσιας ζωής".

-"Οι χρηματικές ποινές ("τιμήματα") που αποτελούσαν τη συνηθέ-

στερη κύρωση στην Αθηναϊκή πρακτική" (Ν. Κουράκης, 1989, σελ. 34-35).

Παράλληλα με τις πιο πάνω κύριες ποινές ίσχυαν και ορισμένες παρεπόμενες, όπως θα ονομαζόταν σήμερα η δήμευση της περιουσίας, η κατεδάφιση της οικίας του δράστη, η απαγόρευση της ταφής του στην Αττική, η ατίμωση των απογόνων του κ.τ.λ. Οι σωματικές ποινές (ακρωτηριασμός, μαστίγωση) ήσαν κατά πάσα πιθανότητα άγνωστες στην αρχαία κλασσική Αθήνα, διότι έρχονταν προφανώς σε αντίθεση με το ιδεώδες της αξιοπρέπειας του πολίτη. Επίσης δεν φαίνεται να χρησιμοποιόταν η φυλάκιση ως δημόσια ποινή, παρά μόνο ως εξασφαλιστικό μέσο κατά μελλοθανάτων, χρεοφειλετών κ.τ.λ.

Ως προς τους σκοπούς της ποινής διατυπώθηκαν στην κλασσική ελληνική φιλοσοφία δύο κυρίως απόψεις. Κατά τη μια άποψη, που ανάγεται στον Αριστοτέλη, η επιβαλλόμενη ποινή στοχεύει προ πάντων ν' αποκαταστήσει την ισοτιμία και την ισορροπία που διαπράχθηκαν από την αδικία.

Οι θέσεις του Πλάτωνα περί ποινής αποτελούν τη δεύτερη βασική άποψη που αναπτύχθηκε σχετικά στην κλασσική ελληνική φιλοσοφία. Κατά την άποψη αυτή, η ποινή δεν αποκαθιστά μόνο τη φυσική τάξη και το νόμο, αλλά επιδιώκει επίσης να γίνει ευεργετική για τον ίδιο τον αδικούντα και την κοινωνία μέσα στην οποία ζει, αυτός, να γίνει δηλαδή το μέσο για την εκρίζωση και θεραπεία της ψυχικής νόσου που λέγεται αδικία. Η τιμωρία θεωρείται εδώ ως φάρμακο, ως αναγκαίο κακό για να μεθέξει και πάλι το άτομο στην αρετή του ανθρώπου. Η ποινή-συμπερασματικά, εμφανίζεται στην πλατωνική σκέψη να υπηρετεί δύο κυρίως σκοπούς: τη βελτίωση του εγκληματία και τον παραδειγματισμό των

άλλων (Φραντζεσκάκης Ιωάννης, 1990, σελ. 12).

Ως προς το γενικότερο τώρα χαρακτηριστικό του αρχαίου ελληνικού και κυρίως του αττικού (ποινικού)δικαίου εξαίροντο ιδιαίτερα δύο, η θρησκευτικότητα και ο ανθρωπισμός.

Το θρησκευτικό στοιχείο είναι βέβαια προεξάρχον σε αρχέγονες δομές κοινωνίας, όπου η ιδέα του ανόσιου στιγματίζει έντονα ορισμένα αδικήματα και καθιστά την αδικήσαντα άτομο "απροσπέλαστο". Στην Ελλάδα όμως το στοιχείο αυτό εμφανίζεται έντονο και σε κατοπινές εποχές και μάλιστα καλύπτει κάθε σχεδόν εκδήλωση δημόσιας δραστηριότητας. Το έγκλημα αντιμετωπίζεται κάτω από το πρίσμα αυτό, ως μίσημα και η προσπάθειά του για εξάλειψη του κυριαρχεί σ' όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, ακόμα και σε περιπτώσεις όπου η πράξη του δράστη δικαιολογείται από τις περιστάσεις π.χ. φόνος σε κατάσταση άμυνας. Επίσης και η ποινή, η τιμωρία εκλαμβάνεται ότι έχει θεϊκή προέλευση.

Το ανθρωπιστικό στοιχείο είναι επίσης έκδηλο στο αττικό δίκαιο και στον τρόπο ζωής. Καίτοι αρχήν λείπουν από αυτό ποινές βάρβαρες, όπως ο θάνατος σε παρά, και αναγκαστικά έργα, αφαιρέση της ελευθερίας κ.τ.λ. Επίσης η μεταχείριση των αντιπάλων και εχθρών διέπεται από πνεύμα φιλόανθρωπο. Ο Ηρόδοτος αναφέρει χαρακτηριστικά (Θ' 79) πως όταν προτάθηκε στον Σπαρτιάτη Παισανία να ανασκολοπίσει τον νεκρό Μαρδόνιο σε εκδίκηση για αντίστοιχη ενέργεια των Περσών κατά του Λεωνίδα, εκείνος απέρριψε αμέσως την πρόταση λέγοντας: Αυτά αρμόζει οι βάρβαροι να κάνουν μάλλον, παρά οι Έλληνες ("τα πρέπει μάλλον βάρβαροι ποιέειν ή περ' Έλλοισι") (Κουράκης, 1989, σελ. 38-43).

II. Ποινική καταστολή στην Αρχαία Ρώμη

Στην αρχαία Ρώμη η διάκριση των αδικημάτων σε ιδιωτικά και δημόσια αποκτά μια ιδιαίτερη σημασία σ' όλη τη διάρκεια της δικαϊκής της ιστορίας, τόσο από ουσιαστική όσο και από δικονομική πλευρά.

Στις αρχικές του φάσεις, το ρωμαϊκό δίκαιο διέπεται από έντονη θρησκευτικότητα και προσπάθεια διαφυλάξεως του κοινobίου από επικίνδυνες προσβολές εναντίον της ασφάλειάς του. Γίνεται διάκριση ανάμεσα στις δημόσιες ποινές που ανάγονται στην απεριόριστη δικαιοδοσία των αρχόντων ή αρχηγών της κοινότητας και στις ιδιωτικές διαφορές μεταξύ των πολιτών όπου παρατηρείται μια τάση επίλυσής τους με αυτοδικία και αντεκδίκηση.

Κατά την αρχική περίοδο της Δημοκρατίας που ακολουθεί, κύρια νομοθετική πηγή είναι ο "Δωδεκάδελτος" (450 π.χ.). Τα κυριώτερα εγκλήματα (εμφάνιση του ορου έγκλημα με την έννοια της τελέσεως πράξης που απειλείται με δημόσια ποινή δυνάμει νόμου) είναι δύο: Πρώτον η προδοσία και δεύτερον, ο φόνος του αρχηγού της οικογένειας. Υπάρχουν όμως και άλλες πράξεις που θεωρούνται, επίσης, εγκλήματα και τιμωρούνται ανάλογα: δόλιος εμπρησμός, ψευδομαρτυρία, δωροληψία δικαστή, κακοποιός μαγεία.

Συνήθως οι ποινές που επιβάλλονται για τα πιο πάνω εγκλήματα είναι κεφαλικές, δηλ. κατά τον καθιερωμένο αργότερα ορισμό, στερούν τη ζωή, ή την ελευθερία ή την ιδιότητα του ρωμαϊκού πολίτη. Κύρια κεφαλική ποινή είναι η θανατική και ο τρόπος εκτελέσεως της είναι πάντοτε δημόσιες. Υπάρχουν όμως και χρηματικές, σωματικές (μαστίγωση) και ατιμωτικές ποινές.

Κατά την περίοδο της εξελιγμένης ρωμαϊκής Δημοκρατίας

(περ. 200-31 π.Χ.) παρατηρούνται ουσιαστικές μεταβολές στο χώρο του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου. Η ποινική δίωξη αρχίζει έτσι να κινείται σε ευρεία έκταση και με πρωτοβουλία των πολιτών, ενώ παράλληλα κερδίζει σταδιακά έδαφος μια μικτή μορφή διαδικασίας, η λεγόμενη δημόσια δίκη. Πρόκειται για μια μορφή αμιγών ορκωτών δικαστηρίων που όπως παρατηρήθηκε προσομοιάζει αρκετά στο σύγχρονο αμιγές ορκωτό σύστημα, εκεί όπου αυτό ισχύει ακόμα.

Μεταβολές όμως, εμφανίζονται και στο είδος των επιβαλλομένων ποινικών κυρώσεων. Οι ποινές γίνονται ηπιώτερες. Η θανατική ποινή εφαρμόζεται σπάνια ενώ συνάμα κυριαρχούν ως δημόσιες ποινές η επιβολή υψηλών προστίμων και η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων.

Τέλος κατά την περίοδο της ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (Ηγεμονία 31 π.Χ.-284 μ.Χ. και Απολυταρχία ή Δεσποτεία 284-476) σημειώνεται μια αύξουσα αυστηρότητα. Επανέρχεται η θανατική ποινή και η χρήση των κεφαλικών ποινών. Ο τρόπος εκδικάσεως των αδικημάτων αλλάζει ριζικά. Εισάγεται ως νέα διαδικασία η λεγόμενη έκτακτη διάγνωση που πραγματοποιείται από δικαστικούς υπαλλήλους του αυτοκράτορα. Τα δύο νέα είδη ποινών που αρχίζουν να ισχύουν κατά την περίοδο της Αυτοκρατορίας είναι:

- Η ισόβια εκτόπιση (ισόβιος περιορισμός των κινήσεων του κρουόμενου σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή π.χ. ένα νησί και παράλληλη απαγόρευση με ποινή θανάτου, της εξόδου από την περιοχή αυτή (κατά προτίμηση από τότε, στο ελληνικό νησί Γυάρος).

- Τα καταναγκαστικά έργα σε συνδυασμό, κυρίως, με την αφαίρεση της ελευθερίας, εμφανίζονται για πρώτη φορά στην αρχική εποχή

της Αυτοκρατορίας.

Στέρηση της ελευθερίας επέφερε επίσης στο ρωμαϊκό δίκαιο και ο θεσμός της φυλακίσεως που της απέδιδαν όπως και στην αρχαία Ελλάδα, κυρίως, εξασφαλιστικό χαρακτήρα. Υπήρχαν και ορισμένες άλλες ποινές όπως η ατιμία, η στέρηση του δικαιώματος ψήφου στις λαϊκές συνελεύσεις, ο ακρωτηριασμός (οι σωματικές ποινές έχουν συνδεθεί ιδιαίτερα με το μαρτύριο των πρώτων Χριστιανών να αποκηρύξουν την πίστη τους).

Η κατάσταση που επικρατούσε στις δημόσιες ρωμαϊκές φυλακές ήταν κάθε άλλο παρά ικανοποιητική. Δεν υπήρχε καμμία πρόνοια για τους κρατούμενους. Ζούσαν όλοι μαζί αδιακρίτως φύλου και ηλικίας, μέσα σ' ένα κατακότεινο δωμάτιο και με στοιχειώδη διατροφή. "Αδιαφορία, σκοτάδι και δυσωδία" λέγει ο Σολλούστιος κάνουν αυτόν τον χώρο αποτρόπαιο και φοβερό στη θέα. Επί πλέον οι φύλακες γινόντουσαν εστία διαφθοράς για τον δεομοφύλακα-ραβδούχο, που επιδίωκε να εκμεταλλευθεί την κατάσταση προς όφελός του. Σύμφωνα με όσα γράφει ο Κικέρων "κάθε γογγυσμός και πόνος σήμαινε για τον δεομοφύλακα ένα προγραμματισμένο κέρδος". Δεν άφηνε δηλ. τους επισκέπτες να βλέπουν τους κρατούμενους και να τους δίνουν ρούχα και φαγητό, παρά μόνον εάν έπαιρνε και ο ίδιος ένα χρηματικό ποσό.

Ως προς τους σκοπούς της ποινής, η ρωμαϊκή φιλοσοφία ακολουθούσε πιστά τη διδασκαλία κατά περίπτωση, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Ετσι, θεωρούνται ως σκοποί της ποινής η βελτίωση του εγκληματία, η βελτίωση των άλλων μέσα από το παράδειγμα της τιμωρίας των εγκληματιών και την εξασφάλιση της ασφάλειας των πολιτών μέσα από την αχρήστευση του εγκληματία (Κουράκης Ν. 1989, σελ. 43-59).

Αλλά εάν η ρωμαϊκή φιλοσοφία και νομοθεσία δεν έχει να παρουσιάσει πρωτότυπες απόψεις στο θέμα των σκοπών της ποινής, μπορεί όμως να θεωρηθεί πρωτοποριακή για το ενδιαφέρον που έδειξε στη μεταχείριση των κατηγορουμένων και καταδίκων κατά την επιβολή και έκτιση, αντίστοιχα μιας ποινής. Ίσως και από αντίδραση στις αυθαιρεσίες και θηρωδίες ορισμένων αυτοκρατόρων (π.χ. Σιβήριος, Καλιγούλας, Νέρων) αναπτύχθηκαν βαθμιαία ιδέες που θυμίζουν σε πολλές περιπτώσεις τις σύγχρονες θεμελιώδεις δικονομικές εγγυήσεις. Οι πιο χαρακτηριστικές από τις ιδέες αυτές ήταν:

- Η ποινή δεν επιβάλλεται παρά μόνον εάν αυτή ορίσθηκε ρητά για το έγκλημα από κάποιον νόμο ή ειδικό δίκαιο.

- Για την καταδίκη ενός προσώπου πρέπει να αποφαινεται επί ποινή ακυρότητας, η καθ' ύλη αρμόδια αρχή.

- Προτού επιρριφθεί ένα έγκλημα σε κάποιο πρόσωπο, πρέπει να γίνεται έγγραφη έγκληση προς το πρόσωπο αυτό κατά τους νομίμους τύπους.

- Δεν μπορεί να καταδικασθεί κανείς απόν ή με απλές υποψίες διότι "είναι καλύτερα να αφήνεται ατιμώρητο το έγκλημα ενός ενόχου" παρά να καταδικάζεται ένας "αθώος".

- Δεν θεωρείται κανείς καταδικασμένος και δεν υφίσταται τις σχετικές συνέπειες, παρά μόνον εάν η καταδίκη του γίνει τελεοϊδική.

- Σε περιπτώσεις αμφιβολίας ως προς τον εφαρμοστέο νόμο θα πρέπει να εφαρμόζεται ο ηπιώτερος.

- Δεν κατηγορείται κανείς δεύτερη φορά για εγκλήματα ως προς τα οποία αθώωθηκε.

- Δεν καταδικάζεται κανείς για αυτό που απλώς σκέφτεται.

-Το έγκλημα ή η ποινή ενός πατέρα δεν μπορεί να γίνει στίγμα στο γιό του,διότι καθένας έχει ατομική ευθύνη για το έγκλημά του για τον ίδιο λόγο δεν ευθύνονται και οι κληρονόμοι.

-Πρέπει να τηρείται κάθε ποινή μέσα στα όρια της π.χ.να μη σκοτώνεται κανείς από τα ραβδίσματα ή τους βασανισμούς.

-Δεν πρέπει να επιδεικνύεται απάνθρωπη συμπεριφορά στους κρατούμενους,κυρίως όταν υπάρχουν λόγοι υγείας"(Κουράκης Ν., 1989,σελ.58).

Ως προς τα κριτήρια και τον τρόπο επιβολής της ποινής ο Σαιουρνίνο υπέδειξε επτά στοιχεία σταθμίσεως της βαρύτητας ενός εγκλήματος:την αιτία,το πρόσωπο,τον τρόπο,τον χρόνο, την ποιότητα,την ποσότητα και το αποτέλεσμα.

III. Ποινική καταστολή στην περίοδο 513-1600

Α' Βυζαντινό Δίκαιο

Κατά την υπό εξέταση περίοδο παρατηρούνται, υπό την επίδραση του Χριστιανισμού, κάποιες προσπάθειες για ανθρωπιστικότερη μεταχείριση των κατάδικων. Συνάρα όμως παρατηρείται μια ενεργότερη ανάμειξη της εκκλησίας στην απονομή της δικαιοσύνης και μια ευρύτερη σύγχυση του δικαίου με την ηθική. Το σαφές μήνυμα που εκπορεύεται από το Χριστιανισμό ήταν ότι ο ένοχος δεν πρέπει να εξαφανίζεται σωματικά και πνευματικά, αλλά να οδηγείται στη μετάνοια και να τυγχάνει, εφ' όσον μετανοήσει, συγγνώμης.

Η χριστιανική όμως αυτή υποθήκη για παροχή συγγνώμης στους μετανουούντες δεν εφαρμόσθηκε στην εκτέση που θα περίμενε κανείς. Έτσι φτάνουμε στην περίοδο του 4ου μ.χ. όπου η κατάσταση στις φυλακές της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ανατολικής και δυτικής, φαίνεται ότι είναι απελπιστική. "Αν επισκεφτούμε φυλακή" λέγει ο Ιωάννης "και δούμε εκεί μέσα άλλους να είναι πετσί και κόκκαλο, άλλους δεμένους με σιδερένιες αλυσίδες, άλλους απομονωμένους μέσα στο σκοτάδι, μας κόβονται τα γόνατα, ανατριχιάζουμε, το καθετί κάνουμε για να μη πέσουμε μέσα σε τέτοια ανάγκη και θλίψη" (Περί τελείας αγάπης Ιωάννου του Χρυσόστομου).

Εκτός όμως από το φιλοσοφικό ή αφηρημένο νομοθετικό ενδιαφέρον για μια φιλάνθρωπότερη μεταχείριση των κρατουμένων, δεν παρατηρείται στο Βυζάντιο κάτω από την επίδραση του Χριστιανισμού κάποιος ευρύτερος εξανθρωπισμός του ρωμαϊκού ποινικού συστήματος, αλλά αντίθετα πολλές φορές, σημαντική εκτρέχηση στο είδος και την αντιμετώπιση των εγκλημάτων.

Από την εποχή του Μ. Κων/νου και έπειτα μορφοποιείται μια αυστηρότερη αντιμετώπιση πράξεων που έχουν σχέση με την ηθική-ίσως και από αντίδραση προς τον χαλαρό τρόπο ζωής των ειδωλολατρών. Επίσης ποινικοποιούνται πράξεις που θέτουν σε αμφισβήτηση ή κίνδυνο τη νέα θρησκεία (π.χ. βλασφημία).

Στη συνέχεια στη νομοθεσία του Ιουστιανού (533) οι ποι- νές εξακολουθούν να διατηρούν τον σκληρό και αυθαίρετο χαρα- κτήρα που είχαν αποκτήσει κατά την εποχή της ρωμαϊκής αυτο- κρατορίας (π.χ. εξορία με μαστίγωση). Γενικά οι ποινές (θανατι- κή ποινή, ισόβια εκτόπιση εγκλεισμός σε μοναστήρι κ.τ.λ.) έχουν αχρηστευτικό χαρακτήρα.

Ήδη όμως κατά την περίοδο των Ισαύρων (717 και εξής) επιχειρείται μια αναθεώρηση της νομοθεσίας του Βυζαντίου η οποία εκφράζεται μέσα από το ευσύνοπτο έργο "Εκλογή" (726) του ιδρυτή της δυναστείας Λέοντα Γ' του Ισαύρου. Το δίκαιο της "Εκλογής" διέπεται από τάσεις ανταποδοτικής δικαιοσύνης και φροντίδας για τα θύματα, χωρίς όμως να οδηγεί σε εξόντωση του δράστη.

Μετά τη δυναστεία των Ισαύρων ανέρχεται η δυναστεία των Μακεδόνων (867-1042) όπου στα νέα νομοθετήματα δεν σημειώνον- ται ουσιώδεις αποκλίσεις σε σχέση με το ποινικό δίκαιο της "Εκλογής". Εξακολουθούν να ισχύουν οι ποινές του θανάτου, του ακρωτηριασμού, χρηματικές ποινές, ατιμωτικές ποινές (η ποινή του κουρέματος, της διαπομπέυσης), η δήμευση της περιουσίας, η στέρηση της ελευθερίας κ.τ.λ. (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 60-69).

Το δίκαιο στη Δυτική Ευρώπη

Σε μια πρώιμη περίοδο των πρώτων μεταχριστιανικών αιώ- νων συγκεντρώνονται στην Κεντρική Ευρώπη και έρχονται σε επε-

φή με τους Ρωμαίους διάφορες ομάδες γερμανικών και γαλατικών φυλών. Οι ομάδες αυτές έχουν νομαδικό χαρακτήρα, ασχολούνται με τον πόλεμο και διέπονται από ένα ηρωϊκό πνεύμα για αυτοδύναμη επίλυση των διαφορών (αντεκδίκηση). Ήδη κατά την περίοδο αυτή, περί τα 500, παρουσιάζονται τα πρώτα σημεία μιας οργανωμένης κοινωνίας στην οποία παρατηρούνται μεταβολές ακόμη και στον χώρο της δικονομίας και της γενικότερης αξιολογήσεως των εγκληματικών πράξεων.

Κατά την εποχή του Ευρωπαϊκού Μεσαίωνα (1000-1450) αναπτύσσονται δύο ανταγωνιστικές δυνάμεις από τη μια μεριά η εξουσία της παπικής εκκλησίας και από την άλλη η εξουσία των τοπικών αρχόντων, των φεουδαρχών. Στην αντιμετώπιση των αντεκδικήσεων και των άλλων εκδηλώσεων αυτοδικίας αποφασιστική ήταν η συμβολή της εκκλησίας. Διαμορφώθηκε έτσι βαθμιαία η ιδέα "της εκχειρίας του Θεού". Τούτο σήμαινε ότι απαγορεύονταν οι εχθροπραξίες ή αντεκδικήσεις σε ορισμένους τόπους (π.χ. δρόμοι, εκκλησίες, ανάκτορα ηγεμόνα) ορισμένες ημέρες (Πέμπτη έως Κυριακή) ή κατά ορισμένων προσώπων (ιερέων, προσκυνητών εμπορευόμενων).

Παράλληλα καλλιεργήθηκε και ο θεσμός της λεγόμενης "εκχειρίας της χώρας". Η ιδιαίτερη αυστηρότητα στη θέσπιση εγκλημάτων και ποινών κατά τον Μεσαίωνα (κυρίως μετά το 1200) θα πρέπει να εξηγηθεί όχι βέβαια απλώς με τις διάφορες εκχειρίες του Θεού και της χώρας, που αποτελούν απλά επιφαινόμενα, ούτε επίσης μόνο με τον "καθαριστικό" ρόλο της τιμωρίας για τη διάσωση της ψυχής του εγκληματία, όπως πιστευόταν τότε, αλλά προ πάντων με τη μεταβολή που σημειώνεται τότε στις ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές δομές της Δυτ. Ευρώπης.

Το κλίμα που επικρατεί στην ποινική καταστολή είναι ένα κλίμα τρομοκρατίας που ενισχύθηκε κάτω από την επίδραση της Ιερής Εξετάσεως (μέσα 12ου έως και τον 18ο αι.) δίνοντας σε κάθε σχεδόν έγκλημα την επιβαρυντική διάσταση του αμαρτήματος. Αλλά ήδη κατά την εποχή της Αναγεννήσεως αρχίζουν να γίνονται φανερές οι τάσεις για μιαν αντίδραση στο θεολογικό και κυριαρχούμενο από την κάθε είδους "αυθεντία", πνεύμα του Μεσαίωνα και για την εκκόλαψη ενός νέου πνεύματος, ανθρωποκεντρικού, ελεύθερου και κριτικού στη θεώρηση των πραγμάτων και του κόσμου, με επιστημονικό και επαγωγικό τρόπο αναζητήσεως της αλήθειας (Κουράκης Ν. 1989, σελ. 73-93).

III. Ποινική καταστολή στην περίοδο 1600-1700

A' Η Πνευματική Κίνηση (Σχολή Φυσικού Δικαίου)

Η Σχολή του Φυσικού Δικαίου είναι η κύρια εκδήλωση στον νομικό χώρο του τρόπου της επιστημονικής σκέψης που κυριάρχησε στη Δ. Ευρώπη μετά το 1600. Ονομάσθηκε έτσι, διότι θεωρεί ότι ο κόσμος διέπεται αποκλειστικά από νόμους καθολικής ισχύος που δεν στηρίζονται στην αυθεντία ενός διανοητή ή ενός κειμένου, αλλά στην εμπειρική παρατήρηση (α) της φύσεως του ανθρώπου, ως εύλογου όντος και (β) της φύσεως της κοινωνίας, ως χώρου δράσεως του ανθρώπου. Το πνεύμα που τη διέπει είναι ατομοκρατικό, τα μέτρα δηλ. για την αξιολόγηση του ανθρώπου αναζητούνται στον ίδιο τον άνθρωπο, με βάση τις άμεσες εμπειρίες, και όχι σε κάποια υπερφυσική τάξη μεταφυσικού ή θρησκευτικού χαρακτήρα (Φραντζεσκάκης I. 1990, σελ. 15).

Η ακμή της Σχολής του Φυσικού Δικαίου συμπίπτει με τη διάρκεια του 17ου αι. οπότε εμφανίζονται τα έργα των τριών σημαντικότερων εκπροσώπων της: του Γκρότιους, του Χόμπς και του Πουφεντόρφ. Στα έργα αυτά αντιμετωπίζονται και αναλύονται σχετικά με τους ποινικούς θεσμούς, τέσσερα κυρίως ζητήματα: (α) τι είναι ποινή, (β) από που αρύεται η Πολιτεία το δικαίωμα να επιβάλλει ποινές, (γ) τι αποσκοπείται με την επιβολή της ποινής και (δ) ποιοί παράγοντες ή προϋποθέσεις προσδιορίζουν ειδικότερα την απειλή και επιβολή της ποινής.

Αρχίζει λοιπόν και παρατηρείται μια τάση για απαγκίστρωση από τις θανατικές και σωματικές ποινές, που είχαν κυριαρχήσει στη Δ. Ευρώπη από το 1200, και η αντικατάστασή τους με άλλες, λιγότερο αχρηστευτικές και περισσότερο παραγωγικές ποινές, όπως η εκτόπιση σε αποικίες, η σκλαβιά σε γαλέρες και η

εργασία στη φυλακή.

Η σημαντική αυτή στροφή στο χώρο των σωφρονιστικών θεσμών, που παρατηρείται ιδίως μετά το 1550, συμπίπτει με δύο γενικότερες ιστορικές εξελίξεις, που μπορούν εν μέρει και να την εμπνεύσουν. Πρώτον, με την εδραίωση του Προτεσταντισμού (πηγή των εγκλημάτων και κάθε αθλιότητας είναι η οκνηρία) στις περισσότερες χώρες της βορειοδυτικής Ευρώπης. Και δεύτερον, με την οικονομική ακμή που σημειώνεται στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έπειτα από την ανακάλυψη νέων εδαφών στην Αμερική (1493) και τη δημιουργία εκεί νέων εμπορικών αγορών (μερκαντιλισμός), καθώς και έπειτα από τη μεγάλη μείωση του πληθυσμού της Ευρώπης λόγω των θρησκειοεπιδιωκτικών ή άλλων πολέμων και των επιδημιών (π.χ. πανούκλας) που συνέβησαν.

Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της εποχής είναι: (α) οι τάσεις για χρησιμοποίηση της εργασίας ως μέσου εκτέλεσης ποινών σε αντικατάσταση της θανατικής ποινής και (β) η εμφάνιση του θεσμού της φυλάκισης πάλι με την έννοια της αξιοποίησης εργατικού δυναμικού (Κουράκης Ν. 1989, σελ. 95-102).

IV. Ποινική καταστολή στην περίοδο 1700-1876

A. Οι επιδράσεις από το κίνημα του Διαφωτισμού

Η άθλια κατάσταση που άρχισε να επικρατεί στα σωφρονιστήρια δημιούργησε κατά την εποχή του Διαφωτισμού, τον 18ο αι. έντονες αντιδράσεις από διάσημους στοχαστές (Μοντεσκιέ, Μπεκκαρία, Χάουαρντ, Μπένθουμ), που πήραν ρητά ή έμμεσα θέση για μια ορθολογικότερη και ανθρωπιστικότερη μεταχείριση των εγκληματιών.

Οι γενικότερες αρχές που διέπουν την υπό εξέταση περίοδο 1700-1876 επικεντρώνονται στην αντίδραση κατά της κρατικής και δικαστικής αυθαιρεσίας που επικρατούσε υπό το παλιό καθεστώς. Θεωρείται ότι ο άνθρωπος έχει αυτοδύναμη αξία και ότι παραχωρεί στην οργανωμένη κοινωνία ένα μέρος μόνο της ελευθερίας του, όσο χρειάζεται για να εξασφαλίσει σε συνθήκες ευνομίας και τάξεως την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Για τις παράνομες πράξεις του (τι επιτρέπει και τι απαγορεύει ο ποινικός νόμος) είναι ηθικά και κοινωνικά υπεύθυνος, εκτός εάν πρόκειται για παράφρονα ή παιδί. Γι' αυτό οφείλει να υφίσταται τις συνέπειες των πράξεών του αυτών, όσων έρχονται σε αντίθεση με το κοινό καλό και το κοινωνικό συμβόλαιο στο οποίο προσχώρησε. Η επιβολή των ποινών γίνεται έτσι για την αποκατάσταση της έννομης τάξεως και για παραδειγματισμό ή διαπαιδαγώγηση των υπολοίπων.

Από τις βασικές αυτές αρχές εκπορεύθηκαν βαθμιαία ορισμένες άλλες, με εντονότερο νομικό χαρακτήρα.

Πρώτον, η αρχή της νομιμότητας των εγκλημάτων και ποινών (με την έννοια του σαφούς εκ των προτέρων προσδιορισμού των στοιχείων και έννομων συνεπειών κάθε εγκλήματος).

Δεύτερον, η αρχή της ποινικής ευθύνης του εγκληματία σύμφωνα με το μέγεθος της ενοχής του. Η αρχή αυτή στηρίζεται στην υπόθεση ότι ο εγκληματίας είναι "κανονικός" άνθρωπος και υπεύθυνος για τις πράξεις του, άρα και η ποινή επιβάλλεται σ' αυτόν μόνο εφ' όσον βρεθεί ένοχος και κατά το μέτρο της ενοχής του.

Τρίτον, η αρχή της ποινής ως μέσου γενικής προλήψεως (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 116 και 154-161).

Γενικά ο σκοπός της ποινής, κατά τις τότε αντιλήψεις των Διαφωτιστών, είναι να τείνει στην πρόληψη και καταπολέμηση του εγκλήματος. Ο Γάλλος στοχαστής Φουκώ (1929-1984) πιστεύει ότι "κατά την περίοδο αυτή σημειώνεται στη λειτουργία της ποινής μια ιστορική στροφή. Δεν ενδιαφέρει πλέον η τιμώρηση του σώματος του εγκληματία και ο φυσικός του πόνος, όπως κατά την εποχή του Μεσαίωνα. Τώρα η ποινή γίνεται σχολείο, δίδαγμα, σύμβολο και παράσταση νοητική, με προορισμό να επιδρά στη ψυχή του εγκληματία και κυρίως στη ψυχή των άλλων κοινωνιών" (Φραντζεσκάκης Ι., 1990, σελ. 13).

V. Ποινική καταστολή στην περίοδο 1876-1945

A' Η Ιταλική θετική σχολή

Πρωτόποροι στη νέα κατεύθυνση (ανάγκη προσαρμογής της ποινικής μεταχειρίσεως στην προσωπικότητα του κάθε εγκληματία) της ποινικής καταστολής αναδεικνύονται οι Ιταλοί θετικιστές, με κύριους εκπροσώπους τον Λομπρόζο, τον Γκαρόφαλο και τον Φέρρι. Οι ιδέες τους στον νομικό χώρο μπορούν να συνοψισθούν στα εξής: στην απόρριψη της φυλακής ως σωφρονιστικού μέσου, στην κατά το δυνατόν εξατομίκευση των κυρώσεων κατά την προσωπικότητα του καθενός (η κύρωση πρέπει να ενεργεί ατομικά ως φάρμακο) και κυρίως στη σαφή διάκριση εκ περιστάσεως εγκληματιών (ήπια καταστολή) και εκ γενετής ή καθ'έξη εγκληματιών (αυστηρή καταστολή) (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 192-194). Γενικά πιστεύεται ότι η αναμόρφωση και βελτίωση του εγκληματία μπορεί να επιδιωχθεί με ελπίδες επιτυχίας μόνο για τους εκ περιστάσεως (και εκ πάθους) δράστες, ενώ για τους άλλους θα πρέπει απλώς να λαμβάνονται μέτρα κοινωνικής άμυνας και κυρίως να επιβάλλεται υπερπόντια εκτόπιση (Φραντζεσκάκης Γ., 1990, σελ. 14-15).

B' Οι Μετριοπαθέστερες τάσεις

Φον Λιστ και γερμανική θετική σχολή

Παράλληλα με την κατεύθυνση της ιταλικής θετικής σχολής παρουσιάσθηκε ήδη από το 1889 η εκλεκτική σχολή (Φον Λιστ, Αντολφ Πρίνς, Ζεράρ φαν Χαμελ) που ακολούθησε μια μετριοπαθή τάση. Η θεωρία που εκπονήθηκε για την ποινική καταστολή προτείνει την παραδοχή ενός διπολικού συστήματος κυρώσεων, στο οποίο να υπάρχουν και ποινές (κυρίως για εκφοβιστικούς λόγους) και μέτρα ασφαλείας, ως δύο αυτόνομες (αν και αλληλοσυμ-

πληρούμενες) μορφές κυρώσεων (Φραντζεσκάκης Ι., 1990, σελ. 15).

Παρά τη θεωρητική κατεύθυνση της γερμανικής σχολής αυτή την περίοδο παρατηρείται μια ουσιώδης απόκλιση. Σε πολλές χώρες της Ευρώπης κατά την εποχή του μεσοπολέμου εγκαθιδρύεται ένα αυταρχικό σύστημα ποινικών κυρώσεων, με κύρια χαρακτηριστικά "τον έντονο χρωματισμό των αξιόποινων πράξεων από τις αντιλήψεις περί ηθικής των κρατούντων, την απειλή και επιβολή σκληρότατων κυρώσεων για την παραβίαση αυτών των αρχών, που στοχεύουν κυρίως στην προστασία του κοινωνικού καθεστώτος των κρατούντων (ανταποδοτικός ή αχρηστευτικός-παραδειγματικός χαρακτήρας της ποινής, κυρίως θάνατος και καταναγκαστικά έργα) και, τέλος τη σκανδαλώδη διαφοροποίηση στην απονομή δικαιοσύνης ανάλογα με το εάν πρόκειται για φίλους ή εχθρούς του καθεστώτος (π.χ. χορήγηση χάριτος). Χαρακτηριστικό δείγμα τέτοιας αντιλήψεως της ποινικής καταστολής είναι ο χιτλερικός νόμος της 24-11-1933" (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 203).

VI. Ποινική καταστολή στην περίοδο 1945-

Έπειτα από τις σκληρές εμπειρίες του τελευταίου παγκοσμίου πολέμου το ενδιαφέρον για τον εγκληματία άνθρωπο αποκτά ένα καινούριο περιεχόμενο: αντιμετωπίζεται ο άνθρωπος όχι απλώς ως ένα (σημαντικά έστω) πεδίο παρατηρήσεως και έρευνας, αλλ' ως ένας φορέας πολιτιστικών αξιών, με υπευθυνότητα και κοινωνική συνείδηση. "Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου" που υιοθετήθηκε από τα κράτη-μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών την 10-2-1948 δίνει το μέτρο της νέας αυτής ανθρωπιστικής κατευθύνσεως όταν ιδίως τονίζει στο α.1. ότι "όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι σε αξιοπρέπεια και δικαιώματα" όταν καθιερώνει στο α.12 το δικαίωμα του καθενός να προστατεύεται στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια του, την κατοικία του ή την αλληλογραφία του ή σε προβολές κατά της τιμής και της φήμης του, και όταν, ειδικότερα για τους εγκληματίες, επιτάσσει στο α.5., ότι "κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια όπως και σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική".

Παρόμοιες αρχές αλλά με λιγότερο απόλυτη διατύπωση, υιοθετήθηκαν αντίστοιχα στα α.5, 8 και 3 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη την 4-11-1950.

Στο χώρο των ποινικών επιστημών η ανθρωπιστική αυτή διάσταση εκπροσωπήθηκε κυρίως από τη θεωρία της πράξεως ως σκόπιμης δράσεως του Χονς Βέλτσελ και από τη θεωρία της νέας κοινωνικής άμυνας, του Μαρκ Άνσελ.

Στην πρώτη περίπτωση, που αφορά προ πάντων στη θεώρηση των επιτακτικών και απαγορευτικών κανόνων δικαίου, τίθεται ως

βάση ότι ο νόμος απευθύνεται στον άνθρωπο όχι ως αντικείμενο καταναγκασμού, αλλά ως υποκείμενο ικανό ν' ανταποκριθεί στις κοινωνικοηθικές επιταγές.

Στην περίπτωση της νέας κοινωνικής άμυνας του Μαρκ Ανσελ, ο άξονας του ενδιαφέροντος μετατίθεται στη θεώρηση των κυρωτικών κανόνων δικαίου και στο πρόβλημα της ποινικής μεταχείρισης των κρατουμένων. Στη βάση της θεωρίας βρίσκεται η προσπάθεια για κατανόηση του εγκλήματος ως κοινωνικοοικονομικού φαινομένου.

Παρά τις πιθανές αμφιλεγόμενες επί μέρους θέσεις της, η θεωρία της νέας κοινωνικής δομής άσκησε και εξακολουθεί να ασκεί ουσιώδη επίδραση στην εξέλιξη των σύγχρονων ποινικών ιδεών, κυρίως μέσα από τη Διεθνή Εταιρεία Κοινωνικής Άμυνας (1949).

Παράλληλα από το 1948 άρχισε να λειτουργεί στη Ρώμη με πρωτοβουλία του Ο.Η.Ε. το "Ινστιτούτο Ερευνών Κοινωνικής Άμυνας" με πλούσια δραστηριότητα στον ευρύτερο χώρο της εγκληματολογίας. Το 1934 μέσω της Κοινωνίας των Εθνών εγκρίθηκαν πενήντα πέντε "ελάχιστες προϋποθέσεις" για τη μεταχείριση των κρατουμένων ανάμεσα στις οποίες είναι "να τους τονώσει ηθικά και να τους εθίσει στην τάξη και την εργασία".

Μετά τον τελευταίο πόλεμο οι Κανόνες αυτοί αναθεωρήθηκαν με πρωτοβουλία του Ο.Η.Ε. και εγκρίθηκαν αρχικά από το πρώτο παγκόσμιο Συνέδριο Προλήψεως Εγκλήματος και Μεταχείρισης των Εγκληματιών (Γενεύη, Αυγούστος 1955) και έπειτα από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του Ο.Η.Ε. Στο νέο αυτό σύνολο κανόνων υπάρχει ένα γενικότερο ανθρωπιστικό πνεύμα για τη διασφάλιση της φυσικής υποστάσεως και της αξιοπρέ-

πείας του κρατούμενου.

Οι "Ελάχιστοι Κανόνες" του ΟΗΕ αποτέλεσαν την βάση για την απόφαση 73-5 ("Σύνολο Ελάχιστων Κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων") που υιοθετήθηκε από την επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης την 19-1-1973. Παράλληλα εκδηλώθηκε δραστηριότητα από διεθνή ή διακρατικά όργανα για τη διευκρίνιση και άλλων σημείων της σωφρονιστικής μεταχειρίσεως, όπως είναι αφ' ενός μεν τα εκλογικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα των κρατουμένων.

Η διεθνής αυτή κίνηση είχε τον αντίκτυπό της σε κείμενα πολλών σωφρονιστικών νομοθετημάτων (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 236-243).

Η εξέλιξη της Ποινικής καταστολής στον Ελληνικό χώρο

Στη μεταβυζαντινή Ελλάδα, μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως και την κατάληψή της από τους Οθωμανούς, οι επιδράσεις από τη Δύση στη διαμόρφωση των ποινικών θεσμών υπήρξαν έως την εποχή του Διαφωτισμού λιγοστές. Κεφαλαιώδη ρόλο στην ποινική καταστολή διαδραμάτισε η "Εξάβιβλος" του Κωνσταντίνου Αρμενόπουλου (1345), παρά το γεγονός ότι οι ποινικές της διατάξεις δεν έβρισκαν ακέραιη εφαρμογή στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Ο τρόπος και η έκταση εφαρμογής των διατάξεών της παρουσίαζαν στην πραγματικότητα μεγάλη ποικιλία από τόπο σε τόπο και συναρτώνται, ειδικότερα, με το νομικό καθεστώς και τα περιθώρια αυτοδιοικήσεως που υπήρχαν τότε στις διάφορες περιοχές.

Είναι γνωστό ότι κατά την υπό εξέταση περίοδο την ποινική δικαιοδοσία μπορούσαν ν' ασκούν, κατ' αρχήν, μόνο οι τουρκικές αρχές σ' όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας για αδικήματα που έθιγαν άμεσα την κρατική κυριαρχία και τα οικονομικά συμφέροντα του κατακτητή (π.χ. στάση, αντίσταση κατά της αρχής, εγκλήματα περί το νόμισμα). Στις περιπτώσεις αυτές η δίωξη γινόταν αυτεπάγγελτα και οι "ποινές" που επιβάλλονταν ήσαν σκληρότερες κατά την κρίση του εκάστοτε δυνάστη και πολύ συχνά, χωρίς δίκη.

Σε άλλα πάλι εγκλήματα όπως η απονομή της δικαιοσύνης και η εκτέλεση των ποινών καθιερώθηκε σε πολλές περιοχές να γίνεται από τις ελληνικές εκκλησιαστικές και τοπικές αρχές, με τη σιωπηρή έγκριση ή ανοχή του οθωμανού κατακτητή.

Ιδιαίτερη ανάπτυξη έλαβε η εκδίκαση ποινικών υποθέσεων από ελληνικές αρχές σε περιοχές της χώρας που απολάμβαναν

μίας οικονομικής και διοικητικής αυτονομίας όπως τα νησιά του Αιγαίου (Υδρα, Τήνος, Μύκονος, Σύρος, κ.τ.λ.) από το 17ο αι.

Οι ποινές που επιβάλλονταν δεν μπορούσαν βέβαια να φθάσουν έως το θάνατο, διότι κάτι τέτοιο θα αντιστρατευόταν την κυριαρχική εξουσία των οθωμανών και θα εξασθενίζε, παράλληλα, τη συνοχή του υπόδουλου γένους. Οι ποινές που απαγγέλλονταν από τις ελληνικές αρχές ήταν επίπληξη, ολιγοχρόνια κράτηση ή πρόστιμο, ραβδισμός, διαπόμπευση, χρηματική αποζημίωση, απέλαση-εξορία κ.τ.λ. (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 162-163, 164-167).

Απο μελέτες που έχουν γίνει τεκμηριώνεται η υπόθεση ότι τουλάχιστον κατά την τελευταία περίοδο της τουρκοκρατίας (18ος αι.) η ποινική δικαιοδοσία των ελληνικών αρχών έστω και σε αυτοδιοικούμενες περιοχές δεν μπορούσε να φθάσει έως την επιβολή ποινών θανάτου ή ακρωτηριασμού, ενώ σε περιοχές με περιορισμένη αυτοδιοίκηση (π.χ. Στερεά Ελλάδα) τα όρια αυτής της δικαιοδοσίας διαγράφονταν ακόμη στενότερα.

Κατά την ίδια αυτή τελευταία περίοδο της Τουρκοκρατίας εμφανίζονται στις ημιανεξάρτητες παραδουνάβιες ηγεμονίες, δηλ. στη Μολδαβία και στη Βλαχία (σημ. Ρουμανία) ορισμένες αξιόλογες κωδικοποιήσεις νόμων. Οι κωδικοποιήσεις αυτές είναι γραμμένες στην ελληνική γλώσσα και στηρίζονται, σύμφωνα με επικρατούσα γνώμη, στο βυζαντινό δίκαιο. Στις κωδικοποιήσεις αυτές κυριαρχεί η αντιμετώπιση ζητημάτων του αστικού δικαίου, συνήθως όμως προβλέπονται και διατάξεις ποινικού χαρακτήρα. Οι ποινές οι οποίες εφαρμόζονταν ήταν θάνατος, δουλεία, εξορία, δαρμός, διαπόμπευση (Ν. Κουράκης, 1989, σελ. 169-170).

Οι κωδικοποιήσεις των "πεφωτισμένων" παραδουνάβιων ηγεμόνων κατά τον 18ο αι. γίνονταν μέσα σ' ένα γενικότερο κλίμα οι-

κοινωνικής και πολιτιστικής ανθήσεως του Ελληνισμού στις περιοχές αυτές. Γι' αυτό και συχνά η ιστορική αυτή περίοδος ονομάζεται "νεοελληνικός διαφωτισμός".

Σ' αυτή τη χρονική περίοδο ο Βελενστινλής ακολουθώντας τις διακηρύξεις της Γαλλικής Επανάστασης στο Επαναστατικό του Μανιφέστο (1797) υπογραμμίζει την αναγκαιότητα τεσσάρων αναφαίρετων ανθρώπινων δικαιωμάτων: της ισότητας, της ελευθερίας, της ασφάλειας ("σιγουρότητας") και της ιδιοκτησίας.

Οι ιδέες του Ρήγα Βελενστινλή βρήκαν απήχηση και στα πρώτα Συντάγματα της Ελλάδας, κατά τον αγώνα της Ανεξαρτησίας. Έτσι, στις 1-7-1824 ισχύει σαν νόμος του Κράτους, το ποινικό νομοσχέδιο που ονομάσθηκε "Απάνθισμα των Εγκληματικών". Το συγκεκριμένο όμως νομοσχέδιο είχε αρκετές ατέλειες νομοτεχνικής και ουσιαστικής φύσεως, κυρίως δε, δεν περιέλαβε γενικό μέρος και αναλυτική απαρίθμηση των επί μέρους εγκλημάτων. Οι ποινές που προβλέπονταν σ' αυτό ήταν θάνατος, φυλάκιση και χρηματική ποινή. Το "Απάνθισμα" ίσχυσε ως νόμος επί 10 χρόνια (1824-1834).

Γενικά η απονομή της δικαιοσύνης κατά την περίοδο της Επανάστασης αλλά και αργότερα εμπορήθηκε από πνεύμα ηπιότητας (και το ίδιο το "Απάνθισμα" κατηγορήθηκε από τον Μάουερ για "ανήκουστη επιείκεια") (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 171, 173, 177-178).

Με την εγκατάσταση του Οθωνα και των Βαυαρών στην Ελλάδα (30-1-1833) επιδιώχθηκε άμεσα η λήψη μέτρων για την εμπέδωση της τάξεως και την εδραίωση του καθεστώτος της Αντιβασιλείας έναντι των πολιτικών δυνάμεων που κυριαρχούσαν τότε στο ελληνικό προσκήνιο. Στις 30-12-1833 κυρώνεται ο Ελληνικός

Ποινικός Νόμος ο οποίος τίθεται σε εφαρμογή πέντε μήνες αργότερα. "Η όλη δομή και το περιεχόμενο του Ποινικού αυτού Νόμου περιλαμβάνει 705 άρθρα, τα οποία φανερώνουν τουλάχιστον απο τη σκοπιά των φιλελεύθερων αντιλήψεων της εποχής μας μια τάση συγκεντρωτισμού και εκτεταμένου ελέγχου όλων των πτυχών της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής" (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 180).

Το πνεύμα που κυριαρχούσε την εποχή εκείνη (δεν έλειπαν πάντως και κατά την εποχή εκείνη και δημόσιες διακηρύξεις για την ανάγκη βελτιώσεως και "διαρθρώσεως" του εγκληματία (ειδική πρόληψη), αν και το πρίσμα από το οποίο αντιμετωπίζεται ο σκοπός αυτός της ποινής δεν είναι η προσπάθεια για παροχή βοήθειας στον εγκληματία, όσο κυρίως η επιδίωξη προστασίας της κοινωνίας και μείωσης της εγκληματικότητας) ως προς τους σκοπούς της ποινής, σε συνδυασμό με την έλλειψη οικονομικών μέσων οδήγησαν τις φυλακές σε άθλια κατάσταση. Γίνονται προσπάθειες να αναγερθούν ή να διαρρυθμιστούν ξεχωριστά φυλακές για υπόδικους και κατάδικους στο Ναύπλιο, τη Χαλκίδα, την Αθήνα και αλλού. Λίγο αργότερα θεσπίστηκε και ένα προοδευτικό διάταγμα απο 31-12-83 "περί σωφρονιστικής φυλακής" με το οποίο προβλέπονταν οι όροι λειτουργίας μιας φυλακής για καταδίκους που θα ανεγειρόταν μελλοντικά.

Την κατάσταση των φυλακών, στην οθωμανική περίοδο, περιγράφει με εύλωτο αλλά συγκαλυμμένο τρόπο ο γάλλος ιππότης Βενιαμίν Αππέρ ο οποίος τις επισκέφθηκε για δύο μήνες το 1855 και η γενική εικόνα που επικρατεί παντού και ιδιαίτερα για τη φυλακή της Πύλου είναι η εικόνα μιας φυλακής-σχολείου για νέους εγκληματίες και φυλακής-τάφου για τους πιο ηλικιωμένους. Ο Αππέρ ήταν αυτός που είχε προτείνει σαν αντιμετώπι-

ση των σωφρονιστικών προβλημάτων την ίδρυση μιας "βιομηχανικής και γεωργικής αποικίας" όπου θα συγκεντρώνονταν όλοι οι κατάδικοι με ποινή φυλακίσεως πάνω από ένα χρόνο (Κουράκης Ν 1989, σελ. 182-190).

Με την επίδραση των ιδεών της ιταλικής αλλά και γερμανικής θετικής σχολής για το θέμα της ποινικής καταστολής παρατηρείται και στη χώρα μας ένα ευνοϊκό κλίμα για την ανάληψη σωφρονιστικών μεταρρυθμίσεων και προ πάντων για βελτίωση της τραγικής κατάστασης των ελληνικών φυλακών.

Το 1872 ο Πρωτοδίκης Τριπόλεως Χρήστος Λέδης εκδίδει σύντομη μελέτη "περί φυλακών" τις οποίες χαρακτηρίζει "επίγειον κόλασιν εν Ελλάδι" "δήμιον και της σωματικής και της ηθικής υπάρξεως ιδίως" και διαπιστώνει ότι στις φυλακές "αντί δια της ποινής ν' αρθή, επιτείνεται και επαυξάνει το έγκλημα".

Την ίδια εποχή ο Εισαγγελέας του Εφετείου Αθηνών Ιωάννης Τυπάλδος σε άρθρο του με τίτλο "Συνδρομή προς μεταρρύθμιση των φυλακών" επισημαίνει τους κινδύνους για την ελληνική κοινωνία από τον εκφυλισμό των φυλακών σε "σχολείον κακοήθειας".

Εκείνος, όμως, που πραγματικά ανέλαβε την περίοδο αυτή το βαρύ έργο μιας σταυροφορίας για τη μεταρρύθμιση της καταστάσεως των ελληνικών φυλακών υπήρξε ο Αριστείδης Οικονόμος, Εισαγγελέας του Εφετείου Αθηνών, κατά τα έτη 1875-1878 ο οποίος προχώρησε στην έκδοση μηνιαίας εφημερίδας μικρού σχήματος που την ονόμασε "Εφημερίς των φυλακών". Από κει διεξήγαγε συνεχή αγώνα για την αναμόρφωση των ελληνικών φυλακών, στηλιτεύοντας την άθλια κατάστασή τους, αλληλογραφώντας με κατάδικους, προτείνοντας λύσεις για τη βραχυπρόθεσμη τουλάχιστον

βελτίωση της καταστάσεως (κατάταξη των εγκληματιών κατά το είδος των εγκλημάτων τους, τεχνική και θρησκευτική διδασκαλία εργασία ως μέσο ανακαινίσεως του εγκλήματος, μετασφρονιστική μέριμνα, μόρφωση του προσωπικού των φυλακών) και τη χρησιμότητα μιας απασχολήσεως των κρατουμένων στις φυλακές, ώστε να δημιουργήσουν και οι ίδιοι ένα κεφάλαιο για τον χρόνο της αποφυλακίσεώς τους.

Όλα αυτά τα επιστημονικά δεδομένα (συν κάποια άλλα δημοσιεύματα που δεν αναφέρονται εδώ) αποτελούσαν συμβολή στη σφρονιστική μεταρρύθμιση που προετοιμάζε η τότε Κυβέρνηση Τρικούπη και την οποία δεν πρόλαβε να πραγματοποιήσει γιατί τον επόμενο χρόνο ανέλαβε νέα κυβέρνηση υπό τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη.

Όλη η νομοπαρασκευαστική και επιστημονική εργασία τούτων ετών κατέληξε σε φενάκη και σε επιστροφή προς ένα γερασμένο ήδη νομοθέτημα (ΑΣΝΖ'/26-7-1885).

Την περίοδο όμως αυτή εμφανίζεται έντονη η ιδιωτική πρωτοβουλία. Με δωρεές χτίζονται οι Φυλακές Συγγρού (περιοχή Καλλιθέας), το Εφηβείο Αβέρωφ 1896, μια γυναικεία κεντρική φυλακή 1900, κ. τ. λ. (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 205-210).

Στα επόμενα χρόνια μετά το 1885 οι νομοθετικές πρωτοβουλίες ήταν ανούσιες και πολύ επιφανειακές. Το 1906 ο Αεροπαγίτης Αντώνιος Πεταλάς εκδίδει το άρθρο "Μελέτη περί μεταρρυθμίσεως των φυλακών του Ελληνικού Κράτους" στο οποίο τονίζει ανάμεσα σ' άλλα ότι η ποινή πρέπει να επιβάλλεται και για "την ηθικοποίηση του καταδίκου... δια θρησκευτικής και διανοητικής διδασκαλίας και δι' εργασίας, ουχί ως μέσου καταναγκαστικού, αλλ' ηθικοποιητικού" (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 211). Η αύξηση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα από το 1880 οφείλεται κα-

τά τον Πεταλά, στην χωρίς διακρίσεις εγκάθειρξη κάθε είδους εγκληματιών στις φυλακές μας. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος προτείνει ως αφετηρία να μελετηθεί το έγκλημα ως κοινωνική και φυσική πράξη, ως πράξη ανθρώπινη, και να ληφθούν υπόψη οι διάφοροι τύποι των εγκληματιών.

Πολλές από τις προτάσεις του Πεταλά έμελλαν λίγο αργότερα να περιβληθούν την ισχύ νόμου, όταν στην πρώτη Κυβέρνηση Βενιζέλου το Υπουργείο Δικαιοσύνης ανέλαβε το 1910 ο διαπρεπής νομομαθής Νικόλαος Δημητρακόπουλος. Στον σωφρονιστικό τομέα ο Δημητρακόπουλος εισηγήθηκε - για πρώτη φορά στην Ελλάδα - πλήθος προοδευτικών θεσμών (αναστολή της ποινής, υπ' όρου απελευθέρωση, επί εγγυήσει απόλυση προφυλακισμένων κ.τ.λ.) και οι οποίοι ψηφίστηκαν ως νόμος το 1911. Εκείνη την περίοδο γίνεται ιδιαίτερη πρόβλεψη για την ίδρυση αγροτικών φυλακών ή αγροτικών αποικιών, λόγω της γεωργικής οικονομίας της χώρας μας και λόγω της μικρής δαπάνης στην ανέγερση των σχετικών κτιριακών εγκαταστάσεων. Χάρη στις εισηγήσεις του Δημητρακόπουλου οργανώθηκαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα, διοικητική σωφρονιστική υπηρεσία, φυλακτικό προσωπικό και Σχολή για την επιμόρφωση του προσωπικού αυτού.

Οι συνεχείς πόλεμοι από το 1912 ανέκοψαν την πραγμάτωση των φιλόδοξων προγραμμάτων του Δημητρακόπουλου.

Εως και την εποχή πριν τον τελευταίο πόλεμο στην Ελλάδα η κατάσταση των φυλακών δεν παρουσίασε αξιοσημείωτες βελτιώσεις. Στα χρόνια αυτά επιτεύχθηκαν κάποιες αλλαγές - όχι πάντα πετυχημένες - στον τρόπο εκτίσεως των ποινών και στα μέτρα ασφαλείας.

Το 1935 ψηφίστηκε ο Ελληνικός Ποινικός Κώδικας που πε-

ριελάμβανε το σύστημα των ποινών και των μέτρων ασφαλείας που θα εφαρμόζονταν στις φυλακές.

Το επόμενο βήμα στην ελληνική σωφρονιστική Πολιτική γίνεται το Νοέμβριο του 1966 που κατατίθεται στη Βουλή για ψήφιση ένα "Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικος Εκτελέσεως Ποινών και Ασφαλιστικών Μετρών".

Γενικά ο Σωφρονιστικός αυτός Κώδικας παρουσίασε κάποιες ασυνέπειες προς τους "Στοιχειώδεις Κανόνες" του ΟΗΕ αν και διαπνέεται από κάποιο πνεύμα ανθρωπιστικό για τους κρατούμενους.

Το 1972 γίνεται προσπάθεια αναθεώρησής του η οποία καταλήγει στην κατάργηση σημαντικών ρυθμίσεων με εγκυκλίους - όπως τα ανοικτά σωφρονιστικά καταστήματα (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 212-220 και 229).

Το 1988 είδε το φως της δημοσιότητας ο "Κώδικας βασικών κανόνων για τη μεταχείριση και αναμόρφωση των κρατουμένων, ο οποίος είχε ως βασική επιδίωξη την εναρμόνιση του με το ανθρωπιστικό πνεύμα και τις αρχές των κανόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης και των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των φυλακισμένων. Ο νέος Σωφρονιστικός Κώδικας του Ν. 1851/1989 άρχισε να ισχύει από 1-1-1990, εκτός από ορισμένες διατάξεις των οποίων η ισχύ είχε ανασταλεί μέχρι 31-12-1990 - είχε ως πολιτιστικό-ιδεοπολιτικό και επιστημονικό υπόβαθρο τις αρχές της Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ το 1948, τη Σύμβαση της Ρώμης του 1950, το Σύνταγμα του 1975 καθώς και το σύνολο των στοιχειωδών κανόνων για τη μεταχείριση κρατουμένων του ΟΗΕ το 1953 και του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1973 και 1986. Ο κώδικας αυτός, χωρίς να αποτελεί δουλική αντιγραφή ξέ-

νων σωφρονιστικών κωδίκων, σηματοδοτεί τη μετάβαση απο μια ισχύουσα, μεσαιωνικού τύπου, ανταποδοτική και κραυγαλέα τιμωρητική ματιά, σε μια φιλελεύθερη αντίληψη, όπου ο έγκλειστος καλείται όχι πλέον να τιμωρηθεί αλλά να "Επανακοινωνικοποιηθεί". Ο Σ.Κ. προβλέπει μεταξύ άλλων τμηματική έκτιση ποινών, καθεστώς ημιελεύθερης διαβίωσης, δυνατότητα μόρφωσης και εργασίας μέσα από διαμονή σε ειδικά κέντρα, δυνατότητα κοινωφελούς εργασίας, παροχή αδειών απουσίας, καθιέρωση δικαστηρίου εκτέλεσης ποινών κ.τ.λ. (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 243-245).

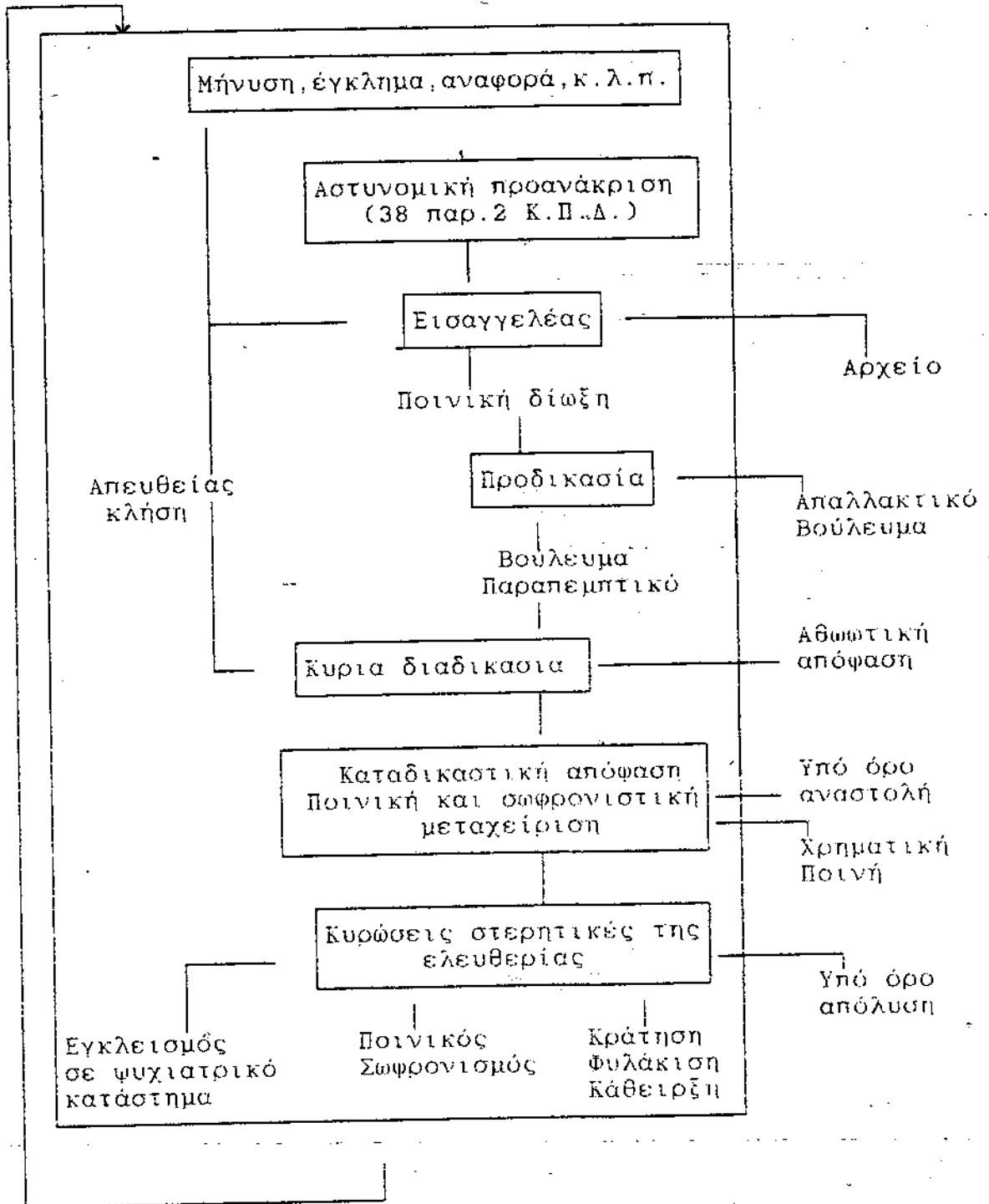
Ωστόσο, από την άλλη πλευρά, πίσω απο τις καινοτόμες εξαγγελίες και τους αξιοθαύμαστους εκσυγχρονισμούς, υποβόσκει μια εύθραστη και αβέβαια τελικά αντοχή στην κατεύθυνση μιας "άλλης" ματιάς πάνω στον εγκληματία. Ο νέος Σ.Κ. αφήνει αναπάντητα ορισμένα σημαντικά ερωτήματα σχετικά π.χ. με την λειτουργία φυλακών υψηλής ασφαλείας, με τις πειθαρχικές εξουσίες της σωφρονιστικής υπηρεσίας, με την περιχαράκωση των ορίων των εξουσιών αυτών και τα συνακόλουθα δικαιώματα των κρατουμένων έναντι των σωφρονιστικών μεθόδων καταστολής.

Το 1991, δύο μόλις χρόνια από τη ψήφιση του ισχύοντος Σωφρονιστικού Κώδικα καταρτίζεται στη Βουλή το σχέδιο ενός νέου Σωφρονιστικού Κώδικα.

Η Εφη Λαμπροπούλου για το θέμα της σωφρονιστικής πολιτικής αναφέρει "η αντεγκληματική πολιτική και ιδίως η σωφρονιστική πολιτική στην Ελλάδα, απέτυχε να παρουσιάσει ένα μακρόπνου πρόγραμμα για τη βελτίωση της σωφρονιστικής κατάστασης". Οι λόγοι εντοπίζονται στην ελλιπή γνώση της πολυπλοκότητας του σωφρονιστικού προβλήματος και των σχέσεών του με το ευρύκοινωνικό περιβάλλον (π.χ. υποκουλτούρας των κρατουμένων και

του προσωπικού, είδος της πραγματοποιούμενης αλληλεπίδρασης μεταξύ των ομάδων των κρατούμενων και με το προσωπικό, διευθέτηση των συγκρούσεων μεταξύ τους, πιέσεις που ασκούνται από την κοινωνία) και στον περιορισμό των προσπαθειών βελτίωσης της κατάστασης των φυλακών κυρίως μέσω πυροσβεστικών λύσεων και νομοθετικών κατασκευών οι οποίες στην πλειοψηφία τους τελικά δεν εφαρμόζονται. Ετσι, οι μεταρρυθμίσεις έχουν καταλήξει να έχουν στο σύνολό τους συμβολικό και "οπτικό" χαρακτήρα,, (Λαμπροπούλου Ε., 1990-92, σελ. 117-118).

Το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης (σήμερα) στην Ελλάδα

(Σπινέλη Κ., 1985, σελ. 33)

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟ 18ο ΑΙΩΝΑ

ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Η φυλακή που πρόβαλε τον 18ο αι. σαν ηθική κατάκτηση του ποινικού συστήματος (Τσαλίκουλου Φ. 1989, σελ. 147) σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς των σωματικών ποινών, κατόρθωσε μέσα σε λίγο καιρό, να πάρει άλλη μορφή από εκείνη που είχαν συλλάβει αρχικά οι υποστηρικτές της, σε βαθμό που να θεωρείται αυτονόητη. Στα πλαίσια, λοιπόν, αυτού του τμήματος της εργασίας μου θα γίνει μια προσπάθεια να δειχτούν οι λειτουργίες του ποινικού συστήματος - στο τέλος του 18ου και στις αρχές του 19ου αι. - όπως αυτές προβάλλουν μέσα από τις πρακτικές που τροφοδότησαν την γέννηση και την ανάπτυξη της φυλακής.

Ο πολιτικός και κοινωνικός αναβρασμός που επικρατεί από το δεύτερο μισό του 18ου αι. στην Ευρώπη επηρεάζει βαθύτατα και το ποινικό σύστημα, τόσο ιδεολογικά, όσο και πρακτικά.

Η άνοδος της αστικής τάξης, η θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου δίνουν μια νέα διάσταση στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Με την υποχώρηση της μοναρχίας, παύει το έγκλημα να θεωρείται προσβολή του προσώπου του βασιλιά και της εξουσίας του να θεσπίζει νόμους και να τιμωρεί. Ο εγκληματίας με το έγκλημά του θεωρείται πλέον εχθρός ολόκληρης της κοινωνίας, εφόσον κάθε πολίτης έχει αποδειχτεί την πιστή τήρηση των νόμων για την αρμονική συμβίωσή του με τους άλλους.

Το δημόσιο θέαμα τελειώνει, στις πλατείες παύουν τα βασανιστήρια και το αίμα δεν κυλάει πάνω στο ικρίωμα, μπροστά στο λαό, που καλείται σαν μάρτυρας να προσδώσει με τη συμμετοχή του νομιμότητα στην εκτέλεση της ποινής και να επιβεβαιώσει την υποταγή του στην εξουσία του μονάρχη. Βέβαια, δεν έλει-

παν και οι επαναστατικές πρακτικές και συγκρούσεις με το καθεστώς που στόχο είχαν από τη μια την απονομή χάριτος στον κατάδικο και από την άλλη την έκφραση μιας γενικότερης δυσανεξίας.

Το δέος που ένιωθε ο λαός μπροστά στην αλόγιστη σκληρότητα με την οποία εκδήλωνε η εξουσία την υπεροχή της προκαλούσε συγχρόνως και ένα αίσθημα ανασφάλειας και κινδύνου για αυτόν. Η απόσταση από το ικρίωμα ολοένα και μικραίνει, ιδιαίτερα μάλιστα εξαιτίας της ανάπτυξης ενός αισθήματος αλληλεγγύης προς τους μικροαπατεώνες στην αρχή και βαθμιαία, προς όλους εκείνους που οι πράξεις τους είχαν μια ευρύτερη αποδοχή που συχνά έφθανε μέχρι την ηρωοποίηση. Η καρτερικότητα και η αντοχή στα μαρτύρια εξιλέωνε στα μάτια του λαού κάποιον κατάδικο κι έκανε ακόμα εντονότερο το αίσθημα της αδικίας (Δέγλερης Π., 1988, σελ. 103-105).

Η προβολή από τους μεταρρυθμιστές νομικούς του 18ου αι. ενός ηπιότερου προτύπου μεταχείρισης των εγκληματιών συμπεριφέρεται με το γενικότερο αίτημα για περιορισμό των εξουσιών του μονάρχη και την αποκατάσταση της ισορροπίας στην επιβολή ποινής, που είχε διαταραχθεί από τη δυσαναλογία του ικριώματος, με μια ορθολογικότερη οικονομία του τιμωρείν (Τσαλίκου-γλου, Φ., 1989, σελ. 147-149).

Η αίγλη των βασανιστηρίων, που εκδηλωνόταν μεμονωμένα και περιστασιακά, αποδεικνύει την απουσία μιας τακτικής της εξουσίας που να εξασφαλίζει την αδιάκοπη και πολύπλευρη επιτήρηση του κοινωνικού σώματος, κενό που αρχίζει να καλύπτεται τώρα από την πειθαρχία. Σημαντική στιγμή. Οι παλιοί σύνοδοι της ποινικής μεγαλοπρέπειας, το σώμα και το αίμα, παραχωρούν

τη θέση τους. Ένα καινούριο πρόσωπο εισβάλλει μαστορεμένα, στη σκηνή. Μια τραγωδία τελειώνει, μια κωμωδία αρχίζει με σκοτεινές φιγούρες, με φωνές χωρίς πρόσωπο, με όντα ασύλληπτα. Η μηχανή της τιμωρητικής δικαιοσύνης πρέπει να αρπάξει τώρα αυτή τη δίχως σώμα πραγματικότητα (Δεγλέρης Π., 1988, σελ. 105).

Η εποχή του μεγάλου εγκλεισμού αρχίζει και μια καινούρια μορφή εξουσίας, η πειθαρχία, σχηματοποιείται πλέον σταθερά στον αντίποδα της κυριαρχικής εξουσίας που χωρίς να την αποκλείει, τη βοηθάει, τη συμπληρώνει.

Το ζεύγος των αξιών που αποτελεί τον πυρήνα της πειθαρχίας είναι υπακοή-χρησιμότητα οι οποίες επιβάλλονται μέσα από τη συστηματική και συνεχή παιδεία του ατόμου χωρίς βίαια μέσα. Η πειθαρχία δεν είναι πομπώδες και ορατή αλλά κριτική και καλυμμένη, και έτσι είναι δύσκολο να δημιουργήσει αντιδράσεις στην επιβολή της.

Το μέσο αλλά και το πεδίο άσκησης της πειθαρχικής εξουσίας είναι το σώμα. Αρχικά εφαρμόζονταν αποσπασματικά σε μια προσπάθεια να καλυφθούν ανάγκες-στρατόπεδα, μοναστήρια, εργαστήρια. Γίνεται δηλαδή μια υλιστική μείωση και υποταγή της ψυχής στο σώμα και αναπτύσσεται ένα ολόκληρο πλέγμα μεθόδων αποδιοργάνωσης και ανασύνταξης των στοιχείων που το αποτελούν, οι οποίες επιτρέπουν τη διαμόρφωση, τη χειραγώγηση, την εκπαίδευσή του με σκοπό τη μεγιστοποίηση των δυνάμεών του και τη συνεχή υποταγή του (Τσαλίκουλου Φ. 1989, σελ. 153-155).

Απαραίτητη προϋπόθεση σ' όλη αυτή τη διαδικασία είναι η συνεχής παρατήρηση μέσω ενός μηχανισμού, που είναι έτσι ιεραρχικά δομημένος ώστε μ' ένα βλέμμα να ελέγχει διαρκώς τα πάντα να καταγράφει, να συγκρίνει, να κατηγοριοποιεί, να ομαλοποιεί.

Η διαδικασία εξατομίκευσης που καθιερώθηκε με την πειθαρχία αποτέλεσε τη βάση όπου στηρίχτηκαν οι επιστήμες του ανθρώπου ψυχολογία, ψυχιατρική, παιδαγωγική, εγκληματολογία.

Οι ειδικές αυτές γνώσεις των επιστημών του ανθρώπου έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας βαθιάς τομής στην ποινική αντιμετώπιση με την κατασκευή της έννοιας του *homo criminalis* (Δέγλερης Π., 1988, σελ. 106-107).

Τώρα, στόχος της ποινικής καταστολής, δεν είναι το σώμα και η πειθαρχία αυτού. Αρχίζει και διαφαίνεται μια τάση της ποινικής διαδικασίας να απευθύνεται περισσότερο στην καρδιά, τη σκέψη, τη βούληση, τις διαθέσεις.

Ο κανόνας που τώρα ισχύει διατυπώθηκε μια για πάντα από τον Mably: "Η τιμωρία να στοχεύει την ψυχή περισσότερο παρά το σώμα". Οι νομικές κατασκευές των ελαφρυντικών περιστάσεων και των μέτρων ασφαλείας που συνοδεύουν την απαγγελία μιας ποινής, χρησιμεύουν περισσότερο για να εξετασθούν πάθη, ένστικτα, ανωμαλίες, αδυναμίες, δυσκολίες προσαρμογής, επιδράσεις του περιβάλλοντος και της κληρονομικότητας, παρά η ίδια η πράξη (Δέγλερης Π. 1988, σελ. 107).

Μια σειρά από εξωδικαστικούς παράγοντες, παίρνουν μέρος στην ποινική διαδικασία-ψυχίατροι, ψυχολόγοι, γιατροί, εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί λειτουργοί-οι οποίοι συναποφασίζουν για την κατάσταση του κατηγορούμενου και την επιβαλλόμενη θεραπεία για την ομαλοποίησή του.

Όπως σημειώνει ο Φουκώ, ο δικαστής δεν είναι πλέον μόνος του, δικαστές υπάρχουν παντού στην κοινωνία μας υποβάλλοντας τα άτομα σε εξέταση μέσα από διαρκή και αναλυτική παρατήρηση. Το να υποβάλλονται τα άτομα σε παρατήρηση είναι η φυσική επέ-

κταση μιας δικαιοσύνης η οποία έχει διαποτιστεί με πειθαρχικές μεθόδους και εξεταστικές διαδικασίες (Δέγλερης Π., 1988, σελ.107).

Το καθοριστικό στοιχείο τον 18ο και τον 19ο αι. είναι η διαμόρφωση ενός "σύγχρονου", "νόμιμου", "δίκαιου" ποινικού συστήματος, κοινωνικά αποδεκτό, αλλά και λειτουργικό ταυτόχρονα με άξονα τον εγκλεισμό, που παραμένει η βάση όλου του σύγχρονου τιμωρητικού συστήματος. Σ' αυτή την ιστορική στιγμή, η φυλακή παρουσιάζεται σαν πέρασμα στον ανθρωπισμό, αποτελεί το τιμωρητικό πρότυπο στις πολιτισμένες χώρες.

Ετσι ο ρόλος της φυλακής είναι απο τη μια να εδραιώσει κάποια αναλογία ανάμεσα στο έγκλημα και τη χρονική διάρκεια της ποινής και απο την άλλη να δράσει σαν ένας μηχανισμός τροποποίησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς, παιδεύοντας και κάνοντας το άτομο υπάκουο. Μ' αυτές τις δύο έννοιες (α)νομικοοικονομική και (β)τεχνικοπειθαρχική, η φυλακή παρουσιάζεται πλέον σαν η πιο άμεση, χρήσιμη και πολιτισμένη τιμώρηση (Τσαλικόγλου Φ., 1989, σελ.149-151 και 153-155).

Η λειτουργία της φυλακής δεν θα πρέπει να συγχέεται ή να εξισώνεται με την αποστέρηση της ελευθερίας. Η φυλακή δεν είναι μόνο αυτό, είναι και κάτι επιπλέον, γιατί περικλείει την τεχνική της αναμόρφωσης. Η στέρηση λοιπόν της ελευθερίας του ατόμου που επιβάλλεται από το δικαιοσύνη σύστημα λειτουργεί με στόχο την τροποποίηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, τη βελτίωση του ατόμου (Δαμτροπούλου Ε., 1990-92, σελ.123-125).

Ο Μ.Φουκώ υποστηρίζει ότι "η φυλακή είναι ένα εξοντωτικό εργαλείο πειθαρχίας". Οφείλει να ασχολείται ολοκληρωτικά με το άτομο, τη σωματική παιδείυση, την πίεση για εργασία χωρίς

να επιτρέπει εξωτερικές επεμβάσεις. Στη διαδικασία αυτή τα στοιχεία που δεσπόζουν είναι: α) η απομόνωση και β) η υποχρεωτική εργασία των καταδίκων (π.χ. αγροτικές). Η απομόνωση, τόσο από τον εξωτερικό κόσμο, όσο πολλές φορές και μεταξύ των ίδιων των κρατουμένων, αποτελεί έναν θετικό μοχλό αναμόρφωσης. Πρόσωπο με πρόσωπο με την κυρίαρχη εξουσία, δέχεται την άσκηση της χωρίς καμμία άλλη επιρροή.

Το δεύτερο στοιχείο, η υποχρεωτική εργασία των καταδίκων έχει και αυτό τα ιδιαίτερα του χαρακτηριστικά στο διάστημα του εγκλεισμού. Είναι εύλογο ότι αυτή η εργασία δεν εντάσσεται στην όλη παραγωγική διαδικασία της κοινωνίας παρά αποτελεί ακόμη ένα στοιχείο επιβολής της τάξης και της ομαλότητας. Στόχος της είναι να παιδεύει το σώμα σε σταθερές κινήσεις, να αποκλείει τη διατάραξη της τάξης και να βοηθά στην αποδοχή της ιεραρχίας και της επιτήρησης που μ' αυτό τον τρόπο γίνονται ευκολότερα αποδεκτές από τους κρατούμενους (Δεγλέρης Π., 1988, σελ. 108).

Η φυλακή μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής απαίτησης να φανεί "χρήσιμη" υλοποιεί την καταδικαστική απόφαση αφού σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο, ο δικαστής καθορίζει την ποινή και μετά την απαγγελία της απόφασης του "απεκδύεται" πάσης ευθύνης. Ο Μ. Φουκώ για τη λειτουργία της φυλακής υποστηρίζει ότι "η φυλακή, τόπος εκτέλεσης της ποινής που χαρακτηρίζεται από την αυτονομία του δεσποτισμού της διοίκησης, τη βία του ανθρωποφύλακα, το προνόμιο του κλειστού συστήματος δεν υπάρχει μόνο για να εφαρμόσει την ποινική απόφαση, αλλά, παραλαμβάνοντας έναν παραβάτη του ποινικού νόμου, επιβάλλει την αναμορφωτική της διαδικασία και τον προσδιορίζει τελικά σαν εγκληματία.

Ετσι διαφοροποιείται πλέον ο παραβάτης απο τον εγκληματία γιατί δεν είναι η συγκεκριμένη πράξη του που τον χαρακτηρίζει, αλλά το σύνολο της προσωπικότητάς του, που γίνεται αντικείμενο προς μελέτη και ταυτότητα για την υπόλοιπη ζωή του. Υποβάλλεται σε κλινική εξέταση, γίνεται βιογραφική ενημέρωση, καθορίζεται ο τρόπος με τον οποίο "υπάρχει" ο εγκληματίας; το στερεότυπό του" (Δεγλήρης Π., 1988, σελ. 109).

Βέβαια, ακόμη κι αν παραδεχτούμε ότι η φυλακή δεν κατασκευάζει εγκληματίες είναι σίγουρο και στατιστικά βεβαιωμένο ότι ξαναοδηγεί μπροστά στο δικαστήριο αυτούς που την είχαν εμπιστευθεί.

Με τη γέννηση της φυλακής άρχισαν σχεδόν ταυτόχρονα να γίνονται εμφανή και τα σημεία στα οποία επικεντρώθηκε και επικεντρώνεται η κριτική του θεσμού της φυλακής. Οι πρώτοι συλλογισμοί διατυπώνονται για την αποτυχία της φυλακής γύρω στα 1820-1845, και παραμένουν ακόμη και σήμερα περίπου οι ίδιοι (Π. Δεγλήρης, Ε. Κορυφίδου, Γ. Νικολόπουλος, 1988, σελ. 109).

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Ο προβληματισμός γύρω από τα ζητήματα της σωφρονιστικής πραγματικότητας-πολιτικής και του θεσμού της φυλακής είναι, στη χώρα μας, σχετικά πρόσφατος. Το γεγονός αυτό είναι συνισταμένη πολλών παραγόντων και λόγων, οι κυριότεροι των οποίων θα πρέπει πιθανότατα να αναζητηθούν στην εγγενή αυταρχικότητα των μεταπολεμικών καθεστώτων που, σε μεγάλο βαθμό, στηρίζονταν στην πραγματική ή εικαζόμενη ανάγκη θωράκισής τους ενάντια σε κάθε είδους παρέκκλιση ή "απειλή".

Το 1974 με τη μεταπολίτευση λειτούργησε σαν τομή σε όλες τις κοινωνικές επιστήμες. Σ' αυτό βέβαια, συνέβαλαν η γενική φιλελευθεροποίηση της επιστημονικής ατμόσφαιρας και η έκρηξη των κριτικών αντιμετώπισεων όλων των κατεστημένων θεσμών. Έτσι, παρατηρείται μια αναζοπύρωση της ανάγκης για επιστημονική έρευνα και κριτική γύρω από κοινωνικά θέματα και θεσμούς (Τσουκαλά Κ., 1988, σελ. 12).

Ο προβληματισμός και οι πρώτες έρευνες γύρω από το μέλλον του θεσμού της φυλακής επικυρώνουν την κοινή εμπειρία, σχετικά με την αποτυχία της φυλακής. Είναι κοινός τόπος ότι η φυλακή και πολλά άλλα ιδρύματα που δημιουργήθηκαν για να εμποδίσουν την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά λειτουργούν με τέτοιο τρόπο που αντίθετα την ενθαρρύνουν. Σίγουρα οι φυλακές προσφέρουν... "βοήθεια" και κατάλυμα σε μεγάλους αριθμούς παρεκκλινόντων. Πέρα όμως απ' αυτό, το συγκεκριμένο ίδρυμα συγκεντρώνει ένα μεγάλο αριθμό ατόμων, που κινείται στο περιθώριο, σε συμπαγείς ομάδες και του δίνει την ευκαιρία να αλληλοδιδασκεί τη συμπεριφορά και τις πρακτικές γνώσεις μιας παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και τις πρακτικές γνώσεις μιας παρεκκλί-

νουσας καριέρας, καθώς επίσης το οδηγεί στη χρησιμοποίηση αυτών των γνώσεων μέσω του αισθήματος της αποξενώσεως από την υπόλοιπη κοινωνία (Δασκαλάκης Η. 1988, σελ. 32).

Ρίχνοντας μια εξεταστική ματιά στις φυλακές κατά το πέρασμα του χρόνου μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι έχουν κάνει μια φτωχή δουλειά σχετικά με την αναμόρφωση των καταδίκων. Η φυλακή από μόνη της ως ένα κλειστό κοινωνικό σύστημα είναι ένας εγκληματογόνος θεσμός.

Μπρος σ' αυτές τις διαπιστώσεις οι δυνατές αντιδράσεις - σύμφωνα με τον Ηλία Δασκαλάκη - είναι η κατάργηση της φυλακής ή η μεταρρύθμισή της. Η πρώτη φυσικά κινείται στα πλαίσια της ουτοπίας, γιατί, για να μιλήσει κανείς για κατάργηση της φυλακής, θα πρέπει να ξέρει τον τύπο της κοινωνίας στα πλαίσια της οποίας η κατάργηση αυτή θα είναι πραγματοποιήσιμη. Η δεύτερη οφείλει να καθορίσει τι ακριβώς πρέπει να αλλάξει και με τι θα αντικατασταθεί γιατί αλλιώς κινδυνεύει να προσθέσει απλά μια νέα φάση στην πορεία του φαύλου κύκλου που ακολούθησε μέχρι σήμερα το μεταρρυθμιστικό κίνημα της φυλακής (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 33).

Πράγματι, η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι προσπάθειες του ξεπεράσματος της δεν είναι σημεία των καιρών μας. Η ιστορία της φυλακής συμπίπτει με την ιστορία της συνεχούς μεταρρύθμισης της, υπό την έννοια ότι, επί διακόσια χρόνια που ισχύει η στερητική της ελευθερίας ποινή, η φυλακή συνεχώς μεταρρυθμίζεται και συνεχώς έχει τον ίδιο αρνητικό απολογισμό. Η σταθερότητα της αναποτελεσματικότητάς της στη βελτίωση του εγκληματία είναι τέτοια ώστε εύλογα θα μπορούσε να διερωτηθεί κανείς μήπως ο σκοπός της βελτίωσης του εγκληματία δεν

είναι παρά μόνο η νομιμοποιητική ιδεολογία της φυλακής, και μήπως η πραγματική της λειτουργία-ανεξάρτητα από τις προθέσεις της-είναι αυτό που πράγματι επιτελεί, δηλαδή η παραγωγή και αναπαραγωγή του στερεότυπου του κακού ή του παθολογικού, στο οποίο χρεώνονται όλες οι δυσλειτουργικές εκφάνσεις του κοινωνικού συστήματος. Ίσως, να είναι δύσκολο να βελτιώσουμε τα κακά του ποινικού μας συστήματος, γιατί προσδοκούμε από την φυλακή να επιτείνει την απο τον κατάδικο παραδοχή παρεκκλινόντων τύπων συμπεριφοράς και να τον οδηγήσει πιο βαθειά στον κόσμο των παρεκκλινόντων. Στο σύνολο βέβαια, είμαστε άνθρωποι που δεν περιμένουμε στ'αλήθεια ότι οι παρεκκλινόντες θ'αλλάξουν καθώς προωθούνται μέσα από τους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου που το ποινικό μας σύστημα έχει δημιουργήσει και απο την άλλη βέβαια, αρνιόμαστε, σαν κοινωνία, να αφιερώσουμε ικανή προσπάθεια για την αναμόρφωσή τους (Erikson I., 1979 sel. 61).

Πρέπει όμως να παρατηρηθεί ότι όλες οι μεταρρυθμίσεις της φυλακής-σύμφωνα με διεθνείς εκτιμήσεις-αναφέρονται στο θεσμικό και οργανωτικό πεδίο, ενώ το ιδεολογικό, απο καταβολής του θεσμού μέχρι σήμερα, παρέμεινε έξω από κάθε αμφισβήτηση. Ο τιμωρητικός χαρακτήρας της φυλακής κατ'ουσίαν και κατ'όνομα παρέμεινε αλώβητος-απο κάθε-κριτική. Αποκόμμενή από την κοινωνία-η φυλακή-αποδεικνύεται στην πράξη αναποτελεσματική για την ένταξη του εγκληματία στην ίδια την κοινωνία. Όλες οι επιστημονικές συζητήσεις γύρω απο τη φυλακή έχουν σαν κοινή αφετηρία τη διαπίστωση της αποτυχίας αυτού του θεσμού. Είναι ο μόνος ίσως θεσμός που, ενώ από την επόμενη της γέννησής του δέχεται τα πυρά τόσων έντονων κριτικών, έχει καταφέρει να πα-

ραμείνει, εδώ και δύο αιώνες, "μακάρια αναλλοίωτος" μέσα στην παθολογία του. Ήδη το 1890 ο Kropotkine υποστήριζε: "Η φυλακή σκοτώνει στον άνθρωπο όλες τις ιδιότητες που τον καθιστούν προσαρμοσμένο στην κοινωνική ζωή, και αν με ρωτούσαν "τι μπορούμε να κάνουμε για να βελτιώσουμε το σωφρονιστικό σύστημα" θα απαντούσα: τίποτε, δεν μπορούμε να βελτιώσουμε μια φυλακή, εκτός από μερικές μικρές μεταρρυθμίσεις, δεν μας μένει τίποτε να κάνουμε εκτός από το να τη γκρεμίσουμε". Επίσης η Jimone Bulford στο έργο της "Le Froid Penitentiaire" (Το σωφρονιστικό κρύο) αναφέρει: "Αίγιοι είναι οι θεομοί που εμφανίζονται τόσο πρόθυμοι να βελτιωθούν, που αναγνωρίζουν έντονα τα σφάλματά τους... και που το αναπαράγουν μ' ένα τόσο αλάθητο τρόπο" (Τσαλίκου Φ., 1989, σελ. 200).

Κάτω από όλες αυτές τις κριτικές εξακολουθεί, όμως, να προβάλλει ο ολοκληρωτικός θεσμός της φυλακής σαν τη μια μοναδική και εφικτή λύση στο πρόβλημα της βίας και της εγκληματικότητας. Ευλογα τα ερωτήματα που ξεπηδούν είναι ποιές είναι οι "λειτουργίες" της φυλακής που της επιτρέπουν να θεωρείται απαραίτητη και από που αντλεί μια τέτοια δύναμη αντοχής μέσα στο χρόνο ο θεσμός αυτός;

Σε σχέση με τα ερωτήματα αυτά η Φ. Τσαλίκου υποστηρίζει ότι "οι λειτουργίες αυτές που υποτίθεται ότι επιτελεί η φυλακή είναι άμεσα συνυφασμένες με μια πλούσια μυθολογία. Μια σειρά καθησυχαστικών, μυθικών κατασκευών που προβάλλουν ως "γεγονότα" και αυτονόητες αλήθειες, στηρίζουν το σαθρό οικοδόμημα της φυλακής. Αν είναι γεγονός ότι οι φανταστικές αλήθειες φθείρονται πιο δύσκολα, καταλαβαίνουμε γιατί το συνονθύλευμα των φαντασιώσεων που θεμελιώνει τη φυλακή επιτρέπει

και την απρόσκοπτη διαχρονικά πορεία της (Τσαλίκουγλου Φ., 1989, σελ.146).

Η φυλακή ως συμπυκνωμένη έκφραση της καταστολής έχει απόλυτα εξισωθεί με την ίδια την έννοια της ποινής και παραμένει στις μέρες μας κραταιά μονοπολώντας τη σημασία κάθε άλλης μορφής ποινικής μεταχείρισης. Πέρα όμως απ' αυτό, που εκφράζει την κύρια λειτουργία της φυλακής, θα γίνει προσπάθεια να διατυπωθούν εκείνοι οι νομιμοποιητικοί μύθοι της φυλακής που της επιτρέπουν να προβάλλει σταθερά στο προσκήνιο "σαν ένα αέναο επανερχόμενο φάντασμα αλλοτινών εποχών".

ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΤΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Α.Ο Μύθος της κοινωνικής προστασίας

Είναι κοινό μυστικό το γεγονός ότι μια από τις βασικές λειτουργίες που υποτίθεται ότι επιτελεί η φυλακή είναι η προστασία του κοινωνικού συνόλου από τα επικίνδυνα-παρεκκλίνοντα μέλη του και η διασφάλιση της τάξης και ισορροπίας.

Ο "πραγματικός εγκληματίας" είναι για την κοινή γνώμη "αυτός που μπαίνει στη φυλακή", άρα η φυλακή είναι ο χώρος συνθήρασης των "πραγματικών εγκληματιών". "Πραγματικός εγκληματίας" στις αναπαραστάσεις της κοινής γνώμης σύμφωνα με δεδομένα σχετικών ερευνών "είναι εκείνος που ενεργεί με πρόθεση την πρόκληση κακού και που επιτελεί ορισμένα σοβαρά αδικήματα όπως εγκλήματα βίας" (Τσαλίκου Φ., 1989, σελ. 172).

Κατά συνέπεια, η φυλακή υιοθετεί τον ρόλο του καθυστερητή και του προστάτη της κοινωνίας από τους "πραγματικούς και επικίνδυνους εγκληματίες". Οι προβληματισμοί όμως που γεννιούνται από μια τέτοια θεώρηση των πραγμάτων είναι έντονοι και απαιτούν έρευνα και ερμηνεία.

1ον) Από ποιούς προστατεύει η φυλακή;

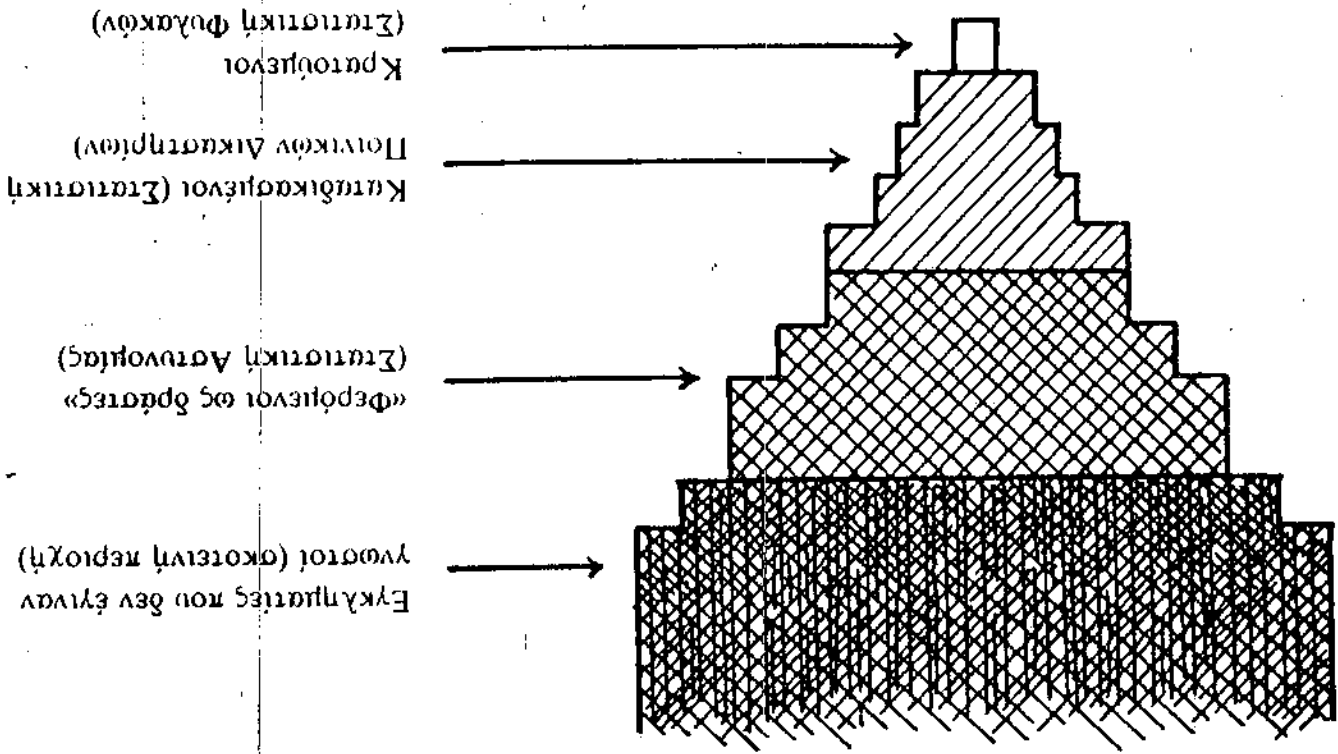
2ον) Βρίσκονται πράγματι μέσα στις φυλακές τα άτομα εκείνα που ανταποκρίνονται στην εικόνα του πραγματικού εγκληματία;

3ον) Πόσο αυτή η αντίληψη ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα με βάση δεδομένα σχετικών ερευνών;

Τα πορίσματα των εμπειρικών ερευνών σχετικά με το σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας, του μέρους εκείνου δηλαδή που δεν ανακαλύπτεται αλλά παραμένει άγνωστο επέφεραν μια επιστημολογική "επανάσταση" στο χώρο της παραδοσιακής εγκληματολογίας. Ο Η. Δασκαλάκης δηλώνει ότι από το σύνολο των εγκλημά-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Ι

Σχηματική απεικόνιση σκοτεινής περιοχής, στατιστικής της Ατυτομίας, των Ποικων Δικαστηριων και των Φυλακων.

των μόνο το 20% περίπου ανακαλύπτεται και περνά από τους μηχανισμούς της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 42). Η Φ. Τσαλίκου τοποθετεί αυτό το ποσοστό γύρω στο 10% περίπου. Σημασία όμως δεν έχει ο ακριβής αριθμός του ποσοστού των εγκληματιών που συλλαμβάνεται όσο το γεγονός ότι τελικά το ποσοστό των εγκληματιών που επιλέγεται είναι προϊόν μιας ειδικής, ιδεολογικά προσδιορισμένης διαδικασίας επιλογής και φιλτραρίσματος. Απ' αυτούς που θα περάσουν από τους μηχανισμούς αυτούς, ένα μέρος θα απαλλαγεί για διάφορους λόγους και οι υπόλοιποι θα καταδικασθούν, οπότε θα ανακηρυχθούν επίσημα εγκληματίες. Είναι αδιάφορο αν κάποιος διαπράξει ένα έγκλημα εφόσον δεν ανακαλυφθεί, δικάσσει και καταδικαστεί θα παραμείνει ενταγμένος στο σύνολο των κοινωνικών του σχέσεων χωρίς να υποστεί αλλοίωση της κοινωνικής του ταυτότητας. "Η ιδιότητα του εγκληματία δεν είναι χαρακτηριστικό της προσωπικότητας ή της συμπεριφοράς αλλά το αποτέλεσμα της απονομής από τα αρμόδια όργανα ενός κοινωνικού ρόλου". Εγκληματίας λοιπόν δεν ορίζεται αυτός που για κάποιο λόγο περνά στην εγκληματική πράξη αλλά αυτός που χαρακτηρίζεται σαν εγκληματίας από τα αρμόδια να το πράξουν όργανα. Με την επίσημη κήρυξη κάποιου σε εγκληματία επέρχονται και οι διάφορες συνέπειες, επίσημες και άτυπες, που συνεπάγεται η ιδιότητα του εγκληματία. Πολλές φορές είναι αδιάφορο αν κάποιος αθώς, λόγω δικαστικής πλάνης, καταδικαστεί. Κοινωνικά θα προσλαμβάνεται σαν εγκληματίας μ' όλα τα επακόλουθα που αυτό συνεπάγεται (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 46-47).

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το ποσοστό των εγκληματιών που τελικά επιλέγεται και γίνεται ο στόχος της επίσημης κοινωνι-

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Συγκρίσεις Στατιστικών Αστυνομίας και Ποινικών Δικαστηρίων για τα έτη 1982 και 1972

Είδη εγκλημάτων	1982				1972				Μεταβολή			
	Στ. Αστυν.		Στ. Δ. ρίων		Στ. Αστυν.		Στ. Δ. ρίων		1982		1972	
	1	2	1	2	3	4	3	4	1	3	2	4
Ανθρωποκτονία	170	48	254.1	61	37	56.4	178.6	29.7				
εκ προθ. και απόπειρες)												
Ανθρωποκτονία εξ αμε- λείας με αυτοκίνητο	1.384	328	321.9	880	543	62.0	57.2	-39.5				
Αλλη και επικίνδυνη σο- ματική βλάβη	4.898	2.743	78.5	3.377	3.061	10.3	45.0	-10.3				
Σομ. βλάβη με αυτοκίν.	20.886	4.884	327.6	16.679	3.865	331.5	25.2	26.3				
Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας	23.288	3.550	556.0	9.524	4.303	121.3	144.5	-17.4				
Ληστείες (και απόπειρες)	135	28	382.1	19	—	—	610.5	—				
Εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας	1.756	1.232	42.5	1.092	1.355	-19.4	60.8	-9.0				
Εγκλήματα κατά των ηθών	508	223	127.8	905	541	67.2	-43.8	-58.7				
Επιβουλή θρησκ. ειρήν.	332	228	45.6	671	722	-7.0	-50.5	-68.4				
Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα	173	11.374	-98.4	522	4.629	-88.7	-66.8	145.7				
Εγκλήματα περί την υλο- νομήν δικαιοσύνης	104	315	-66.9	207	587	-64.7	-49.7	-46.3				
Εγκλήματα περί τα πο- μνήματα	98	313	-68.6	113	467	-75.8	-13.2	-32.9				
Αγορανομ. παραβάσεις	50.327	23.971	109.9	46.807	16.000	192.5	7.5	49.8				
Παραβάσεις Νομοθεσίας αυτοκινήτων	128.033	28.929	342.5	66.902	26.600	151.5	91.3	8.7				
Χρήση, εμπορία και κα- τοχή ναρκωτικών	505	328	53.9	97	264	-63.2	420.6	24.2				

Πηγή: Στοιχεία από τη Στατιστική της Δικαιοσύνης 1972 και 1982.

1: Στατιστική Αστυνομίας («διαπραχθέντων αδικημάτων»). 1982.

2: Στατιστική Ποινικών Δικαστηρίων («καταδικασθέντων ατόμων»). 1982.

3: Στατιστική Αστυνομίας («διαπραχθέντων αδικημάτων»). 1972.

4: Στατιστική Ποινικών Δικαστηρίων («καταδικασθέντων ατόμων»). 1972.

- Δεν υπάρχουν χωριστά στοιχεία για τις ληστείες.

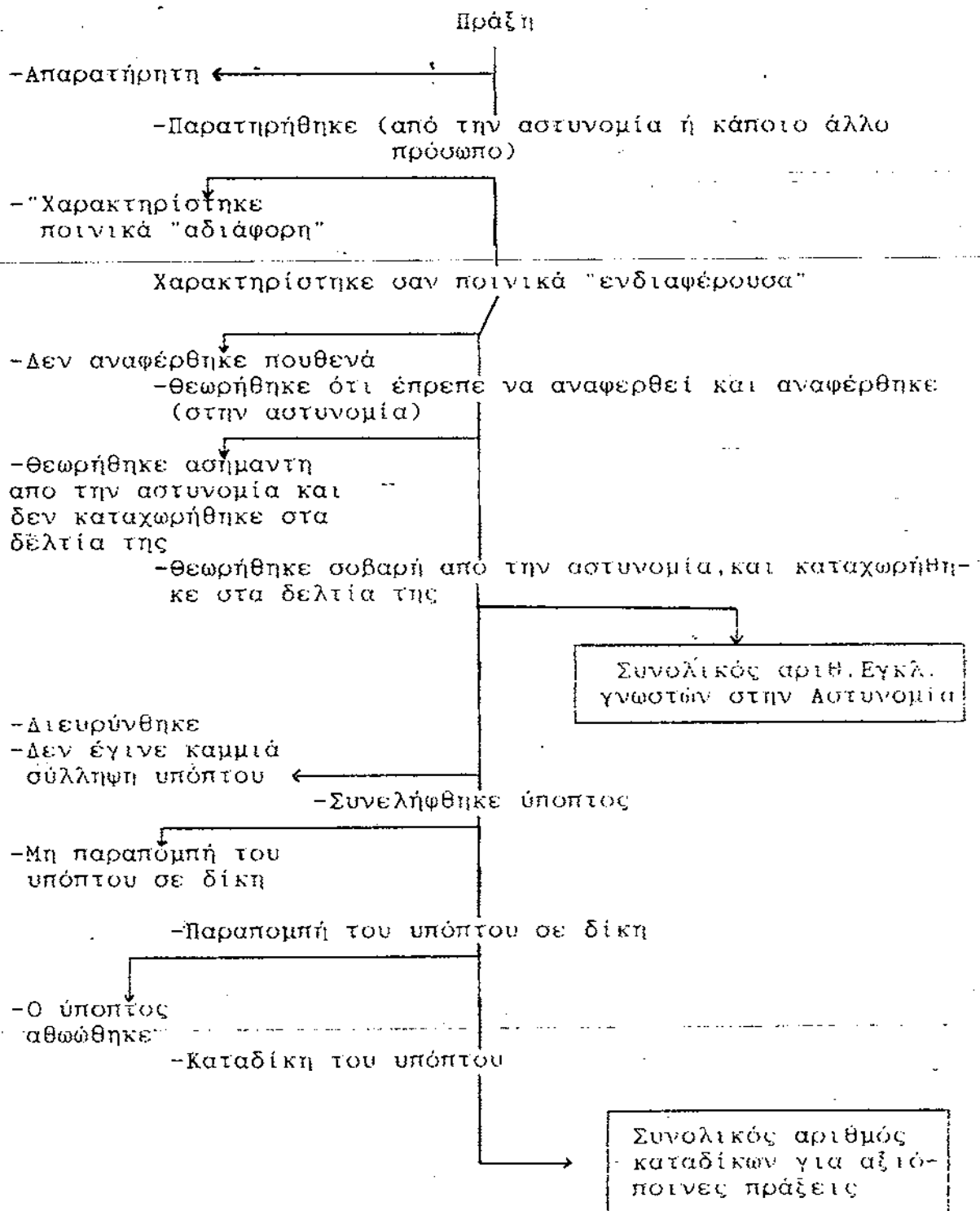
κής αντίδρασης κάθε άλλο παρά οφείλεται στην τύχη. Ο τρόπος δράσης της αστυνομίας στην ανακάλυψη των εγκλημάτων, η κατανομή της αστυνόμευσης μεταξύ των διάφορων κοινωνικών στρωμάτων ο τρόπος ερμηνείας του νόμου από το δικαστή, ο τρόπος εκτίμησης των αποδείξεων από ένα άλλο πλήθος παραγόντων είναι καθοριστικοί στη δημιουργία εγκληματιών.

Ετσι, μέσα από τα δεδομένα σχετικών ερευνητικών προγραμμάτων αυτοί που τελικά θα επιλεγούν και θα στιγματιστούν ως εγκληματίες περικλείουν ένα συνονθύλευμα χαρακτηριστικών, όπως η ανεργία, η νεαρή ηλικία, η φτώχεια, η αμορφωσιά, στοιχεία που κινητοποιούν πιο γρήγορες και πιο έντονες παρεμβάσεις από τις καταδιωκτικές αρχές, κατά το μέτρο που τα χαρακτηριστικά αυτά ανταποκρίνονται στο στερεότυπο του επικίνδυνου εγκληματία. Η σημαντική, από οικονομική τουλάχιστον άποψη, εγκληματικότητα της άρχουσας τάξης αποσιωπάται εφόσον δεν συνδέεται με το στερεότυπο αυτό. Εκτός βέβαια την οικονομική εγκληματικότητα υπάρχουν και άλλες μορφές εγκληματικότητας, οι οποίες μένουν ουσιαστικά αθέατες π.χ. οικολογική εγκληματικότητα, φοροδιαφυγή, εκλογική νοθεία, γενοκτονία κ.ά.

Η Φ. Τσαλίκουγλου υπογραμμίζει ότι μέσα στη φυλακή δεν βρίσκεται ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα παραβατών του νόμου. Μέσα στη φυλακή βρίσκονται όσοι ανταποκρινόμενοι στο στερεότυπο του επικίνδυνου εγκληματία, ήσαν "ορατοί" στις καταδιωκτικές αρχές, με αποτέλεσμα να έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες από τους υπόλοιπους να συλληφθούν και να καταδικασθούν. Ο συντριπτικά μεγάλος όμως αριθμός των παραβατών του νόμου δεν μένει μόνον εκτός των τειχών της φυλακής, αλλά μένει και αθέατος, απροσδιόριστος, ανέπαφος από τα δεινά της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, ζει και κινείται ανάμεσα μας απολαμβάν-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΙ

- Τόπος "κατασκευής" εγκληματιών

(Τσουραμάνη Χρ., 1990.σελ.24).

νοντας την εμπειρία του μη επισηματομένου αστιγματιστού (Σε στατιστικές οι κατώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις φέρονται δύο φορές περισσότερο εγκληματικές από τις άλλες, ενώ έρευνες σε δείγματα μη στιγματισμένων παραβατών (που ομολόγησαν στους ερευνητές το πέρασμα στην πράξη), δείχνουν ότι όλες οι τάξεις μετέχουν στο έγκλημα περίπου το ίδιο).

Θα ξαναθέσουμε λοιπόν, το αρχικό ερώτημα:

Από ποιούς τελικά προστατεύει η φυλακή;

Η διερεύνηση της φαινομενολογίας των εγκλείστων στις φυλακές τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτική. Όλα τα στοιχεία και τα στατιστικά δεδομένα συγκλίνουν στην εμφάνιση του γεγονότος ότι οι εγκλείστοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι αυτοί που προέρχονται από τα χαμηλότερα-κατώτερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα. Το σημαντικό όμως δεν είναι το είδος των εγκλείστων αλλά η παράμετρος η οποία καταδεικνύει το γεγονός ότι βρίσκονται εκεί γιατί δεν έχουν τη δυνατότητα εξαγοράς της ποινής τους. "Ετσι, τα άτομα αυτά που μειονεκτούν απέναντι στο κοινωνικό σύνολο της κοινωνίας λόγω των συνθηκών διαβίωσης στο περιθώριο, στα "χαμηλά στρώματα της κοινωνίας, με τη φυλακή γίνονται μειονεκτικότερα, εξαιτίας ενός κατασταλτικού συστήματος που το απομακρύνει ακόμη περισσότερο από τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες" (Τσαλίκου Φ., 1989, σελ. 174).

Από τα αποτελέσματα στατιστικών ερευνών προκύπτει ότι το συντριπτικά μεγάλο ποσοστό εγκλείστων (70,44%) εκτίει ποινή φυλακίσεως μέχρι ενός έτους. Επί συνόλου 52.415 καταδίκων της δεκαετίας 1976-85, το 26,23% εκτίει ποινή μέχρι ενός μηνός ενώ το 44,21% εκτίει ποινή από ενός μηνός μέχρι ενός έτους.

Δεν είναι λοιπόν από αδίστακτους κακούργους που προστατεύει η φυλακή, αλλά από άτομα χαμηλών κοινωνικοοικονομικών τάξεων που συνήθως δεν έχουν τη δυνατότητα εξαγοράς της ποινής τους.

Όσον αφορά τώρα την κοινωνικοοικονομική προέλευση των εγκλειστών και εδώ τα αποτελέσματα είναι αποδεικτικά. Επί μέσου όρου 7.603 κρατούμενων ανά έτος, για τη δεκαετία 1976-85, ένα ποσοστό 51,82% υπάγεται στην επαγγελματική κατηγορία των τεχνητών και εργατών. Η απόσταση που χωρίζει την κατηγορία αυτή από την αμέσως επόμενη, είναι σημαντική. Ανέρχεται σε 40 περίπου ποσοστιαίες μονάδες. Έτσι π.χ. στην κατηγορία των εμπόρων και πωλητών, υπάγονται μόλις οι 11,64% (Τσαλίκουγλου Φ., 1989, σελ.176).

Όλα τα παραπάνω αναφερόμενα δεδομένα δεικνύουν ολοφάνερα τον ενεργό ρόλο της φυλακής στους μηχανισμούς επιλογής αυτών που τελικά υφίστανται τον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση όπως επίσης θέτουν και κάποιους προβληματισμούς σχετικά με τις αυτονόητες "αλήθειες" γύρω από την εγκληματικότητα, τη φυλακή και τη λειτουργία της.

Β. Ο μύθος της επανακοινωνικοποίησης

Η βελτίωση και η κοινωνική επανένταξη του εγκληματία αποτελούν μια άλλη βασική νομιμοποιητική ιδεολογία της φυλακής. Ο Σωφρονιστικός Κώδικας είναι εδώ εξαιρετικά σαφής όταν ορίζει ότι "η εκτέλεση των ποινών αποβλέπει στην αγωγή των κρατουμένων και στην κοινωνική τους επανένταξη" (Φραντεσκάκης Ι. 1990, σελ. 102).

Η επανακοινωνικοποίηση συλλαμβάνεται ως ο κύριος ρόλος της εκτέλεσης της ποινής, η οποία δεν μπορεί να θιγεί κανένα άλλο αγαθό ή δικαίωμα εκτός από την προσωπική ελευθερία και άρα η φυλακή αποτελεί τόπο εκτέλεσης της ποινής και όχι τόπος τιμωρίας ή ανταπόδοσης του "κακού". Ετσι με το πρότυπο της επανακοινωνικοποίησης της φυλακής αφαιρείται από το Κράτος το μισητό στίγμα του δεσμοφύλακα και του προσδίδεται το κύρος του γιατρού. Ο σκοπός της κοινωνικής επανένταξης ορίζεται ως η μέριμνα και η ευθύνη της Πολιτείας και της κοινωνίας μέσω των αρμόδιων φορέων τους για την ομαλή επάνοδο του κρατουμένου στο οικογενειακό επαγγελματικό και κοινωνικό περιβάλλον (άρθρο 39 του Ν. 1851/1989). (Βέβαια, αυτό δε σημαίνει ότι όποιος κλείνεται στις φυλακές έχει ανάγκη κοινωνικής "επανένταξης" ή ότι αμφισβητείται η ένταξη στην κοινωνία κάθε δράση παράνομης πράξης).

Αναλύοντας όμως το σωφρονιστικό σύστημα τόσο στο επίπεδο των αξιών όσο και στο θεσμικό επίπεδο και οργανωτικό επίπεδο φαίνεται ότι το σωφρονιστικό σύστημα είναι δομικά ανίκανο να υλοποιήσει το σκοπό που υποτίθεται ότι επιδιώκει "Η σωστή "αναμόρφωση" του σωφρονιστικού συστήματος της χώρας μας θάπρεπε να εκτείνεται σ' όλα τα στοιχεία που το συνθέτουν, δη-

λαδή στο νομοθετικό πλαίσιο, την-υλικοτεχνική υποδομή, το σωφρονιστικό προσωπικό και τον ανθρώπινο παράγοντα όπως εκφράζεται στο ευρύτερο κοινωνικό-σύνολο. Η δυνατότητά της, ωστόσο, να παρέμβει προς βελτίωση των τριών τελευταίων στοιχείων πέρα από το νομοθετικό πλαίσιο είναι προφανώς μηδαμινή και ενώ η ανανέωση, βελτίωση, επέκταση της μίας μεριάς (υλικοτεχνικής υποδομής-προσωπικού) γινόταν ως σήμερα ... με βήμα "σημετωτόν" από την άλλη μεριά το νομοθετικό πλαίσιο έκανε τεράστια άλματα προς τα εμπρός, εύκολα (παρα-)συρόμενο από τα αντίστοιχα κείμενα "μεταχείρισης των κρατουμένων των διεθνών οργανισμών (ΟΗΕ, Συμβουλίου Ευρώπης κ.τ.λ.)" (Λαμπροπούλου Ε., 1990-92, σελ.120).

Έτσι, μέσα από τον ιδεολογικό μηχανισμό της κοινωνικής επανένταξης έχουμε φθάσει στο σημείο να προσδίδουμε στην κοινωνία δύο διαμετρικά αντιτιθέμενους και ασυμβίβαστους ρόλους του απορρίπτοντος και του επανεντάσσοντος. Αλλά πως είναι δυνατόν και κάτω από ποιές κοινωνικές δομές αυτός που αποκλείει να γίνεται αυτός που περικλείει; Υπάρχει επίσης ο φόβος, η "ανάγκη" αυτής "της επανακοινωνικοποίησης" να δημιουργήσει στερεότυπες θεωρίες, οι οποίες να εκφράζονται τόσο από την κοινή γνώμη όσο και από τους φορείς (επίσημους) του κοινωνικού ελέγχου π.χ. Επειδή η συντριπτική πλειοψηφία των φυλακισμένων ανήκει στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα η εγκληματική συμπεριφορά και η ανάγκη "επανακοινωνικοποίησης" να συνδεθούν κυρίως με αυτή την κοινωνική τάξη.

Από την άλλη, ο όρος "επανένταξη" είναι αμφισβητήσιμος, διότι προϋποθέτει αναπόδεικτα μια ήδη πραγματοποιημένη αλλά αποτυχημένη ένταξη του κρατουμένου (Κουράκης Μ. 1989, σελ.270).

Αλλωστε "η ύπαρξη ενός σκοπού όπως η κοινωνική "επανάταξη" σ'ένα νομοθέτημα σαν το Σωφρονιστικό Κώδικα δεν είναι κατ' ανάγκην απορριπτέα.Ο σκοπός αποτελεί ένα ιδεώδες προς το οποίο τείνει η εφαρμογή του νόμου και αυτό το ιδεώδες δεν είναι η ηθική "αναμόρφωση"ή η αγωγή του κρατουμένου,αλλά η μη υποτροπή του σε άλλες παράνομες πράξεις"(Λαμπροπούλου Ε., 1990-'92,σελ.123).

Αναφέρεται, επίσης, συχνά ότι ένα από τα στοιχεία που βοηθούν στην κοινωνική επανάταξη των κρατουμένων μέσω της διαδικασίας της φυλάκισης είναι ο περιβόητος θεσμός της σωφρονιστικής εργασίας.Κανένα όμως δυτικό κράτος, όσο πλούσιο και αν είναι δεν έχει εξασφαλίσει παραγωγική εργασία σ'όλους τους κρατούμενους.Γεγονός που εξηγείται μέσα απο την πραγματικότητα ότι κανένα κράτος δεν έχει εξασφαλίσει την πλήρη απασχόληση κι έτσι δεν είναι διατεθειμένο να διαταράξει τους όρους της αγοράς εργασίας επιτρέποντας τη συμμετοχή των κατάδικων στην παραγωγική εργασία.Γι'αυτό και παρατηρείται το φαινόμενο του συμβολισμού της εργασίας της φυλακής η οποία περιορίζεται σε επίπεδο χειροτεχνίας (Λασκαλάκης Η.,1988,σελ.45).

Ενδεικτικά είναι εδώ τα δεδομένα μιας στατιστικής των Η.Π.Α.σχετικά με την κατανομή του σωφρονιστικού προσωπικού μεταξύ προσωπικού μεταχείρισης.Ενώ υπάρχουν 167 Κοινωνικοί Λειτουργοί,33 ψυχολόγοι,58 ψυχίατροι,το προσωπικό φύλαξης φθάνει τους 14.953.Η αναλογία αντίστοιχα είναι 1 κοινωνικός λειτουργός για 846 κατάδικους,1 ψυχολόγος για 4.282 κατάδικους,1 ψυχίατρος για 2.436 κατάδικους και ένας φύλακας για 9 κατάδικους.Ενας τέτοιος συσχετισμός δείχνει κατάφωρα για

ποιά λειτουργία είναι οργανωμένη η φυλακή. Και φυσικά δε μπορούμε να δεχθούμε ότι είναι οι οικονομικοί παράγοντες που επιβάλλουν αυτό το συσχετισμό προσωπικού αν σκεφτούμε ότι πρόκειται για ένα κράτος με απεριόριστες οικονομικές δυνατότητες όπως οι Η.Π.Α. (Τσαλίκου, 1989, σελ. 182). Ο οικονομικός λόγος χρησιμοποιείται αρκετές φορές ως το καλύτερο άλλοθι για τη μη αποτελεσματική ρύθμιση του σωφρονιστικού ζητήματος.

Αν και το γεγονός της κατ'εξακολούθηση μη εφαρμογής των νόμων δεν έχει σχέση με οικονομικές δυσκολίες, αλλά αντίθετα υποδηλώνει ότι αυτοί είχαν κυρίως συμβολικό και "οπτικό" χαρακτήρα και δεν στόχευαν στην αποτελεσματική ρύθμιση του ζητήματος. Το κράτος (ελληνικό) επεδίωκε αφ'ενός μεν να εμφανίζεται έναντι των ευαίσθητοποιημένων πολιτών του ότι ενδιαφέρεται για την κατάσταση στις φυλακές, αφ'ετέρου δε έναντι των άλλων κρατών ότι δεν υστερεί σε επίπεδο σύγχρονων νομοθετικών ρυθμίσεων. Έτσι, σε διάστημα είκοσιπέντε περίπου χρόνων η ελληνική πολιτεία έχει να παρουσιάσει δύο Σωφρονιστικούς Κώδικες των οποίων η πλήρης εφαρμογή ουδέποτε πραγματοποιήθηκε ενώ, το 1991 κατατίθεται το σχέδιο νόμου για ένα νέο Σωφρονιστικό Κώδικα (Λαμπροπούλου Ε., 1990-'92, σελ. 118).

Χαρακτηριστικό του νέου αυτού Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα (1991) είναι το γεγονός ότι εμφανίζει μια έντονη προσπάθεια αποστασιοποίησης του νόμου από το σκοπό της κοινωνικής "επανένταξης".

"Η Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα, τονίζει, ότι εγκαταλείπονται οι ωφελιμιστικού χαρακτήρα θεωρητικές διακηρύξεις -όπως το αρ. 14 "κοινωνική επανένταξη", "επανένταξη", "αναμόρφωση", "επανα-κοινωνικοποίηση" -διότι

"αφήνουν εκτεθειμένη την ίδια την Πολιτεία, η οποία πολλά υπόσχεται και ελάχιστα ή τίποτε δεν πραγματοποιεί, γεγονός το οποίο πλήττει το κύρος της και αναιρεί την εμπιστοσύνη των πολιτών στο σωφρονιστικό σύστημα". Αυτό δημιουργεί την εντύπωση ότι η διακήρυξη του σκοπού της κοινωνικής "επανάστασης" αποφεύγεται, μεταξύ των άλλων, για να μην χρησιμοποιείται ως κριτήριο αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του νόμου και για να μην πλήττεται κατ'επέκταση το κύρος της Πολιτείας. Έτσι αφαιρείται το σημαντικότερο κριτήριο αξιολόγησης και αμφισβήτησης του κύρους του σωφρονιστικού συστήματος, αφού σκοπός της ποινής δεν είναι πλέον η κοινωνική "επανάσταση" αλλά ο περιορισμός της ελευθερίας" (Λαμπροπούλου Ε., 1990-'92, σελ. 123).

Το γεγονός, όμως, ότι δεν έγινε προσπάθεια εκπόνησης μακροπρόθεσμου προγράμματος κοινωνικής "επανάστασης" (δεν πρέπει να γίνεται σύγχυση, ανάμεσα στην "μεταχείριση" και στην "κοινωνική επανάσταση" γιατί ενώ η μεταχείριση υπήρξε λίγο έως πολύ υποχρεωτική εντός της φυλακής η κοινωνική "επανάσταση", ουδέποτε έλαβε τέτοιο χαρακτήρα) των κρατουμένων υπό τη μορφή οργανωμένης βοήθειας δε σημαίνει ότι πρέπει να απορριφθεί και να εγκαταλειφθεί ως σκοπός από ένα νέο προτεινόμενο νομοσχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα.

Σχετικά με το ρόλο της φυλακής στην κοινωνική επανάσταση του ατόμου ο Gillin στο έργο του *Laming the Criminal* (Εξημερώνοντας τον εγκληματία) γύρω στα 1940 λέει χαρακτηριστικά αναφερόμενος στις φυλακές!

"Τι μνημεία ηλιθιότητας είναι αυτά τα ιδρύματα που κατασκευάσαμε. Ηλιθιότητα όχι των εγκλειστων αλλά των ελεύθερων πολι-

τών. Πόση άραγε κοροϊδία δεν αποτελεί για την επιστήμη η πει-
θαρχία των φυλακών μας, ο συνωστισμός κοινωνικής αδικίας μέ-
σα σ' αυτές, όπου ο καλός και ο κακός συνυπάρχουν μέσα σ' ένα
εκπληκτικής ποικιλίας συνοχθύλευμα. Πόσο είναι αλήθεια βλακώ-
δες να πιστεύουμε ότι είναι δυνατόν να προετοιμάζουμε άτομα
για την κοινωνική ζωή με το να αντιστρέψουμε τη φυσιολογική
διαδικασία της κοινωνικοποίησης (Τσαλίκογλου Φ. 1989, σελ. 177)

ΙΔΡΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Πριν καταγράψουμε τις βλάβες της φυλακής όχι τόσο στον τομέα της εγκληματοποίησης αλλά κυρίως στο τομέα της ψυχολογικής εξόντωσης θα οριοθετήσουμε τη φυλακή ως ίδρυμα με τον ορισμό που δίνει ο Γκόφμαν για τα κλειστά ιδρύματα σαν τους τόπους κατοικίας και εργασίας ενός μεγάλου αριθμού ατόμων της ίδιας καταστάσεως που ξεκομμένα από την ευρύτερη κοινωνία για μια σημαντική χρονική περίοδο, ζουν μαζί υπό συνθήκες περιορισμένης και με τυπικές μορφές οργανωμένης διαβιώσεως (Ζαγούρα Σ., 1989, σελ. 4).

Η φυλακή, λοιπόν, ως ένα ολοκληρωτικό ίδρυμα διαθέτει ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παίζουν βασικότατο ρόλο στην διαμόρφωση της προσωπικότητας των ατόμων που ζουν σε αυτό το χώρο:

α. Δουλεύουν επί ατόμων και όχι με τα άτομα, το δε επιθυμούμενο αποτέλεσμα είναι ένα άτομο καινούργιο-αναμορφωμένο.

β. Καταργούνται τα όρια που διαχωρίζουν τα 3 πεδία της ανθρώπινης δραστηριότητας α) ύπνος-εργασία-διασκέδαση (στο χώρο εκτός φυλακής είναι σαφώς διαχωρισμένα).

γ. Όλες οι δραστηριότητες των εγκλειστών ρυθμίζονται αποκλειστικά από ένα προκαθορισμένο καθημερινό πρόγραμμα και λαμβάνουν χώρο σε πολύ στενή συνύπαρξη (εξαναγκαστική πάντα με άλλα άτομα).

δ. Η εφαρμογή του κανονισμού ελέγχεται από μια διοικητική ομάδα.

ε. Εφαρμόζεται μια συλλογική αντιμετώπιση (θεραπεία) σύμφωνα με το πλάνο μιας γραφειοκρατικής οργάνωσης, που στόχο έχει να αποδείξει την αποτελεσματικότητά της.

ζ. Υπεύθυνο για την περιφρούρηση των εγκλειστών πάντα είναι ένα προσωπικό που συνυπάρχει μαζί τους σε μια σχέση στενής εξάρτησης (Λαπανζή Ε., σελ. 2).

Η Φ. Τσαλίκουλου για όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά αναφέρει τη φυλακή-ίδρυμα ως χώρο θανάτου και κακοποίησης και τον ιδρυματισμό σαν την απεγνωσμένη ταύτιση των εγκλειστών με το ίδρυμα. Υποστηρίζει ότι ανάμεσα στον έγκλειστο και το κλειστό ίδρυμα αναπτύσσεται μια απόλυτη σχέση εξάρτησης. Ο κρατούμενος καθαιρείται από την πλήρη υπαρξιακή και νομική του υπόσταση. Δεν μπορεί πια να κρίνει για τον εαυτό του. (Τσαλίκουλου Φ. 1989, σελ. 193). Η τύχη του εαυτού φεύγει από τα χέρια του και ανατίθεται στο ίδρυμα. Απαλάσσεται από κάθε έγνοια κάλυψης των υλικών του αναγκών. Όλα είναι προγραμματισμένα στην εντέλεια γι' αυτόν. Η φυλακή ρυθμίζει όχι μονάχα για μια και μόνη μέρα, αλλά για πολλές, ακόμα και για χρόνια τον χρόνο του ύπνου και του ξύπνιου του ανθρώπου, της δραστηριότητας και της ανάπαυσης, τον αριθμό και τη διάρκεια των γευμάτων, την ποιότητα και την ποσότητα της τροφής, τη φύση και το προϊόν της εργασίας, τον χρόνο της προσευχής, τη χρήση του λόγου, ακόμα ως και της σκέψης, καθώς και όλες τις σωματικές και διανοητικές ικανότητες του ανθρώπου, ακόμα και τον ελάχιστο χρόνο που διαθέτει για τον εαυτό του.

Όσο περισσότερο το άτομο εσωτερικεύει και αποδέχεται την εξάρτηση αυτή μέσα σ' ένα ασφυκτικό πλαίσιο εγκλεισμού, τόσο περισσότερο οδηγείται σε μια παλινδρόμηση, σε μια επιστροφή σε πρώιμα στάδια της ψυχοδιανοητικής εξέλιξης. Έτσι, πολύ συχνά παρατηρούνται φαινόμενα, όπως το πρώιμο γήρας, διαταραχές της σεξουαλικότητας, αναστολή της ψυχοκοινωνικής δραστη-

ριότητας, συναισθηματική αδιαφορία, έντονη ερεθιστικότητα. Τα γνωρίσματα αυτά στοιχειοθετούν το καταστροφικό για την ψυχική υγεία του εγκλειστού γνωστό σύνδρομο του "ιδρυματισμού" (Τσαλίκουλου Φ., 1989, σελ. 184).

Οι Sommer, Osmond, Barton, Grumberg, επισημαίνουν τρία σύνδρομα συγγενή με την έννοια του ιδρυματισμού

- απανθρωποίηση
- ιδρυματικής νεύρωσης
- κοινωνικής κατάρρευσης

και τα οποία αναφέρονται στις ψυχοπαθολογικές εκδηλώσεις που παρουσιάζει η συμπεριφορά του εγκλειστού μετά από μια μακρόχρονη παραμονή σ' ένα κλειστό ίδρυμα (Τσαλίκουλου Φ., 1989, σελ. 184).

Η Τσαλίκουλου στο "Μυθολογίες της βίας και της καταστολής" αναφέρει "Η πλήξη, η εξάρτηση, η απελπισία, η απάθεια, απαρτίζουν τα βασικά συναισθήματα που κατακλύζουν τον ψυχισμό του εγκλειστού. Κατά τον Grunhut το κυρίαρχο στοιχείο είναι η διανοητική κενότητα με χαρακτηριστικές εκδηλώσεις τη χαοτική μνήμη, την αδυναμία συγκέντρωσης, την ανάπτυξη ψευδαισθήσεων, την αυτοαπογοήτευση. Οι Unkonie και Albin υποστηρίζουν ότι μια προσαρμοστική τακτική που ακολουθείται συνήθως στη διάρκεια ενός μακροχρόνιου εγκλεισμού είναι "η φιλοσοφία της ελάχιστης προσδοκίας" (Τσαλίκουλου Φ., 1989, σελ. 184-185).

Επίσης μια άλλη κατάσταση που συναντάται είναι η λεγόμενη "δεσμοτηριοφιλία" (Pinati). Η συναισθηματική αυτή κατάσταση βιώνεται από φυλακισμένους-εγκλειστούς όταν η παραμονή στη φυλακή παρατείνεται για μεγάλο χρονικό διάστημα, ώστε ο κρατούμενος να ταυτίζεται με το ίδρυμα και στη συνείδησή του να

προβάλλει αυτή (η φυλακή) σαν ένα μοναδικό "φυσικό πλαίσιο" και η ζωή εκτός των τειχών να του γίνεται αδιανόητη.

Σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να εμφανιστεί και το σύνδρομο του "πυρετού της πύλης" που αναφέρεται στην επιδείνωση του άγχους (ερεθιστικότητα, υπερκινητικότητα, ποικιλία ψυχοσωματικών συμπτωμάτων) στους κρατούμενους εκείνους που πρόκειται να απολυθούν και ιδιαίτερα στους νεαρούς εγκληματίες.

"Είναι καταθλιπτικό να εγκαταλείπεις τους φίλους σου, το ίδρυμα, το προσωπικό, τον τυποποιημένο και καλά επιτηρημένο τρόπο ζωής. Είναι αγχοτικό να επιστρέφεις στην κοινότητα, στην οικογένεια, στη γυναίκα, ή σε τίποτε απολύτως ανάλογο με την περίπτωση. Αρχικά επικρατεί η αγαλίαση και μια αϊόθηση ευφορίας, ωστόσο η αϋπνία, η υπερκινητικότητα, οι νυκτερινοί εφιάλτες, δείχνουν ότι πρόκειται μάλλον για δυσφορία, παρά για ευφορία. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια αναπτύσσεται μια γενική απόσυρση και κατάθλιψη αλλά και ερεθιστικότητα, επιθετικότητα, παρορμητική συμπεριφορά" (Τσαλίκουγλου Φ., 1989, σελ. 185).

Βέβαια, είναι εύλογο ότι όλοι οι κρατούμενοι δεν παρουσιάζουν τα ίδια σχήματα συμπεριφοράς. Κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατο γνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες των ανθρωπίνων αντιδράσεων. Ωστόσο ο Morris επιχείρησε και τελικά διατύπωσε μια τυπολογία των διάφορων αντιδράσεων των εγκλείσιων, την οποία και κατέταξε σε πέντε βασικά πρότυπα συμπεριφοράς:

- Του κονφορμισμού
- Της καινοτομίας
- Της τυπολατρίας
- Της εξέγερσης
- Του χειρισμού

Σε μια κριτική αυτών των σταδίων, ο Morris σημειώνει ότι το πρώτο και τρίτο στάδιο δεν γεννούν κανένα πρόβλημα για την ευρυθμία της φυλακής σε αντίθεση με την εξέγερση και τον χειρισμό που συνιστούν δυσλειτουργικές υπερπροσφορές για την ευρυθμία της φυλακής και την τυπολατρεία που αποβαίνει δυσλειτουργική για το ίδιο το άτομο.

"Ο εξαρτημένος τυπολάτρης", αναφέρει ο Morris, "είναι ολοκληρωτικά εξαρτημένος από τη μηχανή της φυλακής. Σταδιακά χάνει κάθε πρωτοβουλία. Εξω από τη φυλακή είναι αδύνατο να προσαρμοσθεί στις απαιτήσεις μιας ανταγωνιστικής κοινωνίας, αισθανόμενος ασφαλής μόνο όταν είναι πίσω από τα τείχη της φυλακής" (Τσαλίκου Φ., 1989, σελ. 186).

Εκτός όμως από τα δεδομένα ενός πλήθους ερευνών που καταλήγουν σταθερά στο ίδιο συμπέρασμα ότι η εμπειρία του εγκλεισμού είναι καταστροφική για την ψυχική υγεία υπάρχει και ένας αριθμός πρόσφατων ερευνών, αμερικάνικης κυρίως προέλευσης, που αμφισβητεί την εγκυρότητα της διαπίστωσης αυτής, ισχυριζόμενος ότι ο μακροχρόνιος εγκλεισμός δεν οδηγεί σε ιδρυματισμό. Ορισμένοι μάλιστα από τους εγκλειστούς έφτασαν στο σημείο να αναφέρονται στον "μύθο της ιδρυματοποίησης" ή ακόμη στις "θετικές συνέπειες του εγκλεισμού".

Οι μελετητές αυτών των ερευνών προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν αντικειμενικές δοκιμασίες προκειμένου να μετρήσουν ποσοτικά και με ακριβή μεγέθη τις επιπτώσεις του μακροχρόνιου εγκλεισμού. Απομόνωσαν μια σειρά μεταβλητών (π.χ. τα ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη πριν τον εγκλεισμό, το είδος των διευκολύνσεων μέσα στη φυλακή, το επίπεδο ασφάλειας της φυλακής) τις οποίες συνάρτησαν με διαφορετικά επίπεδα απαντή-

σεων στον εγκλεισμό. Το συμπέρασμα ήταν ότι ο μακροχρόνιος εγκλεισμός δεν οδηγεί απαραίτητα σε διαταραχές στο σωματικό, ψυχικό ή διανοητικό επίπεδο.

Οι κριτικές αυτών των ερευνών επικεντρώθηκαν στο ερώτημα "αν κάτι δεν μπορεί να μετρηθεί αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει" και ο McKay χαρακτηρίζει τις έρευνες για τον εγκλεισμό "μεθοδολογικό εφιάλτη", ενώ άλλοι ερευνητές χαρακτηρίζουν τις συγκεκριμένες έρευνες ως "μεθοδολικά ύποπτες" και "αμφιβόλου πρακτικής σημασίας" (Τσαλίκου Φ., 1989, σελ. 187-189).

Η πολυπλοκότητα της εμπειρίας του εγκλεισμού είναι τέτοια που είναι αδύνατον να αποσυντεθεί σε επιμέρους στοιχεία χωρίς να αλλοιωθεί σημαντικά η σημασία της.

Δεχόμενοι λοιπόν την εμπειρία του εγκλεισμού, παρατηρούμε ότι ανάλογα με την απήχηση που έχει στον κρατούμενο μπορεί να τον οδηγήσει σε μια στάση παθητικότητας, σε μια στάση απόσυρσης από κάθε μορφής διεκδίκησης από το περιβάλλον, σε μια μορφή αυτιστικής τάσης απέναντι στα πράγματα και η οποία αποτελεί μια από τις χαρακτηριστικές μορφές άμυνας που ενεργοποιεί ο εγκλεισμός. Ας μη ξεχνάμε ότι η μη ικανοποίηση της ανάγκης επενέργειας πάνω στο περιβάλλον οδηγεί σε ένα μεγάλο ποσοστό στον παιδικό αυτισμό. Το παιδί αποσύρεται από τη ζωή, μπαίνει στη διαδικασία ενός συμβολικού θανάτου, κλίνει κάθε πόρτα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο, όταν διαπιστώνει ότι γύρω του, όλα εξελίσσονται ανεξάρτητα από τη θέλησή του, και ότι οι ενέργειές του δεν έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν σε τίποτε τη ροή των πραγμάτων (Τσιάντης Γ.-Μανωλόπουλος 1988, σελ. 156).

Η Τσαλίκου ορίζει τον εγκλεισμό σαν μια οριακή εμπει-

ρία η οποία μπορεί να οδηγήσει τον έγκλειστο ή

-στον συμβολικό θάνατο ο οποίος είναι μια απεγνωσμένη μορφή άμυνας, αυτοπροστασίας απέναντι σ'ένα περιβάλλον που βιώνεται σαν ένα επικίνδυνο και επώδυνο τραύμα. (Ας γίνουμε αγάλματα, απαθή, ψυχρά, ασάλευτα αγάλματα). Πρόκειται για την ενσάρκωση των φόβων σε πραγματικότητα. Ο κρατούμενος υιοθετεί μια στάση συμπεριφοράς ενός στερημένου αυτονομίας ατομου, που φθάνει στο σημείο να υποδύεται ένα άψυχο αντικείμενο. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση, ο κρατούμενος να κατακτήσει και το αίσθημα μιας ψευδαισθησιακής ελευθερίας που τον κάνει να νιώθει ότι εκείνος επιλέγει αυτό που του επιβάλλεται.

Χαρακτηριστικές είναι εδώ ορισμένες αντιδράσεις φυλακισμένων που αναφέρουν "ότι δεν είναι πραγματικοί", "ότι "δεν είναι ζωντανοί", "ότι "είναι ένα πεθαμένο πράγμα", "ένα ρομπότ", "ένα αυτόματο" χωρίς προσωπική αυτονομία δράσης

-ή στην αυτοκαταστροφή που αρχίζει από απλούς αυτοτραυματισμούς και φθάνουν έως και την αυτοκτονία. Συμπεριφορές που είναι οικείες για τα δεδομένα της φυλακής.

"Όταν σου στερείται η δυνατότητα λόγου, όταν οι ζωτικές σου ανάγκες μένουν αναπάντητες, τότε σου μένουν δύο βασικές επιλογές ή καταστρέφεις ή καταστρέφεσαι. Όταν η επιθετικότητά σου δεν μπορεί να διοχετευθεί προς τα έξω, τότε διοχετεύεται μέσα στον ίδιο σου τον εαυτό. Η φυλακή είναι ένας χώρος παραγωγής και αναπαραγωγής της βίας και της αυτοκαταστροφής (Τσαλίκoglou Φ., 1989, σελ. 192-193).

Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Είναι χαρακτηριστικό ότι ένα μεγάλο μέρος επιστημονικών συζητήσεων γύρω από τις εκάστοτε σοφρονιστικές πολιτικές έχει σαν κοινή αφετηρία το προβληματισμό για την αποτυχία ή μη του θεσμού της φυλακής ως μέσο αντεγκληματικής πολιτικής.

Τα σημεία στα οποία εντοπίζετε η κριτική του θεσμού της φυλακής άρχισαν να γίνονται εμφανή σχεδόν με τη γέννησή της. Στην περίοδο 1820-1845 διατυπώθηκαν συλλογισμοί που καλλιέργησαν την ιδέα της αποτυχίας της και παραμένουν ακόμα και σήμερα περίπου οι ίδιοι!

α. Η φυλακή δεν μείωσε το μέγεθος της εγκληματικότητας

β. Ο εγκλεισμός είναι άμεσα συνδεδεμένος με το μεγάλο ποσοστό υποτροπής.

γ. Η φυλακή δεν μπόρεσε να αποφύγει την κατασκευή των εγκληματιών με τις συνθήκες εγκλεισμού, το πρότυπο μεταχείρισης που επιβάλλει, τα μέσα βίαιου καταναγκασμού που χρησιμοποιεί, τη διαφθορά και την ανικανότητα των ανθρωποφυλάκων και γενικά με τις "αρετές που κυριαρχούν στο περιβάλλον της".

δ. Η ίδια η φυλακή σχεδόν προτρέπει στη συγκρότηση και την οργάνωση μίας κοινωνικής ομάδας, των εγκληματιών, απόλυτα ιεραρχημένης και πανέτοιμης για μελλοντικές συνενοχές.

ε. Οι συνθήκες που συναντούν οι απολυθόμενοι μέσα από τη συνεχή επιτήρηση της αστυνομίας, την απαγόρευση διαμονής τους σ' ένα τόπο, και την αδυναμία εύρεσης εργασίας, τους εξαναγκάζουν σχεδόν να επιστρέψουν στη φυλακή.

στ. Η φυλακή, τέλος, παράγει έμμεσα εγκληματίες με την αποκοπή του καταδίκου απ' το οικογενειακό του περιβάλλον" (Δέγλερης Π., 1988, σελ. 109-110).

Βέβαια, καμμία σύγκριση δεν υπάρχει ανάμεσα στις σημερινές φυλακές και τα σωφρονιστικά συστήματα προς τα αντίστοιχά τους του παρελθόντος, μια και ο ανθρωπισμός από τη μία μεριά και η επιστήμη από την άλλη, έκαναν, εν τω μεταξύ μεγάλα βήματα. Και όμως από απόψεως αποτελεσμάτων βρισκόμαστε στο αυτό ακριβώς σημείο με τις προσπάθειες ποινικής καταστολής του παρελθόντος. "Εις την καλύτερη περίπτωση τίποτε το θετικόν δεν προέκυψε εις την χειρότερη οι εγκληματίσαντες οδηγούνται στις φυλακές σαν παραστρατημένα πρόβατα ή έστω σαν λύκοι για να εξέλθουν από αυτές σε κάθε περίπτωση λύκοι πολλές φορές λυσσασμένοι" (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 4).

Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι εάν πραγματικά η φυλακή απέτυχε; Και αν, ναι, γιατί, ο θεσμός αυτός κλονίζεται συνεχώς δίχως να εκρήγνυται; Γιατι η αδιαμφισβήτητη χρεωκοπία του, το πλήθος των επικρίσεων που από τη συστασή του δέχεται, δεν έχουν οδηγήσει στην κατάργησή του;

Τα δεδομένα που μας παρέχονται είναι: 1) ότι από την καθιέρωση της φυλακής το γράμμα του σχετικού κανόνα δικαίου (π.χ. το άρθρο 1 του Σωφρονιστικού μας Κώδικα σήμερα), σαν στόχο της όριζε τη βελτίωση του εγκληματία μέσα από διάφορες έννοιες "επανάταξη", "αναμόρφωση", "επανα-κοινωνικοποίηση" "μεταχείριση" κ.τ.λ. Αλλωστε "η ύπαρξη ενός σκοπού όπως είναι η κοινωνική "επανάταξη" σ' ένα νομοθέτημα σαν τον Σωφρονιστικό Κώδικα δεν είναι κατ' ανάγκην απορριπτέα. Ο σκοπός αποτελεί ένα ιδεώδες προς το οποίο τείνει η εφαρμογή του νόμου και αυτό το ιδεώδες δεν είναι η ηθική "αναμόρφωση" ή η αγωγή του κρατουμένου, αλλά η μη υποτροπή του σε άλλες παράνομες πράξεις" (Λαμπροπούλου Ε., 1990-'92, σελ. 123), 2) ότι επί 200 χρόνια

τώρα που λειτουργεί -ο θεσμός, ο στόχος αυτός δεν πέτυχε παρά τις βελτιώσεις αναπροσαρμογής του θεσμού (Δασκαλάκης Η., 1988 σελ.44).

Πραγματικά η ανάλυση του σωφρονιστικού συστήματος τόσο στο επίπεδο των-αξιών όσο και στο θεσμικό και οργανωτικό επίπεδο δείχνει ότι το σωφρονιστικό σύστημα είναι δομικά ανίκανο να υλοποιήσει το σκοπό που υποτίθεται ότι επιδιώκει. Ο ρόλος της Πολιτείας όσον αφορά, την "κοινωνική ένταξη", "αναμόρφωση", "επανα-κοινωνικοποίηση", αποδεικνύεται αφενάκη. Το φαινόμενο, επίσης, της περιθωριακότητας αυτών των ανθρώπων (πρώην εγκλειστών)λένε πολλά πάνω στην ανελαστικότητα της κοινωνικής δομής.

Στο θεσμικό, λοιπόν, επίπεδο παρατηρείται ότι η φυλακή λειτουργεί σαν μέθοδο χειραγώγησης των κρατουμένων για την κατοχύρωση της ασφάλειας της φυλακής.

Στο οργανωτικό επίπεδο ο συσχετισμός φυλακτικού-ειδικού προσωπικού (ψυχολόγοι, κ.λ.γιατροί, κ.τ.λ.)-κρατουμένων δεικνύει κατάφωρα για ποιά λειτουργία είναι οργανωμένη η φυλακή. Και φυσικά η προβολή της "δικαιολογίας" των οικονομικών δυσκολιών -για πρόσληψη προσωπικού-είναι τουλάχιστον αστεία. "Το οικονομικό πρόβλημα δεν ήταν πάντως το καθοριστικό εμπόδιο στην μη εφαρμογή των νόμων, διότι κατ'αρχάς τουλάχιστον, δεν εχρειάζονταν υψηλά ποσά για την βελτίωση του σωφρονιστικού συστήματος. Επιπλέον, υπήρχε πάντα η δυνατότητα της σταδιακής υλοποίησης των προβλεπομένων μέτρων. Το γεγονός της κατ'εξακολούθηση μη εφαρμογής των νόμων δεν έχει σχέση με οικονομικές δυσκολίες, αλλά αντίθετα υποδηλώνει ότι αυτοί είχαν κυρίως συμβολικό και "οπτικό" χαρακτήρα και δεν στόχευαν

στην αποτελεσματική ρύθμιση του ζητήματος (Λαμπροπούλου Ε., 1990-92,σελ.118).

Στο επίπεδο της ιδεολογίας-η φυλακή είναι κρατικός μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου που η λειτουργία της είναι και ιδεολογική και κατασταλτική-η ύπαρξη της φυλακής συνίσταται στο να παράγει, αναπαράγει και διαιώνίζει το στερεότυπο του εγκληματία.Τούτο γίνεται με τον αποχωρισμό από την όλη μάζα των παραβατών ορισμένων ατόμων, που καλούνται να διαδραματίσουν το ρόλο του κακού ή του παθολογικού.Ο αποχωρισμός των ατόμων αυτών γίνεται με μια σειρά διαδοχικών επιλογών και φιλτραρισμάτων,σε επίπεδο αστυνομίας και δικαστηρίων,με τελική επιλογή αυτών που καταλήγουν στη φυλακή."Οι Κ.Α.,οι εγκληματολόγοι,οι ψυχίατροι βρίσκουν τον εγκληματία στη φυλακή,επισημαίνουν τα χαρακτηριστικά του αυτά και τα ανάγουν σε αίτια εγκληματικότητας,ενώ δεν είναι παρά κριτήρια των ήδη γενομένων επιλογών"(Δασκαλάκης Η.,1988,σελ.46).

Η αναγωγή αυτή προοδισρίζει και τις επόμενες επιλογές στο μέλλον.Ετσι,παράγεται και διαιώνίζεται το στερεότυπο του εγκληματία (Δασκαλάκης Η.,1988,σελ.43-47).

Κι αν δεν είναι αλήθεια ότι η φυλακή κατασκευάζει εγκληματίες,το σίγουρο είναι ότι ξαναοδηγεί σχεδόν με απόλυτη βεβαιότητα,μπροστά στο δικαστήριο αυτούς που της είχαν εμπιστευτεί.

Απογυμνωμένη λοιπόν από το ιδεολογικό περίβλημα της βελτίωσης του εγκληματία και της προστασίας της κοινωνίας από αυτόν,ποιά είναι τελικά η πραγματική λειτουργία της φυλακής; Γιατί,όλες αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις της φυλακής δεν έχουν οδηγήσει στην αντικατάσταση της φυλακής από άλλες εναλ-

λακτικές της στερητικής της ελευθερίας ποινές; Γιατί, παρά την καθιέρωση των διάφορων υποκαταστάτων της φυλακής, αυτή εξακολουθεί την απρόσκοπτη λειτουργία της εκφράζοντας τον έσχατο βαθμό κοινωνικής απόρριψης; (Τσαλικογλου Φ., 1989, σελ. 178-182 και 196).

Το πρόβλημα λοιπόν της αποτυχίας της φυλακής μας αναγκάζει να ερευνήσουμε σφαιρικότερα το σύνθετο πρόβλημα του εγκλεισμού, που δεν περιλαμβάνει μόνο το ίδρυμα της φυλακής, με τη συγκεκριμένη αρχιτεκτονική του μορφή, το προσωπικό του, τους κανόνες του, αλλά ένα ολόκληρο σύστημα που ασκεί εξουσία επιβάλλει την πειθαρχία, σταθεροποιεί και αναπαράγει το έγκλημα με τους μηχανισμούς του και, το σπουδαιότερο, παρά τις διακηρύξεις για την αποτυχία του, αποδεικνύει μίαν αξιοθαύμαστη αντοχή στο χρόνο. Και στο σημείο αυτό ο Μ. Φουκώ "αντιστρέφει το ερώτημα και διερευνά πλέον τη χρησιμότητα αυτής της αποτυχίας της φυλακής" (Δεγλερης Π., 1988, σελ. 111).

Έτσι, προχωρώντας πιο πέρα διαπιστώνουμε την ύπαρξη ενός ιδεολογικού υποβάθρου της φυλακής που τη θέλει να λειτουργεί ως μια "συμβολική ταξινομητική μήτρα". Ένας χώρος που στοργικά αγκαλιάζει όσους βρίσκονται έξω, πέραν των τειχών διαβεβαιώνοντας τους ότι μπορούν να συνεχίσουν απρόσκοπτα την πορεία τους, υποδυόμενοι τους νόμιμους και τους καλούς. Εδώ μέσα, εντός των τειχών, υπάρχει ένα σίγουρο πλαίσιο αναφοράς. Ένα πλαίσιο που καταγράφει με σαφήνεια "τοπογραφίες διακίνησης των "καλών", των "κακών", των "νόμιμων" των "παρανόμων" (Τσαλικογλου Φ., 1989, σελ. 199).

Έχοντας αυτά τα δεδομένα, η φυλακή, παρά τη λεγόμενη αποτυχία της, επιτυγχάνει τον πραγματικό της σκοπό! συγκροτεί

έναν συγκεκριμένο εγκληματικό χώρο, τον οργανώνει, τον διαρθρώνει, προσδιορίζοντας έτσι μια συγκεκριμένη μορφή παρανομίας που φαίνεται να συμπεριλαμβάνει μ'έναν τρόπο συμβολικό όλες τις άλλες οι οποίες παραμένουν αφανείς. Η σχηματοποίηση αυτή διατηρεί την εγκληματικότητα κλειστή και χωρισμένη, ενώ παράλληλα την κάνει χρήσιμη!

α. γιατί έτσι είναι ευκολότερος ο έλεγχός της. Ανεργοί, επαίτες, περιθωριακοί κάθε τύπου σχηματίζουν ένα κλειστό κοινωνικό στρώμα πάνω στο οποίο η εξουσία εφαρμόζει μια διαρκή επιτήρηση και έναν έντονο κοινωνικό έλεγχο.

β. γιατί ο περιορισμένος χώρος της την απομονώνει απ' όλες τις άλλες παράνομες πράξεις και την περιορίζει, με την ανάπτυξη του αστυνομικού μηχανισμού, στις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις.

γ. γιατί παρέχεται στην εξουσία η δυνατότητα εκμετάλλευσης των πρώην καταδίκων καθώς τους χρησιμοποιεί σαν καταδότες, πληροφοριοδότες, κ.τ.λ.

δ. γιατί η διαχείριση αυτής της καθορισμένης εγκληματικότητας επιβάλλει την ανάπτυξη των αστυνομικών ελέγχων, "την οργάνωση των εξουσιών επιτήρησης των σωμάτων ασφαλείας." επιτρέπονται έτσι τον πλήρη έλεγχο της αστυνομίας πάνω στον πληθυσμό (Δέγλερης Π., 1988, σελ. 111-112).

Τέλος, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα της έρευνας "ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα"-έναρξη 1983. Ηλίας Δασκαλάκης-η εικόνα που έχουν οι έγκλειστοι για το ποιά είναι η πραγματική λειτουργία της φυλακής κατατάσσεται σε δύο (2) βασικές κατηγορίες: θετική (14% του συνόλου των κρατουμένων που ρωτήθηκαν)-αρνητική (82% των κρατουμένων του δείγματος).

Ως θετική θεωρείται η αντίληψη όσων απάντησαν ότι η φυλακή λειτουργεί α)ως θεσμός διαπαιδαγώγησης και δημιουργίας σωστών πολιτών και β)ως δίκαιη πληρωμή του κακού που κάποιος έκανε.

Αρνητική καταγράφεται η λειτουργία της φυλακής για όσους απάντησαν ότι η ύπαρξη της φυλακής στοχεύει α)στην εξουδετέρωση ορισμένων ατόμων που το συγκεκριμένο κοινωνικό σύστημα θεωρεί επικίνδυνα για τη συντήρησή του,β)η φυλακή είναι σχολείο διαφθοράς,τόπος αυθαιρεσίας και άδικης μεταχείρισης και γ)η φυλακή είναι εκείνος ο κοινωνικός μηχανισμός που "παρέχει"το κοινωνικό "μουντζούρωμα"γεγονός που εμποδίζει την κανονική επιστροφή του κρατουμένου στην κοινωνία.

Είναι σαφές,δηλαδή,ότι η συντριπτική πλειοψηφία (82%) των κρατουμένων του δείγματος,σε αντίθεση με την επίσημη ιδεολογία,θεωρεί την πραγματική λειτουργία της φυλακής αρνητική (Δασκαλάκης Η.1988,σελ.254).

Λειτουργία της φυλακής:

	Αριθμός απαντήσεων	%
Θετική Λειτουργία	60	14,0
Αρνητική Λειτουργία	350	82,0
Χωρίς απάντηση	17	4,0
Σύνολο	427	100,0

ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙ

ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Σαν στοιχείο του παρόντος συγγράμματος είναι και η επίσημανση των γενικών τάσεων του προανατολισμού των επιστημών -σχετικά με το μέλλον της φυλακής-όπως και η υπογράμμιση των κυριότερων κριτικών στις οποίες υπόκεινται αυτές οι τάσεις. Δεν είναι βέβαια στα πλαίσια αυτής της εργασίας να γίνει μια εξαντλητική παρουσίαση των διάφορων απόψεων γι'αυτό και μια ομαδοποίηση αυτών, τις κατατάσσει σε τρεις κατηγορίες τάσεων: τη μεταρρυθμιστική, την περιοριστική και την καταργητική.

Α'Μεταρρυθμιστική τάση

Η μεταρρυθμιστική τάση έχει σαν αφετηρία την πεποίθηση ότι η φυλακή πρέπει και μπορεί να αναμορφώσει και να επανακοινωνικοποιεί τον εγκληματία, αρκεί να μεταρρυθμιστεί κατάλληλα. Το γεγονός ότι επί διακόσια και τόσα χρόνια τώρα οι αλληλάλληλες μεταρρυθμίσεις της φυλακής δεν στάθηκαν ικανές να την αλλάξουν, αντιμετωπίζεται από τους πολυάριθμους οπαδούς αυτής της τάσης με το επιχείρημα ότι ποτέ δεν διατέθηκαν τα απαραίτητα μέσα ή ποτέ δεν εφαρμόσθηκαν σωστά οι μέθοδοι μεταχείρισης, για να μπορέσει να εκπληρώσει η φυλακή τον αναμορφωτικό της ρόλο. Ετσι, προτείνονται μεταρρυθμίσεις που αφορούν είτε τη βελτίωση των θεσμών της εργασίας και της αγωγής των καταδίκων, είτε την εισαγωγή ή τη γενίκευση των μεθόδων της ατομικής ή ομαδικής ψυχοθεραπείας, ή ακόμη ορισμένοι ονειρεύονται μια φυλακή διαπλασμένη σύμφωνα με τις αρχές της θεραπευτικής κοινότητας (Δασκαλάκης Η. 1988, σελ. 39).

Β'Περιοριστική τάση

Στην τάση αυτή περιλαμβάνονται μια ποικιλία απόψεων,

που κοινό χαρακτηριστικό έχουν την αντίληψη για τον επίβλαβη χαρακτήρα της φυλακής και συνεπώς προτείνουν είτε τον περιορισμό του εδάφους εφαρμογής της φυλακής, είτε τον περιορισμό της διάρκειας της φυλακής σ' ένα περιβάλλον πιο δίκαιο.

Στα πλαίσια αυτής της γενικότερης τάσης εκδηλώνονται δύο επιμέρους κατευθύνσεις. Η πρώτη επιζητεί την όσο το δυνατό μεγαλύτερη συρρίκνωση της στερητικής της ελευθερίας ποινής, με αντίστοιχη αντικατάστασή της με μέτρα περιοριστικά της ελευθερίας. Η δεύτερη κατεύθυνση, σαν αφηρητικό σημείο έχει την άρνηση της επανακοινωνικοποίησης σαν σκοπού της ποινής και συνεπώς και σαν κριτηρίου προσδιορισμού της διάρκειας της ποινής. Ορισμένοι εκπρόσωποι αυτής της κατεύθυνσης υπογραμμίζουν το γεγονός ότι η εξατομίκευση της ποινής από το δικαστή ή από τη σωφρονιστική διοίκηση είχε σαν αποτέλεσμα την αυθαιρεσία και την άνιση μεταχείριση στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Εισηγούνται λοιπόν την εγκατάλειψη του σκοπού αποκατάστασης του εγκληματία και την εισαγωγή της αρχής της δικαιοσύνης στη φυλακή. Τούτο θα επιτρέψει τη σμίκρυνση της διάρκειας της ποινής, αφού κριτήριο δεν θα είναι η βελτίωση του εγκληματία. Οι απόψεις αυτές άσκησαν μεγάλη επίδραση στις Η.Π.Α. και υλοποιήθηκαν στη νομοθεσία ορισμένων Πολιτειών όπου παρατηρείται μια καθιέρωση των Flat Sentences δηλαδή των ποινών των καθορισμένων από το νόμο (ισολεωμένων). Βέβαια, στο νόμο καθορίζονται πλαίσια μεταξύ maximum και minimum, πλην όμως είναι πολύ στενά. Για να επιβληθεί το maximum ή το minimum πρέπει να συντρέχουν αντίστοιχα επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις, καθοριζόμενες από το νόμο. Ετσι σε περίπτωση απουσίας τέτοιων περιστάσεων, ο δικαστής

επιβάλλει ποινή που τοποθετείται κάπου στο μέσο, με αποτέλεσμα την de la facto καθιέρωση της σταθερής ποινής. Έτσι, το ιδεώδες της βελτίωσης αντικαθίσταται από το ιδεώδες της δικαιοσύνης (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 39-40).

Γ' Καταργητική Τάση

Η τάση για πλήρη κατάργηση της φυλακής όπως αναφέρει και ο Η. Δασκαλάκης σ' ένα άρθρο του εκδηλώνεται κυρίως όχι στον τομέα της θεωρίας αλλά στον τομέα της πράξης από ομάδες που επιδίδονται στην πολιτική πάλη και έχουν την κατάργηση της φυλακής μεταξύ των πολιτικών τους στόχων.

Οι θεωρητικοί εκπρόσωποι της τάσης αυτής είναι ολιγόριθμοι και μεταξύ αυτών άξιοι ιδιαίτερης μνείας είναι ο Thomas Mathiesen και ο Luc Hulsmann. Ο πρώτος αναπτύσσει θεωρητικά την πολιτική της κατάργησης την οποία και καθορίζει σαν μια δίνεκη δυναμική πορεία, μια πορεία σε συνεχή εξέλιξη όπου η κατάργηση της φυλακής δεν μπορεί παρά να είναι μια αφετηρία. Ο Mathiesen δεσμευμένος σ' αυτό το οποίο ονομάζει Action Research όπου η έρευνα τροφοδοτεί την πολιτική δράση και τροφοδοτείται αντίστοιχα απ' αυτή δεν διατυπώνει ξεκάθαρα στα έργα του ποιά θα είναι η εναλλακτική λύση στη φυλακή.

Ο Hulsmann προχωράει πιο πέρα από τον Mathiesen και προτείνει εκτός από την κατάργηση της φυλακής και τη κατάργηση ολόκληρου του ποινικού συστήματος. Την πίστη του αυτή τη στηρίζει στη διαπίστωση ότι το ποινικό δίκαιο όπως λειτουργεί σήμερα με τις στιγματιστικές του συνέπειες μάλλον θέτει παρά επιλύει κοινωνικά προβλήματα. Εισηγείται λοιπόν την αντικατάσταση των στιγματιστικών ποινικών κυρώσεων με άλλο σύστημα κυρώσεων αποκαταστατικού χαρακτήρα (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 40-41).

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΑΥΤΩΝ

Α' Μεταρρυθμιστική τάση Η μεταρρυθμιστική τάση δέχεται τα πυρά πολλών αρνητικών κριτικών και γίνεται συχνά αντικείμενο πολλαπλής έρευνας και εξέτασης. Τα κύρια σημεία στα οποία η κριτική επικεντρώνεται είναι: α' τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας πάνω στην αποδοτικότητα των μεθόδων αναμόρφωσης, τα οποία είναι καθ' ομοφωνία αρνητικά, β' στην αρχή της επανακοινωνικοποίησης, ποιός επανακοινωνικοποιείται και με ποιές προϋποθέσεις και γ' πόσο η επιχείρηση της επανακοινωνικοποίησης καλύπτει την πραγματικότητα του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων (Η. Δασκαλάκης, 1988, σελ. 41).

Στην πρώτη κριτική, οι οπαδοί της αναμορφωτικής τάσης απαντούν ότι η αρνητικότητα των αποτελεσμάτων οφείλεται στο ότι δεν εφαρμόζονται σωστά στην πράξη οι αρχές της μεταχείρισης του εγκληματία.

Στο δεύτερο σημείο η κριτική που βάλλεται είναι καταλυτική. Υποστηρίζεται, πως έτσι όπως προβάλλεται η αρχή της επανακοινωνικοποίησης από τους μεταρρυθμιστές προϋποθέτει ότι το έγκλημα είναι απόρροια ατομικών σταθερών χαρακτηριστικών ορισμένων ατόμων. Είναι, δηλαδή, καθαρά ατομική ευθύνη και άρα υπάρχει έγκλημα γιατί υπάρχουν εγκληματίες. Η αρχή λοιπόν της βελτιωτικής μεταχείρισης του εγκληματία στηρίζεται στην κριτική της επέμβασης στο άτομο-εγκληματία, με σκοπό την άρση των εγκληματογόνων σταθερών χαρακτηριστικών του και με μακροπρόθεσμο σκοπό την μείωση και άρση του εγκλήματος. Βέβαια δε γίνεται καμία αναφορά για το κοινωνικό περιβάλλον που περικλείει τον εγκληματία. Απεναντίας, το κοινωνικό περιβάλλον, μέσα στην προοπτική της επανακοινωνικοποίησης, είναι ουδέτερο

από άποψη εγκληματογένεσης, γιατί αλλιώς θα ήταν παράλογο να επιχειρούμε την επανένταξη του ατόμου σ' ένα εγκληματογόνο περιβάλλον με επέμβαση στο άτομο κι όχι στο περιβάλλον που το έκανε εγκληματία. Πράγματι, ένα πλήθος συγκρίσεων δειγμάτων εγκληματιών και μη εγκληματιών δεν μπόρεσε να αποκαλύψει χαρακτηριστικά προσωπικότητας με μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης στους εγκληματίες απ' ό,τι στους μη εγκληματίες (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 41-42). Συνεπώς, αν τα αίτια της εγκληματικότητας δεν είναι μόνιμα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, η εγκληματοπροληπτική επίδραση μπορεί να έχει η επέμβαση στην προσωπικότητα που επιχειρείται με τις μεθόδους μεταχείρισης. Έτσι ίσως εξηγούνται και τα πορίσματα των ερευνών σχετικά με την αναποτελεσματικότητα της μεταχείρισης του εγκληματία. Παρά όμως τα καταλυτικά πλήγματα τα οποία έχει υποστεί στο πεδίο της εμπειρικής έρευνας, παρατηρείται μια καταπληκτική αντοχή της θεωρίας αυτής στο πέρασμα του χρόνου. Η αντίφαση αυτή πιθανόν να εξηγείται από το γεγονός ότι η αρχή της βελτιωτικής μεταχείρισης του εγκληματία επικεντρώνεται στο άτομο-εγκληματία και όχι στην κοινωνία, αντίληψη η οποία είναι έντονα ιδεολογικά φορτισμένη και ταυτόχρονα λειτουργεί απαλλακτικά για τις εκάστοτε κοινωνικές δομές (Τσαλίκου Φ., 1989, σελ. 162 και 166-167).

Στο τρίτο σημείο της κριτικής οι μη παραδέχοντες την μεταρρυθμιστική τάση υποστηρίζουν ότι είναι αδύνατον να μιλάμε για επανακοινωνικοποίηση των πληθυσμών των σφραγιστικών καταστημάτων όταν στη συντριπτική τους πλειοψηφία αυτοί οι πληθυσμοί αποτελούνται από άτομα που εκτίουν βραχύτατες ποινές. Κατά τη στατιστική του Ο.Η.Ε. που αναφέρει ο Lopez-Rey, το

1970 επί 2.000.000 καταδίκων σ'όλο τον κόσμο, το 1.300.000 εξέτιε ποινή από 6μήνες και κάτω. Πότε λοιπόν θα λάβει χώρα η επανακοινωνικοποίηση; Παρόμοια στατιστικά είναι και η πραγματικότητα στην Ελλάδα όπως δείχνει ο κάτωθεν πίνακας.

Ετη	Κατάδικοι εισελθόντες για πρώτη φορά στη διάρκεια του χρόνου	Κατάδικοι εισελθόντες για πρώτη φορά για διάρκεια φυλάκισης μέχρι ένα έτος	Ποσοστό % καταδίκων που εισήλθαν για πρώτη φορά στη φυλακή με ποινή μέχρι ένα έτος.
1968	8.160	6.551	80,28
1969	10.019	8.430	84,14
1970	9.586	8.389	87,51
1971	9.480	8.161	86,05
1972	11.956	10.566	88,37
1973	10.852	9.276	85,47
1974	9.143	7.792	85,22
1975	7.147	5.837	81,67
1976	6.452	5.196	80,11
1977	6.157	4.770	77,47
1978	6.185	4.899	79,20

(Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 42)

Πρέπει, επίσης να ληφθεί υπόψιν το γεγονός ότι το ποινικό δίκαιο παρέχει το δικαίωμα-κατά κανόνα-της μετατρεψιμότητας της ποινής, -όταν η ποινή είναι κάτω του έτους-πραγματικότητα που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πιθανόν η συντριπτική πλειοψηφία των καταδίκων βρίσκεται στη φυλακή όχι για να επε-

να κοινωνικοποιηθεί, αλλά γιατί δεν είχε τα οικονομικά μέσα, να πληρώσει το τίμημα της εξαγοράς της ποινής.

Τέλος, σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα κι αν ακόμη η φυλακή μπορούσε να αναμορφώσει τους εγκληματίες, η κοινωνική της ωφελιμότητα θα ήταν ασήμαντη, μπροστά στην έκταση του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. Οι εμπειρικές έρευνες έχουν καταδείξει κατά τρόπο αδιαφιλονίκητο ότι η γνωστή εγκληματικότητα ανέρχεται μόλις στο 15% του συνόλου της εγκληματικότητας (Σπινέλη Κ., 1985, σελ. 52-53).

Πέρα απ' όλα αυτά, όσες μεταρρυθμίσεις και αν επιφέρει κανείς στη φυλακή, εφόσον θα παραμείνει φυλακή, δεν πρόκειται να αλλάξει η δομή της σαν ολοκληρωτικού θεσμού και συνεπώς θα εξακολουθεί να παράγει την ίδια παθολογία.

Β' Περιοριστική Τάση: Η περιοριστική τάση, κατά το μέτρο που με τη συρρίκνωση του εδάφους εφαρμογής της φυλακής περιορίζει τις δυσμενείς συνέπειες της κοινότητας των εγκλειστών είναι αποδεκτή από πολλούς κριτικούς και κατά την άποψη του Η. Δασκαλάκη άξια επιδοκιμασίας. Υπάρχει όμως και η ομάδα των θεωρητικών εκπροσώπων της περιοριστικής τάσης οι οποίοι την τοποθετούν στην προοπτική της βελτίωσης των εγκληματιών, πιστεύοντας ότι αυτή θα επιτευχθεί με μέτρα μεταχείρισης σε ελεύθερο ή ημιελεύθερο περιβάλλον. Η τάση αυτή αστοχεί, γιατί οι εμπειρικές έρευνες έχουν καταδείξει ότι τα ποσοστά υποτροπής είναι της ίδιας τάξης μεταξύ εγκληματιών του ίδιου δείκτη επικινδυνότητας που άλλοι υποβλήθηκαν σε φυλάκιση και άλλοι σε Probation.

Συνεπώς με βάση εμπειρικά δεδομένα ο περιορισμός της χρήσης της φυλακής δεν θέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη αλλά

δεν περιορίζει και την έκταση της υποτροπής, η οποία θα κυμαίνεται ανεξάρτητα από τη μεταβλητή "φυλακή".

Ίσως το ουσιαστικότερο όφελος μιας πολιτικής περιορισμού της φυλακής (μέχρι εκεί που το επιτρέπουν τα όρια της κοινωνικής ανοχής) θα συνίσταται -από άποψη κράτους-στην οικονομία που θα πραγματοποιηθεί, γιατί, βέβαια η συντήρηση των φυλακών είναι πολύ δαπανηρότερη από τη λειτουργία ενός συστήματος Probation (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 43).

Γ' Καταργητική τάση: Η καταργητική τάση είναι ουτοπική γιατί παραγνωρίζει τη θέση που κατέχει η φυλακή στην όλη δομή της κοινωνίας, σε δεδομένη ιστορική στιγμή. Ένας από τους κριτές αυτής της τάσης ο Foucault υπογραμμίζει ότι το ποινικό δικαιο και η φυλακή σαν παρακολούθημά του αποτελούν μια τεχνολογία άσκησης της εξουσίας και συνιστούν επομένως βασικά θεσμικά όργανα του κρατικού καταναγκασμού.

Υποστηρίζεται λοιπόν ότι για την κατάργηση της φυλακής θα πρέπει πρώτα να ερευνηθεί η πραγματική λειτουργία της φυλακής στη σημερινή κοινωνία και να σκιαγραφηθεί ο τύπος της κοινωνίας στο πλαίσιο της οποίας η κατάργηση της φυλακής θα είναι πραγματοποιήσιμη. Είναι γνωστό όμως ότι ακόμα η επιστήμη δεν έχει φθάσει σε τέτοιες ολοκληρωμένες αναλύσεις (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 43-44).

ΜΕΤΑΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Νομοθετικές ρυθμίσεις του Ν.1851/1989

Ο Νέος Νόμος 1851/1989, με την ονομασία "κώδικας των βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων", άρχισε να ισχύει—όπως ήδη έχουμε αναφέρει—από 1-1-90 και αποβλέπει στον εκσυγχρονισμό, την αναμόρφωση και τη συμπλήρωση του ισχύοντος Σωφρονιστικού Κώδικα του έτους 1967.

Ο Κώδικας αυτός, επιδιώκει να καθιερώσει τις βασικές θέσεις της σύγχρονης σωφρονιστικής και αντεγκληματικής πολιτικής μέσα στα πλαίσια των ιδιαιτέρων συνθηκών της ελληνικής πραγματικότητας.

Στο πρώτο κεφάλαιο που περιλαμβάνει τα άρθρα 1-7, περιέχονται οι γενικές κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να διέπουν το σωφρονιστικό μας σύστημα (οι ποινικές κυρώσεις του οποίου θα αποβλέπουν στην αγωγή και κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων) διατυπωμένες κυρίως με τη μορφή συγκεκριμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατουμένων καθώς και των αντίστοιχων καθηκόντων της Πολιτείας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνονται τα άρθρα 8-20 στα οποία προβλέπονται ρητά και σύμφωνα με τις σύγχρονες θέσεις της εγκληματολογίας και σωφρονιστικής η κατάταξη των καταδικών σε διάφορες κατηγορίες εν όψει της διαφοροποιημένης και εξατομικευμένης μεταχείρισής τους.

Ειδικότερα με τα άρθρα 14, 15 και 16 καθιερώνεται έρευνα της προσωπικότητας κάθε κρατουμένου, η οποία θα γίνεται μόνο με τη συνεργασία του και θα αποβλέπει στην εξατομίκευση της μεταχείρισής του τόσο στο κατάστημα κράτησης κατά την έκταση της ποινής του καθώς και κατά το στάδιο της μεταϊδρυματικής

αγωγής του, προς το σκοπό της ομαλής και πλήρους κοινωνικής επανένταξης.

Στο τρίτο κεφάλαιο στα άρθρα 21-26 Ν.1851/1990 καθορίζεται κατά τροπο άψογο η διαδικασία εισαγωγής των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης. Η μέχρι τώρα εμπειρία στα σωφρονιστικά θέματα αποδεικνύει ότι οι διατάξεις αυτές κατά το πλείστο θα παραμείνουν ανεφάρμοστες.

Το τέταρτο κεφάλαιο (άρθρ. 22-31 Ν.1851/1990) περιέχει τους όρους διαβίωσης των κρατουμένων, που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της ατομικής τους υγιεινής και της ιατρικής τους περίθαλψης. Σε κάθε κατάστημα κράτησης τοποθετείται τουλάχιστον ένας (1) παθολόγος, ένας (1) ψυχίατρος και ένας (1) νοσοκόμος.

Επίσης, συνίσταται στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης "Επιθεώρηση υγειονομικού ελέγχου" που προγραμματίζει σε συνεργασία με τους γιατρούς των Καταστημάτων, το είδος και τον τρόπο παροχής της ιατρικής περίθαλψης.

Το πέμπτο κεφάλαιο (άρθρ. 37-38 Ν.1851/1990) με τον τίτλο κτιριακές εγκαταστάσεις καταστημάτων και χώροι έκτισης των ποινών έρχεται να καλύψει νομοθετικά τον τομέα της μη επαρκούς υλικοτεχνικής υποδομής των καταστημάτων κράτησης.

Στο έκτο κεφάλαιο (άρθρα 39-48 Ν.1851/1989) ρυθμίζεται η αγωγή και η ψυχαγωγία των κρατουμένων.

Η αγωγή των κρατουμένων (κοινωνική, φυσική, πνευματική και θρησκευτική) αποβλέπει κυρίως στην κοινωνική τους επανένταξη και πραγματοποιεί, βασικά, με την ανάπτυξη των ψυχικών, σωματικών και πνευματικών ιδιοτήτων τους, τη διατήρηση της ψυχικής και σωματικής τους υγείας, την κατάλληλη εκπαίδευση και τη μείωση, κατά δυνατόν, των αρνητικών επιδράσεων της στέρησης

της ελευθερίας, έτσι ώστε αυτοί (οι κρατούμενοι) με τον τρόπο αυτό να μπορούν πλέον να γίνουν υπεύθυνα και αυτοδύναμα άτομα. Η εκούσια συμμετοχή των κρατουμένων, η συνεργασία του προσωπικού των καταστημάτων κράτησης, το εξειδικευμένο προσωπικό θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις για την επίτευξη της αγωγής.

Οι τίτλοι σπουδών που θα δίνονται από το πλήρες μονοτάξιο δημοτικό σχολείο και τα προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού-η λειτουργία των οποίων προβλέπεται από το νέο σωφρονιστικό Κώδικα-θα είναι ισοτίμοι με τους αντίστοιχους των άλλων σχολών της δημόσιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης χωρίς όμως να γράφεται το κατάστημα κράτησης στο οποίο ο κρατούμενος εκπαιδεύτηκε.

Επίσης, αναγνωρίζεται η ανάγκη της ψυχαγωγίας των κρατουμένων, ως σημαντικό μέσο της αγωγής των, και η οποία προωθείται μέσω πολιτιστικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών εκδηλώσεων και εκδόσεων ενημερωτικών ή λογοτεχνικών εντύπων.

Στο επόμενο έβδομο κεφάλαιο (άρθρο 45-46 Ν.1851/1989) καθιερώνονται αισθητά διευρυνόμενες δυνατότητες επικοινωνίας των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και εισάγονται νέοι για τον ελληνικό χώρο θεσμοί.

Αναγνωρίζεται η σημασία της εξωϊδρυματικής επικοινωνίας, ως ανάγκη που συντείνει στη βαθμιαία επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία και η οποία (επικοινωνία) ρυθμίζεται με τους ακόλουθους τρόπους:

α) Με την υποδοχή επισκεπτών, β) την ανταλλαγή επισκεπτών, γ) την τηλεφωνική επικοινωνία, δ) τις άδειες απουσίας και το θεσμό

της ημιελεύθερης διαβίωσης.

Στο όγδοο κεφάλαιο (αρθ. 57-62 Ν. 1851/1989) καθορίζονται εναλλακτικές λύσεις κατά την έκτιση των στερητικών της ελευθερίας ποινών με τους ακόλουθους τρόπους: α) με την καθιέρωση του θεσμού ημιελεύθερης διαβίωσης (αρθ. 58-60), β) Στο άρθρο 61 Ν. 1851/1989, καθιερώνεται ο θεσμός της τμηματικής έκτισης της ποινής και η εργασία σε κοινωνικούς φορείς.

Στο επόμενο ένατο κεφάλαιο (άρθρα 64-76 Ν. 1851/1989), ρυθμίζεται το πρωταρχικής σημασίας θέμα της εργασίας των κρατουμένων. Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις η εργασία των κρατουμένων αποσκοπεί στη βελτίωση αυτών και θα πρέπει να είναι ωφέλιμη, παραγωγική και προσοδοφόρος, χωρίς να εξαντλεί τον κρατούμενο ούτε να εμποδίζει την επαγγελματική του εκπαίδευση και ηθική αγωγή. Για το λόγο αυτό σε κάθε κατάσταση κράτησης συνιστάται τριμελής επιτροπή εξατομίκευσης της εργασίας. Η εργασία των κρατουμένων κυρίως οργανώνεται από το κράτος ή Ν.Π.Δ.Δ.

Στο δέκατο κεφάλαιο (αρθ. 77-83 Ν. 1851/1989) ρυθμίζεται το λεπτό θέμα των μεταγωγών των κρατουμένων, έτσι ώστε, αφ' ενός μεν διασφαλίζεται η ασφαλής και οραλή διακίνησή τους, αφ' ετέρου να μη θίγονται η αξιοπρέπεια τους και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Στο ενδέκατο κεφάλαιο (αρθ. 84-94 Ν. 1851/1989) προβλέπονται οι αμοιβές, πειθαρχικές κυρώσεις κρατουμένων, μέτρα τάξης, προστασίας και κατευνασμού, καθώς και έκτακτα μέτρα υγιεινής και προφυλακτικής μόνωσης στα διάφορα καταστήματα κράτησης.

Στο δωδέκατο κεφάλαιο (αρθ. 95 Ν. 1851/1989) ρυθμίζεται ο σημαντικότερος-κατά προσωπική εκτίμηση-θεσμός της μεταϊδρυμα-

τικής αρωγής, για τον οποίο θα αναφερθώ εκτενέστερα στο κεφάλαιο της παρούσης μελέτης με τίτλο "Ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις για μεταϊδρυματική αρωγή Ν.1851/1989.

Στο δέκατο τρίτο κεφάλαιο (αρθ.96 Ν.1851/1989) ρυθμίζεται το θέμα της ποινής του θανάτου, που αφ' ενός μεν μετατρέπεται αυτοδικαίως σε ισόβια κάθειρξη, αφ' ετέρου οι κρατούμενοι μετά την πάροδο είκοσι πέντε (25) ετών μπορεί να απολυθούν υπό όρο, αν επιδείξουν καλή διαγωγή.

Στο δέκατο τέταρτο κεφάλαιο (αρθ.97-120 Ν.1851/1989) προβλέπονται αναλυτικά σε σειρά διατάξεων οι διάφορες κατηγορίες του σωφρονιστικού προσωπικού και τα αντίστοιχα δικαιώματα και υποχρεώσεις καθεμιάς χωριστά. Η καταλληλότητα του προσωπικού εκτιμάται και με βάση την ιδιαίτερη προσωπικότητα του καθενός, "η οποία ελέγχεται κατά το στάδιο της δοκιμαστικής περιόδου-λόγω της σοβαρότητας και ιδιαιτερότητας του έργου που αναλαμβάνουν" (Φραντζεσκάκης Ι., 1990, σελ.36-65).

"ΙΣΧΥΟΥΣΕΣ" ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΤΑΪΔΡΥΜΑΤΙΚΗ
ΑΡΩΓΗ Ν. 1851/1989

Το άρθρο 95 του 1851/1989 αναφέρει

1. Ιδρύεται με Προεδρικό διάταγμα Κέντρο Προστασίας Αποφυλακισμένων, σκοπός του οποίου είναι να μεριμνά για την επαγγελματική αποκατάσταση, να βοηθεί οικονομικά και να συμπάρισται στην ομαλή κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων. Στελεχώνεται από Υπαλλήλους του Υπουργείου Δικαιοσύνης με εξειδίκευση στην κοινωνική εργασία, στην ψυχολογία ή τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Για το σκοπό αυτό συνεργάζεται με τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), την Τοπική Αυτοδιοίκηση (Ο.Τ.Α.), άλλους κοινωνικούς φορείς και εθελοντές.

2. Η παραπάνω μεταϊδρυματική αρωγή παρέχεται μετά από αίτηση του αποφυλακισμένου και πραγματοποιείται από το Κέντρο Προστασίας Αποφυλακισμένων (Κ.Π.Α.) σε συνεργασία με την κοινωνική υπηρεσία των καταστημάτων κράτησης. Περιλαμβάνει κυρίως:

α) εβδομαδιαία ή και συχνότερη προσωπική ή τηλεφωνική επικοινωνία με τον απολυόμενο

β) προετοιμασία του οικογενειακού και εργασιακού περιβάλλοντος

γ) εκούσια συμμετοχή σε κοινωνικοθεραπευτικές ομάδες

3. Η μεταϊδρυματική αρωγή δεν μπορεί να υπερβεί τα δύο έτη.

Παρατηρείται λοιπόν, ότι το άρθρο 95 του Ν. 1851/1989 μεταθέτει το σπουδαίο θέμα της μεταϊδρυματικής αρωγής των απολυμένων καταδίκων στο Κέντρο Προστασίας Αποφυλακισμένων

(Κ.Π.Α.) που θα ιδρυθεί με Προεδρικό Διάταγμα "Καθιερώνεται έτσι, ένα σύστημα μεταϊδρυματικής αρωγής και μέριμνας της Πολιτείας για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακιζομένων" (AFTER CARE) με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την κοινωνική, επαγγελματική και οικογενειακή αποκατάσταση στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τόσο της Πολιτείας, όσο και του κοινωνικού συνόλου γενικότερα. Αναγνωρίζεται πλήρως, και στην Ελλάδα, η πρωταρχική σημασία της συνδρομής της πολιτείας στους αποφυλακιζόμενους για την κοινωνική τους αποκατάσταση την κατά κανόνα τόσο δύσκολη γι' αυτούς, που συχνά τους φέρνει στην απόγνωση και στην υποτροπή.

Για τον πιο πάνω σκοπό ιδρύεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης το λεγόμενο "Κέντρο Προστασίας Αποφυλακιζομένων" (Φραντζεσκάκης Ι. 1990., σελ. 175).

Βέβαια, και σ' αυτό το στάδιο της μεταϊδρυματικής αρωγής δεν θα πρέπει να απομονωθεί ή να παραμεριστεί—κατά προσωπική εκτίμηση—η ουσιαστική συνεισφορά άλλων κοινωνικών φορέων—εκτός του κράτους—ιδιωτικού ή δημόσιου δικαίου π.χ. ΟΑΕΔ, ΟΤΑ, Εκκλησία, ΝΕΔΕ, κ.τ.λ., όπως επίσης και η συνεργασία με την άλλη ανθρώπινη ομάδα (επιστημονικό και φυλακτικό προσωπικό) που συνυπάρχει σε μια σχέση αλληλεπίδρασης με τα άτομα που απολύθηκαν στο πλαίσιο των καταστημάτων κράτησης.

Η ομαλή, όμως, επαναφορά στον ελεύθερο κοινωνικό βίο, ενός πρώην εγκλείστου στη φυλακή, αποτελεί ένα δύσκολο έργο ιδιαίτερα, στα σημεία εξουδετερώσεως των δυσμένων επιπτώσεων από τον εγκλεισμό του ατόμου στη φυλακή. Γιατί, όπως είναι γνωστό η φυλακή πέραν της επιβολής της στερητικής ποινής της ελευθερίας και των συνοδευτικών συμπτωμάτων στην ψυχική, σωματική,

ηθική "λειτουργία" του ατόμου επιφέρει και τον κοινωνικό στιγματισμό, το στίγμα του εγκληματία, που κάνει δακτυλοδεικτούμενο έναν πρώην έγκλειστο όταν μετά την αποφυλάκισή του θελήσει και επιζητήσει να επανένταχθεί στην κοινωνία από την οποία προήλθε.

Στα πλαίσια, λοιπόν, μιας σύγχρονης σωφρονιστικής πολιτικής, όπου βασικός και θεμελιώδης στόχος της είναι η κοινωνική επανένταξη του καταδικασθέντος εγκληματία, ο νόμος 1851/1989 κατοχυρώνει συνταγματικά ορισμένες νομοθετικές διατάξεις - εκτός από την ίδρυση Κ.Π.Α. (το οποίο σήμερα δεν έχει καμμία πρακτική λειτουργία και εφαρμογή) - με σκοπό να ρυθμίσει το όλο πρόβλημα της ομαλής κοινωνικής επανένταξης των φυλακισθέντων καταδίκων και να το προσανατολίσει προς τη σωστή προσπάθεια επανανικοποίησης τους.

Ετσι, στο άρθρο 2 του Νόμου 1851/1989 ορίζεται ότι ο σκοπός της έκτισης των ποινικών κυρώσεων και η μεταχείριση των κρατουμένων αποβλέπουν στο να αναπτύξουν ικανότητες οι οποίες θα συντελέσουν θετικά στην επανένταξη τους στην κοινωνία.

Στη συνέχεια, σύμφωνα πάντα με τις θέσεις της σύγχρονης εγκληματολογίας και σωφρονιστικής προβλέπεται ο διαχωρισμός των κρατουμένων σε διάφορες κατηγορίες εν' όψει μιας διαφοροποιημένης και εξατομικευμένης μεταχείρισής τους. Ετσι, για τους νέους παραβάτες "καθιερώνεται" η λειτουργία "Μονάδων Αποκατάστασης Ανηλίκων" για άτομα με έντονη ψυχοπαθητική προσωπικότητα προβλέπεται ειδική μεταχείριση με προεξέχων σκοπό την ψυχοθεραπεία, για άτομα εξαρτημένα από τοξικές ουσίες επίσης προβλέπεται ειδική μεταχείριση με χαρακτήρα θεραπευτικό και

γενικά υπάρχουν ειδικές ρυθμίσεις για υπόδικους, χρεοφειλέτες κ.τ.λ. (Φραντζεσκάκης Ι., 1990, σελ. 68-79, 102-103, 184-185).

Η προσθήκη όμως νέων ονομάτων στα διάφορα καταστήματα κράτησης δεν αποτελεί πανάκεια του όλου σφραγιστικού προβλήματος. Σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει, σύμφωνα με προσωπικούς προβληματισμούς, η καταλληλότητα των κτιρίων (αν πρόκειται για νέα κτίρια με προϋποθέσεις κοινωνικά και ανθρώπινα δεκτές ή για "στρίμωγμα" όλων αυτών των τμημάτων στα ήδη υπάρχοντα κτίρια), η καταλληλότητα και εκπαίδευση του προσωπικού (φυλακτικό και επιστημονικό), ο αριθμός των εισαχθέντων σε σχέση με το δυναμικό απορρόφησης των κτιρίων όπως και ένα πλήθος άλλων υποπαραγόντων.

Ο Ν. 1851/1989 προβλέπει για την εξατομικευμένη μεταχείριση που προσπαθεί να εισαγάγει ότι θα επιτυγχάνεται και μέσω της έρευνας της προσωπικότητας του κρατούμενου (ατομικοί και κοινωνικοί παράγοντες). Αυτή η έρευνα, σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου θα διεξάγεται σε αυτοτελές Κέντρο Παρατήρησης ή σε Ειδική Πτέρυγα Προσανατολισμού και παρατήρησης των καταστημάτων κράτησης. Το κέντρο ή η πτέρυγα θα στελεχώνεται με Επιστημονικό Συμβούλιο. Τούτο θα απαρτίζεται από τον διευθυντή του καταστήματος ο οποίος θα προεδρεύει, παθολόγο, ψυχίατρο, ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό, εγκληματολόγο και δικαστικό λειτουργό. (Η εφαρμογή των (επιστημονικό Συμβούλιο και Κέντρο Παρατήρησης) ανεστάλησαν με νομοθετικές ρυθμίσεις μέχρι 31-12-1990. Σήμερα, 1993, τίποτα δεν έχει λειτουργήσει ουσιαστικά). Το Επιστημονικό, λοιπόν, Συμβούλιο θα αποφασίζει μέσα σ' ένα μήνα για όλα τα κρίσιμα θέματα της διαβίωσης και μεταχείρισης των κρατουμένων. Η εκτίμηση των αποτελεσμάτων της μεταχείρι-

σης με βάση την παραπάνω έρευνα της προσωπικότητας θα γίνεται από το Επιστημονικό Συμβούλιο τουλάχιστον κάθε έξη (6) μήνες ή και νωρίτερα εάν το ζητήσει ο κρατούμενος. Όπως ήδη έχει αναφερθεί η συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση είχε ανασταλεί μέχρι 31-12-1990, για την οποία όμως ο συγκεκριμένος νόμος 1851/1989 είχε προβλέψει ότι θα μπορούσε να συγκροτηθεί ένα συμβούλιο από τον Δ/ντή του καταστήματος, τον κοινωνικό λειτουργό, τον δικαστή εκτέλεσης ποινών και έναν (1) ιατρό, έτσι ώστε σ'ένα πρώτο τουλάχιστον στάδιο λειτουργίας να προσφερθούν κάποιες στοιχειώδεις υπηρεσίες προς περαιτέρω υλοποίηση του σκοπού της εξατομικευμένης σωφρονιστικής μεταχείρισης των κρατουμένων (Φραντζεσκάκης Ι., 1990, σελ. 69-71).

Δεν πρέπει ωστόσο να αγνοηθεί και η άποψη που εκφράζεται από τον Η. Δασκαλάκη ο οποίος αναφέρει για τις ρυθμίσεις στο θεσμικό πεδίο της φυλακής "Κατάργηση της έννοιας της εξατομίκευσης της μεταχείρισης και όλων των συναφών θεσμών που επάγονται διακρίσεις και ανισότητες, ενόψει μιας δήθεν προσαρμογής της ποινής στις ανάγκες βελτίωσης του εγκληματία. Η υπαγωγή της κοινωνικοποίησης του εγκληματία στους κοινούς για όλους κοινωνικούς μηχανισμούς ένταξης, ούτε με την έννοια της εξατομίκευσης της μεταχείρισης, ούτε καν με την έννοια της μεταχείρισης συμβιβάζεται.

Η ταξινόμηση των κρατουμένων κατά ομοειδείς κατηγορίες θα πρέπει να διατηρηθεί για να αποτρέπονται δυσμενείς αλληλεπιδράσεις, όχι όμως στα πλαίσια της ίδιας φυλακής, αλλά με κατανομή των κατηγοριών σε ειδικά για καθενιά καταστήματα". (Δασκαλάκης Ι., 1988, σελ. 33).

Μια άλλη βασική επιδίωξη του Ν. 1851/1989 με μακροπρό-

θεσμο στοχο την ομαλή ένταξη του πρώην εγκλειστού στο κοινωνικό σύνολο είναι η εξασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων των κρατουμένων μέσω του δικαστηρίου εκτέλεσης ποινών (η λειτουργία του είχε ανασταλεί μέχρι 31-12-1990), και το δικαστήριο αυτό αποτελεί ένα νέο θεσμό εμπνευσμένο κυρίως από το Γαλλικό δίκαιο και ο οποίος ακόμη δεν έχει πρακτική εφαρμογή (Κουράκης Ν., 1989, σελ. 309). Στο δικαστήριο αυτό θα παρέχεται ευρύτατη δικαιοδοσία ν' αποφαινεται σε όσα θέματα αναφέρονται στον κρατούμενο και τη μεταχείριση του α) ειδική μεταχείριση υποδίκων (άρθρο 10 παρ. 1 Ν. 1851/1989), β) απεργία πείνας (άρθ. 34 παρ. 3 Ν. 1851/1989), γ) παράνομη ενέργεια σε βάρος κρατουμένου ή προσβολής των δικαιωμάτων του (άρθ. 5 παρ. 2 Ν. 1851/1989), δ) άδεια διαμονής σε κέντρα ηλιελεύθερης διαβίωσης (άρθ. 59 παρ. 3 Ν. 1851/1989), ε) τμηματική έκτιση της ποινής και εργασία σε κοινωνικούς φορείς (άρθ. 61 Ν. 1851/1989), στ) χορήγηση υπ' όρον απόλυση στον κατάδικο, ζ) η εργασία των κρατουμένων (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1989, σελ. 3-5).

"Αναμφιβόλως η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών θα επιδράσει ευνοϊκά επάνω τους και θα βοηθήσει τη γρηγορότερη επανασοινωνικοποίηση τους όταν επανέλθουν στον ελεύθερο βίο μετά την αποφυλάκισή τους. Στο σημείο αυτό φρονώ ότι το δικαστήριο έκτισης ποινών θα πρέπει να συνεδριάζει δημοσίως κάτω από τις εγγυήσεις της ακροαματικής διαδικασίας, σε ειδικά διασκευασμένους χώρους των καταστημάτων κράτησης συντιθέμενο από τακτικούς δικαστές και εισαγγελικό λειτουργό (στο οποίο δικαστήριο θα επιμελείται ο Εισαγγελέας ποιές υποθέσεις κατόπιν προηγούμενης προκαταρκτικής έρευνας, θα πρέπει να εισαχ-

θούν ενώπιον του Δικαστηρίου αυτού, το οποίο θα έχει ορισμένη από το νόμο λειτουργική και τοπική αρμοδιότητα με δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας μόνο στις σοβαρές υποθέσεις).

Εάν το Δικαστήριο λειτουργήσει με τον παραπάνω υποδεικνυόμενο τρόπο, θα καταστήσει δυνατή την απόλαυση όλων εκείνων των δικαιωμάτων των κρατούμενων με τις εγγυήσεις, μάλιστα της δικαστικής εξουσίας και της δημοσιότητας. Ακόμη θα πρέπει να ρυθμιστεί νομοθετικώς ότι αφού οι κρατούμενοι τελούν κάτω υπο καθεστώς "ειδικών σχέσεων εξουσίασης", πρέπει να τυγχάνουν τις ίδιες προστασίας σε σχέση με τα αντίστοιχα δικαιώματα των ελευθέρων πολιτών και να γίνει κοινή συνείδηση στους κρατούμενους και στο προσωπικό των φυλακών ότι κάθε φυλακισμένος είναι ενεργό υποκείμενο της εγκληματολογικής μεταχείρισης. Προς υλοποίηση μάλιστα του παραπάνω σκοπού θα πρέπει να νομοθετηθεί και στη χώρα μας ότι ισχύει και σε άλλες προηγμένες ευρωπαϊκές χώρες κατά τις οποίες, καθώς επιμένουν οι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες του Συμβουλίου της Ευρώπης, υπάρχει νομοθετική κατοχυρωμένη υποχρέωση ενημέρωσης του κάθε κρατούμενου με τα δικαιώματά του και μάλιστα γραπτός*

Ενα άλλο σπουδαίο σημείο που επισημαίνεται με το Ν.1851/1989 στο πλαίσιο της διευκόλυνσης της μελλοντικής ομαλής κοινωνικής επανένταξης των κρατούμενων είναι η αγωγή (κοινωνική, φυσική, πνευματική), η ψυχαγωγία των, η οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και η εκπαίδευση των κρατούμενων τόσο στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης (αρθ.39-48 Ν.1851/1989) ως απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτεύξη της αγωγής τίθενται: α) η εκούσια συμμετοχή και συνεργασία των κρατούμενων, β) εξειδικευμένο προσωπικό, γ) σύγχρονες και κατάλληλες επιστημο-

νικές μεθόδους και προγράμματα, σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο, δ) συνεργασία του προσωπικού, ε) η συγκατάθεση του Διευθυντή του Σωφρονιστικού Καταστήματος να επιτρέψει την εφαρμογή των εκάστοτε προγραμμάτων (Φραντζεσκάκης Ι., 1990, σελ. 49-50, 122-128).

Μια άλλη αρχή του Ν.1851/1988 που συντελεί στη μη τέλεια αποκοπή του κρατουμένου από το κοινωνικό σύνολο είναι η καθιέρωση διευρυνμένων δυνατοτήτων επικοινωνίας (των κρατουμένων) με το ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον (άρθρα 49-56 Ν.1851/1989). Η εξωϊδρυματική αυτή επικοινωνία, την οποία η σύγχρονη επιστημονική αντίληψη θεωρεί ζωτική ανάγκη, υλοποιείται μέσω α) των επισκέψεων των κρατουμένων με συγγενείς μέχρι τετάρτου βαθμού, β) τηλεφωνική επικοινωνία, γ) αποστολή τηλεγραφημάτων ή γραμμάτων που δεν ελέγχονται (από το προσωπικό της φυλακής) παρά μόνο όταν συντρέχουν λόγοι έκτακτης ανάγκης και δ) με την παροχή αδειών (τακτικών, έκτακτων, εκπαιδευτικών), οι οποίες αποσκοπούν στην ανθρωπιστικότερη έκτιση των ποινών και στην προετοιμασία της ομαλής επανένταξης του κρατουμένου στην κοινωνία μετά την αποφυλάκισή του (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1989, σελ. 46).

Όλες αυτές οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις (άρση των περιορισμών στην αλληλογραφία, επισκέψεις, παροχή αδειών, εξόδων) θα κατατείνουν στην εξασφάλιση επαφής των κρατουμένων με την ελεύθερη κοινωνία έτσι ώστε η φυλακή από τόπο στέρησης της ελευθερίας να λειτουργεί κυρίως ως τόπος ελεγχόμενης ελευθερίας που θα χρησιμεύει για άσκηση των κρατουμένων στον ελεύθερο τρόπο ζωής.

Η ανάγκη των κρατουμένων για επαφή με τον έξω κόσμο κα-

ταφαίνεται και από τα στατιστικά στοιχεία που καταγράφονται στην έρευνα "Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα" από την ομάδα εγκληματολογίας του Ε.Κ.Κ.Ε.

"Το 24% των κρατουμένων δίνουν μεγάλο βάρος για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης στη δυνατότητα επικοινωνίας τους με τον έξω κόσμο. Οι κρατούμενοι θέλουν όχι μόνο να αυξηθεί ο αριθμός των επιτρεπόμενων επισκέψεων, αλλά και να μπορούν να έχουν μια αμεσότερη επαφή με τους επισκέπτες ("και όχι μέσα από τη σίτα"). Ζητούν να χορηγείται στον κρατούμενο άδεια εξόδου δύο φορές το μήνα, ώστε να μπορεί να πάει στο σπίτι του, και να βρεθεί λύση για το σεξουαλικό τους πρόβλημα. Ακόμη και οι βαρυποινίτες να μπορούν να έχουν δικαίωμα σε μια μηνιαία έξοδο, έστω με συνοδεία. Προτείνουν η αλληλογραφία να είναι ελεύθερη, να μη λογοκρίνεται και να υπάρχει επίσης ευχερέστερη επικοινωνία με το τηλέφωνο.

Οι κρατούμενοι επιθυμούν να υπάρξει κοινωνική συμφιλίωση των "έξω" με τους "μέσα". Αναφέρουν επίσης ότι οι ψηλοί τοίχοι τους εμποδίζουν να βλέπουν έξω. Σε περίπτωση οικογενειακής ανάγκης (π.χ. θανάτου) να δίνεται στον κρατούμενο άδεια εξόδου. Επίσης θεωρούν πρακτικό να μπορούν οι κρατούμενοι να πηγαίνουν σε φυλακές κοντά στον τόπο καταγωγής τους, ώστε να τους επισκέπτονται οι δικοί τους ή το λιγότερο κάθε Χριστούγεννα και Πάσχα να επιτρέπεται στους οικείους των να γιορτάζουν μαζί τους" (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 261).

Σ' ένα άλλο σημείο της έρευνας αναφέρεται: "Ένα ποσοστό 17% του συνόλου των κρατουμένων θεωρούν σαν πιο ευχάριστη στιγμή (μέσα στη φυλακή) τη στιγμή της επικοινωνίας με τον έξω κόσμο δηλ. οι ώρες του επισκεπτηρίου, του τηλεφωνήματος στους συγγε-

νείς ή της αλληλογραφίας με τους δικούς τους" (Δασκαλάκης Η., 1988, σελ. 258).

Ενας ακόμη νέος θεσμός που εισάγεται με τον Ν.1851/1989 είναι η λειτουργία του Επιστημονικού Συμβουλίου, των Κέντρων Ημιελευθερης Διαβίωσης και της εργασίας των κρατούμενων (και η εφαρμογή αυτού του θεσμού είχε ανασταλεί μέχρι 31-12-1990). Στις ανεξάρτητες μονάδες, Κέντρα Ημιελεύθερης Διαβίωσης Κρατούμενων, η έκτιση της ποινής γίνεται σε καθεστώς περιορισμένης και ελεγχόμενης ελευθερίας. Το προσωπικό των Κέντρων αυτών θα είναι ειδικά εκπαιδευμένο και θα λειτουργεί με ειδικό εσωτερικό κανονισμό (Φραντζεσκάκης Ι. 1990, σελ. 133-134).

Παράλληλα όμως μ' όλα αυτά απαιτείτο και η σαφή αναγνώριση στους κρατούμενους όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών που τους αναγνωρίζεται από το Ν.1851/1989 όπως και μεταβολή της λειτουργικής αποστολής του προσωπικού της φυλακής που θα συνίσταται στο να διευθετεί και να οργανώνει μέσα στη φυλακή χώρους ελευθερίας που να επιτρέπουν τη διεύθυνση μέσα σ' αυτή και τη δράση πάνω στους τροφίμους της των κοινωνικών μηχανισμών κοινωνικοποίησης που λειτουργούν για το κοινωνικό σύνολο.

Προσωπική εκτίμηση αποτελεί το γεγονός ότι όλες αυτές οι αλλαγές στόχο είχαν και πιθανόν να έχουν, η φυλακή αν δεν γίνει κοινωνικά ωφέλιμη, τουλάχιστον να πάψει να είναι καταστροφική στο βαθμό και την έκταση που είναι μέχρι σήμερα. "Η φυλακή θα εμφανίζεται στον εγκληματολόγο του 21ου ως ένας τρόπος εκτέλεσης ποινών εξίσου πρωτόγονος όπως τώρα μας φαίνονται οι σωματικές ποινές" (Φραντζεσκάκης Ι., 1990, σελ. 66).

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Οι ίδιες δυνάμεις που μορφοποιούν τον άνθρωπο και την κοινωνία μορφοποιούν και την εγκληματικότητα. Και λέγοντας εγκληματικότητα αναφερόμαστε "στο σύνολο των εγκλημάτων μιας κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο" (Σπινέλη Κ., 1985, σελ. 100).

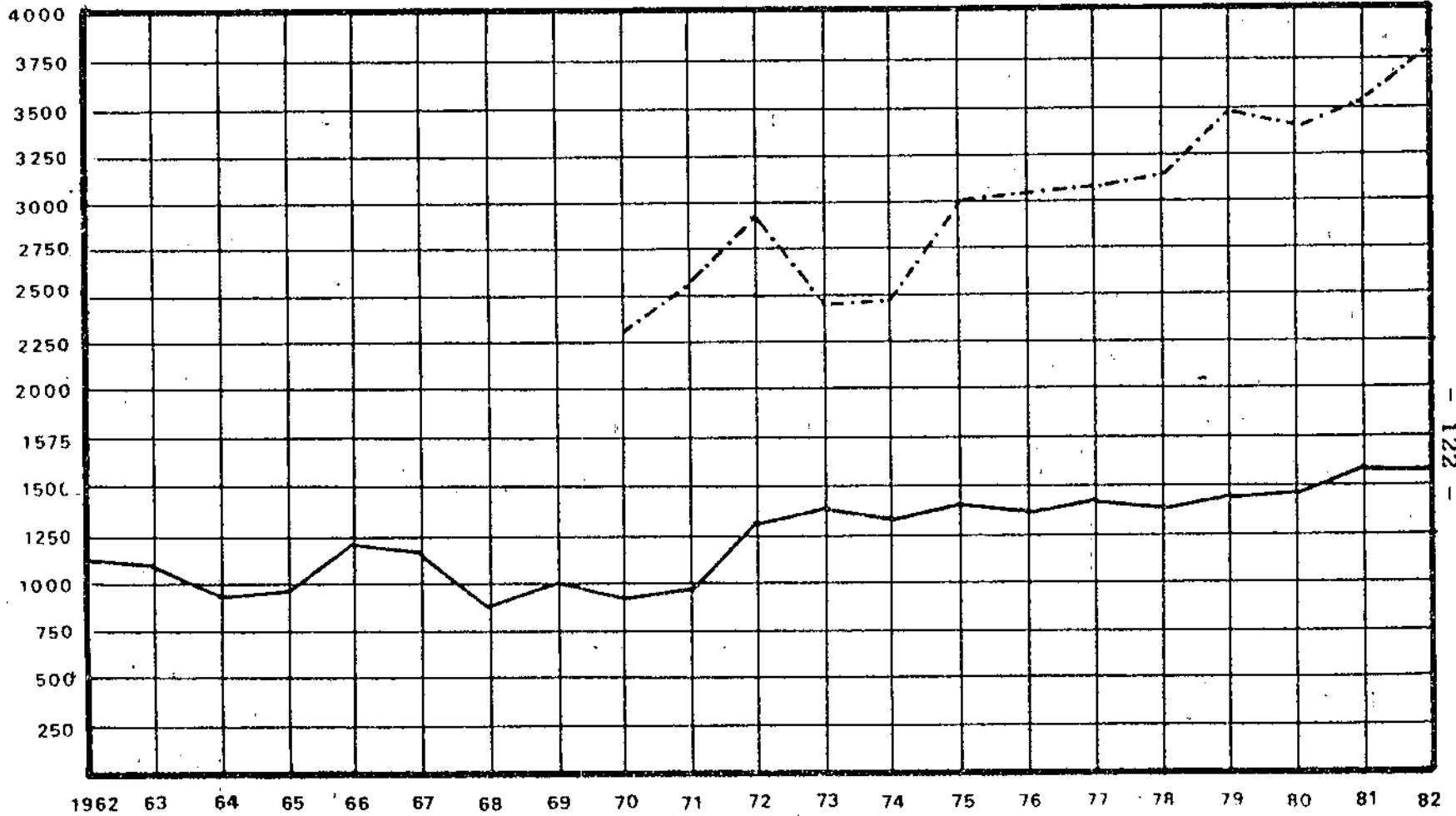
Σύμφωνα, λοιπόν, με στατιστικά δεδομένα εδώ και 25-30 χρόνια, η εγκληματικότητα έχει αυξηθεί κατά "300 έως 1000% ανάλογα με τις χώρες και τις κατηγορίες εγκλημάτων. Στη Γαλλία, αυξήθηκαν κατά 465% για τη χρονική περίοδο 1955-1982. Η διάγνωση του καθηγητή Gassin (1985) είναι σοβαρή: το σύστημα της αντεγκληματικής πολιτικής είναι υπερχειλισμένο. Πληθωρισμός των ποινικών νόμων και θεσμών, μείωση του ποσοστού των υποθέσεων που εξιχνιάζονται από την Αστυνομία από 61% σε 39% μέσα σε 27 χρόνια" (Denis Szaba, 1990-92, σελ. 43).

Το ομοσπονδιακό γραφείο αμερικανικών στατιστικών υπολογίζει ότι "για τα επόμενα δέκα χρόνια 83% των παιδιών, ηλικίας 12 ετών (89% για τα αγόρια και 73% για τα κορίτσια) θα γίνουν θύματα πράξεων βίας τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους (το όριο ζωής υπολογιζόμενο στα 72 χρόνια). Ένας πολίτης στους 133 θα γίνει θύμα ανθρωποκτονίας (1 στους 30 για τους μαύρους), μια γυναίκα στις 13 θα γίνει θύμα βιασμού ή απόπειρας βιασμού (1 στις 9 για τις μαύρες), όλος ο κόσμος θα γίνει θύμα κλοπής τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του! 87% θα γίνουν αντικείμενο διάρρηξης και 1 άτομο στα 5 θα έχει χάσει το αυτοκίνητό του λόγω κλοπής (αυτό το ποσοστό είναι 1 στα 10 στις αγροτικές περιοχές). Ο κίνδυνος μειώνεται όσο αυξάνει η ηλικία! Στην ηλικία των 20 ετών, ο δείκτης θυματοποίησης είναι

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Δείκτης εγκληματικότητας σε 100.000 κατοίκους. Στατιστική της Αστυνομίας (1970-1982) και Στατιστική των Ποινικών Δικαστηρίων (1962-1982)

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Υπουργείου Δικαιοσύνης

Στατιστική της Αστυνομίας - - - - -
Στατιστική των Ποινικών Δικαστηρίων ———

72%. Σ' εκείνη των 50 ετών είναι 22% και στο 70 είναι 8%" (Denis Szabo 1990-92, σελ. 37).

Ο Γ. Πανούσης αναφέρει ότι "οι νέοι, οι εθνικές μειονότητες, οι τοξικομανείς, οι γυναίκες, οι υπερήλικες" συνιστούν τις ομάδες υψηλού κινδύνου. Από τη μια η άναρχη ανάπτυξη των πόλεων από την άλλη η ανασφάλεια του ανθρώπου που ζει "φυλακισμένος σπίτι του" από το φόβο θυματοποίησης ή εγκληματεί για να προλάβει "επίθεση εναντίον του" ευνοούν το γενικό κλίμα εγκληματο-θυματο-γένεσης με αποτέλεσμα οι ρόλοι επιτιθέμενου /αμυνόμενου ή δράστη/θύματος συχνά να εναλλάσσονται (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 26-27).

Η Στατιστική Επετηρίδα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως καταγράφει -με τη γλώσσα των αριθμών- τα εξής στοιχεία για τον ελλαδικό χώρο: "Το 1981 στην Ελλάδα είχαν διαπραχθεί 986 κακουργήματα. Από αυτά εξιχνιάστηκαν 79, ποσοστό δηλαδή 89%. Πέντε χρόνια αργότερα το 86 είχαμε 2.885 κακουργήματα, ποσοστό αύξησης έναντι του '85 12,6%.

Το 1981 διεπράχθησαν 308.281 πλημμελήματα. Το 1986 τα πλημμελήματα ήταν 291.415. Το 1981 είχαμε 87 ληστείες, ενώ το '86 ανέβηκαν στις 315. Οι κλοπές από 18.556 που είχαν διαπραχθεί το '81, έφτασαν τις 33.843 το 1986. Οι υποθέσεις ναρκωτικών το '81 ήταν 379, ενώ το '86 έφτασαν τις 977. Και οι ζωοκλοπές ανέβηκαν το 1981 είχαν διαπραχθεί 179, σε αντίθεση με το 1986 που ο αριθμός του έγινε 450!".

Η ερμηνεία όμως των εγκληματικών στατιστικών δεν είναι εύκολη. Υπάρχει χάσμα ανάμεσα στην εγκληματικότητα η οποία απασχολεί τη δικαιοσύνη και εκείνη η οποία παραμερίστηκε από λόγους αδιαφορίας, αποθάρρυνσης, ντροπής ή έλλειψης διοικητι-

κής οργάνωσης. "Αν καταγγέλονται στην αστυνομία το 99% των κλοπών αυτοκινήτων, το 68% των κλοπών μοτοσυκλετιών ή το 87% των διαρρήξεων, μόνο το 31% των κλοπών πάνω στο άτομο και το 10% των σεξουαλικών αδικημάτων είναι καταγεγραμμένα στις στατιστικές" (Denis Szaba, 1990-92, σελ. 37).

Επίσης, αν και το ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού αυξάνει (μεταξύ 10% και 30% της συνολικής εγκληματικότητας), την πλειοψηφία των εγκλημάτων συνεχίζουν να αποτελούν οι άνδρες. Ιδιαίτερα οι νέοι έλληνες 15-23 ετών είναι υπεύθυνοι για περισσότερα από το 50% των αδικημάτων. Η διόγκωση της ομάδας ηλικίας 14-25 ετών πιθανόν να έχει κάποια σχέση με την αύξηση της εγκληματικότητας. "Στην καρδιά του εγκληματικού προβλήματος των δυτικών δημοκρατιών, βρίσκουμε αγόρια 14 έως 24 ετών τα οποία επιδίδονται σε κλοπές, στη βία, τα ναρκωτικά και σε αυτοκτονικές συμπεριφορές με μια συχνότητα φανερά μεγαλύτερη μεταξύ 1970 και 1980 απ' ότι στη δεκαετία 1950" (Denis Szabo, 1990-92, σελ. 38).

Είναι γεγονός ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στη δημογραφική δομή και το εγκληματικό δυναμικό μιας κοινωνίας αλλά θα ήταν παρακινδυνευμένο -όπως λέει και ο Α. Παράσχος, δικηγόρος ειδικευμένος στην Κοινωνική Εγκληματολογία- να "καταμετρήσουμε ίσως 20-30 αιτίες κοινωνικών λόγων που δημιουργούν εγκληματικές καταστάσεις. Η σωστή προσέγγιση είναι μόνο κατά ομάδες εγκλημάτων. Υπάρχουν δηλαδή ομάδες εγκλημάτων που εξηγούνται από πολύ συγκεκριμένα κοινωνικά φαινόμενα, καθώς επίσης κάποια κοινωνικά φαινόμενα δημιουργούν ομάδες εγκλημάτων" (Κολοβού Ι. 1993, σελ. 84).

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Όπως ήδη έχει αναφερθεί στην παρούσα μελέτη οι δυνάμεις που μορφοποιούν τον άνθρωπο και την κοινωνία είναι οι ίδιες που μορφοποιούν και την εγκληματικότητα. Γεγονός που δεικνύει κατάφωρα τον κυρίαρχο ρόλο των κοινοτήτων στην ποιότητα της σημερινής ζωής. Στην προκειμένη περίπτωση Κοινότητα μπορεί να είναι μια γεωγραφική ενότητα (π.χ. γειτονιά, συνοικία, χωριό, πόλη, νόμος, κράτος κ.λ.π.) μια ομάδα ανθρώπων που βρίσκονται σε ένα λειτουργικό συσχετισμό μεταξύ τους (π.χ. εργοστάσιο, συνδικάτο, θρησκευτικό δόγμα, νοσοκομείο, σχολείο, σύλλογος κ.λ.π.) ή μια κατηγορία πληθυσμού μ'ένα κοινό χαρακτηριστικό (π.χ. παιδιά, νέοι, γέροι, εργάτες, γυναίκες, αγρότες, άστεγοι, αλλοδαποί, αθίγγανοι κ.λ.π.) (Ζωγράφου Α., 1991, σελ. 43).

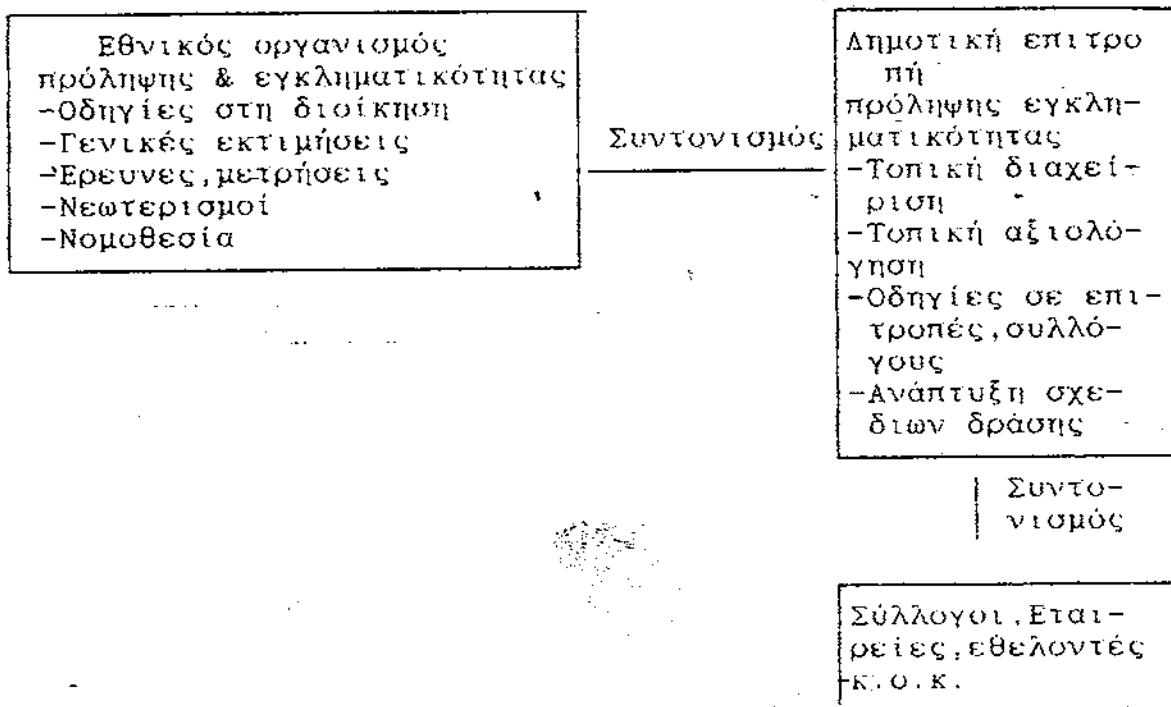
Η Στασινοπούλου συγκεκριμενοποιώντας τον όρο "Κοινότητα" την ορίζει ως το "σύμπλεγμα-ομάδων ατόμων, εγκατεστημένων σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή που έχει σημαντικά στοιχεία ζωής αλλά και αντιθέσεων, καθώς αυτά εκδηλώνονται από τους τρόπους ζωής, συμπεριφορά κατοίκων, παραδόσεις, έθιμα, πλέγματα επικοινωνίας". Πολλές φορές βέβαια, παρατηρείται η χρήση του όρου "Κοινότητα" σε συνάρτηση με τον όρο τοπική Αυτοδιοίκηση ("η μορφή εκείνης της κρατικής εξουσίας στο τοπικό επίπεδο, που αν και αποτελεί μέρος του κρατικού μηχανισμού και κινείται μέσα στα πλαίσια της κεντρικής κρατικής πολιτικής, χαρακτηρίζεται από αυτοτέλεια στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της") εννοώντας μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης σε συνάρτηση με μια μορφή πολιτικής οργάνωσης (Στασινοπούλου Φ. 1986, σελ. 143-144).

Στην αντιμετώπιση τώρα, της εγκληματικότητας και της υπο-

τροπής, ο ρόλος της κοινότητας αναφέρεται στον τομέα της δευτερογενούς πρόληψης η οποία βεβαίως εξαρτάται από την ποιότητα ζωής μέσα σ' αυτή (τη κοινότητα) και τα όρια της "παρέκκλισης" που ανέχεται. Η πρωτογενής πρόληψη παραμένει αντικείμενο της ασκούμενης κρατικής κοινωνικής πολιτικής ενώ η τριτογενής αναφέρεται στους τιμωρητικούς μηχανισμούς (αστυνομία-δικαστήρια-φυλακές). Στην πράξη προβλήματα συν-αρμοδιοτήτων ή επικαλύψεων είναι υπαρκτά (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 27).

Θεωρώντας λοιπόν ως θεμελιακή δραστηριότητα της Κοινότητας, η πρόληψη της εγκληματικότητας σκιαγραφείται ο ρόλος της σαν "αυτορύθμιση των κοινωνικών συμπεριφορών στο πλαίσιο της γειτονιάς, της συνοικίας, του δρόμου, πολύ σημαντικός (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 28). Οι δραστηριότητες που πιθανόν αναπτύσσει η εκάστοτε τοπική Αυτοδιοίκηση όπως "η ενδυνάμωση των παραδοσιακών δομών αλληλεγγύης (οικογένεια, παρέα, γειτονιά), η εξοικείωση του κοινού με νομικά ζητήματα (νομική παιδεία των πολιτών), η εκπαίδευση ομάδων "αστραπιαίας παρέμβασης" μπορούν να συντείνουν σε μια ευεργετική κινητοποίηση των πολιτικών ειδικών, κατοίκων της Κοινότητας για την αντιμετώπιση του "εγκλήματος". Λέγοντας κινητοποίηση συμπεριλαμβάνεται "η συνεργασία, η συσχεδίαση, η συνδιαχείριση, η συμμετοχή και η ευαισθητοποίηση" στις δύο κρίσιμες τριάδες: α) Δημόσιο-Ιδιωτική-Κοινωνική Πολιτική και β) Εθνικό-Περιφερειακό-Τοπικό επίπεδο αφού το ένα επίπεδο δράσης επηρεάζει το άλλο, λειτουργώντας αμφίδρομα (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 27-29).

Σχηματική αναπαράσταση

Η πρόληψη, δηλαδή, με βάση το σχήμα, αποτελεί το αποτέλεσμα ενός ποιοτικού διαλόγου ανάμεσα στο κράτος και τους ΟΤΑ. Στόχος δεν είναι η σύγκρουση του τοπικού συμφέροντος με το γενικό αλλά η παροχή των μέσων και η σύνθεση των αξιολογήσεων από τη δράση των τοπικών κοινωνιών για νομοθέτηση έτσι ώστε οι ΟΤΑ να "σχεδιάζουν κι να εφαρμόζουν" εξειδικευμένη πρόληψη "στο πλαίσιο του κοινού αγώνα κατά του εγκλήματος αλλά και λαμβάνομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων του χώρου (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 30).

Βέβαια, δεν πρέπει να παραγκωνιστεί και το γεγονός της ύπαρξης αρκετών δυσχερειών και προβλημάτων στην πρακτική εφαρμογή ενός τέτοιου ιδεολογικού μηχανισμού. Υψίστης σημασίας θα πρέπει να είναι η αποφυγή της περίπτωσης διαμόρφωσης ενός "Κράτος εν Κράτει" όπου η Κοινότητα θα έχει ρόλο και εξουσίες πανοπτικού με την αντικατάσταση των κατασταλτικών μηχανισμών

του απρόσωπου Κράτους από εξίσου κατασταλτικούς μηχανισμούς μιας "προσωποποιημένης" κοινότητας.

Επίσης και η οριζόντια κοινοτική προσέγγιση της πρόληψης αρκετές φορές καθίσταται δυσχερής αφού οι ειδικοί και γενικά όλοι οι συμμετέχοντες δήμαρχοι, αστυνομικοί, δικαστές, κοινωνικοί λειτουργοί, προβάλλοντας τρις προσωπικές τους επιδιώξεις μέσω των προγραμμάτων αδυνατούν να χαράξουν ενιαία δράση.

Από την άλλη πλευρά βέβαια, δε θα πρέπει να μας είναι αδιάφορος στην πρόληψη της εγκληματικότητας και ο ρόλος που διαδραματίζει η όλη αρνητική περιρρέουσα ατμόσφαιρα που τυλίγεται γύρω από το συγκεκριμένο θέμα καθώς επίσης και ο χρόνος που απαιτείται για να "εξυγιανθεί" μια βεβαρημένη κοινότητα (χρειάζονται 5-10 χρόνια) (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 29-31).

Και φυσικά, δεν αρκεί μόνο το θεωρητικό πλαίσιο. Χρειάζεται και η πρακτική καθημερινή δουλειά των δημοσίων οργάνων και ιδιαίτερα στις κοινότητες όπου λειτουργούν φυλακές. Πολλές φορές μάλιστα, έχουν προβλεφθεί και θεσμοί παρέμβασης της "μέσα" στα σωφρονιστικά καταστήματα (π.χ. άρθρο 7 του νέου ελληνικού σωφρονιστικού Κώδικα Ν. 1851/1989 που αναφέρεται στα καθήκοντα της πολιτείας πριν και μετά την αποφυλάκιση) (Φραντζεσκάκη Ι., 1990, σελ. 104-105).

Το ζητούμενο, βέβαια, δεν είναι η μετατροπή των ΟΤΑ σ' ένα είδος "περιορισμένης κυβέρνησης" ούτε η υπερβολική χρήση της Neighborhood Watch (επίβλεψη γειτονιάς) (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 42). Η ουσία στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και γενικά των σωφρονιστικών προβλημάτων είναι η κινητοποίηση του δήμου και η συνεργασία με τους πολίτες, οι οποίοι πρέπει να

ευαισθητοποιηθούν και να συμμετάσχουν σε προγράμματα, διότι το έγκλημα είναι μια υπόθεση που τους αφορά άμεσα. Αλλωστε η προσφορά κοινωνικής μέριμνας σε ομάδες ανθρώπων που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη για φροντίδα είναι ένας τομέας για τον οποίο η Τ.Α. έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με το Κράτος (Ν.1416/84, άρθρο 16 παρ.γ') (Τσενές Ηλίας, 1986, σελ.51).

Αρχικά και πριν η τοπική αυτοδιοίκηση προχωρήσει στη χάραξη οποιασδήποτε πολιτικής θα πρέπει να γνωρίζει:

1. Τα ορια (γεωγραφικά) μέσα στα οποία θα ασκήσει την παρέμβαση της (γειτονιά, συνοικία κ.λ.π.).

2. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτού του χώρου (πχ. σημεία υψηλού κινδύνου)

3. Τους "συμμάχους" της (φορείς, κατοίκους, αστυνομία)

4. Τους πόρους" (Πανούσης Γ. 1993, σελ.49).

Είναι σαφές δηλαδή ότι τα στοιχεία που συνθέτουν την αντιμετώπιση του σωφρονιστικού προβλήματος είναι ευρύτερα της λήψης μόνο δικαιϊκών μέτρων. Επίσης, κάτι άλλο το οποίο πρέπει να προσεχθεί είναι η μη αυτούσια μεταφορά ενός "μοντέλου" σωφρονιστικής πολιτικής από ένα κράτος σ' ένα άλλο. Οι διάφορες σωφρονιστικές αντιλήψεις και πρακτικές εφαρμογές θα πρέπει να ανταποκρίνονται στην ελληνική πραγματικότητα και κυρίως να βρίσκονται κοντά στον Έλληνα παραβάτη ή κρατούμενο ή αποφυλακισμένο. Η εναρμόνιση βέβαια αυτή απαιτεί ουσιαστική μελέτη του προβλήματος, έτσι ώστε, η προσπάθεια να μην εντοπίζεται στη δημιουργία ενός τέλει θεωρητικού πλαισίου χωρίς πρακτικό αντίκρουσμα

Όλα βέβαια τα προαναφερόμενα δε σημαίνουν ότι το έγκλημα δεν έχει τις δικές του πηγές, οι ρίζες των οποίων είναι δύ-

σκολο να ξεριζωθούν. Είναι όμως αποδεδειγμένο ότι μόνο νομικά μέτρα δεν αρκούν αλλά χρειάζονται βαθιές κοινωνικές τομές στις οποίες ο πολίτης με τη μια ή την άλλη ιδιότητα του κατέχει ένα πρωταρχικό ρόλο.

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΠΙΚΩΝ "ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ"

Η κινητοποίηση των Ο.Τ.Α., στην πρόληψη της εγκληματικότητας σα στόχο θα έχει τη μείωση της (της εγκληματικότητας) χωρίς το στιγματισμό, την περιθωριοποίηση, τον εγκλεισμό του ανθρώπου-εγκληματία.

Με βάση αυτό, ο στόχος του παρόντος κεφαλαίου αναφέρεται στην καταγραφή των σχεδίων δράσης που ανά τον κόσμο εφαρμόζονται με τη σκέψη της δημιουργίας προβληματισμού γι'αυτό τι, στον Ελλαδικό χώρο μπορεί να "ευδοκιμήσει" λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη, τις ιδιαιτερότητές του, τις απαιτήσεις του, τις παροχές του και την ανάγκη ύπαρξης τεχνικής βοήθειας, οικονομικής βοήθειας και εκπαιδευμένα στελέχη.

Ένα πρώτο βήμα για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι "η ενδιάμεση μεταχείριση" δηλ.η δημιουργία υπηρεσιών που μεσολαβούν ανάμεσα στην οικογένεια, την τοπική εξουσία και την αστυνομία (π.χ. ITP=International Treatment Fund για Αγγλία και Ουαλία).

Άλλες μορφές πρακτικής εφαρμογής της τοπικής εξουσίας είναι:

"-η δημιουργία τηλεφώνων άμεσης βοήθειας σε κεντρικά σημεία λεωφόρων"

"-δημιουργία "κύκλων ποιότητας" στην αστυνομική της γειτονιάς"

"-ράδιο-SOS για οδηγίες πρόληψης"

"-τηλεοπτικά spots" (Πανούσης Γ. 1993,σελ.41-42).

"-συμμετοχή ειδικών τμημάτων της Αστυνομίας σε προγράμματα πρόληψης"

"-η συνεργασία της Αστυνομίας με σχολεία και γονείς"

(Ισραήλ, Σουηδία):

-συνεργασία με επιχειρηματίες της περιοχής" (Γαλλία, Καναδάς) (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 39).

-μέτρα "επανεισαγωγής της πόλης στη φυλακή" (με τη δημιουργία π.χ. Κέντρων Υποδοχής των Οικογενειών των κρατουμένων)

"-μηχανισμοί παροχής βοήθειας στους αποφυλακισμένους" (όπως π.χ. το Apex Trust στην Αγγλία-Ουαλία).

-μηχανισμοί παροχής βοήθειας στην υποδοχή των οικογενειών των κρατουμένων και τη διευκόλυνσή τους (π.χ. να μπορούν τα παιδιά να βλέπουν τον έγκλειστο πατέρα τους)

-ενώσεις που θα φέρνουν σ'επαφή τους αποφυλακιζόμενους με εργοδότες ή θα τους βρίσκουν στέγη κ.τ.λ. (Πανούσης Γ., 1993, σελ. 40).

Επιμέρους πρωτοβουλίες των ΟΤΑ σε διάφορες χώρες:

α) Στη Σουηδία όπου κυριαρχεί το πνεύμα εφαρμογή άλλων λύσεων τέτοιων, ώστε, η έκτιση των ποινών στερητικών της ελευθερίας είτε ν'αποφεύγεται τελείως, είτε εφ'όσον αυτό δεν είναι επικτό, να προσεγγίζει κατά το δυνατόν τους όρους της ελεύθερης κοινωνικής ζωής (Κουράκης Ν. 1989, σελ. 295-301) Το 1991 η Κυβέρνηση επιφόρτησε το Συμβούλιο Πρόληψης με το σχεδιασμό και την εφαρμογή πέντε προγραμμάτων-πιλότων (σε συνεργασία με την Αστυνομία, την Κοινωνική Πρόνοια και άλλους φορείς). Ενδεικτικά αναφέρουμε:

"Στο Ostergund, πόλη 60.000 κατοίκων (με 26 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο) η οποία παρουσίασε (το 1990) υψηλό δείκτη εγκληματικότητας (10.228 εγκλήματα) δημιουργήθηκαν προγράμματα για την εργασία των νέων, για την αντιμετώπιση των

βανδαλισμών, των ναρκωτικών κ.λ.π. Στο Linköping πόλη 120.000 κατοίκων, με αύξηση της εγκληματικότητας κατά 14% (από το 1989 στο 1990), το βάρος της πρόληψης έπεσε στην Αστυνομία όπου ειδικό τμήμα ασχολείται με τη διδασκαλία στα σχολεία, την εξειδίκευση κοινωνικών λειτουργών, την επίβλεψη των γειτόνων κ.τ.λ.

β) Στη Γαλλία "η διαμεσολάβηση της γειτονιάς ... όπου οι εθελοντές παίζουν σημαντικό ρόλο... η ποινή διαμεσολάβηση υπο την εποπτεία του Εισαγγελέα ... οι στέγες δικαιοσύνης και δικαίου... ή και οι δικαστικές κεραίες... στις μειονεκτικές περιοχές, η κοινωφελής εργασία και άλλα μέτρα επιτρέπουν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση να παρεμβαίνει και να δίνει τοπικές λύσεις στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας".

"Ομάδες φιλίας"... που έχουν δημιουργηθεί στα περίχωρα του Παρισιού προσπαθούν να αναθερμάνουν το διάλογο με τους "oubliés" (ξεχασμένους νέους) μέσω κλubs, αναδόχων οικογενειών, κέντρων για επείγοντα περιστατικά κ.τ.λ."

"Ενώσεις πολιτών" (όπως π.χ. η ANSAP στην Ανίγνηση της Γαλλίας) αναλαμβάνουν τα πιο περιθωριοποιημένα άτομα 18-21 ετών που έχουν τελέσει ελαφρά εγκλήματα και τα εντάσσουν σε προγράμματα αποκατάστασης".

γ) Στις ΗΠΑ (1960-70) δημιουργήθηκαν σωματεία/οργανώσεις "συμβολής στην εφαρμογή των νόμων"... ανεύρεσης εργασίας για νέους ... κινητοποίησης των γειτόνων".

Τα προγράμματα τα οποία δημιουργούνται στοχεύουν άλλοτε στη μόρφωση των νέων και άλλοτε στην απόρριψη της βίας.

δ) Στην Ισπανία "οι νέοι που βρίσκονται σε ζώνη κινδύνου μπορούν να καταρτίζονται δωρεάν".

ε) Στην Ιταλία δημιουργούνται "πρακτορεία ή "Τράπεζες Ίδεών" όπου προωθούν θέματα ασφαλείας (οι νέοι ενημερώνονται και προτείνουν)".

στ) Στην Ιαπωνία "700.000 κάτοικοι μεγάλων πόλεων έχουν ενταχθεί σε προγράμματα Neighborhood Watch. (Πανούσης Γ. 1993, σελ. 32-38).

Ένα γενικό στοιχείο όλων των προαναφερομένων προγραμμάτων είναι η αποφυγή αρχικά της κοινωνικής απόρριψης και μεταγενέστερα της υποτροπής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η επίλυση μιας προβληματικής πτυχής του όλου σωφρονιστικού ζητήματος (και συγκεκριμένα της μεταϊδρυματικής αρωγής) αποτελεί ένα πολύπλοκο πρόβλημα το οποίο άπτεται τόσο κοινωνικών όσο και νομοθετικών ρυθμίσεων.

Λόγω, λοιπόν, της πολυπλοκότητας, της δυναμικότητας, αλλά και των άλλων χαρακτηριστικών και σημαντικών παραμέτρων της όλης κατάστασης, όπως επίσης, και της γνώσης ότι στα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής συχνά παρατηρείται μια αντικατάσταση των ιδεωδών και επιθυμητών καταστάσεων από αναγκαίες προσαρμογές στην πραγματικότητα, η συγκεκριμένη μελέτη στόχο έχει να λειτουργήσει, σ' ένα προκαταρκτικό στάδιο μιας ουσιαστικής εμβάθυνσης στο όλο θέμα, ως:

α) τη καταγραφή όσο το δυνατόν περισσότερων πληροφοριών και δεδομένων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη σαφή ενοσιολόγηση του προβλήματος

β) τη διατύπωση του προβλήματος με βάση την καταγραφή των παραμέτρων (κύριων και δευτερευουσών) και τη μεταξύ τους διασύνδεση

γ) την απογραφή προσπαθειών επίλυσης του προβλήματος

δ) τη σαφή διατύπωση παραμέτρων που πρέπει να ερευνηθούν για την κατανόηση και την "επίλυση" του "προβλήματος" με στόχο τον επακριβώς προσδιορισμό του περιεχομένου του (διατύπωση και συνέπειες).

Στόχος επίσης της προκαταρκτικής αυτής μελέτης είναι να αποφευχθεί το σφάλμα, κάποιος να εργάζεται επί μακρόν για την επίλυση ενός προβλήματος που έχει τεθεί με λανθασμένο τρόπο

και να ανακαλύψει κάποια στιγμή ότι σε μια διαφορετική διατύπωση θα μπορούσε να οδηγηθεί στην "επίλυση" του.

Είδος έρευνας

Σύμφωνα με τον Φίλια (1977,σελ.27) μια έρευνα μπορεί να χαρακτηριστεί ως διερευνητική όταν "πρωταρχικός σκοπός της είναι η διατύπωση ενός προβλήματος για ακριβέστερη εξέταση ή η διατύπωση υποθέσεων ή η ιεράρχηση προτεραιοτήτων για παράπερα έρευνα".

Η παρούσα λοιπόν "έρευνα" κατά τον ορισμό αυτο μπορεί να τιτλοφορηθεί ως διερευνητική. Η επιλογή αυτού του είδους έρευνας οφείλεται στο:

α) ύπαρξη ελλειπών στοιχείων απο προηγούμενες μελέτες τα οποία θα βοηθούσαν στον περιορισμό αλλά και την οργάνωση των υπό εξέταση ερωτημάτων

β) μη διάθεση εξειδικευμένων γνώσεων (από πλευράς μελετητή) αλλά και υλικοτεχνικής υποδομής για μια πιο τεκμηριωμένη και εξειδικευμένη έρευνα.

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της "έρευνας" αυτής είναι η ανίχνευση του βαθμού και της έκτασης του ζητήματος της αποκατάστασης των αποφυλακισμένων ως κοινωνικό πρόβλημα.

Συγκεκριμένα οι μεταβλητές οι οποίες ερευνήθηκαν είναι:

α) προγράμματα που πιθανόν εφαρμόζονται για την αποκατάσταση (επαγγελματική-κοινωνική) αποφυλακισμένων και εκτίμηση αυτών

β) απόψεις των ερωτηθέντων για την αποκατάσταση των αποφυλακισμένων σ' ένα ιδεατό σχήμα υπηρεσιών: 1) νομική υπόσταση, 2) φορείς συνεργασίας, γ) χρηματοδότηση δ) ανάγκες που θα πρέπει

να καλύπτονται, ε) πελάτης των υπηρεσιών αυτών, ζ) εκτιμήσεις για το που κωλύεται η εφαρμογή ενός μακρόπνοου και ουσιαστικού προγράμματος αποκατάστασης αποφυλακισμένων.

Υποθέσεις-Προβληματική

Βασική υπόθεση της "έρευνας" είναι ότι η φυλακή δε λειτουργεί ως φορέας επανακοινωνικοποίησης των τροφίμων της, αλλά ως τόπος κοινωνικής απόρριψης που αποκλείει εξ αντικειμένου την κοινωνική τους αποκατάσταση.

Επιμέρους υποθέσεις που διατυπώθηκαν είναι:

α) Το στίγμα της φυλακής δρα καταλυτικά για την κοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση μετά την αποφυλάκιση.

β) Ανυπαρξία οργανωμένων υπηρεσιών για την κάλυψη αναγκών πρωτίστης σημασίας για τον εκάστοτε αποφυλακισμένο (π.χ. έξοδα μετακίνησης).

γ) Η γένεση αναγκών που συνοδεύουν την έξοδο από την φυλακή.

δ) Η ρέουσα υποτροπή των πρώην εγκλειστών.

Μέθοδος Συλλογής Πληροφοριών

Αν ορίσουμε ως συνέντευξη τη "τεχνική που έχει σκοπό να οργανώσει μια σχέση προφορικής επικοινωνίας ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, το συνεντευκτή και τον ερωτώμενο, έτσι ώστε να επιτρέψει στον πρώτο τη συλλογή ορισμένων πληροφοριών απ' το δεύτερο πάνω σ' ένα συγκεκριμένο αντικείμενο" (Φιλίας, 1977, σελ. 12α) τότε η μέθοδος που ακολουθήθηκε για τη συλλογή πληροφοριών ήταν της συνέντευξης. Επιλέχθηκε μάλιστα η μη δομημένη συνέντευξη-με την ευρύ έννοια του όρου-με βάση το γεγονός ότι δεν υπήρχε ένας κλειστός κατάλογος συγκεκριμένων ερωτημάτων.

Πριν αρχίσει η συνέντευξη γινόταν μια περιληπτική πα-

ρουσίαση της σειράς των θεμάτων που διερευνούνταν με κάθε ερωτώμενο. Οι ερωτήσεις που γίνονταν ήταν ανοιχτές και υπήρχε ελευθερία (στο συνεντευκτικό) ως προς τη σύνταξη, τη σειρά και τον τρόπο που τίθονταν. Διατηρούνταν έτσι η ευκαμψία να γίνονται ερωτήσεις ανάλογα με τις πληροφορίες που εμφανίζονταν στην πορεία της συνέντευξης και οι οποίες γίνονταν στη φυσική πορεία της συζήτησης.

Με τη "δόμηση" αυτή έγινε προσπάθεια να αποφευχθεί η πιθανότητα ο ερωτώμενος να διαλέξει μια από τις εναλλακτικές απαντήσεις που πιθανόν να δινόταν μ' ένα κλειστό ερωτηματολόγιο και που ο ερωτώμενος ίσως να μη γνώριζε ή να μην είχε σκεφτεί ή να μην είχε αποκρυσταλλωμένη γνώμη πάνω στο συγκεκριμένο θέμα αλλά αισθανόταν την ανάγκη να απαντήσει μ' έναν τρόπο που θα ταίριαζε στις τυποποιημένες κατηγορίες του ερωτηματολογίου.

Στόχος των συγκεκριμένων συνεντεύξεων ήταν να σκιαγραφηθεί μια όσον το δυνατόν πλήρη εικόνα των στάσεων και των συναισθημάτων του υποκειμένου που ερωτήθηκε με την προϋπόθεση ότι είχε την ευκαιρία να εκφραστεί με πλήρη ελευθερία. Επιπλέον, έγινε προσπάθεια να δοθεί περισσότερο η εντύπωση μιας συνηθισμένης συζήτησης στην οποία δινόταν η δυνατότητα στην συνεντευκτρια να διαπιστώσει αν το υποκείμενο είχε καταλάβει σωστά τις ερωτήσεις, γιὰ να γίνουν τυχόν διορθώσεις και να επιτευχθεί μια όσον το δυνατόν καλύτερη επαφή με τον ερωτώμενο.

Έτσι, από τη μια η χρήση της τεχνικής της συνέντευξης έδωσε τη δυνατότητα εξερευνήσεως της γνώμης του ερωτώμενου σε βάθος, από την άλλη βοήθησε στην παραπέρα σαφή διατύπωση

συγκεκριμένων ερευνητικών υποθέσεων.

Με βάση τα ανωτέρω επιλέγει ένας αριθμός ατόμων οι οποίοι λόγω της εξειδικευμένης σχέσης τους με το αντικείμενο της έρευνας θεωρήθηκαν "ειδικοί" με την έννοια είτε λόγω της προσωπικής τους εμπλοκής με το θέμα ή και λόγω της επιστημονικής του εξειδίκευσης κρίθηκε ότι ήσαν σε θέση να παραθέσουν ένα βασικό προβληματισμό που μπορεί να οδηγήσει σε επιμέρους επιλογή θεματολογίας για παραπέρα έρευνα.

"Ερωτηματολόγια" υποβλήθηκαν στους παρακάτω:

α) κ.Κ.-Κ.Α., υπεύθυνο του Τμήματος Κοινωνική Υπηρεσία της Κλειστής Φυλακής Κορυδαλλού. Η Κ.Υ. ως θεσμός στις φυλακές εισήχθει το 1973 με το άρθρο 8 του Ν.Α.1735/1973.

β) κ.Μπ.-Προεδρο του Συλλόγου Συμπαραστάσης Κρατούμενων "Ονήσιμος". Ο "Ονήσιμος" ιδρύθηκε το 1982, είναι Ν.Π.Ι.Α. και διοικείται από 5μελες Διοικητικό Συμβούλιο. Στόχος του συλλόγου είναι να βοηθάει κρατούμενους, αποφυλακιζόμενους και τις οικογένειες αυτών να αντιμετωπίσουν τα τρέχοντα τους προβλήματα. Οι ενέργειες του Συλλογου αναφέρονται σε ψυχική-χρηματική ενίσχυση, ηθική συμπάρασταση, προσφορά στέγης σε αποφυλακιζόμενους και τις οικογένειες τους, επαγγελματική αποκατάσταση, εκδοτική δραστηριότητα, ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης.

γ) κ.Γ.- υπεύθυνο του τμήματος "φυλακή" του παραρτήματος της λαϊκής Επιμόρφωσης στην Πάτρα. Η λαϊκή Επιμόρφωση στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της εφαρμόζει επιμορφωτικά προγράμματα για τους κρατούμενους σε διάφορες φυλακές της χώρας.

Τα προγράμματα αυτά στοχεύουν στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των κρατούμενων, στην σωστή επαγγελματική προκατάρτιση και κατάρτιση και τη δυνατότητα ανθρώπινης επικοινωνίας.

νίας και έκφρασης με απότερο σκοπό της επανένταξης του στο κοινωνικό σύνολο, μετά την αποφυλάκισή τους.

δ) κ. Ν. Γ.-δικηγόρο και συντονιστή του προγράμματος "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων" του Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ. σε συνεργασία με τον Τομέα Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής. Η χρηματοδότηση του προγράμματος γίνεται κατά 65% από το Κοινωνικό Ταμείο της ΕΟΚ, ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται από το Α.Π.Θ. και τους ΟΤΑ. Το πρόγραμμα προσφέρει εξαμηνιαία επαγγελματική κατάρτιση σε άτομα που έχουν αποφυλακιστεί πρόσφατα από σωφρονιστικό κατάστημα ή βρίσκονται στη φάση της επανένταξης θεραπευτικού προγράμματος ή έχουν αποφοιτήσει από αυτό.

ε) Πατέρα Ν. Σ.-μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Προστασίας Αποφυλακισμένων Πατρών. Οι εταιρείες αυτές οργανώθηκαν με τον α.ν. 869/1937 στις 59 έδρες των Πρωτοδικείων της χώρας. Στόχος αυτών είναι η χορήγηση προς τους αποφυλακιζόμενους κάποιο μικρό χρηματικό βοήθημα για τις πρώτες μέρες μετά την έξοδο από τη φυλακή (η έδρα της εταιρείας στην Αθήνα είναι στην οδό Φειδίου 18). Σήμερα οι Ε.Π.Α. λειτουργούν "διακοσμητικά".

στ) Πατέρα Ν. Σ.-Διευθυντή του Εκκλησιαστικού Λυκείου Πατρών και υπεύθυνο σε μητροπολιτικό επίπεδο για τη θρησκευτική αγωγή των κρατουμένων της φυλακής Αγίου Στεφάνου. Η θρησκευτική αγωγή των κρατουμένων κατοχυρώνεται με το αρ. 44 του ισχύοντος Κώδικα βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων.

ζ) κ. Κ. Μ.-εγκληματολόγος (Dr)

η) κ. Ι. Κ.-δικηγόρος και μέλος της Εταιρείας Ανθρωπίνων Δικαιω

μάτων. Η Εταιρεία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι μια κίνηση προώπισης των ανθρωπινων δικαιωμάτων έτσι όπως αυτά περιγράφονται στην οικουμενική διακήρυξη Δικαιωμάτων και Ελευθεριών - Β) κ. Δ. Σ. - οικονομολόγο, πρώην γραμματέα του Συλλογου "Ονήσιμος" και άτομο με την ιδιότητα του αποφυλακισμένου.

Επίσης επιδιώχθηκε η λήψη συνεντεύξεως από τους παρακάτω αλλά δεν έγινε δυνατή:

α) κ. Κ. Τ. - Γραμματέα του Δ. Σ. σωφρονιστικών υπαλλήλων της Κλειστής Φυλακής Αγίου Στεφάνου

β) υπεύθυνο του γραφείου Εύρεσης εργασίας αποφυλακιζομένων του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού. Το γραφείο εύρεσης εργασίας αποφυλακιζομένων του ΟΑΕΔ υπάρχει και λειτουργεί μόνο τυπικά. Ο ΟΑΕΔ επίσης διαθέτει πρόγραμμα επιχορήγησης εργοδοτών που προσλαμβάνουν στις υπηρεσίες τους αποφυλακισμένα άτομα και πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης ως 35.000 δρχ. σε 3 δόσεις υπό έναν αριθμό προϋποθέσεων.

γ) υπεύθυνη του προγράμματος "Horizon" στο Υπουργείο Εργασίας. Το "Horizon" είναι μια κοινοτική πρωτοβουλία που δημιουργήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 1990 σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες και ορισμένες μειονεκτούσες ομάδες. Ανάμεσα στις μειονεκτούσες ομάδες εντάσσονται και τα άτομα που βρίσκονται σε φάση κοινωνικής επανένταξης.

γ) υπεύθυνο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για θέματα σωφρονιστικής πολιτικής και ιδιαίτερα "σωφρονιστικά καταστήματα". Το Υπουργείο Δικαιοσύνης παρέπεμψε στις Ε.Π.Α. ως το μόνο αρμόδιο για το συγκεκριμένο θέμα.

ΚΥΡΙΑ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

α) Νομικό πλαίσιο του φορέα ή της οργάνωσης ή του Συλλόγου που εκπροσωπείται από τον ερωτηθέντα-Σύντομη παρουσίαση αυτού ή αυτής (δηλ. της οργάνωσης ή του Συλλόγου).

β) Προγράμματα που εφαρμόζονται όσον αφορά τη στήριξη (επαγγελματική-κοινωνική) αποφυλακισθέντων ατόμων

-φορέας του προγράμματος

-τρόπος γνωστοποίησης της ύπαρξης των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων

-οικονομική ενίσχυση/χρηματοδότηση αυτών των προγραμμάτων

-εκτίμηση θετικών-αρνητικών σημείων των προγραμμάτων

-Στόχοι-πιθανές τροποποιήσεις των εκάστοτε δραστηριοτήτων

-Τρόπος ανίχνευσης των αναγκών των ανθρώπων που αποφυλακίζονται

γ) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης (επαγγελματική-κοινωνική) αποφυλακισθέντων ατόμων ως κοινωνικό πρόβλημα

δ) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά α' φιλοσοφία-σκεπτικό

β' νομική υπόσταση

γ' φορείς συνεργασίας

δ' χρηματοδότηση/οικονομική ενίσχυση

ε' είδος αναγκών κάλυψης

ε) Εκτιμήσεις σχετικά με το που-πιθανόν-κωλύονται οι προ-

σπάθειες (εάν υπάρχουν) δημιουργίας υπηρεσιών στήριξης αποφυλακισθέντων ατόμων.

στ) Απόψεις-Εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μετα-ΐδρυματικής αρωγής

ζ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί-συμπληρώσεις-έισηγίες για το συζητηθέν ερευνόμενο θέμα.

Η δομή της συνέντευξης τροποποιόταν ανάλογα με τον ερωτώμενο.

κος Κ.-υπεύθυνος Κοινωνικός Λειτουργός της Κοινωνικής
Υπηρεσίας της Κλειστής Φυλακής Κορυδαλλού

Η συνέντευξη με τον κ. Κ.-υπεύθυνο της Κοινωνικής Υπηρεσίας της Κλειστής Φυλακής Κορυδαλλού-πραγματοποιήθηκε στο γραφείο του, στο χώρο της φυλακής, προαπαίτησε 3 τηλεφωνικές επικοινωνίες, διήρκεσε περίπου 20 με 30 λεπτά και επηρεάστηκε από την εισβολή αντικειμενικών ή μη δυσχερειών, είτε εξαιτίας ανθρώπινου παράγοντα, είτε εξαιτίας τεχνικού.

Ο κύριος σκελετός των ερωτήσεων που τέθηκαν στον κ. Κ. ήταν:

α) Νομική Υπόσταση του χώρου εργασίας του

β) Οργανόγραμμα οριζόντιο-κάθετο

γ) Ο εν δράσει ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας στο θέμα της στήριξης ανθρώπων που αποφυλακίζονται:

1) προγράμματα που πιθανόν εφαρμόζονται

2) γνωστοποίηση ύπαρξης των εκάστοτε δραστηριοτήτων

3) Τρόπος εκτίμησης των αναγκών των τροφίμων της συγκεκριμένης φυλακής

δ) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά:

1) νομική υπόσταση

2) φορείς συνεργασίας

3) οικονομική ενίσχυση/χρηματοδότηση

4) είδος αναγκών κάλυψης/προγράμματα

δ) Απόψεις-εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

στ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το συζητηθέν ζήτημα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α. Νομική υπόσταση της Κλειστής Φυλακής Κορυδαλλού:

Η φυλακή Κορυδαλλού όπως και κάθε άλλη φυλακή στην Ελλάδα είναι Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου.

β. Οργανόγραμμα οριζόντιο-κάθετο της φυλακής

Η κλειστή φυλακή Κορυδαλλού υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Η συγκεκριμένη φυλακή διαθέτει τέσσερις ακτίνες στις οποίες βρίσκονται 1400 άτομα-κρατούμενοι (υπόδικοι και κατάδικοι). Έχει τον Διευθυντή και τον Υποδιευθυντή της, τη Γραμματεία της, το Λογιστήριο, το τμήμα Διακίνησης, τις Τεχνικές Υπηρεσίες και την Κοινωνική Υπηρεσία. Στην τελευταία εργάζονται 4 Κοινωνικοί Λειτουργοί, ενώ θα έπρεπε να είναι 9 σύμφωνα με το καταστατικό της συγκεκριμένης φυλακής.

γ. Ο εν δράσει ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας στο θέμα της στήριξης ανθρώπων που αποφυλακίζονται

Όσον αφορά το θέμα της στήριξης των αποφυλακισμένων η Κοινωνική υπηρεσία της συγκεκριμένης φυλακής δεν έχει αναπτύξει κανένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Το έργο της περιορίζεται στα πλαίσια του εσωτερικού της φυλακής και επιτελείται όσο το δυνατόν καλύτερα μέσα στα πλαίσια της ελευθερίας κινήσεων που διαθέτει. Στο εσωτερικό της φυλακής, πρωταρχικός της σκοπός είναι η κάλυψη των βασικών αναγκών των κρατούμενων η οποία αποτελεί και την προϋπόθεση να πειστεί ο κρατούμενος να κάνει και κάτι άλλο. Επίσης έχουν δημιουργηθεί ομάδες κρατούμενων με ψυχαγωγικό και θεραπευτικό χαρακτήρα. Υπάρχει η ομάδα ατόμων που βρίσκονται σε εξάρτηση από κάποιες ουσίες, η συντονιστική ομάδα που συζητάει προβλήματα της φυλακής και η ομάδα σύνταξης της Εφημερίδας.

Η εφημερίδα είναι έντυπο που κυκλοφορεί μέσα στη φυλακή στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και υπάρχει και η δυνατότητα αποστολής της και σε συνδρομητές εκτός φυλακής.

Επίσης ένα καινούργιο πρόγραμμα που ξεκινά στις φυλακές Κορυδαλλού, με επιδότηση της ΕΟΚ, είναι η εκμάθηση Η/Υ από τους κρατούμενους. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα εφαρμόζεται με στόχο την επαγγελματική εκπαίδευση των κρατουμένων με απώτερο στόχο την επαγγελματική απορρόφηση και αποκατάστασή τους στην ελεύθερη αγορά εργασίας μετά την αποφυλάκισή τους. Το πρόγραμμα ελέγχεται και αξιολογείται στάδιο-στάδιο από επιτροπή της Ε.Ο.Κ.

δ. Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων ατόμων

Κρίνω σκόπιμη τη δημιουργία ενός κέντρου στήριξης αποφυλακισμένων το οποίο πιθανόν να εποπτεύεται από το κράτος. Το κέντρο αυτό θα λειτουργεί με Διοικητικό Συμβούλιο. Στόχος του θα είναι η αξιοποίηση όλων των παρεχόμενων υπηρεσιών της Κοινωνίας. Τα άτομα τα οποία θα επιλεγούν για να εφαρμόσουν τα "προγράμματα" θα πρέπει να έχουν διάθεση και ενδιαφέρον, να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένα και να εποπτεύονται από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου. Στόχος του κέντρου θα πρέπει να είναι και η επίλυση των αρχικών βασικών προβλημάτων των κρατουμένων (που θα μένουν, που θα εργάζονται κ.τ.λ.).

Η δυνατότητα υποστήριξης να δίνεται για ένα-δύο μήνες τουλάχιστον, ενώ από εκεί και πέρα θα πρέπει να προχωρήσουν μόνοι τους.

Απαραίτητη είναι επίσης η συνεργασία του κέντρου με την κοινωνική υπηρεσία της εκάστοτε φυλακής. Αν και γνωρίζω άτομα

που μπορούν να συγκροτήσουν, τη συγκεκριμένη ομάδα στήριξης το κάλυμμα βρίσκεται στο να αναλάβει το Υπουργείο Δικαιοσύνης τη συγκρότηση αυτής της ομάδας και εν συνεχεία να ακολουθηθεί ο κανονισμός λειτουργίας της όπως έγινε με τις θεραπευτικές κοινότητες για άτομα εξαρτημένα από ουσίες.

Βέβαια, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο Σωφρονιστικός Κώδικας προβλέπει αποκεντρωμένες μορφές σωφρονιστικής μέριμνας άσχετα αν τίποτα δεν ισχύει.

Στην οικονομική ενίσχυση του Κέντρου στήριξης αποφυλακισμένων ατόμων σημαντικό ρόλο μπορούν να παίξουν και οι προσφορές-δωρεές από ιδιώτες (υλικές, χρηματικές, είτε σε προσφορά εργασίας) οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις είναι αρκετά ικανοποιητικές. Οι προσφορές αυτές ήδη υπάρχουν και η Κοινωνική Υπηρεσία της φυλακής τις χρησιμοποιεί για την κάλυψη βασικών αναγκών των κρατουμένων π.χ. χαρτόσημα, ιατρική βοήθεια, ενδύματα κ.τ.λ.

ε) Απόψεις-Εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

Υπάρχει ο "Ονήσιμος" ο οποίος κάτι προσπαθεί να κάνει αλλά δεν έχει ένα μαζικό και οργανωμένο σχέδιο παρέμβασης-είναι μια προσπάθεια εκ των ενόντων.

Οι Εταιρείες Προστασίας Αποφυλακισμένων δεν λειτουργούν με αποτέλεσμα, να βγαίνει κάποιος από τη φυλακή και να μην έχει ούτε 5.000 δρχ. να πάει να φάει ή να κοιμηθεί κάπου. Το να δωθούν τα χρήματα για τα εισιτήρια, για το σπίτι του-από το ταμείο της φυλακής-δεν σημαίνει και τίποτα γιατί υπάρχουν και άνθρωποι που δεν έχουν που να μείνουν κ.τ.λ.

στ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις για το συγκεκρι-

μένο θέμα (κοιν.επανάταξη κρατουμένων)

Προτείνω για να γλυτώσει και ο αποφυλακισμένος τα περιττά τρεχάματα, τα χρηματικά ποσά που πήγαιναν στις Εταιρείες Προστασίας Αποφυλακισμένων να φθάνουν ξεχωριστά στη κάθε φυλακή. Τα χρήματα αυτά να δίνονται σε κάθε αποφυλακισμένο ανάλογα με την οικονομική του κατάσταση, την κίνηση-επισκεπτήριο που είχε στη διάρκεια της φυλάκισης του και με βάση κάποιους άλλους παράγοντες.

κος Μπ.-Πρόεδρος του Συλλόγου Συμπαραστάσης Κρατουμένων
"Ονήσιμος"

Η συνέντευξη με τον κ.Μπ. "απαίτησε" α) κατάθεση εγγράφου που θα πιστοποιούσε την ιδιότητά μου και β) κάποιες τηλεφωνικές επικοινωνίες. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο γραφείο του Συλλόγου-Αθήνα- υπό συνθήκες αντικειμενική ή μη δυσχερειών (π.χ. παρουσία τρίτου προσώπου).

Τα ερωτήματα που τέθηκαν στον κ.Μπ. αναφέρονταν:

α) στη νομική υπόσταση του Συλλογού.

β) Προγράμματα που εφαρμόζει ο συγκεκριμένος Σύλλογος όσον αφορά την προσφορά αρωγής στους κρατούμενους των φυλακών

γ) Προγράμματα που εφαρμόζει ο "Ονήσιμος" όσον αφορά τη στήριξη ανθρώπων που αποφυλακίζονται.

δ) Απόψεις-οκέψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα

ε) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά:

1) νομική υπόσταση

2) φορείς συνεργασίας

3) οικονομική ενίσχυση/χρηματοδότηση

4) είδος αναγκών κάλυψης/προγράμματα

στ) Απόψεις-εκτιμήσεις-κριτική υπαρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

ζ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το ερευνηθέν θέμα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α) Νομική υπόσταση του "Ονήσιμου" Ο "Ονήσιμος" είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου. Διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, του οποίου προΐσταται ως Πρόεδρος από το 1982. Το 1982 είναι και το έτος ιδρύσεως του Συλλόγου. Το Διοικητικό Συμβούλιο λειτουργεί με μηνιαίες συναντήσεις, όπου γίνεται η εκτίμηση αναγκών του Συλλόγου και λαμβάνονται αποφάσεις για τα διάφορα θέματα. Το μόνιμο προσωπικό του συλλόγου αποτελείται—πέραν του Διοικητικού Συμβουλίου—από μια γραμματέα, μια λογίστρια, ένα οδηγό αυτοκινήτου και κάποια άτομα τα οποία έχουν αποφυλακιστεί και για τα οποία ο Ονήσιμος επιδοτείται από 2.000 δρχ. έως 2.500 δρχ. ανά ημέρα.

β) Προγράμματα που εφαρμόζει ο συγκεκριμένος Σύλλογος όσον αφορά την προσφορά αρωγής στους τροφίμους των φυλακών

Συγκεκριμένα ο Σύλλογος φροντίζει για την κάλυψη των αναγκών των κρατουμένων και των οικογενειών τους σε είδη πρώτης ανάγκης (ρουχισμό, υποδήματα, τρόφιμα κ.λ.π.). Σε συνεργασία με Κοινωνικούς Λειτουργούς—είτε της εκάστοτε φυλακής είτε αυτών που εργάζονται στο Σύλλογο—φροντίζει για την παροχή ειδών πρώτης ανάγκης (πληρωμή ενοικίων, λογαριασμών και γενικά κάθε δυνατής βοήθειας προς τις άπορες οικογένειες των κρατουμένων).

- Παρέχει νομική κάλυψη στους κρατούμενους πληρώνοντας τους δικηγόρους και καλύπτοντας τα δικαστικά τους έξοδα.

- Γίνεται προσπάθεια ίδρυσης αλλά και εμπλουτισμού των ήδη υπάρχοντων βιβλιοθηκών σε όλες σχεδόν τις φυλακές της χώρας.

Η γνωστοποίηση της ύπαρξης των δραστηριοτήτων αυτών γί-

νεται είτε μέσα από την ύπαρξη των ιδίων των δραστηριοτήτων, είτε μέσα από προβολές των μέσων μαζικής ενημέρωσης, των εκκλησιαστικών φορέων ή των κρατικών φορέων. Για το σύνολο των κρατουμένων η γνωστοποίηση των δραστηριοτήτων γίνεται από τον ίδιο το Σύλλογο ή την Κοινωνική Υπηρεσία της φυλακής. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, του οποίου αρμοδιότητα είναι τα σωφρονιστικά Ιδρύματα, δεν αναλαμβάνει ευθύνη κοινοποίησης των δραστηριοτήτων του Συλλόγου.

Ο τρόπος με τον οποίο εκτιμούνται οι ανάγκες των κρατουμένων αναφέρεται στις προσωπικές επισκέψεις στη φυλακή σε συνεργασία με την Κοινωνική Υπηρεσία και το Διευθυντή της φυλακής.

γ) Προγράμματα που εφαρμόζει ο "Ονήσιμος" όσον αφορά τη στήριξη ανθρώπων που αποφυλακίζονται

- Αρχικά, ο "Ονήσιμος" φροντίζει για αποφυλακίσεις ατόμων που υποδεικνύονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες των φυλακών και που αξίζει να αποφυλακιστούν.

- Ενδιαφέρεται για την επαγγελματική αποκατάσταση των αποφυλακισμένων ατόμων. Για το σκοπό αυτό και ο ίδιος ο Σύλλογος απασχολεί πρώην φυλακισμένους σε θέσεις που δημιουργεί μέσω των δραστηριοτήτων του. Κάποια από τα προγράμματα αυτά είναι να μεριμνά για την εκπαίδευση των αναλφαβήτων, να τους μυεί σε τέχνες, όπως η κεραμική, η αγιογραφία, η πυρογραφία, η χαλκογραφία, το μπάτικ. Τα υλικά φυσικά παρέχονται από το Σύλλογο.

Ταυτόχρονα λειτουργεί πλήρες εργαστήριο αγγειοπλαστικής με ικανή παραγωγή κεραμικών. Το πρόγραμμα αυτό επιδοτήθηκε από την ΕΟΚ 3.500.000 δρχ. σε σύνολο γενικών εξόδων 15.000.

000 δρχ. Παράλληλα λειτουργούν και δύο εκθετήρια με έργα κρατουμένων (Ιπποκράτους 105 και Αοκληπιού 41) που στόχο έχουν, τόσο τη δημοσιοποίηση του ταλέντου τους, όσο και την οικονομική τους ενίσχυση.

-Ένα άλλο πρόγραμμα του Συλλόγου είναι η εξεύρεση στέγης στους αποφυλακισμένους. Με βάση αυτό το στόχο έχουν δημιουργηθεί τρεις ξενώνες όπου μένουν-ξεχωριστά βέβαια-άνδρες, γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένοι, ψυχοπαθείς, ναρκομανείς και φορείς του AIDS. Στις δύο τελευταίες κατηγορίες αποφυλακισμένων δίνεται ιδιαίτερη έμφαση τόσο για την αποτοξίνωση κι επανένταξη των τοξικομανών αποφυλακισμένων όσο και για την φροντίδα των φορέων του AIDS για τους οποίους ενοικιάζονται ξεχωριστά διαμερίσματα. Επίσης στα άτομα τα οποία διαμένουν στους ξενώνες παρέχεται τροφή και πλήρης ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

-Για την ηθική βοήθεια των κρατουμένων παρέχεται ομαδική ψυχοθεραπεία κάθε Δευτέρα, ατομική ψυχοθεραπεία κάθε Τετάρτη από εθελοντές Κοινωνιολόγους και Ψυχολόγους. Υπάρχουν βέβαια και οι περιπτώσεις των εργασιών αυτών υπό πληρωμή. Στην ίδια βάση κινούνται και οι υπηρεσίες που παρέχονται από οδοντογιάτρο, παθολόγο και ορθοπεδικό.

-Στον τομέα της ευαισθητοποίησης του κοινού για τα προβλήματα των φυλακισμένων-αποφυλακισμένων ο Σύλλογος οργανώνει σε τακτά χρονικά διαστήματα ομιλίες και σεμινάρια με θέματα που αφορούν το σωφρονιστικό σύστημα, την ψυχολογία του κρατουμένου, τα ναρκωτικά, την εγκληματικότητα κ.λ.π. με ομιλητές πανεπιστημιακούς δασκάλους, δικαστικούς και άλλους ειδικούς επί των θεμάτων αυτών. Επίσης, ο Σύλλογος εκδίδει ένα πε-

ριοδικό με τίτλο "ΦΙΛΟΙ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ" που κυκλοφορεί σ' όλη την Ελλάδα σε 150.000 αντίτυπα και διανέμεται δωρεάν με σκοπό τη διάδοση του έργου του. Επιπλέον, εκδίδονται ημερολόγια τοίχου, και "τσέπης" καθώς και πάπυροι με χωρία της Αγίας Γραφής, ο τελευταίος των οποίων είναι αφιερωμένος στην ελληνικότητα της Μακεδονίας. Έχει εκδοθεί επίσης και το βιβλίο "Το Σωφρονιστικό Σύστημα" με συγγραφέα τον Ιωάννη Φραντζεσκάκη, Εισαγγελέα Εφετών.

Στόχοι του Συλλόγου για το συγκεκριμένο τομέα είναι η δημιουργία ενός ενιαίου ξενώνα, ο οποίος θα προσφέρει στέγη σε αποφυλακισμένους, σε κεντρικό σημείο της Αθήνας και η δημιουργία αγορτικής φάρμας όπου θα εργάζονται αποφυλακισμένα άτομα.

Οι δυσκολίες λειτουργίας των υπάρχουσών αλλά και μελλοντικών προγραμμάτων έγκεινται στα εξής:

-Ανεπάρκεια προσωπικού με αποτέλεσμα να εμπορίζομαι ο ίδιος προσωπικά την διεκπεραίωση των περισσότερων δραστηριοτήτων και ο χρόνος μου να καταναλίσκεται για τις ενέργειες του Συλλόγου.

-Ένας άλλος λόγος δυσκολίας της εφαρμογής των προγραμμάτων και κυρίως του προγράμματος "Ξενώνα" είναι η επικινδυνότητα των ατόμων που φιλοξενούνται. Η φιλοξενία μπορεί να διαρκέσει από ένα (1) μήνα έως και χρόνια και εξαρτάται από την συμπεριφορά του ατόμου και από τη διάθεση του να βρει δουλειά. Τα ανήλικα άτομα μένουν μέχρι το έτος ενηλικίωσής τους και οι ετοιμοθάνατοι μέχρι την απεβίωσή τους. Η επιλογή των ατόμων που μένουν στο ξενώνα γίνεται με βάση τις εκτιμήσεις των μελών του Συλλόγου της Κοινωνικής Υπηρεσίας της εκάστοτε φυ-

λακής, και τον διευθυντή της φυλακής. Τα κριτήρια εκλογής τους αναφέρονται στο αν πίνει, αν δημιουργεί προβλήματα στο χώρο της φυλακής και γενικά σε στοιχεία της συμπεριφοράς τους.

Άτομα με αρνητική κριτική δεν γίνονται δεκτά. Η επικινδυνότητα στοιχείο κυρίως των ψυχοπαθών φιλοξενούμενων, είναι εμπειρία που δοκίμασα ο ίδιος, δύο φορές, όταν έπεσα θύμα των

βίαιων επιθέσεων τους. Οι επιθέσεις αυτές ήταν αντιδράσεις στη μη ικανοποίηση παράλογων απαιτήσεων τους.

-Ο κυριότερος όμως λόγος δυσκολίας είναι οι οικονομικές δυσχέρειες και η έλλειψη των κατάλληλων πόρων. Το όλο έργο του Συλλόγου στηρίζεται στις δωρεές φίλων και μελών. Επίσης, η επιδότηση που ο ΟΑΕΔ δίνει για τους αποφυλακισμένους-εργαζόμενους στο Σύλλογο έρχεται με καθυστέρηση πέντε (5) μηνών συν ότι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες οι οποίες απαιτούνται για το συγκεκριμένο θέμα είναι υπερβολικά χρονοβόρες και κουραστικές.

Από το ταμείο της ΕΟΚ, η μόνη οικονομική ενίσχυση που υπήρξε ήταν 3.500.000 δρχ. για το εργαστήριο της κεραμικής.

Η ικανοποίηση όμως που λαμβάνεται από την παροχή της υλικής και ηθικής συμπαράστασης στους κρατούμενους-αποφυλακισμένους και στις οικογένειές τους όπως επίσης και στα άτομα που είναι αποκομμένα από τις οικογένειές τους ή δεν έχουν οικογένεια αποτελεί το κίνητρο της συνέχισης των προσπαθειών του Συλλόγου αλλά και τις θετικές εκτιμήσεις των προγραμμάτων.

δ) Απόψεις-σκέψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισμένων ως κοινωνικό πρόβλημα

Ο τομέας στήριξης αποφυλακισμένων ατόμων είναι καθαρά

δουλειά της Κοινωνικής Υπηρεσίας κάθε φυλακής. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχει καμία διαφώτιση σχετικά με το τι μπορεί ο κάθε κρατούμενος να συναντήσει έξω από τη φυλακή.

Η ίδια αδιαφορία παρατηρείται και από τον κρατικό μηχανισμό. Οντως η αποκατάσταση των αποφυλακισμένων είναι κοινωνικό πρόβλημα στο οποίο οι πολίτες και ιδιώτες παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον κυρίως με τη μορφή της υλικής συμπαράστασης. Άλλωστε δε πρέπει να ξεχνάμε ότι μια προσπάθεια στήριξης ανθρώπων που αποφυλακίστηκαν απαιτεί ανθρώπους που να εργάζονται χωρίς ωράριο.

ε) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων

Μπορώ να απαντήσω μόνο για το ότι ο ίδιος επιθυμώ να κάνω με βάση και κέντρο το συγκεκριμένο Σύλλογο. Και αυτά τα οποία σκοπεύω να κάνω είναι η δημιουργία ενός ενιαίου ξενώνα για τα άτομα τα οποία θα περιβάλω και η δημιουργία μιας αγροτικής φάρμας.

στ) Απόψεις-εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

Οι κοινωνικές υπηρεσίες των φυλακών στο σύνολό τους είναι αδιάφορες έως αμελείς στο συγκεκριμένο θέμα. Υπάρχουν και περιπτώσεις που Κοινωνικοί Λειτουργοί αρνούνται να παραχωρήσουν στον κρατούμενο-αποφυλακιζόμενο το χαρτί που απαιτεί ο ΟΑΕΔ για ανεύρεση εργασίας, λόγω ομοφυλοφιλίας ή άλλων ιδιορρυθμιών του ατόμου.

Ένας άλλος τομέας στήριξης είναι οι Εταιρείες Προστασίας Αποφυλακισμένων. Ο τομέας αυτός είναι κρατικός και διοικείται σε κάθε επαρχία από τον εκάστοτε εισαγγελέα. Ο τομέας

αυτός βοηθά οικονομικά τους αποφυλακισμένους ενώ τώρα στις περισσότερες περιοχές δεν λειτουργεί π.χ. Αθήνα, Πειραιά κτλ. Για θέματα φυλακών κατά προσωπική εκτίμηση διατίθεντο τεράστια κονδύλια από τα οποία το ήμισυ αυτών απορροφούνται ενώ το υπόλοιπο είναι άγνωστο το τι γίνεται. Υπάρχει και η μαρτυρία ενός εισαγγελέα ο οποίος υποστηρίζει ότι "δε θα πγειθώ ενός τέτοιου κρατικού μηχανισμού όπου τα χρήματα θα δίνονται για να πάρει κάποιος τη δόση του". Αλλά ακόμη και όταν τα συγκεκριμένα γραφεία λειτουργούσαν υπήρχαν υποτυπώδεις εξυπηρετήσεις οι οποίες εξαρτώνταν από τη διάθεση, το ενδιαφέρον και τη γνώση του εκάστοτε δημόσιου υπαλλήλου.

Ένα άλλο όργανο που βοηθά και στηρίζει τους πρώην εγκλείστους είναι ο ΟΑΕΔ. Ο ΟΑΕΔ για δύο-τρεις μήνες έδινε μηνιαίως ένα οικονομικό βοήθημα 20.000δρχ. περίπου. Δύο-τρεις μήνες όμως, πριν την πτώση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ ψηφίστηκε μια τροπολογία η οποία έλεγε ότι "τα χρήματά αυτά θα δίνονται σε κάθε κρατούμενο που έχει συμπληρώσει 60 μεροκάματα στο ΙΚΑ πριν μπει στη φυλακή". Προϊπόθεση που ελάχιστοι κρατούμενοι πληρούν, με αποτέλεσμα κανείς σχεδόν αποφυλακιστέος να μην παίρνει το επίδομα του ΟΑΕΔ. Αλλά και πέραν αυτού, ο νόμος αναφέρεται μόνο σ' όσους έχουν ένσημα του ΙΚΑ. Αν δηλαδή κάποιος είναι δημόσιος υπάλληλος του ΤΕΒΕ ή άλλου ταμείου δε δικαιούται το συγκεκριμένο επίδομα. Επίσης, για να πάρει κάποιος το επίδομα αυτό θα πρέπει να πάει στον τόπο καταγωγής του. Παράλληλα ο ΟΑΕΔ δίνει τη δυνατότητα σε όποια εταιρία προσλάβει ως εργαζόμενο ένα πρώην αποφυλακισμένο, να επιδοτείται με 50.000 δρχ. - 60.000 δρχ. μηνιαίως. Αλλά και αυτό κατά προσωπική εκτίμηση είναι ένας εμπαιγμός, μια κοροϊδία. Πρώτον,

γιατί απαιτούνται υπερβολικές διαδικασίες και έγγραφα και δεύτερον γιατί ο χρόνος παραλαβής των χρημάτων από το κράτος είναι περίπου ένας χρόνος αργότερα από την έναρξη των εργασιών του αποφυλακιζόμενου-εργαζόμενου. Εξαιρέση, βέβαια, αποτελεί ο "Ονήσιμος" που λαμβάνει τα χρήματα αυτά σε διάστημα πέντε μηνών.

Επίσης υπάρχει το ΕΑΚΕΠΑ μέσω του οποίου έχει ξεκινήσει πρόγραμμα εκμάθησης της γλώσσας των κομπιούτερ στους κρατούμενους του Κορυδαλλού. Το πρόγραμμα επιδοτείται από την ΕΟΚ.

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μελετών και Επιμόρφωσης είναι ένας άλλος φορέας, ο οποίος οικειοποιήθηκε ένα άλλο πρόγραμμα επίσης επιδοτούμενο από την ΕΟΚ, σχετικά με την εκμάθηση τουριστικών επαγγελμάτων και διακόσμησης. Προσωπική εκτίμηση αποτελεί η άποψη ότι πρόκειται για ιδιωτικό φορέα που προσπαθεί να εκμεταλλευτεί κάποια χρήματα χρησιμοποιώντας αποφυλακιζόμενα άτομα.

Τέλος η Εκκλησία παρουσίασε κάποιες οπασμοδικές και μεμονωμένες ενέργειες κάποιων ιερωμένων σε κάποιες φυλακές χωρίς όμως να υπάρχει κάποιο πρόγραμμα οργανωμένο που να εκπορεύεται από την Αρχιεπισκοπή.

ζ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το ερευνηθέν θέμα

Προτείνω ο κάθε Κοινωνικός Λειτουργός που εργάζεται σε φυλακή, να ενημερώνει τους αποφυλακιζόμενους και να τους προετοιμάζει για μια επανένταξη μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Πρώτον, ο κάθε κρατούμενος να ξέρει που θα έχει μια στήριξη και τι δικαιολογητικά θα πρέπει να ετοιμάσει έτσι ώστε να διεκδικήσει και να εξασφαλίσει τη συγκεκριμένη στήριξη. Δεύτερον, η

κοινωνική υπηρεσία της φυλακής υποχρεούται να δίνει ένα έγγραφο στον κρατούμενο στο οποίο θα αναγράφεται ότι είναι ικανός προς εργασία. Ο αποφυλακιζόμενος δε μπορεί να απασχοληθεί πουθενά αν δεν το έχει. Το χαρτί αυτό σήμερα στέλνεται υπηρεσιακώς στον ΟΑΕΔ-όταν ζητηθεί-ενώ κατά προσωπική εκτίμηση θα μπορούσε να το έχει μαζί του ο κάθε αποφυλακιζόμενος.

Επίσης, πιστεύω, ότι είναι δύσκολο να υπάρξει κινητοποίηση του κρατικού μηχανισμού προς το συγκεκριμένο τομέα.

κος Γ.-υπεύθυνος για θέματα φυλακής του παραρτήματος
N.E.A.E. στην Πάτρα

Η συνέντευξη με τον κ. Γ.-ήταν αποτέλεσμα δύο (2) τηλεφωνικών επικοινωνιών και μια (1) προσωπικής συζήτησης. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο γραφείο του κ. Γ.-που παρά την παρουσία αντικειμενικών δυσκολιών (παρουσία άλλων συναδέλφων του) υπήρξε διάθεση συνεργασίας και προσφοράς πληροφοριών.

Τα θέματα που συζητήθηκαν ήταν:

α) Νομικό πρόσωπο της Ν.Ε.Α.Ε.

β) Προγράμματα που εφαρμόζει η Ν.Ε.Α.Ε. για τροφίμους της φυλακής.

-σκεπτικό-φιλοσοφία αυτών των προγραμμάτων

-παρουσίαση των εκάστοτε δραστηριοτήτων

-χρηματοδότηση αυτών

γ) Προγράμματα που-πιθανόν-εφαρμόζει η Ν.Ε.Α.Ε. για αποφυλακισθέντα άτομα.

δ) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα.

ε) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά 1) νομική υπόσταση

2) φορείς συνεργασίας

3) οικονομική ενίσχυση/χρηματοδότηση

4) είδος αναγκών κάλυψης/προγράμματα

στ) Απόψεις-εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής.

ζ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το ερευνηθέν ζήτημα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α) Νομικό Πρόσωπο της Ν.Ε.Α.Ε. Η Δαϊκή Επιμόρφωση είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με έδρα την Αθήνα. Τα κεντρικά της γραφεία βρίσκονται στην οδό Αχαρνών 417 στην Αθήνα. Η Δαϊκή Επιμόρφωση έχει παραρτήματα σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας τις λεγόμενες τοπικές Ν.Ε.Α.Ε..

β) Προγράμματα που εφαρμόζει η Ν.Ε.Α.Ε. (Πάτρας) για τροφίμους της φυλακής Το τελευταίο πρόγραμμα που η ΝΕΑΕ εφάρμοσε στις φυλακές ήταν η κατασκευή παιδικού εκπαιδευτικού παιχνιδιού. Ήταν μια σκέψη που στόχο είχε πρώτον να κατασκευαστούν κάποια πρωτοποριακά παιχνίδια π.χ. ένα πειρατικό καράβι με κάποια σχοινιά που κινούμενα να δίνουν την αίσθηση ότι πυροβολεί κ.τ.λ., δεύτερον, να ασχοληθεί ο κρατούμενος με κάτι πέρα του Ποινικού Κώδικα, με κάτι πιο ευαίσθητο, έτσι ώστε να ξεφύγει από το σκληρό πνεύμα της φυλακής και να ασχοληθεί με ένα πνεύμα το οποίο έχει να κάνει με την αντιμετώπιση της ζωής. Τρίτον, ο κρατούμενος να περνά κάποιες ώρες παραγωγικά και να νοιώθει και αυτός ότι δημιουργεί και δεν είναι ένας αριθμός που θα εξαρτηθεί από τον κάθε υπάλληλο και τις διαθέσεις/αποφάσεις της εκάστοτε διοίκησης, τέταρτον, να προσφέρει ένα οικονομικό όφελος σ' αυτόν που θα κατασκεύαζε αυτά τα παιχνίδια.

Η κατασκευή του παιχνιδιού περιλάμβανε ξυλογλυπτική/ξύλοκατασκευή και σκίτσα/ζωγραφική.

Επίσης, είχε αποφασιστεί από τη διεύθυνση της ΝΕΑΕ ότι το παραγόμενο προϊόν θα διοχετευόταν στην αγορά μόνο αν ήταν ανταγωνιστικό. Να μην το αγόραζε, δηλαδή, ο άλλος για λόγους φιλανθρωπίας και επειδή προέρχεται από τους καίμενους τους κρατούμενους.

Το πρόγραμμα σταμάτησε αιφνίδια για δύο λόγους πρώτον, γιατί δεν υπήρχε οικονομική ενίσχυση και άρα οι επιμορφωτές δεν μπορούσαν να δουλεύουν χωρίς να πληρώνονται και δεύτερον γιατί δεν υπήρχε το κατάλληλο κλίμα συνεργασίας με τη διεύθυνση της φυλακής του Αγίου Στεφάνου.

Βέβαια, οι διακοπές αυτών των προγραμμάτων έχουν αντίκτυπο στην ψυχολογία των κρατούμενων οι οποίοι μη μπορώντας να προσδιορίσουν τον πραγματικό λόγο που σταμάτησε το πρόγραμμα θα σκεφτούν "έλα μωρέ, ήρθαν εδώ, μας είπαν παχιές κουβέντες, κάναν τη δουλειά τους και μας παράτησαν. Που να ξέρουν αυτοί τι τραβάμε εδώ μέσα". Την όλη κατάσταση εντείνει και το γεγονός ότι οι κρατούμενοι έχουν πληροφόρηση για το τι συμβαίνει μόνο από τη διεύθυνση-προσωπικό της φυλακής και όχι και από τους φορείς του προγράμματος.

Πέραν όμως των οικονομικών δυσκολιών και του μη συνεργατικού κλίματος υπάρχουν και άλλοι λόγοι που συντελούν ώστε η ΝΕΔΕ να μην έχει έντονη δράση στη φυλακή. Αρχικά είναι η ανοργανωσιά της Λαϊκής Επιμόρφωσης στο συγκεκριμένο θέμα και η αντιμετώπιση του "εξ απαλών ονύχων" με την έννοια της έλλειψης μακροχρόνιας και συνεχούς παρέμβασης. Τα τυχόν προγράμματα που εφαρμόστηκαν χαρακτηρίστηκαν από την έλλειψη συνέχειας, με αποτέλεσμα όταν στον κρατούμενο ξεκινάς μια προσπάθεια και διακόπτεται χάνεις την εμπιστοσύνη του και δε μπορείς να συνεχίσεις αυτό που αρχικά είχες στο μυαλό σου.

Επίσης, η Ν.Ε.Α.Ε. δεν ασχολείται μόνο με τις φυλακές αλλά και μ'ένα σωρό άλλα πράγματα και αυτός που θα έχει την ευθύνη της φυλακής ταυτόχρονα θα έχει και κάποιες άλλες ευθύνες με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ασχοληθεί απεριόριστος

μ' ένα θέμα και να τα βγάλει σε πέρας.

Από την άλλη πλευρά, πιστεύω ότι τα διάφορα προγράμματα που εφαρμόστηκαν-με διαταγές του Υπουργείου Δικαιοσύνης-αποτελέσαν τρόπο απορρόφησης κονδυλίων από την Ε.Ο.Κ. και όχι επιμόρφωσης των κρατουμένων.

γ) Προγράμματα που πιθανόν εφαρμόζει η Ν.Ε.Α.Ε. για αποφυλακισθέντα άτομα. Η παρέμβαση της Ν.Ε.Α.Ε. περιορίζεται κυρίως μέσα στη φυλακή. Έξω από τα πλαίσια της φυλακής οι δραστηριότητες της στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Η παρέμβαση αυτή γίνεται μέσω κάποιων ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών που στόχο έχουν την απομυθοποίηση του ρόλου του εγκληματία. Είναι μια δύσκολη προσπάθεια που αξίζει όμως να παρακολουθηθεί για το λόγο ότι μπορεί να αφήσει κάποιες παρακαταθήκες όπως το άνοιγμα κάποιων θέσεων εργασίας για τους κρατούμενους και την έκλειψη της προκατάληψης.

Εκείνο, επίσης, το οποίο μπορεί να κάνει η Ν.Ε.Α.Ε. και βρίσκεται μέσα στα πλαίσια του εφίκτου, του πραγματοποιήσιμου είναι η παρουσίαση μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης των έργων των φυλακισμένων, της δουλειάς που γίνεται μέσα στη φυλακή διαμέσου της οποίας θα φαίνεται η ψυχολογία και η προσωπικότητα των κρατουμένων.

Στο παρελθόν η Ν.Ε.Α.Ε. για το σκοπό αυτό είχε σκεφτεί τη δημιουργία ενός μόνιμου εκθετηρίου των έργων των κρατουμένων στο βαθμό που αυτά θα ήταν ανταγωνίστρια. Σ' αυτό το έργο απαιτούνταν και η συνδρομή άλλων φορέων π.χ. του Δήμου, των Κοινωνικών Υπηρεσιών, του ΟΑΕΔ του ΕΟΜΕΧ κ.τ.λ. Η υλοποίηση του έργου δεν έγινε για διάφορους λόγους όπως, άλλες ασχολίες, κούραση, μη επαρκή κινητοποίηση κ.τ.λ.

δ) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλάκισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα

Πιστεύω ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ολοκληρωμένη πολιτική όσον αφορά το σωφρονισμό. Το διάστημα που ο κρατούμενος μένει έγκλειστος, δεν είναι ένα διάστημα στο οποίο-πράγματι-μπορεί να αλλάξει κάποιες συγήμειες του και μπορεί να εφοδιαστεί με κάποια προσόντα τα οποία θα του είναι χρήσιμα στη μετέπειτα ζωή της αποφυλάκισής του. Δεν είναι βέβαια καθόλου άσχετο το φαινόμενο ότι πάρα πολλά άτομα μετά την αποφυλάκισή τους διανύουν ένα χρόνο στην "ελεύθερη ζωή" και μετά ξαναμπάνουν στη φυλακή. Βέβαια, θα ήταν παρακινδυνευμένο να βγάλω κάποια συμπεράσματα χωρίς να έχω αποκλειστική ενασχόληση με το θέμα και στατιστικά στοιχεία, αλλά και το γεγονός ότι και καμμία ελληνική υπηρεσία δεν έχει πλήρη στατιστικά στοιχεία δείχνει ότι η ελληνική Πολιτεία δεν έχει ασχοληθεί σοβαρά με το πρόβλημα του Σωφρονιστικού συστήματος.

Σ' αυτό εντείνει και η άποψη που υπάρχει-πολλές φορές-είτε από το προσωπικό που ασχολείται με τη φυλακή, είτε από την ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης πως ο κρατούμενος είναι ένα απόβρασμα της κοινωνίας το οποίο πρέπει να είναι απόμονωμένο απ' αυτήν και πρέπει να τιμωρείται. Στην ουσία, βέβαια έτσι λειτουργεί ο Σωφρονιστικός Κώδικας με αποτέλεσμα κάθε προσπάθεια επιμόρφωσης ή επαγγελματικής κατάρτισης να αντιμετωπίζεται εχθρικά από το περιβάλλον της φυλακής (το προσωπικό της φυλακής).

Κατά προσωπική μου εκτίμηση οι κρατούμενοι "εγκλημάτι-σαν" με την ευρύτερη έννοια του όρου, δεν έχουν καμμία κοινωνική πάθηση και θα πρέπει να είναι απορριπτέοι από το κοινωνι-

κό σύνολο. Βγαίνοντας από τη φυλακή θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με κάποια δουλειά.

ε) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος-υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων

Μου είναι αδύνατο να διατυπώσω ένα πλήρες οργανωτικό σχήμα μιας υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων. Ίσως όμως ένας τρόπος για να επιτευχθεί κάποια συνέχεια στα εκάστοτε προγράμματα που εφαρμόζονται να είναι και η ανάληψη ευθύνης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης σε συνδυασμό και συνεργασία με πανεπιστημιακούς και παραγωγικούς φορείς, προκειμένου να προετοιμάζεται το "έδαφος" για την εποχή της αποφυλάκισης του κρατούμενου. Βλέπω, δηλαδή, μια οργάνωση σε κεντρικό επίπεδο, η οποία πιθανόν να δίνει κατευθυντήριες γραμμές στις κατά τόπους οργανώσεις.

Εκτός, όμως, από το Υπουργείο Δικαιοσύνης το οποίο είναι και φορέας μιας πολιτιστικής κληρονομιάς η οποία θέλει τη φυλακή ως φύλακα-τιμωρό και όχι ως "αναμορφωτή", το Υπουργείο Πολιτισμού και το Υπουργείο Παιδείας μπορεί να αποτελέσουν φορείς στήριξης. Π.χ. το Υπουργείο Παιδείας θα μπορούσε να λειτουργήσει κάποια προγράμματα εξ' αναλφαβητισμού στα οποία θα στέλνει δασκάλους με στόχο την εκπαίδευση των κρατουμένων. Οι δάσκαλοι αυτοί θα έχουν ως αποκλειστική ενασχόληση το συγκεκριμένο θέμα ώστε να μπορούν να εξειδικευτούν. Το ίδιο μπορεί να γίνει και μ' άλλες ειδικότητες π.χ. γυμναστές, ζωγράφους κ.τ.λ. Όλα αυτά βέβαια να είναι υπό την ευθύνη πανεπιστημιακών κύκλων ώστε η παραγόμενη γνώση να μένει και να γίνονται σταθερά βήματα προς τα εμπρός.

Επίσης θα μπορούσε το Υπουργείο Παιδείας να έχει ένα

γραφείο Εκπαίδευσης ή ένα ειδικό τμήμα του Γραφείου Εκπαίδευσης το οποίο να έχει υπό ευθύνη του όλα τα προγράμματα που θα αναφέρονται στα θέματα εκπαίδευσης των κρατουμένων. Πιθανόν να είναι απαραίτητη και η συνεργασία με άλλους φορείς όπως η Ν.Ε.Α.Ε., ο Ο.Α.Ε.Α., οι Ο.Τ.Α. κ.τ.λ.

Όλα τα παραπάνω βέβαια, αποτελούν εκφράσεις προσωπικών μου σκέψεων και όχι θέσεις-σκέψεις της Λαϊκής Επιμόρφωσης για το λόγο βέβαια ότι η συγκεκριμένη υπηρεσία δεν έχει "θέσεις" για το συγκεκριμένο θέμα.

στ) Απόψεις-εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

Απ'όσα ξέρω, πιστεύω ότι το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης εφαρμόζει ένα πρόγραμμα στήριξης και κατάρτισης αποφυλακισμένων το οποίο κατά τη γνώμη μου αποτελεί μια καλή προσπάθεια. Υπάρχει βέβαια ένας προβληματισμός για το τι γίνεται μετά τους έξι μήνες στήριξης αυτών των ανθρώπων. Αυτός βέβαια ο προβληματισμός δε σημαίνει ότι απορρίπτουμε και το πρόγραμμα.

Όσον αφορά τώρα κάποιες προσπάθειες που γίνονται όπως να μαζεύονται ρούχα και να δίνονται στους φυλακισμένους με το σκεπτικό "αχ, τι καλοί που είναι οι κρατούμενοι" ή "αχ, τι πάθανε οι καϊμένοι", είμαι αρνητικός γιατί ο κρατούμενος δεν είναι ο καϊμένος. Είναι μια ισότιμη προσωπικότητα με όλους τους άλλους και ίσως λίγο πιο ισχυρή, γιατί έχει ζήσει την πραγματικότητα της ελληνικής κοινωνίας με μεγαλύτερη ένταση απ'ότι ζούνε κάποιοι άλλοι άνθρωποι, οι οποίοι μιλάνε επι του ασφαλούς. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ταύτιση με τους κρατούμενους ή αποδοχή της αντίληψης "εγώ είμαι για σένα". Είναι δια-

πίστωσι κάποιων πραγμάτων και έγκριση της πρακτικής προσφο-
ράς κάποιων οργανωμένων πραγμάτων, τα οποία ο κρατούμενος αν-
τα θέλει θα τα δεχθεί ή θα τα απορρίψει προτείνοντας πιθανόν
και κάτι άλλο.

Βέβαια, δεν απορρίπτω τις μεμονωμένες προσπάθειες που κά-
ποιες φορές παρέχουν κάποιο έργο, αλλά είμαι αντίθετος της
έντονης φιλανθρωπικής δράσης.

ζ) Επίπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις
για το συγκεκριμένο θέμα

Θέλω να πιστεύω πως αν υπάρξει κάποια αναμόρφωση των κα-
νονισμών λειτουργίας των επιμορφωτικών φορέων μέσα στη φυλα-
κή πιθανόν να γίνει πιο εύκολη η προσβάσή τους μέσα στη φυ-
λακή. Μια τέτοια αλλαγή μπορεί να είναι αποτέλεσμα αλλαγής κυ-
βερνητικής, κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής.

Επίσης, ένας άλλος τομέας που πρέπει να προσεχθεί είναι
η αποκατάσταση της επικοινωνίας με τους κρατούμενους-όχι σε
ζητήματα δικαίου που είναι ένας τεράστιος χώρος και ο οποίος
πολλές φορές γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους δια-
φορους ποινικολόγους-αλλά όσον αφορά κάποιους στόχους που
μπορεί να υπάρχουν αμέσως μετά την αποφυλάκιση, π.χ. επαγγελμα-
τική κατάρτιση, στήριξη ψυχολογική ως προς τη δημιουργία μιας
οικογένειας αν δεν έχει ο κρατούμενος, προετοιμασία υποδοχής
του κρατούμενου από τους οικείους του κ.τ.λ.

ΚΟΣ Ν.Γ. - ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
"ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΘΕΝΤΩΝ" ΤΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Η συνέντευξη με τον κο Ν.Γ. πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια δύο (2) τηλεφωνικών επικοινωνιών και μιας προσωπικής επαφής στη Θεσσαλονίκη. Η κάτωθι συνέντευξη πάρθηκε υπο τις εξής συνθήκες:

α) την εμφανή-κατά προσωπική εκτίμηση-διάθεση του ερωτηθέντα για μετάδοση πληροφοριών

β) την αξιοποίηση του χρόνου συνέντευξης (χρόνος συνέντευξης 40-50 λεπτά) παρά την ύπαρξη αντικειμενικών δυσχερειών (ο τόπος συνέντευξης ήταν δημόσιος χώρος).

Ο ερωτηθέν σχολίασε τα εξής ερωτήματα:

α) Πως ξεκίνησε το πρόγραμμα-Τι προσφέρει-ποιοί είναι οι στόχοι του (οι λεπτομέρειες αυτών των ερωτημάτων ο Ν.Γ. προτίμησε να καλυφθούν απο το έντυπο υλικό του προγράμματος αντί να καταλάβουν το χρόνο μιας "πιο ουσιαστικής συζήτησης" όπως χαρακτήρισε τη συνέντευξη).

β) Σκέψεις-Απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα.

γ) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά:

1) νομική υπόσταση

2) φορείς -συνεργασίας

3) οικονομική ενίσχυση/χρηματοδότηση

4) είδος αναγκών κάλυψης/προγράμματα

δ) Απόψεις-Εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μετα-ΐδρυματικής αρωγής

ε) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το συζητηθέν θέμα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α) Πως ξεκίνησε το πρόγραμμα "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων"-Τι προσφέρει-Ποιοί οι στόχοι του

Το Πρόγραμμα Επαγγελματικής Κατάρτισης αποφυλακισμένων στήθηκε και διευθύνεται από μια ερευνητική ομάδα του Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ. σε συνεργασία με τον Τομέα Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται κατά 65% από το Κοινωνικό Ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται από τους Α.Π.Θ. και τους Ο.Τ.Α. Προσφέρει εξαμηνή επαγγελματική κατάρτιση σε άτομα που έχουν αποφυλακιστεί πρόσφατα από σωφρονιστικό κατάστημα, όπως επίσης και:

- στέγη σε εξαιρετικές περιπτώσεις
- υποστήριξη σε άλλα προβλήματα
- κινητοποίηση για απεξάρτηση των χρηστών ναρκωτικών
- πιστοποιητικό επαγγελματικής προϋπηρεσίας

Τα κριτήρια που τηρούνται για να μπει κάποιος αποφυλακισμένος στη δουλειά είναι τα εξής: Διατηρείται σειρά προτεραιότητας η οποία παρακάμπτεται -χρονικά- όταν κριθεί ότι κάποιος άλλος αποφυλακισμένος έχει μεγαλύτερη ανάγκη. Το κυριότερο, δηλαδή, κριτήριο είναι ο χρόνος παραμονής των ατόμων στη φυλακή π.χ. κάποιος που έχει φυλακιστεί για 3 μήνες κινδυνεύει να χάσει τη σειρά του από κάποιον που ήταν στη φυλακή για 20 χρόνια και μόλις έχει βγει.

β. Σκέψεις-Απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα

Η κοινωνική αποκατάσταση των κρατουμένων όντως αποτελεί

κοινωνικό πρόβλημα που θα έπρεπε να απασχολεί την ηγεσία του τόπου, τους πανεπιστημιακούς και τους παραγωγικούς φορείς.

Η εμπειρία μου δείχνει ότι αποφυλακισμένος δεν είναι ο δημότης ή ο πολίτης που θα' περάσει και θα ξαναπεράσει από μια υπηρεσία για να του λυθεί μια απορία ή ένα πρόβλημα του. Βγαίνοντας από τη φυλακή πολλές φορές δεν έχει να φάει. Με το που θα ακούσει "περάστε αύριο ή σε μια εβδομάδα" θα το βιώσει ως κοροϊδία. Εδώ θα πρέπει να υπάρχουν έτοιμες μαχόμενες δυνάμεις για να τον στηρίξουν και εδώ φαίνεται η αδυναμία της λειτουργίας των τυχόν υπηρεσιών σε κεντρικό-διοικητικό επίπεδο με τη γραφειοκρατία που είναι γνωστή στην Ελλάδα.

Βέβαια η στήριξη και η αποκατάσταση των κρατουμένων θα ήταν ιδανικό αν ξεκινούσε μέσα από τη "φυλακή" αλλά αυτή την περίοδο οι κινήσεις μας θα πρέπει να γίνονται με βάση τα ελληνικά δεδομένα, όπως και το γεγονός ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για φυλακισμένους έτσι γενικά. Μπορεί η κατηγοριοποίησή τους να μας βοηθά, αλλά είναι μια αφαίρεση λαθεμένη. Υπάρχουν άνθρωποι που δεν έχουν ανάγκη καμιάς μορφής στήριξης εκτός από την ανάγκη της δουλειάς και άλλοι που χρειάζεται να τους πάρεις από το χεράκι και να τους κατευθύνεις. Υπάρχουν άνθρωποι που ακόμη και ανειδίκευτοι να είναι θα τα καταφέρουν πάρα πολύ καλά σε μια δουλειά, και άνθρωποι που ό,τι δουλειά και αν τους δώσεις δε μπορούν να σταθούν εύκολα, θέλουν συνεχή υποστήριξη. Υπάρχουν άνθρωποι και άνθρωποι που είναι στη φυλακή. Υπάρχουν αποφυλακισμένοι οι οποίοι έχουν μια οικονομική επιφάνεια αρκετά σημαντική και δεν έχουν ανάγκη και πρόβλημα απολύτως κανένα και υπάρχουν άνθρωποι που είναι στο περιθώριο ή στο δρόμο χρόνια ολόκληρα και δε δέχονται εύκολα

βοήθεια. Υπάρχουν πάλι κάποιοι που έχουν ιδιαίτερες δυσκολίες και αδυναμίες και άλλοι που είναι εξαρτημένοι από ουσίες και εκεί το πρόβλημα είναι αλλού.

Όλα οσα ανέφερα προϋποθέτουν ότι στη φυλακή οι άνθρωποι έχουν ένα "mimumum" βασικών προβλημάτων και από κει και πέρα ο κάθε άνθρωπος με βάση το προσωπικό του ιστορικό έχει διαφορετικού μεγέθους, έκτασης και είδους προβλημάτων. Ένας εξαρτώμενος έχει άλλα προβλήματα από κάποιον που έχει μπει στη φυλακή γιατί έχει χρέη στο Δημόσιο, ή έναν ισοβίτη που έχει την οικογένειά του έξω από τη φυλακή.

Για όλους αυτούς τους λόγους και για ένα άλλο σύνολο παραγόντων οι αρμόδιοι του συγκεκριμένου προγράμματος σκεφτόμαστε τη δημιουργία ενός νέου κέντρου στήριξης αποφυλακισμένων που πιθανόν να αρχίσει η υλοποίησή του με την έναρξη του 1994.

Η φιλοσοφική βάση του κέντρου θα είναι η επαγγελματική διεργασία-στήριξη. Πρόκειται δηλαδή για ένα συγκεκριμένο πρακτικό πλαίσιο πάνω στο οποίο θα μπορούν να στηριχθούν και άλλοι στόχοι, όπως η κοινωνικοποίηση, κοινωνική ένταξη, η ανάκτηση προσωπικής και κοινωνικής αξιοπρέπειας κ.τ.λ. Όλα αυτά δηλαδή μπορούν να επιτευχθούν μέσα από την εργασία.

Αρχικά, το κέντρο θα έχει έδρα την Θεσ/νίκη με βεληνεκές πιθανόν σ' όλη τη Βόρεια Ελλάδα. Θα είναι ένα κέντρο αυτόνομο, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης που έχει κάποια γνώση και εμπειρία στο συγκεκριμένο θέμα. Το κέντρο αυτό θα έχει σαν στόχο την επαγγελματική και κοινωνική υποστήριξη των αποφυλακισμένων με έμφαση στην ανεύρεση εργασίας. Άλλοι τομείς στήριξης εκτός από την εργασία δε βλέπω, αλλά ούτε και

στο συγκεκριμένο πρόγραμμα που εφαρμόζεται υπάρχουν με τη μορφή οργανωμένης και συστηματικής βοήθειας. Συμβουλευτική βοήθεια δίνεται μόνο αν ζητηθεί και σε θέματα πρακτικής φύσεως και όχι διαχειρίσεως ψυχολογικών θεμάτων. Αν συμβεί το δεύτερο, θα γίνει στα πλαίσια άτυπης κοινωνικής συζήτησης μεταξύ των μελών του προγράμματος και των αποφυλακισμένων (αυτό ισχύει για το υπάρχον πρόγραμμα).

Στο κέντρο το οποίο θα δημιουργηθεί, θα στεγάζονται τα εργαστήρια, η στέγη φιλοξενίας, το τμήμα συμβουλευτικής-πληροφόρησης για πρακτικά θέματα κ.τ.λ. Ο φορέας αυτός θα έχει την ευθύνη-εποπτεία να αναπτύξει δραστηριότητες προς διάφορες κατευθύνσεις.

Το μεγαλύτερο μέρος των προγραμμάτων θα απευθύνεται σε ανθρώπους που ήδη θα έχουν αποφοιτήσει από τη φυλακή αλλά επειδή θα πάρει και τη μορφή Ινστιτούτου Έρευνας (λόγω της σχέσης του με το Α.Π.Θ.) θα μπορεί να αναπτύξει δραστηριότητες και μέσα στη φυλακή.

Τα προγράμματα θα εφαρμόζονται από ανθρώπους που έχουν περάσει τη διαδικασία της φυλάκισης, από τα στελέχη της Λαϊκής Επιμόρφωσης που έχουν δουλέψει μέσα στη φυλακή, από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες των φυλακών, από τη Σχολή Κοινωνικής Εργασίας στο βαθμό που οι φοιτητές της κάνουν πρακτική στη φυλακή, από τους εθελοντές που θα έχουν "ειδικευτεί" (πιθανόν να είναι φοιτητές) και τέλος από τα στελέχη του ήδη προγράμματος "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων". Ο ρόλος των τελευταίων θα είναι περισσότερο στον τομέα εξειδίκευσης άλλων ανθρώπων για συμμετοχή και όχι στον τομέα της υλοποίησης των προγραμμάτων. Πιθανόν να λειτουργούν σαν υποστηρικτικό πλαι-

σιο με το ρόλο της εποπτείας. Βέβαια, δεν υπάρχουν τόσο στεγανά όρια όσον αφορά τις ειδικότητες των ανθρώπων που θα απαρτίζουν το πρόγραμμα.

Ο χρόνος παραμονής των αποφυλακισμένων στο πρόγραμμα/εργασία θα είναι έξι μήνες. Το θέμα είναι κυρίως οικονομικό για το λόγο ότι η χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι για συγκεκριμένες θέσεις εργασίας (20) και για συγκεκριμένο χρόνο (έξι μήνες). Μακροχρόνως στόχος θέτεται η πλήρης πρόβλεψη επαγγελματικής αποκατάστασης. Η μόνιμη, βέβαια, επαγγελματική ένταξη δεν είναι εύκολη και με βάση τις συνθήκες ανεργίας που επικρατούν σήμερα. Ωστόσο, είναι πολύ σημαντικό για το πρώτο διάστημα αποφυλάκισης να έχει λύσει το άτομο το βιοποριστικό του πρόβλημα, γεγονός που συντελεί και στην αποτροπή της υποτροπής. Γιατί, ένας που "βγαίνει" και δεν έχει να φάει, να πιεί, να κοιμηθεί, το πιο πιθανό είναι ότι θα κλέψει κ.τ.λ. π.χ. στο σιδηροδρομικό σταθμό της Θεσ/νίκης υπάρχουν άνθρωποι αποφυλακισμένοι που κοιμούνται εκεί γιατί δεν έχουν που να μείνουν.

Όσον αφορά τους χώρους δουλειάς προβλέπονται οι Υπηρεσίες του Α.Π.Θ. όπως επίσης και οι Υπηρεσίες των Δήμων με τους οποίους θα συνεργάζεται το κέντρο. Ευρύτερος και μακροχρόνιος στόχος θα είναι η οργανωμένη και θεσμική συνεργασία και με παραγωγικούς φορείς π.χ. Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων ή Ελλήνων Εμπόρων κ.τ.λ. για απορρόφηση (εργατική) αυτών των ανθρώπων και σε υπηρεσίες της ευρύτερης αγοράς εργασίας. Κατά τέτοιο βέβαια απαιτεί μια παρέμβαση κεντρική-κρατική αλλά και καλά οργανωμένη.

Το πρόγραμμα θα γνωστοποιηθεί με βάση τη πεπατημένη οδό

που είναι οι επισκέψεις στις φυλακές, η ενημέρωση μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών των φυλακών, οι δημοσιεύσεις στον Τύπο, η συνεργασία με άλλους φορείς π.χ. Ο.Α.Ε.Α. που ασχολείται με τη συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων. Κατά προσωπική εκτίμηση η καλύτερη μέθοδος είναι η ενημέρωση από στόμα σε στόμα μεταξύ των κρατούμενων γεγονός που αποτελεί και την καλύτερη εγγύηση ότι το πρόγραμμα προσφέρει κάτι.

Σε διάφορους άλλους τομείς πιθανόν να εφαρμοστούν μέθοδοι που ήδη εφαρμόζονται στο υπάρχον πρόγραμμα.

γ) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων

Είμαι υποστηρικτής της οργανωμένης μετασφρονιστικής μέριμνας από την κοινωνία. Θεωρώ σημαντική αλλά και αναγκαία την ύπαρξη ενός κεντρικού κρατικού θεσμού ή υπηρεσίας που θα ασχολείται με τα συγκεκριμένα θέματα.

Βέβαια, η εμπειρία μου είναι άσχημη και λέει ότι όπου δημιουργούνται κρατικές υπηρεσίες συνήθως δημιουργείται γραφειοκρατία, αναποτελεσματικότητα ή μη εγρήγορη και αυτοί οι άνθρωποι δεν μπορούν να βγουν από τη φυλακή και να περιμένουν πότε και πως θα συμβεί κάτι, τη στιγμή που τα προβλήματα είναι επείγοντα και χρειάζονται άμεσες και επείγουσες λύσεις.

Εντούτοις, θεωρώ απαραίτητη την οργανωμένη θεσμική παρέμβαση όχι όμως με την έννοια μιας υδροκέφαλης Κεντρικής εξουσίας που θα διαχειρίζεται την προσφορά υπηρεσιών σ' αυτές τις ομάδες ανθρώπων αλλά σαν ένα πλαίσιο από το οποίο θα μπορούν να παίρνουν υποστήριξη, χρηματοδότηση, μετάδοση γνώσης-διευκόλυνσης οι επί μέρους πρωτοβουλίες σε τοπικό επίπεδο.

Ως αρμόδιο όργανο επισημαίνω κυρίως το Υπουργείο Δικαιο-

σύνης. Πέρα όμως από το Υπουργείο Δικαιοσύνης ως συναρμοδιότη-
της μπορεί να υπάρξει και το Υπουργείο Εργασίας και το Υπουρ-
γείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Βέβαια, η ύπαρ-
ξη τόσων φορέων ίσως δυσχεράνει και εμπλέξει τα πράγματα γι'
αυτό βλέπω το Υπουργείο Δικαιοσύνης ως το πιο αρμόδιο αν και
είναι το πιο δυσκίνητο και γραφειοκρατικό Υπουργείο το οποίο
αν και έχει προβλέψει εναλλακτικές μορφές έκτισης ποινής
ωστόσο δεν έχει τον ανάλογο μηχανισμό για να τις εφαρμόσει.

Εάν είναι δύσκολο το ίδιο το Υπουργείο να στήσει το μηχαν-
ισμό, μπορεί ο μηχανισμός αυτός να στηθεί από κατά τόπους αρ-
χές που έχουν γνώση του αντικειμένου π.χ. το Αριστοτέλειο Πα-
νεπιστήμιο Θεσ/νίκης υπο την αιγίδα και την εποπτεία του
Υπουργείου. Όμως είναι και γελοίο, κάπου, να περιμένεις από το
Υπουργείο να κάνει κάτι τη στιγμή που αδυνατεί να διευθετή-
σει προβλήματα ετών π.χ. στις φυλακές Διαβατών οι άνθρωποι
τρόνε ορθιοι!

Η κρατική λοιπόν στήριξη και όχι η κρατική Υπηρεσία σε
επίπεδο κρατικό-κεντρικό θα δίνει κατεύθυνση γενικού πλαι-
σίου η οποία θα εξειδικεύεται στις τοπικές συνθήκες. Επειδή δε
θα είναι μόνο το Υπουργείο που θα έχει υπό ευθύνη του όλες
τις φυλακές της Ελλάδας και το οποίο θα έχει μια υπηρεσία με
δύο-τρεις γραφειοκράτες.

Κατά τη γνώμη μου οι Δήμοι θα πρέπει να πάρουν τα νιάτα
μπροστά για το λόγο ότι, ο Δήμος είναι ένας θεσμός που ασχολο-
λείται με τα προβλήματα των κατοίκων σε τοπικό επίπεδο. Ο Δή-
μος έχει τις υπηρεσίες Κοινωνικής Πολιτικής του και έχει τη
δυνατότητα ανάπτυξης δραστηριοτήτων στο συγκεκριμένο τομέα
μ'αφορμή τις δραστηριότητές του σ'άλλους τομείς.

Αυτό βέβαια δε σημαίνει να υποκαταστήσει η τοπική αυτοδιοίκηση την κρατική εξουσία, αλλά να υπάρχει εκείνη η κρατική εξουσία που θα υποστηρίξει τέτοιες πρωτοβουλίες. Δηλαδή, όταν ένας Δήμος θελήσει να αναπτύξει δραστηριότητες "βοήθειας" προς αποφυλακισμένα άτομα να μπορεί να πάρει χρήματα, τεχνογνωσία, υποστήριξη από μια κρατική αρχή, ένα υπουργείο, που θα έχει την ανάλογη υπηρεσία να το αξιοποιήσει και στην πορεία σε συνεργασία με την κρατική αυτή αρχή να προχωρήσει στη διεξαγωγή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος.

δ) Απόψεις-Εκτιμήσεις-κριτική των υπαρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

Οι Εταιρίες Προστασίας Αποφυλακισμένων είναι οι υπηρεσίες εκείνες που εάν ενεργοποιηθούν έχουν την δυνατότητα ενεργής δράσης γιατί επρόκειτο για αυτόνομα Νομικά Πρόσωπα και για αποκεντρωμένες μορφές μετασφρονιστικής πολιτικής. Σήμερα όμως λειτουργούν ως διακοσμητικά στοιχεία με άσχετους υπαλλήλους στα Διοικητικά Συμβούλιά τους και με παντελή έλλειψη προγραμμάτων και παρουσίας. Κανονικά θα έπρεπε να στελεχώνονται από ενεργά επαγγελματίες πρόσωπα, τα οποία κάποια στιγμή θα λογοδοτούσαν για το έργο τους στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, όπως οι Δήμοι λογοδοτούν στις Νομαρχίες.

Η Εκκλησία είναι ένας άλλος φορέας που έχει τη δυνατότητα προσφοράς και ουσιαστικής βοήθειας π.χ. οικονομική κάλυψη αναγκών, προπαγάνδη του κοινού της κ.τ.λ. με το μηχανισμό που κρύβει πίσω της. Μέχρι στιγμής δεν έχουμε καμία συνεργασία με την Εκκλησία, αν και στις φυλακές Θεσ/νίκης υπάρχει ένας δραστήριος παπάς για τον οποίο επικρατεί μια θετική εντύπωση. Δεν απορρίπτεται η συνεργασία με την Εκκλησία εφό-

σον υπάρξουν συγκεκριμένα πλαίσια και αρχές λειτουργίας της Εκκλησίας.

Οι Δήμοι, ιδιαίτερα εκείνοι στους οποίους υπάρχουν φυλακές, θα πρέπει να αναπτύξουν πρωτοβουλίες, να ζητήσουν βοήθεια και συνεργασία από τους εξειδικευμένους ανθρώπους στους τομείς αυτούς, να υποστηριχθούν στα πρώτα τους βήματα απ' αυτούς τους ανθρώπους και μετά να προχωρήσουν μόνοι τους.

Για την ιδιωτική πρωτοβουλία στο συγκεκριμένο θέμα δε γνωρίζω πολλά. Οι τυχόν ομάδες που εμφανίζονται κατά καιρούς προσφέροντας βοήθεια τις χαρακτηρίζω ως "σκοτεινές δυνάμεις", κρυμμένες κάτω από την κάλυψη χριστιανικών οργανώσεων. Επίσημη ενημέρωση πάντως δεν υπάρχει.

Τώρα όσον αφορά τον "Ονήσιμο" η συνεργασία μας είναι αρκετά δύσκολη, γιατί είναι διαφορετικό το πνεύμα φιλοσοφίας μας. Ενημέρωση μεταξύ μας υπάρχει, όχι όμως συνεργασία. Πιστεύω ότι ο συγκεκριμένος Σύλλογος ακολουθεί το πνεύμα της φιλανθρωπίας κάτι που μας βρίσκει αντίθετους αν σκεφτούμε ότι είμαστε οπαδοί ενός σύγχρονου μοντέλου οργάνωσης και διαχείρισης συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και προγραμμάτων. Σε καμία περίπτωση μόνο φιλανθρωπία και αντίληψη ότι ο έγκλειστος-αποφυλακισμένος είναι πάσχων και έχει μια κοινωνική αναπηρία-πάθηση. Αντιμετώπιση όμοια με τους άλλους ανθρώπους. Συμπεριφορά που προσδίδει σ' αυτούς τους ανθρώπους κάποια αξιοπρέπεια ακόμη και εάν κάποιοι απ' αυτούς έχουν μάθει να διαχειρίζονται μόνο τη φιλανθρωπία ή έχουν ως σλόγκαν το "εγώ ο καυμένος", κ. τ. λ.

Βέβαια, σ' αυτό συντελεί και το γεγονός ότι όλοι αυτοί που συνήθως επισκέφτονται τις φυλακές είναι κυρίως χριστια-

νικές οργανώσεις και η ιστορία-παράδοση της υποστήριξης μετά τη φυλακή έχει να κάνει με φιλανθρωπικές οργανώσεις και χαρακτήρα. Προσπαθούν έτσι, οι κρατούμενοι-αποφυλακισμένοι να φερθούν ανάλογα με στόχο να αποκομίσουν κάτι. Δυστυχώς, δεν υπάρχει κανενός άλλου τρόπου αντιμετώπισης με την οποία να έχουν έρθει σε επαφή. Κάτι τέτοιο όμως δε βοηθά, γιατί στην πραγματικότητα συνεχίζεται η αντίληψη ότι είναι κάτι το περιθωριοποιημένο, ότι είναι μια ομάδα με κοινωνική αναπηρία για την οποία χρειάζεται κάτι το πολύ καλό, το πολύ βοηθητικό, το πολύ χριστιανικό.

Εμείς, υποστηρίζουμε, ότι απλά είναι άνθρωποι άνεργοι οι οποίοι έχουν αυξημένες δυσκολίες ένταξης στην αγορά εργασίας για συγκεκριμένους λόγους. Η παρέμβαση, λοιπόν, χρειάζεται πάνω στις δυσκολίες αυτές και τίποτε περισσότερο. Από 'κει και πέρα οι ίδιοι οι άνθρωποι έχουν την ευθύνη να αξιοποιήσουν αυτή την παρέμβαση-υποστήριξη ή να μην την αξιοποιήσουν. Την ευθύνη της ζωής τους την έχουν οι ίδιοι.

ε) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το συζητηθέν θέμα

Θα αναφερθώ στη στάση που έχουν οι εργοδότες απέναντι στο θέμα πρόσληψης πρώην εγκλειστών. Οι εργοδότες είναι πολύ πρακτικοί άνθρωποι. Δεν σου λένε όχι, αλλά δε σου λένε και ναι. Ο κύριος στόχος τους είναι το κέρδος τους. Θετικά, πιθανόν, να λειτουργούσε μια οικονομική ενίσχυση για τα άτομα που απορροφούν στην υπηρεσία τους. Βεβαίως, υπάρχει και σήμερα μια κάποια ενίσχυση από τον ΟΑΕΔ, η οποία όμως μένει αναξιοποίητη γιατί οι όροι που θέτει και η φορολογική διαφάνεια που απαιτείται από τον εργοδότη τη καθιστά ασύμφορη για τον τελευταίο.

Από την άλλη όμως, υπάρχει και η προκατάληψη και η δυσπιστία της κοινής γνώμης για τα άτομα που έχουν περάσει τη διαδικασία της φυλάκισης κι αυτό φυσικά απαιτεί την κινητοποίηση ενός άλλου κοινωνικού μηχανισμού που θα στοχεύει στην ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση.

Το ιδανικό βέβαια θα ήταν ο συνδυασμός: ένας άνθρωπος να έχει περάσει από ένα ειδικό πρόγραμμα (όπως το πρόγραμμα του Α.Π.Θ), να έχει δοκιμαστεί και εν συνεχεία να διοχετευτεί στην ελεύθερη αγορά εργασίας-με υπό όρους κράτησης στην αρχή. Έτσι και το πρόγραμμα θα έχει κάποια ασφάλεια και ο εργοδότης θα ξέρει από που να ζητήσει βοήθεια αν χρειαστεί. Σε καμία όμως περίπτωση αυτός ο στόχος δεν επιτυγχάνεται με απρόσωπα διατάγματα και νόμους.

Τέλος, θα ήθελα να προτείνω οι Σχολές Κοινωνικής Εργασίας να συνεργαστούν με διάφορους δήμους, να προσπαθήσουν να βρουν ειδικούς, να δουν τι μπορούν να κάνουν και σιγά-σιγά να προχωρήσουν. Βέβαια και υπάρχουν προβλήματα και κυρίως οικονομικά. Εδώ θα πρέπει να συμβάλλει και το κράτος, όπως επίσης και στην παροχή δυνατότητας εισαγωγής μέσα στις φυλακές η οποία δε θα εξαρτάται από τις κατά τόπους σωφρονιστικές διευθύνσεις. Π.χ. στη Θεσσαλονίκη έχει ξεκινήσει συνεργασία του Α.Π.Θ. με την Λαϊκή Επιμόρφωση-βρίσκονται ακόμη σε κεντρικό επίπεδο αποφάσεων-με στόχο την επίλυση ή τουλάχιστον το "άγγιγμα" κάποιων προβλημάτων του συγκεκριμένου θέματος.

Πατήρ Ν.Σ.-μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας
Προστασίας Αποφυλακισμένων Πάτρας

Αποτέλεσμα των αλληπάλληλων επισκέψεων στο Δικαστικό Μέγαρο Πατρών και των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων με μέλη του Δ.Σ -αλλά και με τον Πρόεδρο της Ε.Π.Α. Πατρών (οι Ε.Π.Α. Αθηνών και Πειραιώς δε λειτουργούν) ήταν, ο "εντοπισμός" του πατρός Ν.Σ. ως μέλος της Ε.Π.Α. Πάτρας.

Η "συνέντευξη" με τον ερωτηθέντα-στο γραφείο του στο Εκκλησιαστικό Λύκειο Πατρών-διεξήχθη υπό το κλίμα της απροθυμίας του να εκφέρει γνώμη για θέματα που άπτονται αρμοδιότητας της Ε.Π.Α. επικαλούμενος την ιδιότητά του μη υπεύθυνου για το συγκεκριμένο ζήτημα.

Η ολιγόλεπτη συζήτηση κυμάνθηκε γύρω από τα θέματα:

- α) Νομικό Πρόσωπο της Ε.Π.Α.
- β) Σκοπός-σε γενικό πλαίσιο-της Ε.Π.Α.
- γ) Λειτουργία -υπολειτουργία της Ε.Π.Α.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α) Νομικό Πρόσωπο της Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακισμένων

Η Ε.Π.Α. αποτέλεσε μια από τις πρώτες μορφές μεταϊδρυματικής πολιτικής της ελληνικής Δικαιοσύνης. Είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, τα μέλη της οποίας διορίζονται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης μετά από συστατικές επιστολές των εκάστοτε τοπικών αρχών.

β) Σκοπός της Ε.Π.Α. Στόχος της Ε.Π.Α. ήταν η προσφορά αρωγής στο αποφυλακισμένο άτομο κατά τη διάρκεια των πρώτων του προσπαθειών στην επανένταξη του στο κοινωνικό σύνολο.

Η βοηθητική αυτή ενίσχυση αναφέρονταν σε οικονομική, ηθική, οικογενειακή στήριξη και γενικότερα στην κάλυψη των πρώτων βασικών "απαντήσεων" του αποφυλακισθέντος. Η εκπόνηση των διάφορων προγραμμάτων για την υλοποίηση της προαναφερόμενης βοήθειας γινόταν μέσω του Διοικητικού Συμβουλίου της Ε.Π.Α. και του Εισαγγελέως Πρωτοδικών, ο οποίος και πρωτοστατούσε στη συγκεκριμένη κίνηση.

γ) Λειτουργία-Υπολειτουργία της Ε.Π.Α. Η Ε.Π.Α. αυτή τη στιγμή (χρονικά) υπάρχει και λειτουργεί για τυπικές και γραφειοκρατικές σκοπιμότητες. Έχει παραπέσει σε υπολειτουργία προτριετίας περίπου ίσως και περισσότερο. Οι λόγοι αδράνειάς της μου είναι και σε μένα άγνωστοι. Υπήρξε μια συνεχής υπετονικότητα της δράσης της Εταιρείας, μέχρι που σήμερα δε λειτουργεί ούτε καν τυπικά.

Τώρα αν πρέπει να αναδιοργανωθεί η συγκεκριμένη Εταιρία και κάτω από ποιές συνθήκες, απαιτείται μελέτη του Καταστατικού Λειτουργίας της Ε.Π.Α., των λόγων που ατόνισε, του προσωπικού που θα συμμετέχει σε μια πιθανή ξαναεφαρμογή της και ένα

πλήθος υποπαραγόντων. Οποιαδήποτε "γρήγορη" εκτίμηση που δε θα είναι εμπεριστατωμένη θα χαρακτηρίζεται από επιπολαιότητα.

Πατήρ Ν.Σ. Διευθυντής του Εκκλησιαστικού Λυκείου και
υπεύθυνος σε μητροπολιτικό επίπεδο για τη βοσκοευτική
αρωγή των κρατουμένων της φυλακής Αγ.Στεφάνου

Η συνέντευξη με τον πατέρα Ν.Σ.απαίτησε την ύπαρξη αρκετών τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και δύο (2)προσωπικών επαφών.

Ο πατήρ Ν.Σ.αρνούμενος τη χρήση μαγνητοφώνου.(συνέντευξης)υποστήριξε ότι για το θέμα της στήριξης των φυλακισμένων-αποφυλακισμένων έχει εκθέσει γραπτά τις θέσεις του σε εκκλησιαστικά περιοδικά και συγκεκριμένα στο "Εφημέριος"

Η ύπαρξη λοιπον αυτών των άρθρων-κατά προσωπική του εκτίμηση-καλύπτει τα θέματα της συνέντευξης και σε συνδυασμό με την αδυναμία του να προσθέσει κάτι περισσότερο οργανωμένο και δομημένο περιορίστηκε στην αναφορά της οργανωτικής δομής που θα πρέπει να έχει-κατά ίδια κρίση-η προσφορά αρωγής σε εκκλησιαστικό επίπεδο.

Τα άρθρα "Υπομνηματικές παρατηρήσεις στο άρθρο 39 του υπό ψήφιση νέου Κώδικα βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων", "Εκκλησία και φυλακές"παρά τίθενται αυτούσια στο παράρτημα της παρούσας μελέτης.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων ατόμων

Με προϋπόθεση ότι η Εκκλησία θα λειτουργήσει ως αυτόνομη μονάδα στήριξης-τουλάχιστον αρχικά-ή ως πρωτόστατης μιας ευρύτερης οργάνωσης ή ομάδας στήριξης-αν υπάρξει-αποφυλακισθέντων βλέπω την οργανωτική δομή μιας τέτοιας υπηρεσίας ως εξής:

Σε κεντρικό, συνοδικό επίπεδο (Αθήνα) να συγκροτηθεί αρμόδιο γραφείο που να ασχολείται με τα θέματα της φυλακής γενικά. Το γραφείο αυτό πιθανόν είτε να ονομάζεται γραφείο Μερίμνης φυλακισμένων είτε να αποτελεί τη Γενική Γραμματεία στήριξης φυλακισμένων.

Σε επίπεδο Μητροπολιτικό να "οριστεί" μόνιμος εφημέριος, αρμόδιος για το συγκεκριμένο θέμα (σωφρονιστικά καταστήματα)

Σε τοπικό επίπεδο να υπάρξει ένας όμιλος κληρικών-λαϊκών υπο την αιγίδα της Μητροπόλεως ο οποίος θα έχει ως στόχο την παροχή στήριξης σε άτομα που περνάνε τη διαδικασία φυλάκισης. Στον όμιλο αυτό θα πρέπει να υπάρχει και εφημέριος ο οποίος θα είναι μόνιμος εκκλησιαστικός λειτουργός στον χώρο της εκάστοτε φυλακής.

Στόχος όλης αυτής της οργανωτικής δομής θα είναι η υλική βοήθεια, η ηθική συμπαράσταση, η οικογενειακή στήριξη του φυλακισμένου-αποφυλακισμένου, η επαγγελματική στήριξη (μέσω της ευρέσεως της εργασίας), η ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου μέσω της διαδικασίας της κοινωνικής αποδοχής του φυλακισμένου-αποφυλακισμένου. Τονίζω ότι ο αποφυλακισμένος δεν είναι μίasma αλλά ο άνθρωπος που έκανε ένα λάθος και τιμωρή-

θηκε και τώρα επανέρχεται στην κοινωνία.

Βέβαια, για να προσφερθεί όλη η παραπάνω βοήθεια θα πρέπει να βοηθά και η προσωπικότητα του κρατουμένου. Δηλαδή, η προσωπική του ευθύνη έγκειται στο αν θα βγει καλύτερος-βελτιωμένος ή χειρότερος από τη φυλακή, οπότε και δε μπορεί να γίνει τίποτα.

Τέλος, βλέπω ότι το κεντρικό γραφείο που θα λειτουργεί σε συνοδικό επίπεδο μπορεί να αποτελεί και τον σύνδεσμο, τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της Εκκλησίας και του Υπουργείου Δικαιοσύνης το οποίο λόγω αρμοδιότητας θα μπορεί να έχει άμεση σύνδεση με την Εκκλησία.

κα Κ.Μ.-Εγκληματολόγος, ειδικευθείσα (Dr)

σε θέματα σωφρονιστικής πολιτικής

Η συνέντευξη με την κα Κ.Μ. προαπαίτησε τρεις (3) τηλεφωνικές επικοινωνίες και δύο (2) προσωπικές επαφές.

Η συζήτηση διεξήχθη στο σπίτι της ερωτηθείσας και υπό το κλίμα της προσεκτικής εξέτασης των παραμέτρων του ερευνηθέντος ζητήματος.

Η κα Κ.Μ. έκανε παρατηρήσεις όσον αφορά τα εξής:

α) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα-παράγοντες που πιθανόν το απαρτίζουν.

β) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά

α) φιλοσοφία-σκέπτικό

β) νομική υπόσταση

γ) φορείς συνεργασίας

δ) χρηματοδότηση/οικονομική ενίσχυση

ε) είδος αναγκών κάλυψης/προγράμματα

γ) Κριτική-Απόψεις-Εκτιμήσεις των δομών μεταϊδρυματικής αρωγής.

δ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το συζητηθέν ζήτημα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα-παράγοντες που πιθανόν το απαρτίζουν

Τίποτα δε μπορεί να γίνει αν δεν σκεφτούμε ότι μέσα στη φυλακή υπάρχουν δύο πληθυσμοί που συμβιώνουν. Του ενός που του το επιβάλλουν με το ζόρι και του άλλου επειδή το θέλει. Οι κρατούμενοι και οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι.

Οι δεύτεροι δίνουν την εντύπωση ανθρώπων που βόσκαν πρόβατα στα χωριά τους και κάποια στιγμή τους είπαν "αντί να βόσκετε πρόβατα ελάτε εδώ να προσέχετε ανθρώπους σαν πρόβατα". Σ'ένα τέτοιο κλίμα το πρωταρχικό πρόβλημα είναι ο ρόλος της εξουσίας που υπάρχει αλλά και που μπαίνει. Διότι ένας αμόρφωτος φύλακας όταν έρχεται σ'επαφή με ένα κρατούμενο γίνεται πλέον ο δυνάστης του. Θα φορέσει τη στολή, θα πάει απέναντι του και θα είναι ο άρχοντας στον κρατούμενο. Γι'αυτό και στις σχέσεις αυτές γίνονται διάφορα όπως διακινήσεις ναρκωτικών και άλλα άνομα και παράνομα πράγματα.

Μόνο αν αυτοί οι δύο πληθυσμοί ειπωθούν μέσα σ'αυτή τη συνολική διάσταση είναι δυνατή η υιοθέτηση μέτρων. Δε μπορεί να υπάρχουν μέτρα μόνο για τους κρατούμενους. Γιατί και αυτοί συμβιώνουν με το προσωπικό. Το προσωπικό τι θα γίνει; θα αφεθεί απέξω; και αυτό θέλει συνεργασία. Μια "ομάδα" αποκατάστασης έχει ανάγκη να συνεργαστεί ο φύλακας με τον κρατούμενο αλλιώς έχει αποτύχει η στήριξη.

Το να γίνει, έστω θεωρητικά και ερευνητικά, στήριξη και στους τρεις τομείς: κρατούμενοι-σωφρονιστικό πρόβλημα-κοινωνία όπου θα επανενταχθεί ο κρατούμενος είναι φοβερές δου-

λειές. Βέβαια δεν είναι εύκολο να γίνει διαχωρισμός αυτών των τομέων αλλά μια μελέτη θα πρέπει να είναι εκτεταμένη και ολοκληρωμένη. Για να "εξετασθεί" το προσωπικό είναι δεύτερη μελέτη. Για να εξετασθεί η κοινωνία είναι ακόμη πιο φοβερή μελέτη. Γιατί, η κοινωνία στην οποία θα πάει ο κρατούμενος να ενσωματωθεί, είναι η κοινωνική της δομή που πρέπει να εξετασθεί, η οικονομική της δομή, τη στιγμή που το κύριο μέλημα του κρατούμενου είναι να βρει δουλειά για να αποκατασταθεί εκείνος και η οικογένειά του.

Μέσα σ'όλο αυτό το σύνολο είναι τρεις φοβερές μελέτες οι οποίες πρέπει να γίνουν. Κάποια στιγμή πιθανόν να γίνουν, αλλά θα πρέπει να έχουν σωστό σχεδιασμό. Δεν μπορεί να ειπωθεί ότι πανελλαδικά θα γίνει κάτι τέτοιο. Γιατί, αν εξεταστεί η Πάτρα και μετά πρέπει να εξετασθεί η Αθήνα, απαιτούνται τουλάχιστον δέκα χρόνια. Μπορεί να βλέπουμε ότι τα προβλήματα στις φυλακές είναι ίδια, αλλά δε λύνονται ίδια. Τα μέσα της πολιτικής επίλυσης του πρέπει να είναι εξειδικευμένα ανάλογα με τη φυλακή, διαφορετικά υπάρχει μια γενικότητα.

Βέβαια, υπάρχει ο θεσμός των μεταγωγών που συντελεί στην αλλαγή των πληθυσμών των φυλακών αλλά με τις μεταγωγές δεν αλλάζει ουσιαστικά η φυλακή που πάει, αλλά αυτό που αλλάζει ουσιαστικά είναι από που προέρχεται ο κρατούμενος, ο τόπος καταγωγής του. Θα αναφερθώ στο θεσμό των αγροτικών φυλακών για να γίνει πιο κατανοητό αυτό που λέω. Αν βάλεις τον κρατούμενο να επιλέξει ανάμεσα στον Άγιο Στέφανο και στις αγροτικές φυλακές χίλιες φορές προτιμά να είναι στην αγροτική και μάλιστα θεωρείται προνόμιο να πάει κάποιος εκεί.

Ο σκοπος όμως της αγροτικής φυλακής είναι να μάθει στον

κρατούμενο αγροτικές ασχολίες. Ο κρατούμενος όμως δεν πάει για αυτό. Άρα δεν έχει αποτύχει ο σκοπός της φυλακής; Γιατί όταν έχεις έναν Αθηναίο-αστικό, τον οποίο μαθαίνεις αγροτικές δουλειές, όταν θα αποφυλακιστεί θα γυρίσει στην Αθήνα, δε θα γυρίσει σε αγροτικές καλλιέργειες. Άρα πως θα ενταχθεί; Ακόμη και αν δεν έχει στήριξη από την οικογένειά του, κάποια στιγμή από εκεί που ήταν η οικογένειά του, από εκεί που γεννήθηκε, εκεί θα πάει. Αυτό είναι και τις περισσότερες φορές το πρώτο πράγμα που θα κάνει. Για να μπορέσει όμως κάποιος να γυρίσει στον τόπο καταγωγής του, θα πρέπει να του δωθούν και τα ανάλογα κίνητρα.

Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση κάποιος να είναι από τον Έβρο και να κρατείται ως εγκλειστος στη φυλακή του Κορυδαλλού. Πως θα αντιμετωπισθεί αυτός, σαν να μην έχει τόπο καταγωγής, επειδή η οικογένειά του δεν τον επισκέπτεται; Τι θα γίνει αυτός ο άνθρωπος, τι θα του πεις;

Κατά προσωπική εκτίμηση, λοιπόν, αυτό το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι ο κάθε κρατούμενος έρχεται από έναν τόπο και δεν εννοώ το όνομα Πάτρα, Κιλκίς, κ.λ.π. Ο τόπος είναι εκεί που έχει συνηθίσει την α' ή β' νοοτροπία του. Αυτή τη νοοτροπία του δε θα την αλλάξει κανείς έστω κι αν έχει μείνει δέκα χρόνια στη φυλακή. Ο άνθρωπος ζει μέσα στη φυλακή σκεπτόμενος τη νοοτροπία του, όσο κι αν έχει εγκλειματιστεί μέσα στη φυλακή και έχει γίνει η φυλακή σχολείο. Η νοοτροπία του είναι αυτή που έχει μάθει. Δεν μπορεί να του την αλλάξει κανείς. Δε μπορεί να του λεχθεί "κύριε, ήσουν μέσα τόσα χρόνια υποτίθεται ότι την έχεις ξεχάσει, άντε φτου και από την αρχή. Πήγαινε άλλαξε νοοτροπία, άλλαξε τρόπο ζωής, άλλαξε τα πάντα".

Το πρώτο μέλημα λοιπόν, για μένα, στην πολιτική της αποκατάστασης των κρατουμένων, αλλά και σε κάθε πολιτική είναι από που προέρχεται ο άνθρωπος. Το δεύτερο μέλημα είναι τι μπορεί να προσφέρει ο άνθρωπος στην κοινωνία, το εκπαιδευτικό. Το τρίτο, είναι πως θα εισχωρήσει στην κοινωνία, αλλά αυτή που θέλει όχι αυτή που θα του υποδειχθεί, γιατί αυτή που θα του υποδειχθεί πάλι είναι προσωρινή, πάλι θα θελήσει να μπει στην κοινωνία την κανονική και δεν θα έχει τα προσόντα.

β) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στηρίξης αποφυλακισθέντων

Μια σωστή πολιτική στήριξης πρέπει να λάβει υπόψη της την πραγματικότητα. Δεν μπορείς να πας σε μια φυλακή και να δημιουργήσεις οτιδήποτε όταν δεν ξέρεις και τη παραμικρή λεπτομέρεια για το πως λειτουργεί η συγκεκριμένη φυλακή.

Δεν μπορεί δηλαδή να πάει κάποιος στον Κορυδαλλό και να πει ότι θα δημιουργήσει τη δική του πολιτική ομάδα στήριξης χωρίς να λάβει υπόψη του το ποσοστό και το είδος των κρατουμένων που είναι μέσα στη συγκεκριμένη φυλακή. Μια σωστή πολιτική θα στηριχθεί σε στατιστικούς αριθμούς. Δεν μπορεί να ειπωθεί ότι για τη φυλακή του Αγίου Στεφάνου θα δημιουργηθούν αγροτικές καλλιέργειες, όταν το 90% είναι ναρκομανείς και πρέπει να προωθηθούν τα Κέντρα αποτοξίνωσης.

Καμία φυλακή δεν είναι αντιπροσωπευτική για το σύνολο όλων των φυλακών της χώρας. Δεν μπορεί να ισοπέδωθεί τίποτα. Τίποτα δεν είναι ίδιο. Βέβαια, δεν αλλάζουν τα προβλήματα στην ουσία τους, αλλά οι λεπτομέρειές τους, γεγονός που διαφαίνεται και από την τάση που έχουν οι κρατούμενοι να επιλέγουν φυλακές. Παράδειγμα, ακούγεται ότι η φυλακή της Πάτρας είναι κα-

λύτερη απ' τη φυλακή της Κέρκυρας, γιατί; Τι αλλάζει; Αυτό είναι που πρέπει να προσεχθεί και δεν μπορεί κατά συνέπεια να υπάρξει ένας κεντρικός φορέας στήριξης αλλά μόνο σε τοπικό επίπεδο.

Επίσης, δε μπορεί να γίνεται περιορισμός των προβλημάτων των κρατούμενων μόνο σε σχέση με τη δική τους ζωή αλλά σε σχέση με το προσωπικό και τη διεύθυνση. Εκεί είναι που διαφέρουν και τα πράγματα. Βασικό επίσης είναι να ξέρεις τι είναι αυτό που ο κρατούμενος επιθυμεί για να τον στηρίξει. Μόνο κάτω από μια τέτοια διάσταση μπορούν να υιοθετηθούν μέτρα πολιτικής τα οποία θα εισχωρήσουν μέσα στη φυλακή. Η ποιότητα των ατόμων είναι αυτή που θα κατευθύνει και τα ανάλογα μέτρα πολιτικής. Παράδειγμα, η Πάτρα δεν έχει κανένα φορέα εξωτερικό με έντονη δράση που να μπαίνει μέσα στη φυλακή. Αντίθετα ο Κορυδαλλός έχει να δείξει ένα-δύο. Άρα ο Κορυδαλλός έχει καλύτερη στήριξη απ' ότι η Πάτρα. Κάτι τέτοιες συσχετίσεις κάνουν αδύνατη τη δημιουργία ενιαίου φορέα στήριξης.

Τώρα όσον αφορά τους τομείς στήριξης θα αναφέρω τη παροχή στέγης, την ενίσχυση της οικογενειακής στήριξης και την επαγγελματική αποκατάσταση. Εγκρίνω την ιδέα της ύπαρξης τμήματος Ευρέσεως Εργασίας, αλλά θα πρέπει να εντοπισθούν και να αναλυθούν πολλοί παράγοντες π.χ. ποιός θα εργάζεται σ' αυτά τα κέντρα, αν θα είναι ιδιωτικά ή μη, αν θα είναι μέσα ή έξω από τη φυλακή κ.τ.λ. Στόχος βέβαια αυτών που λέω δεν είναι να δώσω ευθείες και έτοιμες λύσεις, αλλά να θέσω προβληματισμούς γύρω από το συγκεκριμένο θέμα.

Η εμπειρία μου δείχνει ότι η επαγγελματική αποκατάσταση είναι πολύ δύσκολη να επιτευχθεί και άλλωστε ποιά οργάνωση

επιθυμεί να προσλάβει έναν αποφυλακισμένο.

Υ)Κριτική-απόψεις-εκτιμήσεις των δομών μεταϊδρυματικής αρω-
γής

Γνωρίζω ότι υπάρχουν κάποιες υποτυπώδεις μορφές στήριξης στον Ελλαδικό χώρο που έστω και αυτές αν λειτουργούσαν θα ήταν καλά. Βέβαια δε γίνεται καμμία σύγκριση με το τι επικρατεί στο εξωτερικό, δίδεται όμως η δυνατότητα να παρθούν ιδέες και να εφαρμοσθούν στην Ελλάδα με βάση την εδώ πραγματικότητα. Καμμία όμως πολιτική μέχρι σήμερα δεν έχει φέρει αποτελέσματα και αναφέρομαι στην κρατική πρωτοβουλία γιατί η ιδιωτική είναι πιο δύσκολη μια που στόχο έχει το κέρδος.

Είναι δύσκολο για μένα να υπάρξει μια πολιτική φυλακής που θα φέρει θετικά αποτελέσματα-αναλύοντας όλες τις πολιτικές οι οποίες έχουν γίνει από την ίδρυση του σωφρονιστικού συστήματος από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα. Υποστηρίχθηκε η πολιτική των community services order, ή η εναλλακτική πολιτική ή της διακλάδωσης όπως λέγεται, όπου από τα άτομα που θα φυλακίζονται άλλα θα μπαίνουν στην φυλακή και άλλα θα τα "παίρνει" η κοινωνία.

Το community service order είναι ο θεσμός της κοινωνικής εργασίας που στατιστικά πλέον υποστηρίζεται ότι έχουμε φθάσει σ'ένα στόχο που προσπαθούσαμε να αποφύγουμε. Προσπαθούσαμε να αποφύγουμε να φυλακίζουμε περισσότερα άτομα και στο τέλος ο κοινωνικός έλεγχος αυξήθηκε αντί να μειωθεί. Γιατί ούτως ή άλλως τα άτομα που θα βάζαμε στην κοινωνική εργασία δε θα το φυλακίζαμε. Αλλά από τη στιγμή που υπάρχει η δημιουργία ενός τέτοιου θεσμού, τον γεμίζουμε και αυτόν. Γιατί τα άτομα που είναι αντικείμενα μιας τέτοιας πολιτικής, μέχρι τώρα ήταν

στο πρόστιμο και δεν φυλακίζονταν. Θα ήταν σωστή μια τέτοια πολιτική αν λέγαμε ότι θα πήγαιναν σ'ένα τέτοιο θεσμό άτομα που ήδη φυλακίζονται. Να γίνει μια καταγραφή, ποιοί φυλακίζονται, για πόσα χρόνια είναι μέσα και όχι να πούμε ότι θα ελαττώσουμε τους φυλακισμένους με το να δημιουργήσουμε κοινωνική εργασία. Γιατί, δεν τους ελαττώνεις, οι φυλακισμένοι είναι φυλακισμένοι και η κοινωνική εργασία έχει άλλη πελατεία που δεν είχε μέχρι τώρα. Άρα, αυξάνεις τον κοινωνικό έλεγχο. Εάν δεν υπήρχε η κοινωνική εργασία θα είχε εναλλακτική λύση ο δικαστής; Δεν θα είχε. Είναι πλέον κατοχυρωμένο ότι αυτή η πολιτική έχει πέσει σε αδιέξοδο.

δ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή εισηγήσεις ή συμπληρώσεις για το συζητηθέν θέμα

Θα ήθελα να τονίσω την αντίθεσή μου στη δημιουργία αγροτικών φαρμών και παρομοίων καταστάσεων. Κατά καιρούς έχουν υποστηριχθεί διάφορες απόψεις. Μια απ'αυτές διατυπώνεται σ'ένα βιβλίο του Κουράκη, όπου αναφέρεται "ότι στην Ελλάδα υπάρχουν χωριά εγκατελειμένα τα οποία μπορούμε να αξιοποιήσουμε πηγαίνοντας τους κρατούμενους και τις οικογένειές του εκεί. Θα δημιουργηθεί, έτσι, μια νέα "κοινωνία" από την οποία ο πρώην κρατούμενος θα φεύγει όποια στιγμή θελήσει".

Αν όμως βγαίνοντας από τη φυλακή ο κρατούμενος που συναναστρέφεται με ομοίους του, μπει σε μια φάρμα που πάλι θα συναναστρέφεται κρατούμενους, δε θα δουλεύουνε ελεύθεροι πολίτες σ'αυτή τη φάρμα. Συν το ότι έχει πέσει η αγροτική καλλιέργεια στην Ελλάδα και ότι ο μέσος όρος που δουλεύουν στις αγροτικές καλλιέργειες είναι 60-65 χρονών. Πως λοιπόν θα δημιουργηθεί κάτι ανάλογο και πως οι κρατούμενοι θα πεισθούν

να δουλέψουν σε κάτι τέτοιο. Οι κρατούμενοι, βέβαια, μπορεί να επιθυμούν την ύπαρξη αγροτικής φάρμας αλλά το κύριο κίνητρό τους είναι η επιθυμία τους να πάνε σε αγροτική φυλακή.

Από την άλλη που θα γίνονται αυτές οι αγροτικές φάρμες και σε ποιόν θα ανήκουν; Θα μένει μόνιμα ο πρώην έγκλειστος ή όχι; Και αν μένει μόνιμα, κάποια στιγμή θα γεμίσει, θα υπάρξει υπερφόρτωση, τι θα γίνει τότε; Αν ο στόχος είναι η προετοιμασία, ποιός από τους κρατούμενους - 90% - έχουν χαμηλό μορφωτικό, κοινωνικό, οικονομικό επίπεδο - θα καθίσει να προετοιμάσει το μέλλον του ενώ ήδη εργάζεται; Ή υπάρχουν οι ενδείξεις ότι αυτοί οι άνθρωποι φτιάχνουν το μέλλον τους στο παρόν. Αν γινόταν κάτι τέτοιο δεν θα ήταν στη φυλακή.

Σε μια τέτοια, λοιπόν, διαδικασία πως φτιάχνει ο άλλος το αύριο. Όταν του δίνονται όλα όσα χρειάζεται χωρίς να τον κάνεις να σκεφτεί; Απλά δημιουργείται ένα είδος φυλακής ελεύθερης χωρίς τείχη που μπορεί ο κρατούμενος να φύγει οποιαδήποτε στιγμή αλλά δεν θα φύγει γιατί την έχει ανάγκη. Πρέπει, λοιπόν, να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η πραγματικότητα, μόλις δηλαδή θα αρχίζουν να εφαρμόζονται τα πιθανά προγράμματα. Τι από όλα αυτά, γίνεται πραγματικότητα; Γιατί διαφορετικά φθάνει ένα σημείο που μετά γίνεται ουτοπία. Στην αρχή κάθε ιδέα είναι "φοβερή" αλλά όχι να φτιάξουμε άλλες φυλακές. Το αδιέξοδο που θα προκύψει στη συγκεκριμένη-στάση θα είναι μια άλλη φυλακή. Μπορεί να μη γίνεται κατανοητό τώρα, αλλά έτσι θα γίνουν τα πράγματα.

Σε κάθε πολιτική είναι το αδιέξοδο που δεν το περιμένεις. Όσες έχουν γίνει μέχρι τώρα έχουν πέσει σε τέτοια φοβερά αδιέξοδα. Αντί να ελαττώνουν το πρόβλημα το έχουν διογκώ-

σει. Και έχουμε φθάσει στο αποτέλεσμα ο 1 στους 3 πολίτες να έχει τη πιθανότητα να γίνει αντικείμενο κατασταλατικού μέτρου. Είναι τόσο φοβερό αυτό και ταυτόχρονα τόσο σημαντικό. Όλα τα κατασταλατικά μέτρα που παίρνονται εξυπηρετούν πάντα κάποιες ανάγκες του κράτους. Βέβαια σημαντικό ρόλο στην όλη υπόθεση παίζουν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Παραδείγματος χάριν, το μεγαλύτερο ποσοστό κρατουμένων είναι για οικονομική εγκληματικότητα και όχι για φόνο ή για βία. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όμως, σου πλασάρουν το δολοφόνο ή το ναρκομανή και όχι την οικονομική εγκληματικότητα, έτσι, από τη μια δεν υπάρχει έντονος κοινωνικός στιγματισμός για τον οικονομικά "εγκληματία" και από την άλλη η βία συνεχώς τροφοδοτείται.

Τελειώνοντας θα ήθελα να τονίσω, ότι δεν πιστεύω στην ύπαρξη της φυλακής από τη στιγμή που δεν επιτελεί το ρόλο του σωφρονισμού αλλά υιοθετεί τη τάση της τιμωρίας. Υποστηρίζω δε, ότι σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα το 97% των εγκληματιών είναι έξω από τα πλαίσια της φυλακής. Ποιά η διαφορά αν θα ήταν 100%; Με την παραπάνω δήλωση θέλω να επισημάνω την ανάγκη αναζήτησης νέων μορφών σωφρονισμού που να μην οδηγούν όμως στη δημιουργία άλλης φυλακής και στον κρατικό ολοκληρωτισμό-όταν το κράτος είναι ο κύριος φορέας.

κα Κ.Ι.-δικηγόρος μέλος της Εταιρείας

Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Η παρούσα συνέντευξη με την κα Κ.Ι.απαίτησε 4 τηλεφωνικές επαφές και 2 προσωπικές επικοινωνίες και πραγματοποιήθηκε στο δικηγόρικό της γραφείο στην Αθήνα. Η κα Κ.Ι.επιλέχθηκε όχι μόνο της επαγγελματικής της ιδιότητας αλλά κυρίως λόγω της ουσιαστικής της συμμετοχή σε τηλεοπτική εκπομπή του κου Βρεταντέρη με κύριο θέμα την αντιμετώπιση ανθρώπων που έχουν την εμπειρία της φυλάκισης-αποφυλάκισης.

Η συγκεκριμένη συνέντευξη διήρκεσε 40 λεπτά περίπου και χαρακτηρίστηκε από:

- α) Απροθυμία της κας Κ.Ι. να μιλήσει για το συγκεκριμένο θέμα χωρίς την ύπαρξη ενός συγκεκριμένου σχήματος αναφοράς (ερωτηματολόγιο) και
- β) Την έλλειψη παρεμβολών-διακοπών κατά την διάρκεια διεξαγωγής της συνέντευξης.

Τα ερωτήματα που τέθηκαν στην κ.Κ.Ι. ήταν σχετικά με:

- α) Σκέψεις-Απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα
- β) Τη μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά:
 1. νομική υπόσταση
 2. φορείς συνεργασίας
 3. οικονομική ενίσχυση/χρηματοδότηση
 4. είδος αναγκών κάλυψης/προγράμματα
- γ) Απόψεις-εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης αποφυλακι-
σθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα

Το πρόβλημα είναι, τα ίδια τα ενταγμένα άτομα και η κοι-
νωνία, στο πως αντιμετωπίζουν τον παραβάτη, τον ποινικο παρα-
βάτη και το πως αυτοί στέκονται εμπόδια στην επανένταξη του
αποφυλακισμένου, στην επανένταξη κάθε περιθωριοποιημένου. Ο
κοινωνικός ρατσισμός που αναπτύσσεται, η κατηγοριοποίηση των
πολιτών, η άρθρωση τειχών ανάμεσα στο συμμορφούμενο και στον
μη κοινωνικά συμμορφούμενο. Η αντιμετώπιση, λοιπόν, θα πρέπει
να είναι συνολικά από την κοινωνία και θα ξεκινά από την πα-
ρέμβαση στους θεσμούς που δημιουργούν ή καλλιεργούν την άρ-
νηση αποδοχής αυτών των ανθρώπων.

Η παρέμβαση στο ευρύ πεδίο του τύπου, στο σχολείο, στην
εκκλησία, στη δημιουργία των νόμων γι' αυτούς, που παρανομούν.
Εκεί άλλωστε βρίσκονται και τα στοιχεία της απόρριψης και
της κατηγοριοποίησης των πολιτών. Πιστεύω ότι υπάρχει δυνατό-
τητα παρέμβασης στους τομείς αυτούς. Από τη μια, η παρέμβαση
στους θεσμούς, από την άλλη, η κατάργηση των τειχών με τη προ-
σέγγιση των ανθρώπων που βρίσκονται μέσα σ' αυτές τις διαδικα-
σίες πιθανόν να βοηθήσει στην αλλαγή της κουλτούρας. Γιατί η
κουλτούρα μας είναι κατ'εξοχήν ρατσιστική σ' όλα της, σε κάθε
τι που διαφέρει.

Η παρέμβαση, λοιπόν, για την κατάργηση, για τον περιορισμό
για τον προβληματισμό γύρω απ' αυτή την αντίληψη, πιστεύω, ότι
θα ενδιέφερε κοινωνικά ευρύτερα απ' ότι η προσπάθεια για επα-
νένταξη ή αποκατάσταση του κάθε αποφυλακισμένου. Γιατί αυτό
αποτελεί δράση σε ατομική βάση ενώ η ουσία βρίσκεται στη συλ-

λογική αντιμετώπιση.

Επίσης, έναν άλλο τομέα παρέμβασης αποτελούν και οι διαδικασίες περιθωριοποίησης π.χ. ο άνθρωπος που είναι μέσα στις φυλακές χάνει την αυτοεκτίμησή του, την αξιοπρέπειά του, την ταυτότητά του και βγαίνει κατακερματισμένη προσωπικότητα μέσα από το χώρο των φυλακών ή με πολύ πιο έντονη αντίθεση απέναντι στην κοινωνία που τον περιθωριοποιεί και τον υποτιμά.

Στο δικό μας ποινικό σύστημα βλέπουμε ότι ο θεσμός του εγκλεισμού έχει διευρυνθεί, όπως, επίσης, και ο χώρος των ποινικοποιημένων παραβάσεων. Έτσι πάρα πολλές εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής έχουν ποινικοποιηθεί, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μια διεύρυνση του εγκλήματος παρά πολύ μεγάλη και να βλέπουμε άτομα στις φυλακές ή να βλέπουμε άτομα να καταδικάζονται-αν θα μπόυνε φυλακή εξαρτάται από το αν έχουν να πληρώσουν ή όχι-στην ποινή της στερητικής της ελευθερίας που για κανένα λόγο δε θα έπρεπε να υφίσταται αυτής της μορφής την τιμωρία. Θα μπορούσαν να υφίστανται μια άλλη ποινή π.χ. τη χρηματική ποινή κ.τ.λ.

Η στέρηση της ελευθερίας, απαξιώνει το άτομο και είναι χαρακτηριστικό πως η καταδίκη ή η ποινή της στερητικής της ελευθερίας είναι ένα στοιχείο μειωτικό για τη προσωπικότητα ή μάλλον για την κοινωνική προσωπικότητα του ατόμου. Αν βέβαια το άτομο πληρώσει η μείωση αυτή δεν υφίσταται ούτε λειτουργεί κοινωνικά. Είναι διαφορετικό να λέει κάποιος ότι "πλήρωσα πέντε μήνες φυλακή γιατί π.χ. εξύβρισα ή χτύπησα κάποιον και είναι άλλο να πει έκτισα τρεις μήνες φυλακή". Είναι εντελώς διαφορετική η μείωση του κύρους. Η ίδια η λειτουργία της ποινής της στέρησης της ελευθερίας είναι διαφορετική θεωρητι-

κά απ'ότι στη πράξη. Θεωρητικά δεν απαξιώνει τόσα όσα στην πράξη.

β)Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων

Δεν μπορώ να πω ότι έχω μια απόλυτα τεκμηριωμένη σκέψη και πρόταση για το συγκεκριμένο θέμα γι'αυτό και θα περιοριστώ στο να εκφράσω προσωπικές σκέψεις.

Βέβαια, οι θεσμοί αποκατάστασης κάθε αποφυλακισμένου είναι πολύ σημαντικό και ενδιαφέρον έργο και φυσικά στην πράξη υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να επιδιώξει ο καθένας αυτή την επανένταξη και αποκατάσταση. Μπορεί να τους αναζητήσει.

Η αποκατάσταση αποτελεί ένα έργο αλληλεγγύης απέναντι στην ατομική περίπτωση. Το πρόβλημα, όμως, δεν είναι ατομικό και θα πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά μέσα από το πρόβλημα της περιθωριοποίησης και αυτών που στέκονται στην άλλη όχθη.

Δεν πιστεύω, όμως, ότι το Κράτος μπορεί να λειτουργήσει προς αυτές τις κατευθύνσεις. Ίσως, μπορεί να σπρωχθεί να λειτουργήσει προς αυτές τις κατευθύνσεις. Ετσι, ενώ έχουν γίνει αρκετές έρευνες προς άλλα επίπεδα της κοινωνικής μας ζωής, για το χώρο της φυλακής τα στοιχεία είναι ελάχιστα έως μηδαμινά. Επίσης, δεν υπάρχουν έρευνες για τις διαδικασίες επανένταξης.

Σε γενικές γραμμές, σκέφτομαι ότι η στήριξη-αποκατάσταση θα πρέπει να ξεκινά μέσα από τη φυλακή, διαφορετικά θα είναι ελλιπής. Δεν ασπάζομαι την άποψη ότι υπάρχει διαφορά φυλακισμένου στη Θεσ/νίκη από ότι στην Αθήνα ή σε άλλες περιοχές. Πιθανόν να υπάρχει διαφορά μεταξύ αποφυλακισμένου που προέρ-

χεται από μια αγροτική περιοχή σε σύγκριση μ'έναν αποφυλακισμένο που προέρχεται από μια αστική περιοχή. Αυτό όμως τι σημαίνει ότι θα πρέπει να υπάρχουν θεσμοί επανένταξης σε κάθε νομό; Πράγμα αδύνατο.

Ίσως εδώ βρίσκεται και το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο κάθε σύλλογος. Πως να λειτουργήσει; Πως να λειτουργήσει και στις μικρές πόλεις χωρίς, να εξαρτάται, να πνίγεται από το κεντρικό όργανο και χωρίς να παρεκτρέπεται από τους σκοπούς του. Σ' αυτό το σημείο πιθανόν να επιλεγεί ή ένα σχήμα όπου ο κάθε φορέας σε κάθε πόλη θα είναι ανεξάρτητος και απλώς θα συν- βρίσκονται για ανταλλαγή απόψεων ή ένα σχήμα όπου οι φορείς δε θα είναι ανεξάρτητοι μεταξύ τους και πιθανόν να μη μπορούν να λειτουργήσουν γιατί θα πνίγονται από το κεντρικό.

Οτι και αν συμβεί θα πρέπει να υπάρχει πλήρης και εξειδικευμένη γνώση του τι συμβαίνει γιατί διαφορετικά δε μπορείς να έχεις άποψη.

γ) Απόψεις-Εκτιμήσεις-κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

Στην Ελλάδα, βέβαια, δεν υπάρχουν, έντονα, φορείς, θεσμοί, συλλογικοί όπως επίσης και δεν έχει αναπτυχθεί πολύ η συλλογικότητα-συλλογικοποίηση των δραστηριοτήτων και αυτό δείχνει χαμηλό πολιτικό επίπεδο. Ενώ, οι εξωτερικές μας εκδηλώσεις π.χ. η έντονη συζήτηση για τα πολιτικά στο καφενείο, στο δρόμο στο σπίτι, η παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων για τις πολιτικές εξελίξεις κ.τ.λ. προσπαθούν να δείξουν έντονο και υψηλό πολιτικό επίπεδο, εντούτοις οι θεσμοί που δημιουργεί το Κράτος και διεκδικεί τη συλλογικότητα ή φιλτάχνουν οι πολίτες και διεκδικούν τη συλλογικότητά τους στο πολιτικό και κοινο-

νικό γίγνεσθαι είναι πολύ περιορισμένοι. Ότι γίνεται συνήθως στην Ελλάδα, γίνεται από άτομα. Είναι δραστηριότητες από κάποιες προσωπικότητες, που έχουν τη διάθεση, το κέφι, τη γνώση, να "τραβήξουν" κάποια πράγματα. Γύρω από κάποιο συγκεκριμένο άτομο συσπειρώνονται 4-5 άτομα κυρίως για να ενισχύσουν, σαν ονόματα, τη δραστηριότητα του ατόμου και να δώσουν μια αίσθηση συλλογικότητας.

Το κράτος δεν ωθείται προς αυτές τις μορφές και είναι λίγο αποστεωμένη η λειτουργία τέτοιων φορέων αποκλειστικά κρατικών. Δεν μπορούν να λειτουργήσουν αποκλειστικά με Δημόσιους Υπαλλήλους π.χ. η Εταιρεία Προστασίας Αποφυλακισμένων είναι ένα "πράγμα" αρκετά κρύο και μη λειτουργικό. Φορείς που έχουν φτιαχθεί με το μεράκι και το ενδιαφέρον του απλού πολίτη μπορούν να παράγουν έργο. Υπάρχει, βέβαια, το πρόβλημα ότι στους φορείς αυτούς δε μπορείς να ελέγξεις ή μάλλον καλύτερα δεν ξέρεις προς τα που θα εξελιχθεί μια τέτοια ομάδα και ποιος θα συμμετάσχει - με ποιά πολιτική, κοινωνική και ανθρώπινη υποδομή.

Από την άλλη, όμως, ο κίνδυνος αυτός υπάρχει και στους δημόσιους φορείς. Είναι το τμήμα μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Η Δημοκρατία δεν οφείλει πάντα τους άξιους αλλά κυρίως τους φιλόδοξους. Αυτό είναι κάτι το οποίο πρέπει να αποδεχτούμε γιατί είναι το τμήμα.

κος Δ.Σ.-Οικονομολόγος, πρώην γραμματέας του
Συλλόγου "Ονήσιμος"

Η συνέντευξη με τον κ.Δ.Σ. προαπαίτησε την ύπαρξη αρκετών τηλεφωνικών και προσωπικών επικοινωνιών. Υπήρξε η πιο "μακροχρόνια" συνέντευξη. Οι επαναλαμβανόμενες συναντήσεις για την ολοκλήρωση της συνέντευξης παρουσίασαν ως κοινό χαρακτηριστικό την παροχή πληροφοριών, οι οποίες ήταν αποτέλεσμα γνώσης, εμπειρίας, ως αναζήτησης και δράσης για το συγκεκριμένο ερευνόμενο θέμα από τον ερωτηθέντα.

Ζητήματα που εξετάσθηκαν ήταν:

α) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα.

β) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων όσον αφορά

α) φιλοσοφία-σκεπτικό

β) νομική υπόσταση

γ) φορείς συνεργασίας

δ) χρηματοδότηση/οικονομική ενίσχυση

ε) είδος αναγκών κάλυψης

γ) Απόψεις-Εκτιμήσεις-Κριτική των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

δ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή συμπληρώσεις ή εισηγήσεις για το συζητηθέν ζήτημα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

α) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων ως κοινωνικό πρόβλημα

Το θέμα των φυλακισμένων-αποφυλακισμένων είναι ένα πολύ σημαντικό και πρακτικό ζήτημα που πρέπει να απασχολεί την κοινωνία. Ουσιαστικά η κοινωνία είναι αυτή που θίγεται, δεν είναι υπόθεση αστυνομική, άπτεται αστυνομικού περιεχομένου αλλά δεν είναι η συνομοταξία, το επάγγελμα των αστυνομικών που θίγεται, είναι η κοινωνία που θίγεται. Άρα η κοινωνία θα πρέπει να έχει την παρουσία της και τους τρόπους της να υπεραποιστεί.

Αλλά, έτσι, όπως είναι δομημένες οι κοινωνίες δίνουν, μεταφέρουν αυτή την εξουσία-του να ελέγξουνε το έγκλημα-σ'ένα ειδικό όργανο για να το πατάξει, για να το σταματήσει, για να το ελέγξει. Η στάση που εφαρμόζεται, δηλαδή, είναι η καταστολή του εγκλήματος. Η νέα όμως στάση που διαφαίνεται στην Ευρώπη και που ολοι οι οργανισμοί στρέφονται προς τα εκεί είναι η πρόνοια του εγκλήματος. Όχι, αφού γίνει το έγκλημα να βρούμε τρόπους πως να το καταστείλουμε. Αυτό δεν φέρνει αποτελέσματα, ιδιαίτερα, όταν οι μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται στον τόπο μας είναι αυτοί που είναι.

Η ελληνική κοινωνία είναι μια κατεξοχήν παράνομη κοινωνία. Δεν υπάρχει άνθρωπος που να μην παρανομεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Είτε φοροδιαφεύγει, είτε εξαπατεί, είτε κλέβει, είτε κάνει χιλιάδες άλλα πράγματα. Είναι μια κοινωνία στην οποία έχει καλλιεργηθεί αυτή η σχέση, αυτή η ουσία. Είναι κάτι ατμοσφαιρικό, υπάρχει. Διαφαίνεται μέσα από τη στάση του Έλληνα που λέει "ότι δεν μπορείς να πας με το σιαυρό στο χέρι".

Γεγονός που σημαίνει ότι υποχρεούσε από το σύστημα, το κοινωνικό, από τις σχέσεις που εφαρμόζουν οι άνθρωποι μεταξύ τους να παρεπέεις, να μην είσαι εαθός, να είσαι λιγάκι παράνομος. Επειδή, λοιπόν, υπάρχει αυτό, δε μπορεί κάποιος να το δει, ούτε απόλυτα, αλλά ούτε και καταδικαστικά. Δε μπορεί κάποιος, έτσι εύκολα, να καταδικάζει στην Ελλάδα. Είναι αυτό που λέμε ως ρίξει τη πέτρα αυτός που δεν αμάρτησε. Ποιός δεν έχει αμαρτή-
σει;

Λοιπόν, από τη μια πλευρά, έχουμε αυτό, από την άλλη πλευρά έχουμε νόμους και δοξασίες πολύ ορθόδοξες. Με ποιά έννοια; Όταν κάτι φθάσει στην αίθουσα του δικαστηρίου έχουμε ξαφνικά μια διαφορετική αντιμετώπιση από τους κριτές. Μια αυστηρότητα που απορρίπτει το γεγονός, ότι αυτό που συμβαίνει είναι γέννημα-θρέμα της κοινωνίας που όλοι ζούμε με αποτέλεσμα ο "κατηγορούμενος" να εξετάζεται σαν εξωγήινο, σαν "κάτι άλλο" σαν κάτι που είναι απέξω από την κοινωνία. Αυτά τα πράγματα είναι τουλάχιστον πονηρά.

Τα δικαστήρια, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όλα και όλοι ακολουθούν και συνεχίζουν να ακολουθούν τη μέθοδο του λιντσαρίσματος, του στιγματισμού. Είναι μια φασιστοειδής μεταχείριση, μια φασιστοειδής ιστορία.

Στη συνέχεια, η φυλακή με το δικό της τρόπο, συντελεί στο να βγουν απ' αυτή άνθρωποι καθαρά κατεστραμμένοι. Δεν περιμένει κανείς να βοηθηθεί αφού έχει περάσει την πορτα της φυλακής προς τα έξω. Υποτίθεται ότι τη βοήθεια θα την είχε από μέσα. Άλλωστε, αυτό σημαίνει και σωφρονισμός.

Αλλά για ποιό σωφρονισμό και επανένταξη μπορούμε να μιλάμε όταν δεν υπάρχει μεταφορά της έξω-σύγχρονης ζωής μέσα

στη φυλακή. Η διαφορά μεταξύ αυτών των δύο τρόπων ζωής βρίσκεται κατ'αρχήν στα υλικά αγαθά-πράγματα. Μέσα στη φυλακή η ζωή είναι ένα χάος εξαθλίωσης. Η έξοδος από τη φυλακή συνοδεύεται μ'ένα ρυθμό ζωής απο τον οποίο έχεις κρατηθεί εντελώς αποκομμένος π.χ. ύπαρξη Ή/Υ.

Κατά συνέπεια, όταν δεν ξέρεις και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσεις, πως η έξοδος σου από τη φυλακή θα έχει αποτέλεσμα; Συν το χρόνο που έχεις καθήσει στη φυλακή και έχεις αποξενωθεί τελείως. Δεν είναι, δηλαδή, μόνο η ηθική αποξένωση, η συναισθηματική, η οικονομική. Είναι η αποξένωση από την ίδια την κοινωνία και τα όργανά της π.χ. ράδιο, γραφομηχανή κ.τ.λ. Πράγματα με τα οποία μπορείς να υπάρξεις είτε δημιουργικά είτε επαγγελματικά. Απαγορεύονται τα πάντα, δεν μπορείς να έχεις τα εργαλεία να εργαστείς.

Η δουλειά που σου δίνεται είναι "πάρε μια σκούπα και σκούπισε". Δεν είναι αυτή η επανένταξη. Είναι η τέλεια ισοπέδωση, η πνευματική, ηθική, ψυχική και κατά συνέπεια η ισοπέδωση του γνωστικού επιπέδου. Πίσω από τον ισχυρισμό του σωφρονισμού στηρίζουμε και ενισχύουμε την ανακύκλωση του εγκλήματος. Γιατί όταν κάποιος δεν έμαθε τίποτα, δεν έκανε τίποτα, τι θα γίνει όταν βγει; Το πρώτο που θα ξανακάνει, θα είναι η παράβαση. Πως θα ζήσει; Τον κτίστη θα κάνει; Αυτή είναι η ευκαιρία που σου δίνεται; Συν το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό των φυλακισμένων είναι για ναρκωτικά. Είναι κατ'ουσία νέα παιδιά, που για τον έναν ή άλλο λόγο ανακατεύτηκαν με τα ναρκωτικά και γι'αυτό τους κόπηκε το δικαίωμα να συμμετέχουν στην κοινωνία. Η σκοπιμότητα της φυλάκισης εμμέσως αλλά μεν σαφώς είναι η ισοπέδωση του ατόμου, η τιμωρία του και η ανακύκλωση

του εγκλήματος. Αποτελέσματα, δηλαδή, της όλης κατασταλτικής τάσης που επικρατεί; Δεν υπάρχει η έννοια της πρόβλεψης, της πρόνοιας. Όταν θέλεις να προλάβεις ένα κακό φροντίζεις να εκπαιδεύσεις τον κόσμο να μην πέσει σ' αυτή τη παγίδα.

Τα σωφρονιστικά ιδρύματα θα έπρεπε να έχουν σοβαρό επιστημονικό προσωπικό. Π.χ. ο Κορυδαλλός έχει 4 Κοινωνικούς Λειτουργούς ανά 1.000 άτομα, όταν η αναλογία είναι ένας ανά δεκαπέντε (1/15) προκειμένου να γίνει σωστή δουλειά. Δεν υπάρχει το σωστό επιστημονικό προσωπικό, όχι το σωφρονιστικό, οι επιστήμονες, οι γνώστες του αντικειμένου που θα μπορούσαν να φέρουν ένα αποτέλεσμα με κοινωνικές προεκτάσεις.

Η διοίκηση των ιδρυμάτων αυτών, η αρτισοκληρωτική τους στάση παίζει και αυτή το ρόλο της στη παρεμπόδιση των προγραμμάτων. Είναι ένα κατεστημένο που δεν αλλάζει εύκολα. Εδώ βέβαια, δεν αλλάζουν τα κατεστημένα της κοινωνίας που είναι πιο ανάλαφρα. Δεν αλλάζει το κατεστημένο για τον τουρισμό. Ένας τομέας που φέρνει έσοδα. Η "βιομηχανία του τουρισμού". Πως να αλλάξει η "βιομηχανία του φυλακισμένου". Υπάρχει η "βιομηχανία της φυλακής" υπάρχει "βιομηχανία του φυλακισμένου". Υπάρχει η εκμετάλλευση από άνθρωπο σε άνθρωπο πέρα, δηλαδή, από την αυτοπροστασία της κοινωνίας με τη φυλάκιση. Υπάρχει εμμέσως μεν, αλλά σαφώς η "αξιοποίηση" του δυναμικού του φυλακισμένου μ' έναν τρόπο που η κοινωνία ή οι μηχανισμοί της θεωρούν καλό.

Θεωρείται, λοιπόν, ότι όσο πιο πολύ άγνοια έχουμε τόσο πιο πολύ εμείς οι Σωφρονιστικοί Υπάλληλοι εκμεταλλευόμαστε το φυλακισμένο, όσο πιο λίγα του παρέχονται, τόσο πιο καλά θα ανακυκλώσει το έγκλημα και απ' αυτή τη κατάσταση εξασφαλί-

ζεται άλλοθι για την καταστολή. Γιατί όμως να υπάρχει καταστολή και να μην υπάρχει πρόνοια; Γιατί π.χ. αντί να έχουμε 30 ληστείες το μήνα να μη κάνουμε κάτι για να τις προλάβουμε;

Εδώ όμως υπάρχει σταθερά μια βιομηχανία που παράγει το έγκλημα, αναπαράγει το έγκλημα. Αν υπήρχε ένας αυθόρμητος σπόρος εγκληματικότητας με τη στάση που κρατά η πολιτεία και η κοινωνία, τον δεκαπλασιάζουν, τον κάνουν πιο έντονο, τον αναπαράγουν. Εκεί δηλαδή, που είχαμε, έναν σπόρο εγκλήματος έχουμε δέκα σπόρους εγκλήματος. Αυτό το πράγμα δε μπορεί να συνεχιστεί, κάποια στιγμή θα φθάσει η κοινωνία μας να κάνει μια ενδοσκόπηση, να δει τι γίνεται, ως που πάει το πράγμα κ.τ.λ.

Παραδείγματος χάριν, μέχρι πότε θα καίνε οι εμπρηστές την Ελλάδα; Αυτό δεν απασχολεί την κοινωνία, την απασχολεί αν ο α' ή ο β' καπνίζει ένα τσιγάρο χασίς. Δεν ενδιαφέρει αν η Ελλάδα "ξυριζείται" για τα επόμενα σαράντα χρόνια και αν ναι, ποιά είναι η αντίδραση;

β) Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων

Η εμπειρία μου δείχνει ότι είναι αναγκαία η δημιουργία ενός κοινωνικού μηχανισμού που στόχο θα έχει τη στήριξη φυλακισμένων-αποφυλακισμένων ατόμων.

Στο συμπέρασμα που εγώ έχω οδηγηθεί είναι, η δημιουργία ενός "οργάνου" όπου θα υπάρχει σύζευξη ιδιωτικών και κρατικών φορέων. Τα σημεία του Κράτους που εφάπτονται σ' αυτό το θέμα είναι τα Υπουργεία Δικαιοσύνης, Εργασίας, Κοινωνικής Πρόνοιας και Ασφαλίσεων, Δημοσίας Τάξεως και το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς.

Επίσης, σ' αυτόν τον φορέα θα πρέπει να υπάρχουν και ιδιω-

τες. Ιδιώτες-είτε άτομα, είτε εταιρείες-που θα συμμετέχουν και θα εκπροσωπούνται. Θα δημιουργηθεί λοιπόν ένας φορέας ιδιωτικός που να έχει τη νομική μορφή ενός οργανισμού αν όχι Συλλόγου. Όλοι όσοι θα συμμετέχουν σ' αυτό το φορέα θα έχουν ένα Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο θα είναι το ανώτατο όργανο των αποφάσεων, θα υπάρχουν ολομέλειες, εκδηλώσεις κ.τ.λ.

Ο οργανισμός αυτός δε θα ανήκει στο κράτος-έχει σημασία το που θα ανήκει-. Το κράτος θα έχει μέλη σ' αυτόν τον οργανισμό, θα συμμετέχει αλλά δε θα είναι ο κύριος φορέας της εξουσίας. Ο κοινωνικός αυτός μηχανισμός που θα δημιουργηθεί θα παρέχει ισότιμη συμβολή και στην πολιτεία και στους πολίτες καθ' αυτούς σαν άτομα.

Αντιδρώ, για τη συμμετοχή του Κράτους σαν κύριο φορέα εξουσίας με βάση το γεγονός ότι οι υπηρεσίες στην Ελλάδα κωλύονται όταν αναμιγνύεται το Κράτος. Από την άλλη όμως είναι απαραίτητο γιατί όταν ο πολίτης δει ένα οργανισμό τον οποίο συμπαραστέκεται σοβαρά και επίσημα το Κράτος μέσα από εκδηλώσεις, διαφήμιση, παρουσίαση κ.τ.λ. θα αναπτυχθεί ευκολότερα και γρηγορότερα η εμπιστοσύνη του απέναντι σ' αυτόν.

Για να υπάρξει, λοιπόν, ένα αποτέλεσμα θα πρέπει να είναι ένας ιδιωτικός οργανισμός, στον οποίο οργανισμό να συμμετέχουν με εκπροσώπους τους και τα συνενδιαφερόμενα υπουργεία και η κοινωνία.

Αν, βέβαια, δεν μπορεί να υπάρξει συμμετοχή του Κράτους από την αρχή είναι δυνατόν να δημιουργηθεί μια ομάδα πρωτοβουλίας από ιδιώτες. Απαιτείται, δηλαδή, ο σοβαρός ιδιώτης χρηματοδότης σε μια τέτοια ιστορία. Αλλά δεν είναι εύκολο. Δεν υπάρχουν τέτοιοι ιδιώτες που θα ξεκινήσουν με αφιλοκερδή σκο-

πό. Είναι πιθανόν η όλη προσπάθεια να καταλήξει σε πηγή εκμετάλλευσης προς όφελος του ιδιώτη.

Υπάρχει, όμως, η περίπτωση, μια ομάδα επιστημόνων να δημιουργήσει ένα σύλλογο, να χτίσει τον πυρήνα, να στραφεί προς τον κόσμο και προς το Δημόσιο, έτσι ώστε να φθάσει κάποια στιγμή να γίνει δεκτή η παρουσία του, να εγκριθεί και τυπικά και ουσιαστικά από το Κράτος και να στηριχθεί η όλη ιστορία. Η προσπάθεια αυτή θα πρέπει να ξεκινήσει παράλληλα με τη προσπάθεια ανθρώπων που είναι ήδη στο συγκεκριμένο χώρο.

Αν, λοιπόν, όλοι οι συνενδιαφερόμενοι βρεθούν γύρω από ένα πυρήνα που κάνει καλή δουλειά, είναι δυνατόν να υπάρξει αρκετά εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Θέλει κινητοποίηση, δεν είναι ούτε αδύνατον, ούτε απίθανο. Υπάρχει βέβαια και το πλεονέκτημα ότι τα άτομα τα οποία θα απασχολούνται σ' αυτό το Σύλλογο και θα είναι και με την ιδιότητα του αποφυλακισμένου, θα επιδοτούνται.

Φυσικά, όμως, αυτός ο πυρήνας δε μπορεί να δημιουργηθεί από άτομα νυν αποφυλακισμένα γιατί η ιδιότητά τους και μόνο κωλύει την όλη προσπάθεια. Ο πυρήνας πρέπει να γίνει από ανθρώπους που πληρούν και τις προϋποθέσεις των τίτλων. Έτσι δε θα υπάρχει και η αντίδραση του κόσμου "α, ένας αποφυλακισμένος τι θα θέλει, ή να πλουτίσει ή να εκφράσει εμπαθή πράγματα"

Αν πάλι, ο οργανισμός γίνει καθαρά από ιδιωτικά χέρια θα παρουσιαστεί αργά ή γρήγορα, ένα φαινόμενο εκμετάλλευσης, ξεχωριστά ότι δεν θα έχει εγκυρότητα.

Μια ομάδα στήριξης, λοιπόν, θα πρέπει να είναι το αποτέλεσμα σύζευξης ιδιωτών και ανθρώπων του Κράτους. Μια σύζευξη

που απαιτεί τέχνη, οργάνωση και επαγγελματισμό αν σκεφτείς τα συμφέροντα που αρκετές φορές επιδιώκονται ή τη γραφειοκρατία που δημιουργείται.

Υπάρχει όμως και το οικονομικό στοιχείο. Όλες αυτές οι υποθέσεις, σήμερα, χρηματοδοτούνται. Υπάρχουν ταμεία στήριξης κοινωνικά. Όλα όμως αυτά τα χρήματα, είτε δεν μπορούν να απορροφηθούν, είτε ο κάθε οργανισμός ή Δήμος ή Κοινότητα τα απορροφά με το δικό του τρόπο και για το δικό του σκοπό. Τη στιγμή των επιδοτήσεων των εκάστοτε προγραμμάτων από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η παρέμβαση της πολιτείας παίζει ουσιαστικό ρόλο. Από τη μια δίνει μεγαλύτερο κύρος και από την άλλη παρουσιάζεται ένας οργανισμός με κάποια σοβαρότητα και οντότητα. Π.χ. στη Γαλλία ο Genepi. Στην Ελλάδα σε πειραματικό στάδιο λειτουργεί το πρόγραμμα "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων" του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης.

Η ομάδα στήριξης αποφυλακισμένων σίγουρα και από τον τίτλο στηρίζει αφού βγεις από την πόρτα της φυλακής, ωστόσο η παρέμβαση θα πρέπει να ξεκινά από μέσα από τη φυλακή.

Η αλήθεια, βέβαια, είναι ότι οι άνθρωποι που βρίσκονται μέσα στη φυλακή δεν είναι κουτοί, είναι απελπισμένοι και πολλές φορές πονηροί. Δεν πιστεύουν ότι μπορεί να βοηθηθούν. Βέβαια, και αυτοί κάθονται με ανοιχτά τα χέρια. Η κινητοποίηση αυτών των ανθρώπων θα πρέπει να είναι και κύριος λόγος ύπαρξης και λειτουργίας του Συλλόγου. Το να δώσεις, απλά και μόνο, κάποια χρηματική βοήθεια δεν είναι στήριξη. Η ουσία είναι να τον ενεργοποιήσεις, να τον βάλεις πάλι να αρχίσει.

Πρέπει όμως να τονιστεί ότι ομάδα νοείται μόνο με αποτελέσματα. Διαφορετικά θα γίνει μια ομάδα η οποία θα θέλει να κά-

νει παρέμβαση και θα κωλύεται είτε από πόρους είτε από οργάνωση. Τα πράγματα κρίνονται στο αποτέλεσμα τους. Τάχα κάποιο πρόγραμμα είναι καλό, ποιό το αποτέλεσμα; Μηδέν ή πολύ κοντά στο μηδέν και φυσικά δεν υπάρχει συλλογικότητα-συντονισμός ενεργειών. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί το θέμα των αποφυλακισμένων να είναι αντικείμενο του ενός και του άλλου. Είναι αντικείμενο όλων. Δεν είναι θέμα που μπορείς να ανοίξεις θυγατρικό μαγαζί και να το κάνεις εμπορική επιχείρηση. Είναι ένα θέμα μοναδικό στην ουσία του. Δεν μπορεί να εκπορεύονται στάσεις και πολιτικές από δυο ή από τριάντα διαφορετικά μαγαζιά.

Παραδείγματος χάριν, άλλη αντιμετώπιση να έχει ο Δήμος Χανίων και άλλη αντιμετώπιση ο Δήμος Χαλκιδικής (και στις δύο αυτές περιοχές υπάρχουν αγροτικές φυλακές). Δεν μπορεί η μεταχείριση του αποφυλακισμένου να είναι διαφορετική, θα πρέπει να είναι ίση και ίδια σε όλες τις περιοχές.

γ) Απόψεις-εκτιμήσεις-κριτική των υπαρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

Αρχικά, υπάρχει το κοινωνικό ταμείο στήριξης της ΕΟΚ. Τα προγράμματα ή η χρηματική ενίσχυση πρόγραμμα Horizon της ΕΟΚ για το αναφερθέν θέμα, παίρνουν σάρκα και οστά μέσω του κρατικού μηχανισμού κυρίως, υπάρχει όμως και η δυνατότητα να εκφραστούν μέσω φιλανθρωπικών συλλόγων αλλά και οργανισμών-βιομηχανιών.

Η κρατική πρωτοβουλία εκφράζεται μέσα από τα διάφορα Υπουργεία και τις αρμοδιότητες αυτών. Υπουργείο Δικαιοσύνης μέσω της Εταιρείας Προστασίας Αποφυλακισμένων η οποία δε λειτουργεί. Υπουργείο Εργασίας μέσω του ΟΑΕΔ που παρέχει χρη-

ματική ενίσχυση κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας μέσω των επιδοτήσεων σε φιλανθρωπικούς Συλλόγους. Το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως μέσω της καταστολής και το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς.

Το κράτος θα χαρακτηριστεί ως αρνητικό, ευθυνόφοβο, αμόρφωτο, αδιάφορο, σκληρό και φασιστικό. Τα κυριότερα εμπόδια της συμπεριφοράς και της στάσης αυτής είναι η προκατάληψη και ο κρατικός υπαλληλισμός.

Πέρα από το κράτος υπάρχει η κοινωνία η οποία εκφράζεται μέσα από τις δραστηριότητες των φιλανθρωπικών οργανώσεων. Στην Ελλάδα υπάρχει μόνο ο "Ονήσιμος", οι δραστηριότητες του οποίου, οικονομικά, ενισχύονται από ιδιωτικές δωρεές, επιχορηγήσεις, κρατικές δωρεές και επιδοτήσεις.

Τρίτος τομέας στήριξης είναι το άτομο που εκφράζεται μέσω της ατομικής στήριξης που παρέχουν κάποιοι ιδιώτες σε άτομα φυλακισμένα. Ο λεγόμενος εθελοντισμός παρέχει βοήθεια σε οικονομικό, ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο. Η ατομική στήριξη εξαρτάται από την προκατάληψη ή μη του ατόμου.

Τελευταίος τομέας στήριξης είναι η Εκκλησία η οποία κυρίως στηρίζει με υλικά αγαθά χωρίς όμως να υπάρχει πρόγραμμα ουσιαστικό και εκπονημένο από την Αρχιεπισκοπή. Η δράση του εκκλησιαστικού φορέα ενάγεται στην καλή ή μη διάθεση των ιερομένων.

Πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι η εκκλησία, παρά τη προδιάθεση της να προϊσταται, να προεδρεύει σε κάθε ενέργεια με αποτέλεσμα, πολλές φορές, να δημιουργεί προβλήματα για τους τίτλους, έχει τη δυνατότητα να προσφέρει ουσιαστική βοήθεια.

δ) Επιπρόσθετοι προβληματισμοί ή συμπληρώσεις για το συζητη-

Θέν Ζήτημα

Θα ήθελα να αναφερθώ λίγο, στη στερητική ποινή της ελευθερίας που εφαρμόζεται. Στις στατιστικές εγκλημάτων θα δούμε διάφορα αδικήματα π.χ. "οπλοφορία", "οπλοχρησία", κ.τ.λ. που για όλα όμως στην Ελλάδα υπάρχει η ποινή της φυλάκισης σαν κοινωνική αντιμετώπιση. Για παράδειγμα στην Αμερική όπου υπάρχει έντονη εγκληματικότητα, υπάρχει ταυτόχρονα και ο θεσμός της εγγύησης και του προστίμου σε έντονο βαθμό. Είναι ένα στοιχείο πολιτισμού. Υπάρχει μια παράβαση-δε γίνεται λόγος για ληστεία και για ακραίες περιπτώσεις αλλά για τον κύριο όγκο των παραβάσεων-μπορεί να αντιμετωπιστεί με διάφορες άλλες μεθόδους. Τώρα τελευταίο ακούγεται ότι θα εφαρμοστεί ως ποινή, η κοινωνική εργασία. Θα δούμε.

Στην Ελλάδα, είναι έντονο και το φαινόμενο της αδυναμίας του μέσου Έλληνα, να κάνει κάτι. Νιώθει αδύναμος, γι' αυτό και περιμένει από τον κρατικό μηχανισμό να τον οργανώσει. Περιμένει από το κράτος, από τον υπάλληλο του κράτους να του πει και να τον οργανώσει προς μια κατεύθυνση.

Η προσωπική μου, όμως, εμπειρία λέει ότι στην Ελλάδα το μη επιλήσιμο θεωρείται συμφερότερο αντί της επίλυσης. Το πρόβλημα αφήνεται να τελματώνει και αυτό γιατί κρίνεται συμφερότερο είτε με την έννοια της οικονομικής-χρηματικής αμοιβής, είτε της κοινωνικής αναγνώρισης, είτε της ατομικής προσβολής κ.τ.λ.

Τέλος, θα ήθελα να προσθέσω, ότι η μελέτη της λειτουργίας του ΚΕ.ΣΥ.ΚΑ.ΝΑ., ίσως, βοηθούσε στα πρώτα ξεκινήματα δημιουργίας μιας ομάδας στήριξης αποφυλακισμένων.

κος Κ.Τ.-Γραμματέας του Δ.Σ. των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων
της Κλειστής Φυλακής Αγίου Στεφάνου

Ενώ ο κος Κ.Τ. στην αρχή των τηλεφωνικών επαφών μας συγκατάθεσε να συμμετάσχει στη συγκεκριμένη μελέτη στη συνέχεια παρατηρήθηκε απουσία-εκ μέρους του-στα καθορισμένα ραντεβού με αποτέλεσμα στο τέλος να επικαλεστεί λόγους φόρτου εργασίας που τον καθιστούσαν "ανίκανο" να συμμετάσχει στη σύνταξη.

Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού

Το γραφείο εύρεσης εργασίας αποφυλακισμένων του ΟΑΕΔ είναι μια ταμπέλα στην πόρτα.

Υπήρξε αδύνατη η πραγματοποίηση προσωπικής επικοινωνίας με κάποιο υπεύθυνο του συγκεκριμένου τομέα και το μόνο αποτέλεσμα ήταν η απόκτηση του καταστατικού, βάση του οποίου ο ΟΑΕΔ μπορεί να επιδοτεί εργοδότες που προσλαμβάνουν άτομα που έχουν περάσει τη διαδικασία της φυλάκισης.

Η απόφαση αυτή παρατίθεται στο παράρτημα.

Υπουργείο Εργασίας

Επίσης, αδύνατη στάθηκε και η προσωπική επικοινωνία με την υπεύθυνη του προγράμματος "Horizon" στο Υπουργείο Εργασίας, λόγω εργασιών της στο εξωτερικό.

Η ανακοίνωση για τα "μειονεκτούντα άτομα" της πρότοβουλίας "Horizon" από την Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων παρατίθεται στο παράρτημα.

Υπουργείο Δικαιοσύνης

Η προσφορά του Υπουργείου Δικαιοσύνης έγκειται στο γεγονός της επισήμανσης ότι:

α) στο όλο κτιριακό οικοδόμημα του συγκεκριμένου Υπουργείου δε συστεγάζεται καμία υπηρεσία που να ασχολείται με το θέμα ανθρώπων που αποφυλακίζονται και

β) στο ότι η μόνη βοήθεια που μπορούσε να προσφέρει ήταν η παροχή στατιστικών στοιχείων σχετικά με τους εισερχόμενους στις φυλακές (γενικά) όπως επίσης και η παραπομπή στις κατά τόπους Εταιρείες Προστασίας Αποφυλακισμένων που είναι και κύριοι αρμόδιοι για το συγκεκριμένο θέμα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- Τα συλλεχθέντα στοιχεία από τις συνεντεύξεις θα παρουσιαστούν με κριτήριο τους εξής άξονες:

- Προγράμματα που εφαρμόζουν οι συγκεκριμένοι-ερωτηθέντες-φορείς όσον αφορά την προσφορά αρωγής στους τροφίμους των φυλακών.

- Προγράμματα που εφαρμόζουν οι συγκεκριμένοι-ερωτηθέντες-φορείς όσον αφορά τη "στήριξη" ανθρώπων που αποφυλακίζονται.

- Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της επανένταξης (επαγγελματικής-κοινωνικής) αποφυλακισμένων ατόμων ως κοινωνικό πρόβλημα.

- Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισθέντων.

- Κριτική-Εκτίμηση των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

A) Προγράμματα που εφαρμόζουν οι συγκεκριμένοι ερωτηθέντες - φορείς όσον αφορά την προσφορά αρωγής στους τροφίμους των φυλακών

- Η Κοινωνική Υπηρεσία της Κλειστής Φυλακής Κορυδαλλού προσδιόρισε την προσφορά της προς τους τροφίμους της φυλακής δια μέσου της:

α) κάλυψη των βασικών τους αναγκών-το είδος των οποίων όμως δεν προσδιορίζεται από τον ομιλούντα

β) της δημιουργίας ομάδων ψυχαγωγικού και θεραπευτικού περιεχομένου όπως:

1. Ομάδα με συμμετέχοντες άτομα εξαρτημένα από τοξικές

ουσίες.

2. Ομάδα που ασχολείται με την επισήμανση και την συζήτηση προβλημάτων της φυλακής, η επονομαζομένη συντονιστική ομάδα και

3. ομάδα σύνταξης εφημερίδας.

Στα πλαίσια τώρα των μελλοντικών επιδιώξεων της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι η εφαρμογή προγράμματος εκμάθησης Η/Υ από τους κρατούμενους. Ένα πρόγραμμα του οποίου η υλικοτεχνική υποδομή έχει αρχίσει (Οκτώβριος 1993).

Σύμφωνα με τον κ.Κ. η εφαρμογή πολλαπλών δραστηριοτήτων κωλύεται από την έλλειψη επαρκούς αντιστοιχίας Κοινωνικών Λειτουργών-κρατούμενων. Σε τέσσερις Κοινωνικούς Λειτουργούς αντιστοιχούν 1400 κρατούμενοι. Αναλογικά, δηλαδή, ένας (1) Κοινωνικός Λειτουργός ανά 350 κρατούμενους.

Αντίθετα το τοπικό παράρτημα της λαϊκής Επιμόρφωσης στη Πάτρα ως πρωτεύον παράγοντα της μη εφαρμογής ή διακοπής των εκπαιδευτικών προγραμμάτων θέτει την οικονομική ανεπάρκεια.

Ακολουθούν οι-συνθήκες εργασίας των επιμορφωτών υπό την έννοια του συνεργατικού ή μη κλίματος με την Διεύθυνση και το προσωπικό της φυλακής

-η δραστηριοποίηση ή μη του εκάστοτε υπεύθυνου του Τμήματος "φυλακή" κάθε τοπικής Ν.Ε.Α.Ε.

-η κεντρική οργάνωση της λαϊκής Επιμόρφωσης

-η ανταπόκριση των κρατούμενων στο πρόγραμμα

-η ευρύτερη κοινωνική πολιτική αντιμετώπισης του σωφρονιστικού προβλήματος

Για τους παραπάνω λόγους οι τρέχοντες δραστηριότητες της Ν.Ε.Α.Ε. της Πάτρας στη φυλακή του Αγίου Στεφάνου άπτο-

νται του μηδενός.

Τελευταίο πρόγραμμα που υπήρξε και διεκόπη ήταν η εκμάθηση κατασκευής παιδικού εκπαιδευτικού παιχνιδιού στους κρατούμενους.

Στόχοι του προγράμματος ήταν:

α) κατασκευή πρωτοτύπων εκπαιδευτικών παιχνιδιών ανταγωνίσιμων στην αγορά εργασίας, γεγονός που θα ενισχυε οικονομικά τους κρατούμενους

β) προσφορά δημιουργικής απασχόλησης

Ευρύτερος και μελλοντικός στόχος της ιθυνόντων της ΝΕΔΕ Πάτρας αποτελεί η εξεύρεση κτιριακού οικοδομήματος το οποίο θα λειτουργεί ως εκθετήριο προϊόντων παραγόμενων από τους τροφίμους της φυλακής.

Η συμμετοχή σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές ως τρόπος ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης απέναντι στην κοινωνία των εγκλειστών συναποτελεί μια άλλη γενική δραστηριότητα της τοπικής Ν.Ε.Δ.Ε.

- Στο τομέα των προγραμμάτων στήριξης τροφίμων φυλακής η ιδιωτική πρωτοβουλία του "Ονήσιμου" παρουσιάζεται πιο πλούσια

- κάλυψη βασικών αναγκών των κρατούμενων και των οικογενειών τους (ρουχισμός, υποδήματα, πληρωμή ενοικίων κ.τ.λ.).

- χρηματική κάλυψη της νομικής προστασίας των κρατούμενων

- ίδρυση αλλά και εμπλουτισμός των υπάρχοντων βιβλιοθηκών των φυλακών σε όλη την ελληνική επικράτεια

- οικονομική κάλυψη εξόδων αποφυλάκισης κρατούμενων

- πραγματοποίηση ομιλιών, διαλέξεων, σεμιναρίων, με θέματα που άπτονται πτυχών της σωφρονιστικής πολιτικής

-εκδοτική δραστηριότητα η οποία περιλαμβάνει έκδοση περιοδικού "Φίλοι Φυλακισμένων", ημερολογίων τοίχων και "τσέπης", παπύρους με χωρία της Αγίας Γραφής όπως επίσης και βιβλίου με τίτλο "Το Σωφρονιστικό Σύστημα".

Ο κος Μπ. (Πρόεδρος του "Ονήσιμου") υποστήριξε ότι οι παραπάνω δραστηριότητες είναι αποτέλεσμα των εκτιμήσεων των αναγκών των κρατουμένων και οι οποίες γίνονται μέσω:

α)επισκέψεων στις φυλακές

β)συνεργασία με διευθυντή και Κ.Υ. της εκάστοτε φυλακής

Η γνωστοποίηση των υπάρχουσών δραστηριοτήτων περιλαμβάνει:

α)προβολή αυτών από μέσα μαζικής ενημέρωσης, εκκλησιαστικών φορέων, κρατικών φορέων, Κοινωνικών Υπηρεσιών των φυλακών

β)προβολή απο τον ίδιο τον Σύλλογο

γ)προβολή απο την ύπαρξη των ίδιων των δραστηριοτήτων

Παράγοντες που δυσχεραίνουν το έργο του Συλλόγου είναι πρώτον, η μη αντιστοιχία φόρτου εργασίας-προσωπικού του Συλλόγου και δεύτερον, οι οικονομικές ελλείψεις.

-Ο πατήρ Ν.Σκ. στο σχολιασμό του για τις δραστηριότητες της Εκκλησίας στην φυλακή ακολούθησε την τακτική της παραπομπής μου σε έντυπο υλικό που είχε εκδώσει.

Β) Προγράμματα που εφαρμόζουν οι συγκεκριμένοι (ερωτηθέντες) φορείς όσον αφορά τη στήριξη ανθρώπων που αποφυλακίζονται.

-Στο τμήμα αυτό ο υπεύθυνος Κ.Κ. της Κοινωνικής Υπηρεσίας της φυλακής Κορυδαλλού απάντησε ότι η συγκεκριμένη Κ.Υ. δεν έχει αναπτύξει ανάλογες δραστηριότητες.

Η κινητοποίησή της δηλαδή περιορίζεται στο εσωτερικό της φυλακής. Όρια που ο κος Κ. δεν άφησε να εννοηθεί ότι θα

αρθούν στο άμεσο μέλλον.

-Κάτι ανάλογο ισχύει και στη τοπική Ν.Ε.Δ.Ε. της Πάτρας η οποία δεν φαίνεται να παρουσιάζει ιδιαίτερη κινητικότητα. Αν εξαιρέσουμε τις εκάστοτε σπασμωδικές προσπάθειες επαγγελματικής κατάρτισης των τροφίμων της φυλακής οι οποίες δεν έχουν συνέχεια μετά την αποφυλάκισή τους όπως επίσης και τον παρελθοντικό και μελλοντικό στόχο της ανεύρεσης εκθετηρίου η δράση της είναι στατική έως μηδαμινή.

-Προχωρώντας στην ιδιωτική πρωτοβουλία του "Ονήσιμου" οι δραστηριότητες του χωρίζονται σε αυτές που έχουν υλοποιηθεί και σ'αυτές που αποτελούν στόχους του Συλλόγου.

Προγράμματα που ήδη εφαρμόζονται είναι:

- α) "επαγγελματική" αποκατάσταση κρατουμένου με την απασχόλησή τους επί αμοιβή σε θέσεις εργασίας του Συλλόγου
- β) την επαγγελματική τους κατάρτιση μέσω εκπαίδευσης διάφορων τεχνών (αγιογραφία, κεραμική, μπαρτ, κ.τ.λ). Για τον λόγο αυτό λειτουργεί και πλήρες εξοπλισμένο εργαστήριο αγγειοπλαστικής
- γ) εξεύρεση στέγης. Για το σκοπό αυτό λειτουργούν τρεις ξενώνες που φιλοξενούν άτομα που αποφυλακίζονται.

Μελλοντικοί στόχοι του Συλλογου "Ονήσιμος" είναι:

- α) η ύπαρξη ενιαίου ξενώνα στέγασης αποφυλακισμένων σε κεντρικό σημείο της Αθήνας (δε προσδιορίστηκαν οι λόγοι αυτής της επιλογής)
- β) η παροχή αγροτικών θέσεων εργασίας και παραγωγής αγροτικών προϊόντων μέσω της δημιουργίας αγροτικής φάρμας.

Αιτίες που κωλύουν ή παρεμποδίζουν την εφαρμογή όλων των παραπάνω προτάσεων είναι πρωταρχικά οι οικονομικές ελλείψεις και δεύτερον-κυρίως όσον αφορά το πρόγραμμα φιλοξενίας

αποφυλακισμένων ατόμων-ο βαθμός επικινδυνότητας των ατόμων που φιλοξενούνται.

-Από πλευράς Εκκλησιαστικού τομέα και στο συγκεκριμένο θέμα δεν υπήρξε σχολιασμός από τον πατέρα Ν.Σκ.

-Το πρόγραμμα του Α.Π.Θ. "Πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης αποφυλακισμένων" με κύριο σύνθημα "επανεένταξη ή περιθωριοποίηση" έχει αναπτύξει ένα σύνολο δραστηριοτήτων βμηνης στήριξης για κάθε δέκτη-αποφυλακιζόμενο του προγράμματος. Οι δραστηριότητες του προγράμματος οι οποίες αναλυτικά αναφέρονται στο έντυπο υλικό που δοθηκε απο τον κο Ν.Γ. διαμορφώνονται από τη βασική φιλοσοφία-σκεπτικό των οραματιστών του προγράμματος-ότι η "επαγγελματική κατάρτιση-αποκατάσταση των αποφυλακισμένων αποτελεί τον κύριο μοχλό της επανεένταξης τους στην κοινωνία".

Η γνωστοποίηση του προγράμματος ακολουθεί τις εξής διαδικασίες:

- δημοσιεύσεις, προβολή από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης
- ενημέρωση μέσω Κ.Υ.φυλακών
- ενημέρωση μέσω φορέων π.χ.Ο.Α.Ε.Δ.
- προβολή του προγράμματος από τους δέκτες του

Παράλληλα όμως με το ήδη υπάρχον πρόγραμμα οι ιθύνοντες της όλης πρωτοβουλίας προγραμματίζουν για τα επόμενα χρόνια:

α)Επέκταση του προγράμματος "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων" με έδρα την Θεσ/νίκη και βεληνεκές όλη τη Βόρεια Ελλάδα.Ο φορέας του προγράμματος θα έχει τη Μορφή Ινστιτούτου Ερευνας και θα αποτελεί αυτόνομο νομικό πρόσωπο παρά τη συνεργασία του με διάφορους φορείς (Α.Π.Θ., Δήμους, Υπουργεία κ.τ.λ.)

β) Πρόβλεψη πλήρης επαγγελματικής αποκατάστασης αποφυλακισμένων που παρακολουθούν το πρόγραμμα.

Δυσχέρειες στην εφαρμογή των παραπάνω αποτελούν:

1. ταύτιση προσφοράς εργασίας σε σχέση με τις ανάγκες των αποφυλακισμένων
2. ανεύρεση θέσεων εργασίας λαμβανομένης υπόψη την υπάρχουσα ανεργία της ελληνικής οικονομίας
3. έλλειψη οργανωμένης και θεσμικής συνεργασίας με φορείς όπως Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων, Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπόρων, Δήμων κ.τ.λ.
4. προκατάληψη, κοινωνικός στιγματισμός και περιθωριοποίηση των ανθρώπων που πέρασαν τη διαδικασία της φυλάκισης
5. οικονομική αδυναμία κάλυψης όλων των απαιτήσεων του προγράμματος
6. έλλειψη επίσημης, οργανωμένης κρατικής υποστήριξης

Συμμετέχον προσωπικό στην εφαρμογή του προγράμματος θα είναι:

- μέλη του Α.Π.Θ.
- οι ιθύνοντες της πρωτοβουλίας
- η λαϊκή Επιμόρφωση
- οι Κ.Υπηρεσίες φυλακών
- σπουδαστές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και
- Αποφυλακιζόμενοι

Γ) Σκέψεις-απόψεις για το θέμα της επανένταξης (επαγγελματικής-κοινωνικής) αποφυλακισμένων ατόμων ως κοινωνικό πρόβλημα

- Ο κος Κ., υπεύθυνος της Κ.Υ. της φυλακής Κορυδαλλού, θεωρώντας την επανένταξη των αποφυλακισμένων ως πολύ "σημαντική" ανέφερε ότι οι διαδικασίες επανακοινωνικοποίησης θα πρέ-

πει να έχουν αφετηρία μέσα από τη φυλακή

-Ο κος Γ., εκπρόσωπος της ΝΕΑΕ στην Πάτρα προσδιόρισε τα προβλήματα της επανένταξης των πρώην εγκλειστών από τις εξής πτυχές:

α)τη "νεκρή" περίοδο του εγκλεισμού

β)την έλλειψη μεταϊδρυματικών υπηρεσιών στήριξης για την πρόληψη της υποτροπής

γ)την επικρατούσα αντίληψη ότι ο "εγκληματίας" αποτελεί "απόβρασμα της κοινωνίας το οποίο πρέπει να είναι απομονωμένο απ'αυτήν και πρέπει να τιμωρείται"

δ)την υπάρχουσα αντιμετώπιση της επανένταξης των κρατουμένων μέσα από μια έντονη "φιλανθρωπική" φιλοσοφία και όχι μέσα από μια οργανωμένη σωφρονιστική πολιτική

-Η ιδιωτική πρωτοβουλία του Συλλόγου "Ονήσιμος" κρίνει και αυτή την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων ως πολύ "σημαντική" αλλά η ίδια την αντιμετωπίζει υπό το πρίσμα μιας προσοκρατικής αντίληψης. Συγκεκριμένη βοήθεια προς συγκεκριμένο πρόσωπο. Δεν υπάρχει δηλαδή καθολικότητα ή μαζικότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών

-Υποστηρικτής της οργανωμένης μετασωφρονιστικής μέριμνας από την κοινωνία ο κος Ν.Γ.-συντονιστής του προγράμματος "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων" επισημαίνει ότι:
-ο πρώην κρατούμενος δεν είναι κοινωνικά πάσχων
-η επαγγελματική κατάρτιση και εν συνέχεια η επαγγελματική αποκατάσταση-τουλάχιστον για τους πρώτους κρίσιμους μήνες της αποφυλάκισης-αποτελεί το μείζον πρόβλημα των αποφυλακισμένων αλλά και ταυτόχρονα αποτελεί και τη βάση για κοινωνική ένταξη.

-η υποτροπή είναι συνιστάμενη και της αδράνειας της κοινωνίας να αντιμετωπίσει τον αποφυλακισμένο ως πολίτη με τρέχοντα προβλήματα που απαιτούν άμεση λύση

-η έναρξη των διαδικασιών ένταξης θα πρέπει να γίνεται μέσα από τη φυλακή

-Στο σύνολό τους οι κρατούμενοι έχουν ένα "minimum" δυσκολιών κατά την διάρκεια επανόδου τους στην κοινωνία

-η φιλανθρωπική διάθεση αντιμετώπισης των κρατουμένων περισσότερο δυσχεραίνει παρά επιλύει το πρόβλημα

-Η Εκκλησία μέσω του εκπροσώπου της, πατέρα Ν. Σκ., εξέφρασε τις εξής σκέψεις:

-η επανένταξη των αποφυλακισμένων απαιτεί οργανωμένη πολιτική παρέμβασης

-η προσωπική ευθύνη του κάθε αποφυλακισμένου αποτελεί κύριο παράγοντα για την ομαλή ή μη ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο μετά τη διαδικασία του εγκλεισμού του

-η αντιμετώπιση του "εγκληματία" πρέπει να γίνεται υπο το πρίσμα του ανθρώπου που έκανε λάθος και τώρα επανέρχεται στην κοινωνία.

-Παράλληλα ο πατήρ Ν. Σκ. ως μέλος της Ε.Π.Α. προσδιορίζει το θέμα της επανένταξης των πρώην κρατουμένων μέσα από την ανάγκη στήριξής τους (υλικά, ηθικά, κ.τ.λ) κατά το διάστημα των πρώτων "κρίσιμων" μηνών της αποφυλάκισης.

-Η κα Κ.Ι. συλλαμβάνει το θέμα της επανένταξης των πρώην κρατουμένων υπό το ευρύ πρόβλημα του κοινωνικού ρατσισμού. Γι' αυτό και υποστηρίζει ότι οι φυλακισμένοι-αποφυλακισμένοι είναι μια πτυχή ενός ευρύ ζητήματος ένταξης κάθε περιθωριοποιημένου. Η ένταξη αυτή θα επιτευχθεί από:

-τη παρέμβαση σε θεσμούς (εκκλησία, σχολείο, κ.τ.λ.) και την αλλαγή της φιλοσοφίας/κουλτούρας που ενισχύει τη δημιουργία του περιθωρίου

-τη τοποθέτηση του προβλήματος επανένταξης των κρατουμένων όχι σε ατομική βάση αλλά σε συλλογική

-τη παρέμβαση στις διαδικασίες περιθωριοποίησης (π.χ.η ποινή της στερητικής της ελευθερίας)

-τη δημιουργία οργανωμένων και λειτουργικών μορφών μεταϊδρυματικής αρωγής

-την αντιμετώπιση του προβλήματος της επανακοινωνικοποίησης σε άμεση συνάρτηση με τις ανάγκες των πρώην εγκλείστων

-Η κα Κ.Μ., ως εγκληματολόγος, αντιμετωπίζει τη διαδικασία της επανένταξης υπό το πρίσμα:

-των σχέσεων και των δυναμικών που αναπτύσσονται μεταξύ κρατουμένων και διεύθυνσης, προσωπικού κράτησης,

-της ουσιαστικής και σε βάθος μελέτης του έκαστοτε εφαρμοζόντος προγράμματος,

-της καθολικής-σχεδόν-βαρύτητας της κοινωνικής καταγωγής των κρατουμένων σ'ένα πρόγραμμα στήριξής τους,

-του ρόλου των Μ.Μ.Ε.στη διαίώνιση του κοινωνικού στιγματισμού,

-τη δημιουργία τέτοιων μορφών μεταϊδρυματικής στήριξης που δε θα γκετοποιούν την ομάδα των πρώην εγκλείστων και οι οποίες βέβαια θα είναι αποτέλεσμα των αναγκών των κρατουμένων ανάλογα με τη φυλακή που βρίσκονται και την κοινωνική καταγωγή τους,

-Σε αντίθεση με τη παραπάνω πρόταση ο Δ.Σ. με την ιδιότητα του ανθρώπου που είχε άμεση εμπειρία των διαδικασιών φυ-

λάκισης, αποφυλάκισης αντιπροτείνει ότι:

-το θέμα της επανένταξης των πρώην εγκλειστών πρέπει να θεαθεί καθολικά άσχετα με την εκάστοτε φυλακή. Στο σύνολο του το πρόβλημα της αποκατάστασης έχει κοινές παραμέτρους για κάθε ερωτώμενο.

-ύπαρξη οργανωμένων και λειτουργικών μορφών μεταϊδρυματικής αρωγής,

-έναρξη των διαδικασιών ένταξης (επαγγελματικής-κοινωνικής) μέσα από το κτιριακό οικοδόμημα της φυλακής και της διαδικασίας του εγκλεισμού,

-η υποτροπή είναι και αποτέλεσμα του ρόλου και του τρόπου που σήμερα λειτουργεί η διαδικασία της φυλάκισης,

-ο κοινωνικός στιγματισμός και η περιθωριοποίηση του παραβάτη είναι προϊόν και του ρόλου των μέσων μαζικής ενημέρωσης,

-η "σκληροπυρηνική" αντιμετώπιση του παραβάτη από τον ελληνικό ποινικό κώδικα οδηγεί και αυτή με τον τρόπο της στην περιθωριοποίηση.

Δ)Μορφή πιθανού ιδεατού σχήματος υπηρεσίας στήριξης αποφυλάκισθέντων

-Στο συγκεκριμένο ερώτημα ο κος Κ.-υπεύθυνος Κ.Α. της Κοινωνικής υπηρεσίας Κορυδαλλού-απάντησε:

-δημιουργία κέντρου αποφυλακισμένων-πιθανόν-εποπτευόμενο από την κρατική μηχανή του αρμόδιου Υπουργείου,

-Εφαρμοστές των προγραμμάτων του κέντρου θα είναι το Δ.Σ. και το προσωπικό το οποίο θα πρέπει να πληρεί προϋποθέσεις κατάλληλης εκπαίδευσης (δε γίνεται προσδιορισμός ειδικοτήτων),

-Ως φορείς συνεργασίας κατενομάστηκαν μόνο οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των εκάστοτε φυλακών.

-Στόχοι του κέντρου στήριξης αποφυλακισθέντων ατόμων θα είναι:

α)αξιοποίηση των υπηρεσιών της κοινότητας (δε συγκεκρινοποιείται ποιά κοινότητα αναφέρεται)

β)επίλυση αναγκών πρωτίστης σημασίας (στέγη, εργασία)

-Ο χρόνος των προσφερόμενων υπηρεσιών θα είναι περίπου για ένα με δύο μήνες

-Δέκτες των προγραμμάτων θα είναι άτομα που έχουν αποφυλακιστεί

-Η οικονομική κάλυψη των αναγκών του κέντρου θα μπορεί να ενισχύεται και από τις δωρεές-προσφορές ιδιωτών. Ο κος Κ. δεν

ανάφερε κάποια άλλη χρηματοδοτική πηγή.

-Ο κος Γ., εκπρόσωπος του παραρτήματος ΝΕΛΕ της Πάτρας για θέματα εκπαίδευσης κρατουμένων, εξέφρασε προσωπικές σκέψεις και όχι τη πολιτική της Λαϊκής Επιμόρφωσης αφού άλλωστε για το συγκεκριμένο ερώτημα η Λαϊκή Επιμόρφωση δεν έχει επίσημη θέση. Έτσι ο κος Γ. βλέπει:

-κατά τόπους οργανώσεις στήριξης ανθρώπου που έχουν αποφυλακιστεί οι οποίες όμως θα λαμβάνουν κατευθύνσεις "πολιτικής" από ένα κεντρικό, πιθανόν, και κρατικό όργανο

-Φορείς συνεργασίας μπορεί να είναι: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Παιδείας, πανεπιστημιακοί και παραγωγικοί φορείς, Λαϊκή Επιμόρφωση, ΘΑΕΔ, Τοπική αυτοδιοίκηση και γενικά όλοι οι φορείς που θα επιδείξουν ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο θέμα.

-Στόχοι του προγράμματος:

α)Προσπάθεια έκλειψης του κοινωνικού στιγματισμού και της προκατάληψης ως απαραίτητη προϋπόθεση της επαγγελματικής έν-

ταξης

β) "ανάπτυξη σχέσεων με τους κρατούμενους" για τη διασαφήνιση των αναγκών τους έτσι ώστε να μην υπάρχει διάσταση προσφερόμενων υπηρεσιών και απαιτήσεων ή αναγκών από πλευράς αποφυλακισμένων

γ) επαγγελματική-εκπαιδευτική κατάρτιση

δ) ψυχολογική στήριξη

ε) οικογενειακή στήριξη

-Και ο κος Ν.Γ. συντονιστής του προγράμματος "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων" είναι υποστηρικτής της οργανωμένης κρατικής-κεντρικής θεσμικής παρέμβασης στην ένταξη των κρατουμένων. Η κεντρική-κρατική ευθύνη προσεγγίζεται μέσα από το πλαίσιο της υποστήριξης χρηματοδοτικής, ερευνητικής, κ. τ. λ. των επί μέρους πρωτοβουλιών σε τοπικό επίπεδο. Έτσι έχουμε:

-κεντρικό επίπεδο -- Κρατικές Υπηρεσίες Υπουργείων και πιθανόν των Υπουργείων Δικαιοσύνης, Εργασίας και Υγείας, Πρόνοιας και Κοιν. Ασφαλίσεων

-τοπικό επίπεδο -- Ο.Τ.Α., πανεπιστημιακοί και πιθανόν και κάποιοι άλλοι φορείς

Εφαρμοστές των προγραμμάτων θα είναι το σύνολο εκείνων των φορέων και των ιδιωτών που θα ενδιαφέρονται και θα έχουν γνώση στο συγκεκριμένο θέμα.

-Στόχοι των προγραμμάτων:

α) η κινητοποίηση των αρμόδιων φορέων για λήψη δράσης

β) η επαγγελματική κατάρτιση-αποκατάσταση των πρώην φυλακισμένων

γ) η κάλυψη βασικών αναγκών οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για την οργάνωση της παραπέρα πορείας

δ) προσπάθεια έκλειψης του κοινωνικού στιγματισμού και προκατάληψης

-Χρονική διάρκεια των προσφερόμενων υπηρεσιών το λιγότερο έξι (6) μήνες

-Δέκτες των προγραμμάτων θα είναι άτομα που θα έχουν αποφυλακιστεί

-Η οικονομική κάλυψη θα προέρχεται μέσω κρατικών χρηματοδοτήσεων και ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

-Ο πατήρ Ν. Σκ., εκπρόσωπος της Εκκλησίας περιγράφει την παρέμβαση στο θέμα "επανακοινωνικοποίηση των αποφυλακισμένων" ως εξής:

-σε κεντρικό-συνοδικό επίπεδο (Αθήνα) ύπαρξη αρμοδίου γραφείου για θέματα φυλακής

-σε μητροπολιτικό επίπεδο, τοποθέτηση αρμοδίου εφημέριου για θέματα σωφρονιστικής "πολιτικής"

-σε τοπικό επίπεδο, δημιουργία ομίλου κληρικών-λαϊκών σε συνδυασμό με μόνιμο εκκλησιαστικό λειτουργό ο οποίος (όμιλος) θα ασχολείται με θέματα σωφρονιστικής αντιμετώπισης

-Ως φορέας εκπόνησης του όλου προγράμματος ορίζεται-τουλάχιστον- σε αρχικό στάδιο-η Εκκλησία.

-Στόχοι του προγράμματος:

α) προσφορά υλικής βοήθειας

β) ηθική συμπαράσταση

γ) οικογενειακή στήριξη

δ) επαγγελματική στήριξη

ε) ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου

για τα αποφυλακισθέντα άτομα

Ο κος Μπ., πρόεδρος του Συλλόγου "Ονήσιμος" φάνηκε απαι-

σιόδοξος υποστηρίζοντας ότι είναι πολύ δύσκολο να δημιουργηθεί κάποιος φορέας στήριξης ατόμων που αποφυλακίζονται. Ελπίζει περισσότερο στην ιδιωτική και όχι κρατική πρωτοβουλία και μπορεί να εκφέρει άποψη και σχέδια μόνο για το δικό του Σύλλογο.

-Η κα Ι.Κ., δικηγόρος είναι και αυτή οπαδός της ιδιωτικής πρωτοβουλίας το οργανωτικό σχήμα της οποίας θα εξαρτηθεί ανάλογα με τις περιστάσεις και τις επιδιώξεις του φορέα.

-Η κα Κ.Μ., εγκληματολόγος, υποστήριξε ότι η μορφή που θα πάρει η μορφή στήριξης θα πρέπει να είναι ανάλογη των αναγκών των κρατουμένων της εκάστοτε φυλακής. Γι' αυτό βλέπει τη δημιουργία υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο χωρίς κρατική-κεντρική μορφή. Επίσης η κα Κ.Μ., θεωρεί σημαντική την προσπάθεια επαγγελματικής ένταξης των κρατουμένων.

-Αντίθετα ο κος Δ.Σ., οικονομολόγος και με την ιδιότητα του αποφυλακισμένου θεωρεί απαραίτητη την ύπαρξη κεντρικού φορέα. Έτσι, σύμφωνα με την άποψη του θα έχουμε:

-σε κεντρικό επίπεδο τη δημιουργία ενός κοινωνικού μηχανισμού στον οποίο θα πρέπει να ενυπάρχουν κρατική και ιδιωτική πρωτοβουλία. Ως κρατικοί φορείς θα είναι τα Υπουργεία Δικαιοσύνης, Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Εργασίας, Δημόσιας Τάξης και το Υφυπουργείο Ν. Γενιάς, ενώ ως ιδιώτες μπορεί να είναι άτομα αλλά και Εταιρείες, οργανισμοί κ.τ.λ.

Εναλλακτική πρόταση αποτελεί η δημιουργία ενός "πυρήνα" ενδιαφερομένων για το συγκεκριμένο θέμα ο οποίος σιγά-σιγά θα προσεγγίζει και την κρατική στήριξη.

-οι παραπάνω οργανωτικές μορφές θα λειτουργούν με Δ. Συμβούλιο και με προσωπικό κατάλληλα ειδικευμένο ή και αρμόδιο.

-Το νομικό πρόσωπο-πλαίσιο της οργάνωσης ή του Συλλόγου θα πρέπει να είναι Ιδιωτικού Δικαίου.

-Η χρηματοδότηση του όλου προγράμματος θα μπορεί να γίνεται από:

α) το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

β) τις κρατικές επιχορηγήσεις

γ) την ιδιωτική πρωτοβουλία

Κριτική εκτίμηση των υπάρχουσών δομών μεταϊδρυματικής αρωγής

Απλή ονομαστική αναφορά έγινε στους εξής φορείς-οργανώσεις:

-Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας από τον κο Δ.Σ.

-Υφυπουργείο Νέας Γενιάς. από τον κο Δ.Σ.

-Υπουργείο Δικαιοσύνης από τον κο Δ.Σ.

-ΕΛΚΕΠΑ από τον κο Μπ-Ονήσιμος

Φορείς, οι ενέργειες των οποίων σχολιάστηκαν είναι:

-Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως μηχανισμός που παρέχει τη δυνατότητα οικονομικής ενίσχυσης προγραμμάτων στήριξης μειονεκτούντων ατόμων-από τον κο Δ.Σ., οικονομολόγο και με την ιδιότητα του αποφυλακισμένου-

-Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ως έντονος κατασταλτικός κρατικός μηχανισμός-από τον κο Δ.Σ.-

-Ε.Π.Α. ως λειτουργικά αδρανείς και διακοσμητικά υπάρχουσες-από τους κο Κ., Κ.Α. του Κορυδαλλού, κο Ν.Γ., από το Α.Π.Θ., τον κο Μπ. Πρόεδρο του "Ονήσιμου".

-"Ονήσιμος" ως μια προσπάθεια προσφοράς στήριξης χωρίς όμως τη δομή και τις προϋποθέσεις ενός μαζικού και οργανωμένου σχεδίου παρέμβασης-από τον κο Κ., Κ.Α. του Κορυδαλλού, ενώ ως ένας υπάρχον Σύλλογος η φιλοσοφία και ο τρόπος δράσης του

οποίου δε γίνεται αποδεκτός -από τον κο Ν.Γ., από το Α.Π.Θ.
-Ο.Α.Ε.Δ. ως φορέας η βοήθεια του οποίου μένει αναξιοποίητη
λόγω των κριτηρίων και των προϋποθέσεων που απαιτούνται για
την λήψη της-από τους κο Ν.Γ., από το Α.Π.Θ. και τον κο Μπ.
Πρόεδρο του Ονήσιμου-

-Εκκλησία ως φορέας που έχει τη δύναμη ουσιαστικής συνεισ-
φοράς που η τάση του όμως να πρωτοστατεί των κινήσεων στις
οποίες συμμετέχει, δυσχεραίνει αρκετές φορές τη συνεργασία-
από τους κο Ν.Γ., από το Α.Π.Θ., τον κο Α.Σ., οικονομολόγο και
με την ιδιότητα του αποφυλακισθέντος-ενώ ως φορέας με μη ορ-
γανωμένο πρόγραμμα παρέμβασης -από τον κο Μπ., Πρόεδρο του
"Ονήσιμου"-

-Κοινωνική Υπηρεσία Φυλακών ως αδρανής και αδιάφορη στο σύ-
νολό της για την αποκατάσταση των κρατούμενων -από τον κο
Μπ. πρόεδρο του "Ονήσιμου,-

- Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων ως ένα "πράγμα αρκετά κρύο
-και μη λειτουργικό"-από την κα Ι.Κ., δικηγόρο -

- Ευρωπαϊκό Κέντρο Μελετών και επιμόρφωσης ως φορέας που προ-
σπαθεί να εκμεταλλευθεί οικονομικά κονδύλια στο όνομα της
επαγγελματικής κατάρτισης αποφυλακισμένων-από τον κο Μπ.,
πρόεδρο του "Ονήσιμου,-

- Πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης αποφυλακισμένων του
Α.Π.Θ. ως "μια καλή προσπάθεια στήριξης και κατάρτισης ατόμων
που προσπαθούν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο"-από τον κο
Γ., της τοπικής Ν.Ε.Α.Ε. της Πάτρας-

- Γενικά η φιλανθρωπική διάθεση ως υπάρχουσα μορφή "στήρι-
ξης" που πιθανόν άλλες φορές να προσφέρει έργο και άλλες φο-
ρές να δυσχεραίνει τις καταστάσεις και που σε καμία περίπτω-

ση δεν αποτελεί οργανωμένη και συστηματική στήριξη-από τον
κο Γ. της τοπικής ΝΕΑΕ της Πάτρας, από τον κο Ν.Γ. από το
Α.Π.Θ.-

- Γενικά το "κράτος" ως αρνητικό, ευθυνόφοβο, αμόρφωτο, αδιάφο-
ρο, σκληρό και φασιστικό-από τον κο Δ.Σ., οικονομολόγο και με
την ιδιότητα του αποφυλακισμένου.-

- Διάφορες ομάδες ιδιωτικής πρωτοβουλίας στη Θεο/νίκη ως ορ-
γανώσεις-Σύλλογοι το περιεχόμενο των οποίων είναι αδιασαφή-
νιστο -από τον κο Ν.Γ. από το Α.Π.Θ.-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

A. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι συνεντεύξεις, οι οποίες πάρθηκαν, στόχο είχαν τη διερεύνηση αντιλήψεων φορέων ή ιδιωτών που ασχολούνται για διάφορους λόγους και με ποικίλους τρόπους σχετικά με την κοινωνική ένταξη-επανακοινωνικοποίηση-επανάταξη των κρατουμένων.

Η στερητική ποινή της ελευθερίας είτε είναι ισόβια, είτε είναι μακροχρόνια, είτε είναι μικρής διάρκειας αποτελεί τον κοινό άξονα αντιμετώπισης της εγκληματικής συμπεριφοράς στον ελληνικό ποινικό κώδικα.

Το ερώτημα που τίθεται, είναι, εάν η συγκεκριμένη ποινή που εφαρμόζεται μέσω της διαδικασίας της φυλάκισης του ατόμου εκπληρώνει έναν από τους κύριους σκοπούς της την κοινωνική επανάταξη του κρατουμένου. Είναι όμως κατάφωρα αποδεκτό ότι η κοινωνική επανάταξη του εγκληματία μένει ατελεσφόρητη χωρίς παράλληλα να είναι βέβαιο ότι εξυπηρετούνται καλύτερα και οι άλλοι σκοποί της ποινής, όπως η εκφοβιστική της λειτουργία, ο διαπαιδαγωγικός της χαρακτήρας και η ασφάλεια της κοινωνίας.

Η παραπάνω πρόταση αποδεικνύεται και από τα αποτελέσματα έρευνας (Λασκαλάκης Η., 1988, σελ. 325) που έγινε στις ελληνικές φυλακές όπου βρέθηκε ότι από τους ερωτηθέντες κρατούμενους του δείγματος ένα ποσοστό 45% είναι υπότροποι, ενώ ένα 55% των κρατουμένων είχε για πρώτη του εμπειρία την τωρινή τους φυλάκιση. Επίσης η συχνότητα των προηγούμενων φυλακίσεων στους υποτρόπους είναι:

Συχνότητα	0%
1 φορά	38,2
2-3 φορές	35,1
4 και πάνω	26,7

Ο προβληματισμός που μπαίνει με βάση τα ανωτέρω είναι τι γίνεται σήμερα ώστε να επιτευχθεί η κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων. Παρατηρούμε-από τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων-ότι οι προσπάθειες που γίνονται ενώ ο παραβάτης βρίσκεται στην φυλακή χαρακτηρίζονται από σπασμωδικότητα, έλλειψη μονιμότητας, οργάνωσης, ανυπαρξία καθολικότητας και μαζικότητας και με κύριο στοιχείο το επιφανειακό άγγιγμα του προβλήματος.

Ο γενικός και πολλές φορές αόριστος χαρακτήρας των προσφερόμενων υπηρεσιών πιθανόν βέβαια να εξυπηρετεί και τον εξής στόχο! Να παρουσιάζει και να εμφανίζει τους διάφορους ιδιώτες ή υπηρεσίες ως ευαισθητοποιημένες και ότι ενδιαφέρονται για την κατάσταση στις φυλακές. Ο συμβολικός χαρακτήρας της αντιμετώπισης του πολύπλοκου προβλήματος ενισχύεται και από την αουστηματοποίητη, μεμονωμένη και αποσπασματική μελέτη της όλης κατάστασης. Η γνώση, βέβαια, του προβλήματος δεν συνεπάγεται αυτόματα και την αλλαγή του αλλά ζητήματα όπως η στάση του φυλακτικού προσωπικού και των διευθυντικών στελεχών της φυλακής απέναντι στα προγράμματα κοινωνικής ένταξης των κρατουμένων, οι σχέσεις του εξειδικευμένου με το φυλακτικό προσωπικό, το "είδος" των κρατουμένων, η στάση των κρατουμένων απέναντι στα προγράμματα αυτά κ. τ. λ. αποτελούν παράγοντες

τους οποίους-κατά προσωπική κρίση-θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψην του ο καθένας (υπηρεσία ή ιδιώτης) πριν περάσει στην εφαρμογή ενός προγράμματος.

Αλλά ακόμη και αυτές οι προσπάθειες που γίνονται προς τη κατεύθυνση της κοινωνικής επανακοινωνικοποίησης των κρατουμένων οι οποίες αρχίζουν και διακόπτονται και ξαναρχίζουν και ξαναδιακόπτονται τυχαίνει άλλοτε να μην ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των κρατουμένων και άλλοτε να μην εκφράζουν τις σύγχρονες επιστημονικές τάσεις. Βέβαια, δε μπορεί να παρακαμφθεί το γεγονός ότι στην ιστορία της σωφρονιστικής πολιτικής οι δικαιολογίες που προβάλλονται τόσο στο επίπεδο του σχεδιασμού όσο και στο επίπεδο εκτέλεσης είναι λίγο ως πολύ οι ίδιες.

Ενδιαφέρον, επίσης, θα ήταν εάν υπήρχαν στατιστικά στοιχεία σχετικά με το ποιοί κρατούμενοι γίνονται δέκτες και χρήστες αυτών των προγραμμάτων. Ποιόν κοινωνικό ρόλο επιτελούν στο κοινωνικό σύστημα των εγκλειστών, ποιά στάση έχουν απέναντι στη λειτουργία της φυλακής, πως αντιμετωπίζουν τους συγκρατούμενους τους και το προσωπικό της φυλακής. Κρατούμενοι και φυλακτικό προσωπικό δύο κόσμοι που συνυπάρχουν.

Σύμφωνα με την έρευνα "Ο θεσμός της φυλακής" ένα 21% των κρατουμένων προτιμούν να τα έχουν καλά με τη διεύθυνσή, γεγονός που το ερμηνεύουν με την προσδοκία των ωφελειών από τη διεύθυνση. Ωφέλειες που συνεπάγονται κάποια χάρη, δουλειά, μέσο στη φυλακή, επισκεπτήριο.

Ενδιαφέρον λοιπόν θα ήταν να γινόταν σύγκριση αν είναι οι ίδιοι αυτοί οι κρατούμενοι που συμμετέχουν στα προγράμματα; και το ερώτημα παραμένει, με το υπόλοιπο σύνολο των εγκλει-

στων τι γίνεται;

Παράλληλα βέβαια είναι και τα προβλήματα που δημιουργούνται στους κατάδικους και μετά την έκτιση της ποινής τους, λόγω του ελλιπούς τρόπου με τον οποίο έχει οργανωθεί έως σήμερα η μετασφρονιστική μέριμνα. Παρά τις σχετικές διατάξεις των "Στοιχειωδών Κανόνων" Ο.Η.Ε. (αρ. 60, 64, 80) (Ν. Κουράκης, 1989, σελ. 249) αλλά και του Σφρονιστικού μας Κώδικα (α. 153), οι απολυόμενοι από τις φυλακές, συνήθως χωρίς χρήματα και χωρίς φίλους ή γνωστούς, με μειωμένες προοπτικές για εξεύρεση εργασίας και με, πολλές φορές διαλυμένη την οικογένειά τους, δεν βρίσκουν από την επίσημη πολιτεία καμμία ουσιαστική συμπαράσταση και κατά κανόνα κατακυλούν και πάλι στο έγκλημα. Η μόνη προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος γινόταν από τις εταιρίες προστασίας αποφυλακισμένων, που οργανώθηκαν με τον "α.ν. 869/1937 στις 59 έδρες των Πρωτοδικείων της χώρας" (Ν. Κουράκης, 1989, σελ. 249). Αλλά και από τις εταιρίες αυτές μόνον εκείνες της Αθήνας και του Πειραιά διαθέτουν ένα ξενώνα, που όμως έπαψε να λειτουργεί μετά τους σεισμούς του 1981. Οι εταιρίες αυτές χορηγούν προς τους αποφυλακιζόμενους κάποιο μικρό χρηματικό βοήθημα για τις πρώτες δύσκολες μέρες τους, μετά την έξοδο από τη φυλακή, το οποίο (χρηματικό ποσό) λαμβάνονταν μέσω του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Σήμερα, οι εταιρίες προστασίας αποφυλακισμένων στο σύνολό τους δρούν ως διακοσμητικά και γραφειοκρατικά στοιχεία στο χώρο της ελληνικής μετασφρονιστικής πολιτικής.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει και σχετικό πρόγραμμα του ΟΑΕΔ με βάση το οποίο επιδοτούνται οι εργοδότες που προσλαμβάνουν στις εργασίες τους αποφυλακισμένους, αλλά το πρόγραμμα

αυτό δεν ευοδώθηκε λόγω και της επιφυλακτικότητας που επέδειξαν οι εργοδότες.

Έτσι, από τη μια έχουμε τους εργοδότες που στην πλειονότητά τους αρνούνται να προσφέρουν εργασία στον αποφυλακισμένο και για "ευνόητους" λόγους κοινωνικής προκατάληψης από την άλλη, έχουμε το Δημόσιο που "απαγορεύει" την πρόσληψη σε κατόχους "λερωμένων" ποινικών μητρώων.

Η νομοθετική αυτή ρύθμιση αποτελεί και την αφετηρία προστριβών στο πρόγραμμα "επαγγελματική κατάρτιση αποφυλακισμένων" του Α.Π.Θ. "Δύο χρόνια μετά την έναρξή του όταν το Πανεπιστήμιο, επιχείρησε να προσλάβει ως έκτακτο υπάλληλο ένα αποφυλακισθέντα-πρώην μέλος του προγράμματος, υπάλληλος του Πανεπιστημίου ενοχλήθηκε και αντέδρασε απειλώντας με καταγγελίες με το σκεπτικό ότι το ποινικό μητρώο του υποψήφιου υπαλλήλου ήταν "απαγορευτικό" για πρόσληψή του στο δημόσιο τομέα... ("Τα Νέα", Σάββατο 30 Ιανουαρίου 1993) ή "να απολυθούν αμέσως... διότι που ακούστηκε αποφυλακισθέντες με λερωμένο ποινικό μητρώο να μαζεύουν σκουπίδια, να κόβουν κλαδάκια και να θέλουν να ζωγραφίζουν κιόλας" ("Καθημερινή", 4 Δεκεμβρίου 1992) και αναρωτιέται ο πρύτανης του Πανεπιστημίου "Μα δεν είναι παράλογο... Αφού ο νομοθέτης όταν αποφάσιζε έτσι, δεν είχε υπόψη του ότι θα υπήρχαν προγράμματα για τους αποφυλακισθέντες, ότι η κοινωνία μας κάποτε θα γινόταν πιο ανθρώπινη" ("Καθημερινή", 4 Δεκεμβρίου 1992).

Με μια τέτοια, λοιπόν, νοοτροπία που συχνά υιοθετεί το άτεγκτο Δημόσιο αλλά και ιδιώτες-περίτρανη απόδειξη η "οργάνωση" της μετασφρονιστικής μέριμνας στην Ελλάδα-ξεχνάμε ή μάλλον καλύτερα δε συνειδητοποιούμε, ότι η ποινή ολοκληρώνε-

ται με την έκθεσή της και ότι απομονώνοντας τον πρώην κρατούμενο ωθείται απλώς σ'ένα νέο έγκλημα ότι γινόμαστε έτοι σιωπηλά κα υποκριτικά συμμετοχοί της εγκληματικής του δράσης.

"Αντε να βρεις δουλειά μετά έξω, άντε να το μάθουν οι γνωστοί σου ότι έκανες φυλακή. Καλύτερα να μας ξεχάσουν..." ("Τα Νέα" 30 Ιανουαρίου 1993).

Το γεγονός, ότι η ανεργία είναι ένας σημαντικός παράγοντας εγκληματικής εκτροπής ή υποτροπής που υπονομεύει όλες τις προσπάθειες του ατόμου και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την περιθωριοποίηση του δεικνύεται και από τις προτάσεις για μετασφρονιστική μέριμνα από τους ερωτηθέντες της παρούσας μελέτης. Στο σύνολό τους, θεωρούν ως μείζον πρόβλημα της επόμενης ημέρας της αποφυλάκισης την επαγγελματική αποκατάσταση του αποφυλακισθέντος ως ένα βασικό στάδιο για την ομαλή επανένταξη του στον κοινωνικό χώρο.

Αυτό, φαίνεται να συμπίπτει και με τα ερευνητικά αποτελέσματα της έρευνας "Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα" όπου τα 3/4 των φυλακισμένων έχουν άμεσο σχέδιο μετά την αποφυλάκισή τους την επαγγελματική αποκατάσταση. Χωρίς βέβαια, αυτό ν'αποκλείει μερικοί, πολύ λίγοι, να φοβούνται πως θα υποτροπιάζουν, άλλοι να σχεδιάζουν να ασχοληθούν με τα κοινά ή να εγκαταλείψουν την Ελλάδα και τέλος λίγοι να μην έχουν καθόλου μελλοντικά σχέδια.

Το πρώτο όμως και σπουδαιότερο πρόβλημα που πιστεύει ένα 58,6% των κρατουμένων ότι θα αντιμετωπίσει μετά την αποφυλάκισή του είναι το οικονομικό. Ένα πρόβλημα το οποίο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την επαγγελματική αποκατάσταση, η οποία είναι το πρώτο και κυριότερο σχέδιο μετά την αποφυ-

λάκιση.

Απάντηση αυτής της ανάγκης είναι η αδράνεια της ελληνικής πραγματικότητας και όχι νομοθεσίας που εθελουφλεί εν όψει ενός υπαρκτού προβλήματος.

Για έναν μεγάλο αριθμό αποφυλακισμένων η επιστροφή στην κοινωνία και η ελευθερία δεν σημαίνει άμεση επίλυση των προβλημάτων αλλά αντιθέτως σημαίνει σοβαρά οικονομικά, κοινωνικά αλλά και σεξουαλικά προβλήματα.

Και εδώ υπεισέρχεται ο ρόλος και της κοινωνικής αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων η οποία (κοινωνική αποκατάσταση) αποτελεί το δεύτερο μεγάλο σχέδιο των κρατουμένων και το οποίο συνοδεύεται από το πρόβλημα της κοινωνικής απόρριψης. Εδώ συμπεριλαμβάνεται "το στίγμα του καταδίκου", η "δυσπιστία και προκατάληψη των ανθρώπων", "το κοινωνικό μοντζούφρα", "η χαμένη εκτίμηση ως προς το πρόσωπό του", ακριβώς επειδή τα δύσκολα προβλήματά τους δεν μπορούν να τα λύσουν μόνοι τους και χρειάζονται συμπαράσταση και βοήθεια, που νομίζουν ότι δεν θα την έχουν όταν αποφυλακιστούν".

Η ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου από τους συμμετέχοντες στο μέλλον θεωρείται ως ένας από τους σημαντικούς στόχους που θα πρέπει να έχει κάθε υπάρχουσα αλλά και μελλοντική "υπηρεσία" στήριξης αποφυλακισμένων. Μια ευαισθητοποίηση που θα στρέφεται για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αποφυλακισμένοι στη φάση της επανένταξης τους, στους ρυθμούς της κοινωνίας καθώς και στην υπέρβαση κάποιων προκαταλήψεων που υπάρχουν απέναντί τους. Ο προσωπικός μου προβληματισμός έγκειται στο αν θα πρέπει να αναφερόμαστε σε ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης μέσα σ'ένα γενικό και αόριστο πλάνο ή θα

πρέπει να μιλάμε για μια συνειδητοποιημένη κοινωνική κινητοποίηση και παρέμβαση ως προς ζητήματα που αφορούν την κατάσταση μέσα στις ελληνικές φυλακές, το σωφρονιστικό σύστημα και τους κώδικες, τις διάφορες ποινικές διώξεις και δίκες; Για μια συνειδητοποιημένη παρέμβαση η οποία θα πρέπει να ξεκινά και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Από κει που η βία επιβάλλει αλλά δεν νοουθετεί... Από κει που η κρατική βία και παρανομία νομιμοποιείται χρησιμοποιώντας ως πρώτη ύλη για την πρακτική εξάσκηση, όσους βαφτίζει περιθωριακούς, ή την ενοχλούν με τις εγκληματικές παρεκτροπές τους.

Άλλωστε δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ο πραγματικός χαρακτήρας του κράτους η ποιότητα των θεσμών του, η νοοτροπία των μηχανισμών και των φορέων τους δεικνύεται μέσα από το πεδίο έμπρακτης κατοχύρωσης και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η μακρόχρονη συζήτηση του προβλήματος-σωφρονιστική-μετασωφρονιστική μέριμνα των κρατουμένων-από επιστήμονες και πολιτικούς και η κατά καιρούς ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης υποδηλώνει ότι δεν αναγνωρίζεται μόνο ως σύνηθες πρόβλημα δημόσιας πολιτικής, αλλά και ως κοινωνικό πρόβλημα. Και ως κοινωνικό πρόβλημα υιοθετούμε τον ορισμό της Ε. Λαμπροπούλου δηλαδή, "την ευρείας έκτασης αναντιστοιχία μεταξύ των πραγματικών καταστάσεων και των κοινωνικών αξιών και κανόνων (Λαμπροπούλου Ε., 1990-92, σελ. 122).

Για μια ακόμη φορά θα σημειωθεί ότι για την κατανόηση και την επίλυση του προβλήματος απαιτείται η σαφής του διατύπωση και η γνώση των συνεπειών του. Η "καλή" διάθεση και η αοριστία των πειραματισμών δεν λύνουν το πρόβλημα μάλλον το

περιπλέκουν διατηρώντας την αίσθηση και την αντίληψη του "νόμιμου" πολίτη για τον εγκληματία και τον πολίτη (κρατούμενου) για τον κόσμο.

Βέβαια και ο επακριβώς προσδιορισμός του περιεχομένου του προβλήματος (διατύπωση και συνέπειες) δεν συνεπάγεται αυτόματα και την αλλαγή των κοινωνικών πεποιθήσεων και των πρακτικών οι οποίες το δημιούργησαν ή το συντήρησαν. Απλώς με τη διευκρίνιση των συνεπειών των κοινωνικών προβλημάτων καθίσταται περισσότερο υπόλογοι όσοι είναι υπεύθυνοι για την επίλυσή τους.

Πίνακας 1

Ποιές είναι οι κυριότερες δυσκολίες που νομίζουν οι κρατούμενοι ότι θα συναντήσουν μετά την αποφυλάκιση.

	%
Ψυχολογικά προβλήματα	9,8
Προβλήματα κοινωνικής απόρριψης	52,1
Πρόβλημα με άμεσο οικογενειακό περιβάλλον	16,4
Προβλήματα με την αστυνομία	12,3
Προβλήματα οικονομικά	58,6
Διάφορα	2,5
Χωρίς απάντηση	1,2

(Λασκαλάκης Β., 1988, σελ. 374)

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Οριοθετώντας το θέμα της μελέτης επισημαίνω ότι είναι εκτός πλαισίου αναφοράς και η κατάρτιση-σχεδιασμός μιας "πρότυπης" υπηρεσίας στήριξης αποφυλακισμένων ατόμων και η "αντιγραφή" της σε πρακτικό επίπεδο σ' όλη την Ελλάδα.

Η παρέμβαση αυτή δεν είναι δυνατόν να γίνει εκτός μελέτης των πλαισίων της εσωτερικής υφής του προβλήματος και με προοπτική βασισμένη στην ιδιαιτερότητα του δυναμικού του.

Δεν υπάρχει βέβαια αμφιβολία ότι σοβαρό μέρος της ευθύνης για τη δημιουργία και τη διατήρηση του προβλήματος της περιθωριοποίησης άρα και της επιστροφής στην παράβαση του πρώην κρατούμενου οφείλεται στην αδιαφορία τουλάχιστον της σωφρονιστικής πολιτικής προς όλες εκείνες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης υπόστασης οι οποίες μπορούν να κάνουν "λειτουργική" και "αποδοτική" την επάνοδο του εγκλειστού στο κοινωνικό σύνολο.

Βέβαια, το να αναγάγουμε όλο το πρόβλημα στο πρωτογενές αίτιο, θεωρώντας ότι για όλα ενέχεται αποκλειστικά το σύστημα-κατασταλτικές δυνάμεις, κάνουμε ένα mega ψευδοπροβληματισμό, προβαλλόμεστε ως ευαίσθητοι πολίτες αλλά δεν διερευνούμε εφικτές λύσεις. Το ερώτημα βρίσκεται στο τι μπορεί να γίνει πέρα από την ανατροπή ή την κατάργηση του πρωτογενούς αιτίου πέρα από την "πολυπόθητη" για πολλούς "αλλαγή" του συστήματος ή σωστότερα πριν από την αλλαγή του συστήματος. Αντί να αναφερόμαστε στο σύστημα με ένα γενικό και αφηρημένο τρόπο είναι εποικοδομητικότερο να επεξεργασθούμε επιστημονικά και μεθοδικά τους επί μέρους παράγοντες που δημιουργούν το πρόβλημα και οι οποίοι φυσικά συγκροτούν-συνθέτουν την κοινωνική

πολιτική του σωφρονισμού.

Ήδη η όλη προσέγγιση του θέματος "μετασωφρονιστικής μέριμνας" κατέδειξε ότι δυστυχώς στη χώρα μας δεν λειτουργούν εκτός της ποινικής καταστολής άλλοι σοβαροί αποτρεπτικοί της εγκληματικότητας κοινωνικοί θεσμοί-μηχανισμοί.

Οι υπηρεσίες στήριξης ανθρώπων που αποφυλακίζονται αποτελεί ένα κοινωνικό μηχανισμό-θεσμό που πιθανόν-και λέω πιθανόν γιατί δεν έχουμε αποτελέσματα εφαρμογής τους-να δράσει καταλυτικά στους παράγοντες που επιτείνουν την εγκληματικότητα.

Αν ο θεσμός είναι Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου αν υπάγεται στην κρατική ή στην ιδιωτική πρωτοβουλία και άλλες οργανωτικού τύπου λεπτομέρειες θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα των επιδράσεων που ασκούν-τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο εφαρμογής του προγράμματος-οι πολιτικές δυνάμεις (μορφή διακυβέρνησης της χώρας), οι οικονομικές δομές (οικονομική δομή και εξέλιξη της χώρας) οι πολιτιστικοί παράγοντες (θρησκευτικοί, ιδεολογικοί) καθώς και οι γενικότερες αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας για τη σωφρονιστική πολιτική.

Στόχος της διαρθρωτικής-διαμορφωτικής παρέμβασης μας θα πρέπει να είναι η στήριξη της ανθρώπινης προσωπικότητας του πρώην κρατούμενου ή χρήστη στο βαθμό και την έκταση που αυτή θα ζητηθεί.

Για μια ακόμη φορά όμως θα τονίσω ότι η "εξασφάλιση" ενός θεωρητικού σχήματος ενός εφικτού προγράμματος δεν είναι εύκολη δουλειά και ιδιαίτερα "επειδή ο κόσμος δεν πεθαίνει μαζί μας είναι σκόπιμο να ενδιαφερόμαστε και για τις μακροπρόθεσμες συνέπειες των αποφάσεων της δημόσιας πολιτικής (Ε.

Λαμπροπούλου, 1990- '92, σελ. 125). Στην προσπάθειά μου, λοιπόν, να αποφύγω τη κατάρτιση ενός σχεδίου στήριξης αποφυλακισμένων που λόγω είτε ελλειπούς θεωρητικής κατάρτισης, είτε λόγω μη επαρκούς υλικοτεχνικής υποδομής, να παρουσιάζει κενά ή να είναι ασύμφορο ή να μην είναι αποδοτικό θα παρουσιάσω ένα τρόπο δράσης ο οποίος κατά την προσωπική μου κρίση θα οδηγήσει στην αποφυγή ευχολογιών.

Τα στάδια επεξεργασίας του προβλήματος κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων που πρέπει να ακολουθηθούν και σύμφωνα με τη συστημική ανάλυση της Μ. Δεκλερής (Μ. Δεκλερή, 1989, σελ. 21-142).

1. Απογραφή του ιστορικού της προβληματικής κατάστασης.

Στο στάδιο αυτό θα διερευνηθεί και θα καταγραφεί όλο εκείνο το σύνολο των παραμέτρων και των δεδομένων του προβλήματος που θα πρέπει να έχουν υπόψη τους όσοι θα προβούν στην εννοιολόγησή του.

2. Διατύπωση του προβλήματος. Σ' αυτό το στάδιο θα καταρτισθεί ένα πρότυπο προβληματικής κατάστασης με την ακόλουθη διαδικασία: α) καταγραφή των μετόχων του προβλήματος και κατάταξη τους ανάλογα με την άμεση ή έμμεση διασύνδεση με το πρόβλημα ("κύριοι" ή "δευτερεύοντες" μέτοχοι), β) ανάλυση και έλεγχος των συστημάτων αποφάσεων των μετόχων του προβλήματος, γ) καθορισμός των αλληλεπιδράσεων των μετόχων, δ) αξιολογική ανάλυση των συστημάτων, αποφάσεων των κυρίων μετόχων του προβλήματος. Εδώ θα ερευνηθεί πρώτον η σχέση των αξιών που εμπλέκονται και συγκρούονται στο πρόβλημα και δεύτερον θα επιχειρηθεί η συνθετική διατύπωση του προβλήματος κατά τρόπο που να εμπεριέχει τα αιτήματα των κυρίων μετόχων.

3. Αποφυγή προηγούμενων προπαθειών επίλυσης του προβλήματος βελτίωσης του συστήματος.

4. Περιγραφή και σύγκριση εναλλακτικών λύσεων του προβλήματος. Σ' αυτή τη φάση θα σχεδιαστούν οι εναλλακτικές λύσεις, θα υπολογίζονται οι συνέπειες τους, θα διευκρινίζονται οι περιορισμοί που θα τίθενται στην ομάδα των αποφαιζόντων και θα προσδιορίζονται οι εναλλακτικές λύσεις για τις οποίες υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα.

5. Επιλογή: Σ' αυτό το στάδιο θα επιλεγεί η "καλύτερη" δυνατή λύση του προβλήματος, από εκείνον που είναι αρμόδιος να λάβει αποφάσεις. Η επιλογή θα προϋποθέτει κατ' αρχάς τον καθορισμό του σκοπού, δηλαδή της αξίας που θα πρέπει να διέπει τη λύση του προβλήματος και θα πραγματοποιείται επί τη βάση συγκεκριμένων στόχων, οι στόχοι θα είναι τόσο σαφή, θα έχουν μετρήσιμα και χρονικά καθορισμένα αποτελέσματα που θα θεωρούνται ότι θα υλοποιούν αντικειμενικά τον σκοπό όσο και πράξεις που θα οδηγούν στην επίτευξη του σκοπού.

6. Εκτέλεση: Σ' αυτό το στάδιο θα (προ)ελεχθεί η υλοποίηση της απόφασης, θα διερευνηθεί το εφικτόν της προτεινόμενης πολιτικής και θα τεθεί το χρονοδιάγραμμα της εφαρμογής της. Μ' άλλα λόγια θα μελετηθεί το εάν τα μέτρα που θα προτείνονται θα φαίνεται ότι υλοποιούν αντικειμενικά τους στόχους και κατ' επέκτασιν τους σκοπούς για τους οποίους ετέθησαν.

П А Р А Р Т Ъ М А Т А

П А Р А Р Т Н М А Т А А

Ανακοίνωση προς τα κράτη μέλη που καθορίζει τους προσανατολισμούς για τα λειτουργικά προγράμματα/συνολικές επιδοτήσεις στα οποία τα κράτη μέλη καλούνται να συντάξουν στο πλαίσιο μιας κοινοτικής πρωτοβουλίας σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες και ορισμένες μειονεκτούσες ομάδες

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ «HORIZON»

(90/C 327/05)

1. Η Επιτροπή στις 18 Δεκεμβρίου 1990 αποφάσισε κατά την έννοια του άρθρου 11 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 4253/88, να δημιουργήσει μια κοινοτική πρωτοβουλία σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες και ορισμένες μειονεκτούσες ομάδες (η οποία καλείται στο εξής «Horizon»).

2. Στο πλαίσιο της Horizon, μπορεί να χορηγηθεί κοινοτική ενίσχυση σε μέτρα και σε ζώνες που τηρούν τους προσανατολισμούς οι οποίοι καθορίζονται στην παρούσα ανακοίνωση και περιλαμβάνονται στα λειτουργικά προγράμματα/συνολικές επιδοτήσεις που υποβάλλουν τα κράτη μέλη και εγκρίνει η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

3. Οι κατηγορίες ατόμων που μπορούν να επιλεγούν για κοινοτική συνδρομή στο πλαίσιο της Horizon είναι οι ακόλουθες:

- α) άτομα που εμφανίζουν σοβαρά μειονεκτήματα τα οποία προέρχονται από φυσικές ή νοητικές αναπηρίες (στο εξής καλούμενα «άτομα με ειδικές ανάγκες»)
- β) άτομα που υποφέρουν από ειδικές δυσκολίες οι οποίες εμποδίζουν ή καθυστερούν την οικονομική και κοινωνική ένταξή τους (στο εξής καλούμενα «μειονεκτούντα άτομα»).

1. Στόχοι της πρωτοβουλίας «Horizon»

Οι στόχοι της «Horizon» σχετικά με τις δύο εξεταζόμενες ομάδες είναι οι ακόλουθοι:

1. *Άτομα με ειδικές ανάγκες:* η πρωτοβουλία αυτή αποβλέπει μέσω της εφαρμογής διεθνικών δράσεων στο να δελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά τους και οι όροι πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης στις νέες τεχνολογίες, κυρίως μέσω επαγγελματικής κατάρτισης εξ αποστάσεως και με την προσαρμογή των υποδομών έτσι ώστε να λαμβάνουν υπόψη τους τις ειδικές ανάγκες των εν λόγω ατόμων. Η επαγγελματική ένταξή τους σε διάφορους οικονομικούς τομείς, που μέχρι στιγμής έχει αποδειχθεί ανεπαρκής λόγω των συνθηκών εργασίας, πρέπει επίσης να δελτιωθεί. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει επίσης να προωθηθεί μέσω των εθνικών δράσεων, η προσαρμογή εμπειριών σε κοινοτικό επίπεδο, οι οποίες θα έχουν σαν αντικείμενο τη μεταφορά τεχνογνωσίας στις περιφέρειες

του στόχου αριθ. 1 οι οποίες είναι λιγότερο προετοιμασμένες από τις άλλες περιφέρειες της Κοινότητας για την εφαρμογή των δράσεων υπέρ αυτής της κατηγορίας ατόμων.

Αυτή η ανταλλαγή εμπειριών θα πρέπει να μεταφραστεί σε κοινές δράσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων οργανισμών, τουλάχιστον ο ένας των οποίων θα πρέπει να βρίσκεται σε μια περιφέρεια του στόχου αριθ. 1. Προβλέπεται επίσης μια ενίσχυση του προγράμματος Helios (απόφαση 88/231/ΕΟΚ — ΕΕ αριθ. L 104 της 23. 4. 1989) που έχει ως αντικείμενο την προώθηση της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης και την κοινωνικοοικονομική και εκπαιδευτική ενσωμάτωση των στήριξης με ειδικές ανάγκες, καθώς και του συστήματος Iia (απόφαση 89/658/ΕΟΚ — ΕΕ αριθ. L 393 της 30. 12. 1989) που αφορά τις τεχνικές βοήθειες για την επαγγελματική κατάρτιση και την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

2. *Μειονεκτούσες ομάδες:* Η Κοινότητα προτίθεται να προωθήσει σχέδια πιλότους με την μορφή κοινοτικών δραστηριοτήτων, με σκοπό να δελτιώσει τη συνειδητοποίηση του προβλήματος της ανεργίας μακράς διαρκείας και την υποχώρηση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης ορισμένων ομάδων κληθυσμού, και συνεπώς, να εξευρεθούν λύσεις για τα προβλήματα αυτά. Στο πλαίσιο του αγώνα εναντίον της κοινωνικής αποκλειστικότητας, και σε σχέση με το πρόγραμμα Ραυτερε (φτώχεια) (απόφαση 89/457/ΕΟΚ — ΕΕ αριθ. L 124 της 23. 4. 1989), οι ομάδες αυτές θα έχουν στόχο την ενίσχυση των κοινωνικών καινοτήτων δράσης και την ίδρυση ενός δικτύου ανταλλαγής εμπειριών σε κοινοτικό επίπεδο, που θα επιτύχει την αντιμετώπιση των καταστάσεων αυτών και θα καταλήγει στην ένταξη των μειονεκτούσων ομάδων του κληθυσμού στην αγορά εργασίας και την κοινωνία. Η Κοινότητα προτίθεται να υποστηρίξει την ανάπτυξη κατάλληλων μεθόδων και δεδομένου ότι η επιτυχία μιας κοινωνικής πολιτικής στις μειονεκτούσες ζώνες βασίζεται σε κλαδιά κλίμακα στην ικανότητα κινητοποίησης των συμμετεχόντων σε τοπικό επίπεδο, θα ενθαρρύνει τις δραστηριότητες αυτές και θα υποστηρίξει την ανταλλαγή εμπειριών σε κοινοτικό επίπεδο. Στο ίδιο πλαίσιο, η Κοινότητα θα υποστηρίξει δραστηριότητες υπέρ ατόμων που αντιμετωπίζουν απότομα ένα νέο για αυτά κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο και των οποίων η αιωνία και μαζική άφιξη επηρεάζει για μεγάλο χρονικό διάστημα την ισορροπία της απασχόλησης στις εξεταζόμενες ζώνες, ιδιαίτερα στις περιφέρειες που αποτελούν αντικείμενο του στόχου αριθ. 1. Η Κοινότητα προτίθεται να υποστηρίξει δραστηριότητες κινηθής π.κ. κινηθής π.κ. σε τοπικό επίπεδο και επαγγελματικής κατάρτισης προσαρμοσμένης στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μειονεκτούσες ομάδες.

δραστηριότητες προσανατολισμού και συμβουλών σχετικά με την κοινωνικοοικονομική ένταξη σε συνδυασμό με τη γνώση της γλώσσας του τόπου υποδοχής και μέτρα που αποβλέπουν στην διευκόλυνση της εγκατάστασής τους.

II. Όροι επιλεξιμότητας

Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, είναι επιλέξιμο το σύνολο της Κοινότητας στο μέτρο όπου πρόκειται για διεθνικές δράσεις που περιλαμβάνουν, τουλάχιστο έναν εταίρο προερχόμενο από περιφέρειες του στόχου αριθ. 1.

Για τις μειονεκτούσες ομάδες είναι επιλέξιμο το σύνολο της Κοινότητας για τις δραστηριότητες που προορίζονται προς αντιμετώπιση των απότομων μεταβολών της αγοράς εργασίας μετά την αφάνεια και μαζική άφιξη ατόμων σε ένα οικονομικό κλάσιμο εντελώς νέο για αυτά, θα δίνεται προτεραιότητα στις περιφέρειες του στόχου αριθ. 1, των οποίων οι διαρθρώσεις μπορούν να ανταποκριθούν πιο δύσκολα από ότι εκείνες των άλλων περιφερειών της Κοινότητας στις ειδικές ανάγκες των κατηγοριών ατόμων που εξετάζονται και ακόμη μπορούν πιο δύσκολα να αντιμετωπίσουν την πρόκληση που οφείλεται στην οικονομική ανισορροπία την οποία προκαλεί η συρροή κληθυσμού ο οποίος έχει ανάγκη να ενταχθεί γρήγορα στο οικονομικό και κοινωνικό κλάσιμο.

III. Επιλέξιμα μέτρα

1. Αναφορικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα οποία προορίζονται να ενταχθούν σε μια μη προστατευόμενη οικονομία, μεταξύ άλλων μέσω της κατάρτισης η οποία πραγματοποιείται σε προστατευόμενο περιβάλλον, οι ακόλουθες δραστηριότητες μπορούν να υποστηριχθούν με τη μορφή διεθνικών δράσεων όπου συμμετέχει τουλάχιστον ένας εταίρος προερχόμενος από περιφέρειες του στόχου 1 και όπου περιέχονται ανταλλαγές προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης εκπαιδευτών ή ασκουμένων:

α) — υπέρ ατόμων που υποφέρουν από σωματικά ελαττώματα: η επαγγελματική κατάρτιση σε ειδικότητες ή/και καθήκοντα που χρησιμοποιούν τεχνολογίες οι οποίες μειώνουν τις φυσικές τους δυσχερείες με σκοπό την κατάρτισή τους, μεταξύ άλλων, στις νέες τεχνολογίες· ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στις δράσεις σπονδυλωτής επαγγελματικής κατάρτισης εξ αποστάσεως που χρησιμοποιεί νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας οι οποίες μπορούν να διασπάσουν την απομόνωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες και να τους επιτρέψουν την πρόσβαση στις διάφορες ειδικότητες υπό συνθήκες αντίστοιχες με εκείνες άλλων ατόμων,

— υπέρ ατόμων που μειονεκτούν πνευματικά: η επαγγελματική κατάρτιση και η απασχόληση σε οικονομικούς κλάδους ή επαγγέλματα που ταιριάζουν με τις ικανότητές τους·

— επαγγελματική κατάρτιση από εκπαιδευτή, κοινωνικό λειτουργό, εργασιοθεραπευτή, ψυχολόγο, εμπειρογνώμονα του επαγγελματικού προσανατολισμού, διερμηνέα γλώσσας κωφάλαλων, εγγονόμου και φυσιοθεραπευτή, με την χρήση τεχνικών που στοχεύουν στη βελτίωση της μετάβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες από ένα προστατευόμενο περιβάλλον προς την αγορά εργασίας·

- β) ενίσχυση για τη δημιουργία ΜΜΕ και συνεταιρισμών από άτομα με ειδικές ανάγκες ή ενίσχυση της απασχόλησης ατόμων με ειδικές ανάγκες στο μέτρο που αυτές οι ΜΜΕ ή συνεταιρισμοί θα μπορούν να ενσωματωθούν στην οικονομία της αγοράς·
- γ) παροχή βοήθειας στο ξεκίνημα υπηρεσιών που έχουν αποστολή να βοηθούν άτομα με ειδικές ανάγκες στην πρόσβαση τους προς τις υφιστάμενες δομές, διευκολύνοντας τη δημιουργία και την ανάπτυξη βιοτεχνικών δραστηριοτήτων ή ΜΜΕ·
- δ) σχεδίων κλότων που αφορούν την προσαρμογή των υποδομών συλλογικού ενδιαφέροντος ώστε να μειωθούν οι δυσχερείες των ατόμων που μειονεκτούν σωματικά, π.χ. σήμανση, πρόσβαση σε δημόσια και ιδιωτικά μεταφορικά μέσα, διευκολύνσεις για την κίνηση μέσα στα κτίρια·
- ε) διάδοση στις επιχειρήσεις των εμπειριών και των υφιστάμενων τεχνολογιών που λαμβάνουν υπόψη προβλήματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες για την διευκόλυνσή τους στην πρόσβαση στις υποδομές και υπηρεσίες συλλογικού ενδιαφέροντος·
- στ) δημιουργία στα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης, εξοπλισμών, φυσιοθεραπείας και εργασιοθεραπείας, που θα διευκολύνουν την επαγγελματική κατάρτιση ατόμων με ειδικές ανάγκες·
- ζ) δημιουργία ή ανάπτυξη δικτύων πληροφορητικής τεχνολογίας με την πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην επαγγελματική κατάρτιση και την απασχόληση·
- η) ανταλλαγή εμπειριών και ευπειρογνωμόνων μεταξύ οργανισμών κολλών κρατών μελών οι οποίοι είναι ειδικευμένοι στην κατάρτιση ατόμων με ειδικές ανάγκες, με σκοπό να αυξήσουν τη γνώση της τεχνολογίας μέσα στην Κοινότητα και να δημιουργήσουν ομάδα εμπειρογνομόνων για τη διαχείριση και τη συνέχιση των δραστηριοτήτων.
2. Εφόσον πρόκειται για άτομα που έχουν ειδικές δυσκολίες οικονομικής, κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης, οι ακόλουθες δραστηριότητες μπορούν να επωφεληθούν από την παροχή κοινοτικής συνδρομής με τη μορφή προγραμμάτων πιλότων, αναπτυγμένων στο πλαίσιο διεθνικών εταίρων:
- α) μέτρα προσανατολισμού και παροχή συμβουλών·
- β) επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης των παραγόντων κοινωνικής ανάπτυξης·

γ) ανταλλαγή παραγόντων κοινωνικής ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο·

δ) προπαρασκευαστικές σπουδές και τεχνική βοήθεια.

Επιπλέον και ιδιαίτερα στις περιφέρειες που αφορά ο στόχος αριθ. 1, για τα άτομα που είναι υποχρεωμένα να προσαρμοστούν απότομα σε εντελώς νέες κοινωνικοοικονομικές καταστάσεις και εφόσον η κατάσταση της αγοράς εργασίας κινδυνεύει να προποποιηθεί απότομα λόγω της αιφνίδιας συρροής των ατόμων αυτών, μπορούν να υλοποιηθούν οι ακόλουθες δραστηριότητες:

ε) μέτρα για τη διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης των ατόμων αυτών στην αγορά εργασίας, προσφέροντάς τους την επαγγελματική κατάρτιση που θα τους δώσει τα απαραίτητα προσόντα ή προσαρμοζόντας τα επαγγελματικά προσόντα τους σε εκείνα που απαιτούνται από την αγορά εργασίας·

στ) μέτρα που συνδέονται με την επαγγελματική κατάρτιση, τα οποία προορίζονται να αντιμετωπίσουν γλωσσικά προβλήματα·

ζ) μέτρα προετοιμασίας και συνοδείας για τα παιδιά τους με σκοπό να βελτιωθεί ή να διατηρηθεί η γνώση της μητρικής γλώσσας με σκοπό την επαγγελματική τους ένταξη·

η) μέτρα ενίσχυσης κατά την πρόσληψη, μέτρα ενίσχυσης για τη δημιουργία δυνατοτήτων ανεξάρτητων επαγγελματικών δραστηριοτήτων και μέτρα προσηνατολισμού και παροχής συμβουλών·

θ) παροχή βοήθειας για το ξεκίνημα υπηρεσιών που έχουν ως αποστολή τη συνδρομή των ατόμων αυτών κατά την πρόσδασή τους στις υφιστάμενες δομές, που διευκολύνει τη δημιουργία και την ανάπτυξη βιοτεχνικών δραστηριοτήτων ή ΜΜΕ·

ι) διαρρύθμιση χώρων διαμετακόμισης πολλαπλής συλλογικής χρήσης (υποδοχή, ενημέρωση, προπαρασκευαστική κατάρτιση).

IV. Κοινωνική συνεισφορά στη χρηματοδότηση της πρωτοβουλίας «Horizon»

Τα λειτουργικά προγράμματα/συνολικές επιδοτήσεις θα αποτελούν αντικείμενο κοινής χρηματοδότησης εκ μέρους των κρατών μελών και της Κοινότητας. Η συνολική συνεισφορά των διαρθρωτικών ταμείων στην πρωτοβουλία «Horizon» στη διάρκεια της περιόδου 1990 — 1993 υπολογίζεται σε 180 εκατομμύρια Ecu. Η επιλεξιμότητα των δράσεων υπόκειται στους κανονισμούς που διέπουν τα διαρθρωτικά ταμεία. Οι παρεμβάσεις του σημείου 1 (στοιχεία γ), δ), ε) και στ) καθώς και του σημείου 2 (στοιχεία θ) και ι) περιορίζονται στις περιφέρειες του στόχου αριθ. 1. Τα ποσοστά ενίσχυσης θα αποφασίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις των κανονισμών που διέπουν τα διαρθρωτικά ταμεία και θα λαμβάνουν υπόψη τη χρηματοδοτική ικανότητα των ενδιαφερόμενων εθνικών και περιφερειακών αρχών.

V. Εφαρμογή

Τα κράτη μέλη που επιθυμούν να επωφεληθούν από την πρωτοβουλία «Horizon» καλούνται να υποβάλλουν τις προτάσεις τους για λειτουργικά προγράμματα ή συνολικές επιδοτήσεις, και να τις προσδιορίζουν χωριστά σύμφωνα με τους στόχους των διαρθρωτικών ταμείων. Οι προτάσεις αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν μια γενική εκτίμηση της κατάστασης, να δείχνουν τους σκοπούς που πρέπει να επιτευχθούν, και να περιλαμβάνουν το χρονοδιάγραμμα, τα κριτήρια και τις διαδικασίες για την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση.

Θα δοθεί προτεραιότητα στις λεπτομερείς προτάσεις για λειτουργικά προγράμματα/συνολικές επιδοτήσεις που θα υποβληθούν από τα κράτη μέλη σε προθεσμία εξι μηνών από την ημερομηνία δημοσίευσης της παρούσας ανακοίνωσης στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Οι προτάσεις που παραλαμβάνονται μετά την ημερομηνία αυτή δεν θα λαμβάνονται αναγκαστικά υπόψη από την Εκτελεστική.

Κάθε αλληλογραφία σχετικά με την παρούσα ανακοίνωση πρέπει να απευθύνεται προς τον:

Ko Jean Degimbe,
 Directeur General,
 Direction generale «Emploi, des relations industrielles et des affaires sociales»
 Commission des Communautés européennes,
 rue de la Loi 200,
 B-1049 Bruxelles.

**ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

ΑΘΗΝΑ 16 ΜΑΪΟΥ 1989
ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 122

VII α) ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1851/1989

Κώδικας βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων και άλλες διατάξεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδωμε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται ο Κώδικας βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων που συντάχθηκε από την ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή, η οποία συγκροτήθηκε σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 35 του ν. 1406/1983 και με την απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης αριθ. 68912/1984.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Γενικές αρχές

Άρθρο 1

Σκοπός της εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας ποινών.

1. Η εκτέλεση των ποινών αποβλέπει στην αγωγή των κρατουμένων και στην κοινωνική τους επανένταξη.
2. Η μεταχείριση των κρατουμένων πρέπει να τείνει στην επίτευξη του παραπάνω σκοπού.

Άρθρο 2

Μεταχείριση κρατουμένων.

Η μεταχείριση των κρατουμένων πρέπει να μην είναι

ταπεινωτική και να γίνεται με τρόπο ώστε να αμβλύνονται οι δυσμενείς συνέπειες της στέρησης της ελευθερίας, να διασφαλίζεται ο σεβασμός της αξιοπρέπειας και η ανάπτυξη του αισθήματος ευθύνης, με την επιφύλαξη των αναγκαίων μέτρων για την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του καταστήματος κράτησης.

Άρθρο 3

Ισότητα μεταχειρίσεως.

Απαγορεύεται κάθε διάκριση στη μεταχείριση των κρατουμένων και ιδίως εκείνη που βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τις ιδεολογικές πεποιθήσεις. Επιτρέπεται όμως βάσει επιστημονικών κριτηρίων η διαφορετική μεταχείριση των κρατουμένων κατά κατηγορίες, όπως ορίζει ο νόμος.

Άρθρο 4

Νομιμότητα της εκτέλεσης.

Η μεταχείριση των κρατουμένων γίνεται όπως ορίζει ο νόμος και οι κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότησή του.

Άρθρο 5

Βασικά δικαιώματα κρατουμένων.

Οι κρατούμενοι δεν εμποδίζονται, λόγω της στέρησης της ελευθερίας τους, στην άσκηση των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει ο νόμος. Όταν αδυνατούν να ασκήσουν ένα δικαίωμα αυτοπροσώπως, μπορούν να το ασκήσουν με αντιπρόσωπο.

2. Σε περίπτωση παράνομης ενέργειας σε βάρος των

κρατουμένων ή προσβολής των δικαιωμάτων τους από οποιοδήποτε μέλος του προσωπικού των καταστημάτων κράτησης, οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν εγγράφως και χωρίς καθυστέρηση στην ιεραρχικά προϊσταμένη σωφρονιστική αρχή και, στη συνέχεια, στο δικαστήριο εκτέλεσης των ποινών.

3. Η διεύθυνση του καταστήματος υποχρεούται να διαβιβάζει χωρίς καθυστέρηση κάθε αναφορά ή επιστολή κρατουμένου απευθυνόμενη προς οποιαδήποτε δημόσια αρχή, χωρίς να λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της.

4. Όλοι αδιακρίτως οι κρατούμενοι, ημεδαποί και αλλοδαποί, απαλύνουν, κατά το Σύνταγμα και τους νόμους, ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης και τους εξασφαλίζεται, κατά το δυνατόν, η άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων από λειτουργό του θρησκειώματος ή του δόγματος στο οποίο ανήκουν.

Άρθρο 6

Υποχρεώσεις και περιορισμοί των κρατουμένων.

1. Οι κρατούμενοι δεν έχουν άλλες υποχρεώσεις ούτε υπόκεινται σε άλλους περιορισμούς εκτός από αυτούς που προβλέπονται ρητά στους νόμους και στις κατ' εξουσιοδότηση τους εκδιδόμενες κανονιστικές πράξεις.

2. Ως γενική υποχρέωση έχουν να συμμορφώνονται προς τις οδηγίες των σωφρονιστικών υπαλλήλων, εκτός αν είναι προδήλως παράνομες, και να συνεργάζονται πρόθυμα με αυτούς για την εξασφάλιση της τάξης, της ασφάλειας και της καλύτερης δυνατής κοινής διαβίωσης μέσα στο κατ'όστημα κράτησης.

Άρθρο 7

Καθήκοντα της Πολιτείας πριν και μετά την αποφυλάκιση.

Η Πολιτεία έχει καθήκον να μεριμνά, πριν και μετά την αποφυλάκιση, για την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων και ειδικότερα για την προσαρμογή τους στο κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον, τη συμπλήρωση της διαπαιδαγωγικής τους και την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

**Διάκριση των κρατουμένων σε κατηγορίες.
Έρεισμα προσωπικότητας.**

Άρθρο 8

Σκοπός της διάκρισης.

1. Η διάκριση των κρατουμένων σε κατηγορίες έχει σκοπό την εξειδίκευση της μεταχειρίσεώς τους.

2. Η διαφορετική μεταχείριση των κρατουμένων κατά κατηγορίες δεν πρέπει να περιορίζει την αξιοπρέπεια των ανθρώπων.

3. Οι κρατούμενοι κάθε κατηγορίας διαβιώνουν σε χωριστά καταστήματα ή τμήματα καταστημάτων.

Άρθρο 9

Νέοι κρατούμενοι.

1. Νέοι, κατά την έννοια του Κώδικα αυτού, είναι οι κρατούμενοι που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας τους. Οι νέοι εκτίουν τις επιβαλλόμενες σε αυτούς κινήσεις αποκλειστικά σε ειδικά καταστήματα και επιβάλλονται σε μεταχείριση παιδαγωγικού και θεραπευτικού χαρακτήρα. Οι νέοι κρατούμενοι διαβιώνουν χωριστά από τους ενήλικους κρατούμενους, οποιασδήποτε κατηγορίας.

2. Στα ειδικά καταστήματα μπορούν να παραμένουν έως τη συμπλήρωση του εικοστού πέμπτου έτους της ηλικίας για την ολοκλήρωση της αγωγής τους, εφ' όσον παρέχουν ασφαλή δείγματα βελτίωσης.

Άρθρο 10 Ενήλικοι κρατούμενοι.

1. Όσοι τιμωρούνται για πρώτη φορά σε ποινή στερητικής της ελευθερίας υπόκεινται σε μεταχείριση προσαρμοσμένη στην κατάσταση τους αυτή. Η διαβίωσή τους στο κατάστημα κράτησης, ιδίως όταν εκτίουν βραχυχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές, πρέπει να γίνεται σε ειδικό κατάστημα ή σε χωριστά τμήματα των καταστημάτων και να αποφεύγεται κάθε επαφή με υπότροπους κρατούμενους.

2. Οι καταδικασμένοι ως υπότροποι, καθ' έξη ή καθ' επάγγελμα εγκληματίες, κατά τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, καθώς και όσοι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνοι, δυσάγιοι ή παρουσιάζουν δυσχέρειες προσαρμογής στην κοινή διαβίωση μέσα στο κατάστημα, υπόκεινται σε μεταχείριση που αποσκοπεί στον εθισμό τους στη συμβίωση μέσα στα πλαίσια πάντοτε του σεβασμού της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Τα πρόσωπα αυτά κρατούνται σε ιδιαίτερα καταστήματα ή πτέρυγες καταστημάτων.

3. Κρατούμενοι που εκτίουν μακροχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές δεν υποβάλλονται, γι' αυτόν και μόνο το λόγο, σε αυστηρότερο καθεστώς διαβίωσης, εκτός αν το επιβάλλουν λόγοι ασφαλείας.

Άρθρο 11 Ειδικές κατηγορίες κρατουμένων.

1. Άτομα με εντόνως ψυχοπαθητική προσωπικότητα υπόκεινται στο κατάστημα κράτησης ή σε άλλο ειδικό κα-

τάστημα, σε μεταχείριση που προσαρμόζεται στην προσωπικότητά τους και αποβλέπει, κυρίως, σε ψυχοθεραπευτικούς σκοπούς.

2. Κρατούμενοι που εμφανίζουν άλλες ψυχικές διαταραχές υποβάλλονται σε ειδική θεραπευτική μεταχείριση στο κατάστημα κράτησης ή σε άλλο ειδικό κατάστημα.

3. Άτομα με εξάρτηση από τοξικές ουσίες (τοξικομανείς) κρίνονται θεραπευτική μεταχείριση σε κέντρα αποτοξίνωσης και αποκατάστασης, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις.

4. Στις παραπάνω περιπτώσεις δεν περιλαμβάνονται οι επικίνδυνοι ακατάλογοι, στους οποίους έχουν επιβληθεί μέτρα ασφαλείας.

Άρθρο 12 Υπόδομοι.

1. Οι όροι διαβίωσης των υποδοίκων στο κατάστημα πρέπει να είναι ανάλογοι προς την ελεύθερη διαβίωση, εκτός αν η προσωπικότητά τους ή ο προηγούμενος βίος τους επιβάλλουν ειδική μεταχείριση. Η τελευταία προσδιορίζεται με απόφαση του δικαστηρίου εκτέλεσης ποινών.

2. Οι υπόδομοι διαμένουν σε χωριστά τμήματα και σε ιδιαίτερος κοιτώνες χωρίς καμία επικοινωνία με τους λοιπούς κρατούμενους.

3. Οι υπόδομοι υπόκεινται μόνο στους απολύτως αναγκαίους περιορισμούς της ελευθερίας τους για να μην αποδράσουν, να μην παρεμποδίσουν την κανονική λειτουργία του καταστήματος.

Άρθρο 13 Κρατούμενοι για χρέη.

Οι κρατούμενοι για χρέη καθώς και οι οφειλέτες χρημα-

τικής ποινής ή προστίμου ή δικαστικών εξόδων, μένουν σε ιδιαίτερο τμήμα του καταστήματος και δεν υπόκεινται σε άλλους περιορισμούς εκτός από εκείνους που είναι αποτέλεσμα της στέρησης της ελευθερίας τους και αναγκαίοι για την ομαλή λειτουργία του καταστήματος.

Άρθρο 14 Καθορισμός και εφαρμογή μεταχειρίσεως.

Οι κρατούμενοι που εκτίουν ποινή στερητικής της ελευθερίας πάνω από ένα έτος συνεργάζονται στη διεκτέλεση της προσωπικότητάς τους για να καταστεί δυνατός ο καθορισμός και η εφαρμογή κατάλληλης μεταχειρίσεως κατά το δικαίωμα της έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής, καθώς και η μεταϊδρυματική αρωγή και συνδρομή στην κοινωνική τους επανένταξη.

Άρθρο 15 Κέντρο και πτέρυγες προσανατολισμού και παρατήρησης. Επιστημονικά συμβούλια.

1. Ιδρύεται με προεδρικό διάταγμα αυτοτελές Κέντρο Προσανατολισμού και παρατήρησης. Το Κέντρο αποσκοπεί στη μελέτη των ατομικών και κοινωνικών παραγόντων που επιτρέπουν την εξατομικευμένη μεταχείριση των κρατουμένων. Η μεταχείριση αυτή αναπροσδιορίζεται περιοδικά, ανάλογα με την όλη εξέλιξη του κρατουμένου. Στελεχώνεται με υπαλλήλους του Υπουργείου Δικαιοσύνης των οποίων προϊστάται ψυχίατρος με ειδικές γνώσεις και εμπειρία σε μεταχείριση κρατουμένων και διοίκηση ιδρυμάτων. Λειτουργεί σύμφωνα με ειδικό κανονισμό.

2. Στο Κέντρο λειτουργεί επιστημονικό συμβούλιο που απαρτίζεται από τον ψυχίατρο, τον επιθεωρητή καταστημάτων κράτησης, έναν παθολόγο, έναν ψυχολόγο, έναν κοι-

νωνικό λειτουργό, έναν εγκληματολόγο και το δικαστή εκτέλεσης των ποινών.

3. Στα καταστήματα με περισσότερους από διακόσιους κρατούμενους λειτουργούν ειδικές πτέρυγες προσανατολισμού και παρατήρησης με το αντίστοιχο επιστημονικό συμβούλιο, στο οποίο συμμετέχει και ένας γεωπόνος, αν πρόκειται για αγροτικό κατάστημα. Αν το επιστημονικό συμβούλιο δεν επαρκεί για την ενδελεχή και έγκαιρη εξέταση ειδικών περιπτώσεων, ο αρμόδιος εισαγγελέας μπορεί, με διάταξη του, να αποστείλει τον κρατούμενο στο Κέντρο ή σε άλλη πτέρυγα.

4. Στα υπόλοιπα καταστήματα, τις αρμοδιότητες του επιστημονικού συμβουλίου ασκεί συμβούλιο που απαρτίζεται από τον διευθυντή και τον κοινωνικό λειτουργό του καταστήματος, το δικαστή εκτέλεσης των ποινών και έναν ιατρό.

Άρθρο 16 Αρμοδιότητες επιστημονικού συμβουλίου.

1. Το επιστημονικό συμβούλιο, εκτός από αυτά που ορίζονται στους κανονισμούς, αποφασίζει, το αργότερο σε ένα μήνα από την εισαγωγή του κρατουμένου, για όλα τα κρίσιμα θέματα της διαβίωσης και μεταχειρίσεώς του. Μελετά τις δυνατότητες και προϋποθέσεις αδειών απουσίας ή άλλων μορφών ημελεύσεως διαβίωσης και εισηγάται σχετικά στην επιτροπή του άρθρου 55.

2. Η εκτίμηση των αποτελεσμάτων της μεταχειρίσεώς του κρατουμένου, με βάση την πιο πάνω έρευνα, γίνεται από το επιστημονικό συμβούλιο τουλάχιστον κάθε έξι μήνες ή και νωρίτερα, αν το ζητήσει ο κρατούμενος.

Άρθρο 17 Διάκριση καταστημάτων κράτησης.

Τα καταστήματα κράτησης διακρίνονται σε: α) γενικά, β) ειδικά και γ) θεραπευτικά

1. Τα γενικά καταστήματα κράτησης διακρίνονται σε Α και Β τύπου.
2. Στα Α τύπου κρατούνται οι υπόδικοι, οι κρατούμενοι για χρέη και οι κατάδικοι σε ποινή φυλάκισης έως δεκαοκτώ μηνών.
3. Στα Β τύπου κρατούνται όλοι οι υπόλοιποι κρατούμενοι.
4. Οι υπότροφοι, οι καθ' ἑξῆς ή κατ' ἐπάγγελμα-εγκληματίες και οι αποδεδειγμένα αλειθαρχοί στους κανόνες διαβίωσης του καταστήματος εκτίουν την ποινή τους σε χωριστά τμήματα των καταστημάτων Β τύπου.
5. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, μπορεί να δημιουργούνται και άλλες κατηγορίες καταστημάτων, αν αυτό επιβάλλεται από την ανάγκη ειδικής μεταχείρισης ή διαπαιδαγώγησης των κρατουμένων.
6. Οι γυναίκες κρατούνται σε καταστήματα κράτησης γυναικών ή σε ιδιαίτερα τμήματα των καταστημάτων.

Άρθρο 19
Ειδικά καταστήματα.

Ειδικά καταστήματα είναι τα καταστήματα νέων και τα κέντρα ημελεύθερης διαβίωσης καταδικών.

Άρθρο 20
Θεραπευτικά καταστήματα.

Τα θεραπευτικά καταστήματα διακρίνονται σε γενικά νοσοκομεία, σε θεραπευτήρια για ψυχοσθενείς και σε ειδικά καταστήματα για τοξικομανείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Εισαγωγή κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης.

Άρθρο 21
Εισαγωγή κρατουμένων.

1. Κανένας δεν εισάγεται σε κατάσταση κράτησης χωρίς παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα η οποία συνοδεύεται από τα παρακάτω δικαιολογητικά: α) απόφαση ημεδαυτού δικαστηρίου για τους καταδικούς οποιασδήποτε ποινής ή δικαστικών εξόδων, β) απόφαση αλλοδαπού δικαστηρίου βάσει ειδικών διεθνών συμβάσεων και γ) ένταλμα σύλληψης ή προσωρινής κράτησης ή βούλευμα δικαστικού συμβουλίου για τους υποδικούς.
2. Οι κρατούμενοι για χρέη εισάγονται με εκτελεστό απόγραφο απόφασης πολιτικού δικαστηρίου, με γραμμάτιο καταβολής τροφείων ενός μήνα ή ένταλμα προσωπικής κράτησης δημόσιου ταμείου.

Άρθρο 22
Εισαγωγή στα θεραπευτικά καταστήματα.

1. Στα γενικά νοσοκομεία εισάγονται οι ασθενείς κρατούμενοι που δεν μπορούν να νοσηλευτούν στα αναρρωτήρια των καταστημάτων κράτησης. Περιστατικά που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν ούτε στα γενικά νοσοκομεία παραπέμπονται σε δημόσια, δημοτικά, κοινοτικά θεραπευτήρια. ν.π.δ.δ.
2. Στα θεραπευτήρια για ψυχοσθενείς εισάγονται κρατούμενοι με βάση ιατρική γνωμάτευση ή απόφαση του δικαστηρίου.
3. Στα ειδικά καταστήματα για τοξικομανείς εισάγονται κρατούμενοι σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου.

1. Ο κρατούμενος οδηγείται στη γραμματεία του καταστήματος, όπου γίνεται έλεγχος των σχετικών δικαιολογητικών και εγγραφή στα βιβλία ή στον ηλεκτρονικό υπολογιστή του καταστήματος.
2. Ο κρατούμενος υποβάλλεται σε έρευνα σωματική και των ατομικών του ειδών, η οποία διεξάγεται σε ιδιαίτερο χώρο και κατά τρόπο που δε θίγει την αξιοπρέπειά του. Η έρευνα διενεργείται από δύο τουλάχιστον υπαλλήλους του ίδιου φύλου με τον κρατούμενο. Χρήματα και αντικείμενα, που απαγορεύει ο κανονισμός να φέρει μαζί του ο κρατούμενος, παραδίδονται με απόδειξη στο διαχειριστή του καταστήματος.
3. Η υπηρεσία παρέχει είδη καθαριότητας σε όλους τους κρατούμενους και ιματισμό σε όσους έχουν ανάγκη.
4. Σε ορισμένα καταστήματα χορηγείται ειδικός ιματισμός ανάλογος με τη λειτουργία του καταστήματος.

Άρθρο 24

1. Το αργότερο την επόμενη μέρα από την εισαγωγή του ο κρατούμενος οδηγείται στον διευθυντή, στον ιατρό και στην κοινωνική υπηρεσία.
2. Ο διευθυντής ενημερώνει τον κρατούμενο για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, καθώς και για τον κανονισμό του καταστήματος κράτησης. Οι αλλοδαποί κρατούμενοι ενημερώνονται για τα παραπάνω σε γλώσσα που κατανοούν.
3. Ο ιατρός εξετάζει τον κρατούμενο και, αν διαπιστώσει νόσημα, τον υποβάλλει στην κατάλληλη αγωγή ή ζητεί την εξέταση του από ειδικό ιατρό. Σε σοβαρές περιπτώσεις τον παραπέμπει σε κατάλληλο θεραπευτικό κατάστημα.

4. Ο κοινωνικός λειτουργός σε ιδιαίτερη συνέντευξη επικοινωνεί με τον κρατούμενο, τον ενημερώνει για την παρεχόμενη από την κοινωνική υπηρεσία συμπαράσταση για τα ατομικά, οικογενειακά, επαγγελματικά, οικονομικά ή άλλα προβλήματα που δημιουργούνται από τη στέρηση της ελευθερίας του και του παρέχει την απαραίτητη συνδρομή για τα πιο ελλείγοντα από αυτά.

Άρθρο 25

1. Ο γραμματέας του δικαστηρίου υποχρεούται, μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την καταδίκη, να στείλει στο κατάστημα κράτησης απόσπασμα της απόφασης και μέσα σε ένα μήνα, πλήρες αντίγραφο της απόφασης με τα πρακτικά καθώς και τις τυχόν εκθέσεις των πραγματογνωμόνων και τεχνικών συμβούλων που αφορούν τον κρατούμενο.
2. Η κοινωνική υπηρεσία και ο ιατρός του καταστήματος, μπορούν να ζητήσουν από τη δικογραφία αντίγραφο οποιουδήποτε εγγράφου ή κατάθεσης κρίνουν απαραίτητο.

Άρθρο 26
Βιβλία καταστήματος.

1. Σε κάθε κατάσταση τηρούνται με ειθύνη της γραμματείας: α) βιβλίο κρατουμένων (ξεχωριστά για κάθε κατηγορία κρατουμένων, δηλαδή για τους καταδικούς, τους υπόδικους, τους κρατούμενους για χρηματικές ποινές ή έξοδα και τους κρατούμενους για χρέη) και β) ατομικοί φάκελοι κρατουμένων.
2. Στα βιβλία καταχωρίζονται τα στοιχεία ταυτότητας, ο τόπος τελευταίας διαμονής, η οικογενειακή κατάσταση, τα δικαιολογητικά έγγραφα της κράτησης, στοιχεία ταυτότητας του θύματος, καθώς και η ημερομηνία και η ώρα εισαγωγής.

3. Σε ειδική στήλη των βιβλίων συντάσσεται και καταχωρίζεται συνοπτική έκθεση για τα παραπάνω, η οποία υπογράφεται από τον αρμόδιο υπάλληλο του καταστήματος και τον υπάλληλο που συνοδεύει τον προσαγόμενο.

4. Αντίγραφο της παραπάνω έκθεσης, θεωρημένο από τον διευθυντή του καταστήματος, αποστέλλεται στην αρχή που παρήγγειλε την κράτηση.

5. Σε ξεχωριστή στήλη καταχωρίζεται η χρονολογία έναρξης της κράτησης ή της εκτέλεσης της ποινής, καθώς και η χρονολογία της λήξης τους. Επίσης καταχωρίζεται και κάθε άλλη μεταβολή.

6. Η τήρηση των παραπάνω βιβλίων και φακέλων δεν είναι απαραίτητη, όταν η καταχώρηση των στοιχείων αυτών γίνεται σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Όροι διαβίωσης κρατουμένων

Άρθρο 27

Υγιεινή των κρατουμένων.

1. Η διοίκηση του καταστήματος έχει την υποχρέωση να εξασφαλίζει πλήρως την υγιεινή και καθαριότητα των κρατουμένων, καθώς και την καθαριότητα των κοινοχρήστων χώρων και να παρέχει για το σκοπό αυτό όλα τα αναγκαία είδη, όπως αυτά καθορίζονται από τον κανονισμό. Έχει επίσης την υποχρέωση να εξασφαλίζει και να διατηρεί σε καλή λειτουργία όλες τις εγκαταστάσεις για τον πιο πάνω σκοπό.

2. Οι κρατούμενοι έχουν την υποχρέωση να τηρούν τους όρους ατομικής υγιεινής όπως καθορίζεται από τον κανονισμό και σύμφωνα με τις οδηγίες των αρμόδιων υπαλλήλων.

Άρθρο 28

Υγειονομική περίθαλψη.

Η υγειονομική περίθαλψη των κρατουμένων διενεργείται από ιατρούς και οδοντιάτρους των καταστημάτων κράτησης, από τα θεραπευτικά καταστήματα καθώς και από τα δημόσια νοσοκομεία.

Άρθρο 29

Επιθεώρηση υγειονομικού ελέγχου.

1. Συνιστάται στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης Επιθεώρηση υγειονομικού ελέγχου η οποία στελεχώνεται: α) από έναν επιθεωρητή - ιατρό, με ειδικότητα παθολόγου ή ψυχιάτρου και δεκαετή τουλάχιστον άσκηση της ειδικότητάς του στο δημόσιο τομέα, β) από έναν αναληρωτή επιθεωρητή με τα ίδια προσόντα και γ) από γραμματεία.

2. Ο επιθεωρητής - ιατρός: α) πρόγραμματίζει σε συνεργασία με τους ιατρούς και οδοντιάτρους των καταστημάτων κράτησης το είδος και τον τρόπο παροχής της υγειονομικής περίθαλψης στα καταστήματα αυτά και β) ελέγχει και επιθεωρεί, ως προς τη οματική εκτέλεση των καθηκόντων του, το υγειονομικό προσωπικό των καταστημάτων κράτησης.

Άρθρο 30

Υγειονομικό προσωπικό.

1. Κάθε κατάσταση κράτησης εξιπηρετείται τουλάχιστον από έναν παθολόγο, έναν ψυχίατρο και έναν νοσοκόμο σε εικοσιτετράωρη βάση. Σε καταστήματα με περισσότερους από διακόσιους κρατούμενους υπηρετούν μόνιμοι παθολόγοι και ψυχίατροι και ειδικότερα: ένας νοσοκόμος σε εικο-

σιτετράωρη βάση για κάθε εκατό κρατούμενους, ένας παθολόγος και ένας ψυχίατρος για κάθε διακόσιους κρατούμενους.

2. Σε κάθε κατάσταση με περισσότερους από διακόσιους κρατούμενους υπηρετεί τουλάχιστον ένας οδοντίατρος.

3. Στα καταστήματα κράτησης γυναικών, εκτός από τους παραπάνω ιατρούς, υπηρετεί και ένας γυναικολόγος.

4. Τα θεραπευτικά καταστήματα διέπονται από ειδικές διατάξεις και υπάγονται στον έλεγχο της επιθεώρησης υγειονομικού ελέγχου.

Άρθρο 31

Ιατρική περίθαλψη κρατουμένων.

1. Ο ιατρός του καταστήματος εξετάζει τον κρατούμενο με πρωτοβουλία του ή όταν ο τελευταίος το ζητήσει και ενεργεί σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 3.

2. Κάθε κρατούμενος μπορεί να ζητήσει να εξεταστεί από ιατρό δικής του επιλογής. Η εξέταση γίνεται παρουσία του ιατρού του καταστήματος κατά τις ώρες της υπηρεσίας του, σύμφωνα με τους κανόνες της ιατρικής δεοντολογίας. Σε περίπτωση αντίθετης διάγνωσης ή στον τρόπο θεραπευτικής καλείται τρίτος ιατρός που ορίζεται από τον επιθεωρητή υγειονομικού ελέγχου και εκεί όπου δεν εδρεύει επιθεωρητής από το δικαστή εκτέλεσης των ποινών.

3. Η παραπομπή κρατούμενου σε νοσηλευτικό ίδρυμα ενεργείται ύστερα από έκθεση του ιατρού του καταστήματος κράτησης, στην οποία αιτιολογείται λεπτομερώς η αναγκαιότητα της παραπομπής. Η έκθεση του ιατρού συνοδεύει τον παρατεμπόμενο και αντίγραφο της παραμένει στον ατομικό του φάκελο. Επίσης αντίγραφο της αποστέλλεται στην επιθεώρηση του υγειονομικού ελέγχου του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Άρθρο 32

Δελτία υγείας.

1. Για κάθε κρατούμενο τηρείται ατομικό δελτίο υγείας, στο οποίο καταχωρίζονται στοιχεία ιατρικού ενδιαφέροντος. Το δελτίο αυτό συνοδεύει τον κρατούμενο σε κάθε μετακίνησή του σε κατάσταση ή σε νοσηλευτικό ίδρυμα. Στο πιο πάνω δελτίο καταχωρίζονται κάθε ιατρική εξέταση με τη χρονολογία της, η σχετική διάγνωση, η αγωγή που συνστήθηκε, καθώς και το ονοματεπώνυμο, η ειδικότητα και η υπογραφή του ιατρού που έκανε την εξέταση.

2. Σε κάθε κατάσταση τηρείται υποχρεωτικά βιβλίο ιατρικών εξετάσεων κρατουμένων, στο οποίο αναγράφονται περιληπτικά τα παραπάνω στοιχεία.

Άρθρο 33

Ιατρικές πράξεις.

1. Κάθε είδους αναγκαία ιατρική εξέταση ή ιατροχειρουργική επέμβαση σε κρατούμενο επιτρέπεται με τη συναίνεσή του.

2. Αν ο κρατούμενος αρνείται, ενώ δεν είναι διανοητικά καθυστερημένος ή ψυχικά ασθενής, ζητείται η συναίνεση του ή της συζύγου ή συγγενών μέχρι τρίτου βαθμού και εφ' όσον ελλείπουν ή αρνούνται αποφασίζει σχετικά ο δικαστής εκτέλεσης ποινών.

Άρθρο 34

Απεργία πείνας.

1. Ο κρατούμενος που δηλώνει ότι κατέχεται σε απεργία πείνας έχει δικαίωμα να καλέσει ιατρό της επιλογής του για να διαπιστωθεί η κατάσταση της ψυχικής και πνευματικής του υγείας. Μετά τη δήλωση αυτή ο διευθυ-

Κτιριακές εγκαταστάσεις καταστημάτων
και χώροι έκτισης ποινών.

Άρθρο 37

Κατασκευή κτιρίων.

1. Τα κτίρια και η διαμόρφωση των χώρων κράτησης πρέπει να εξασφαλίζουν την υγιεινή διαβίωση των κρατουμένων και να πληρούν τους αναγκαίους όρους ασφαλείας και ομαλής λειτουργίας των καταστημάτων.

2. Τα καταστήματα κράτησης, είτε βρίσκονται σε αστικές περιοχές είτε σε αγροτικές, πρέπει να είναι σε απόσταση ασφαλείας από τις κατοικημένες περιοχές, χωρίς πάντως να αποκλείεται η να δυσχεραίνεται η επικοινωνία με τα πρόσωπα που προβλέπει ο νόμος.

3. Ο αριθμός των κρατουμένων σε κάθε κατάστημα κράτησης δεν πρέπει να υπερβαίνει τα τριακόσια άτομα. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι δυνατή η αύξηση των κρατουμένων έως τον αριθμό των πεντακοσίων, εφόσον θα υπάρχουν νέες κτιριακές εγκαταστάσεις και χώροι έκτισης ποινής, σύμφωνα με τις διατάξεις των επόμενων άρθρων.

4. Οι διοικητικές, οικονομικές και υγειονομικές υπηρεσίες καθώς και το προσωπικό φύλαξης στεγάζονται έξω από τους χώρους κράτησης.

5. Η κατασκευή και η διαρρύθμιση των κτιρίων εξασφαλίζει ήλιακο φως, άνετη κυκλοφορία αέρα και χώρο κίνησης, σύμφωνα με τις κλιματολογικές συνθήκες του τόπου κράτησης.

Άρθρο 38

Χώροι έκτισης ποινών.

1. Κάθε κατάστημα κράτησης πρέπει να διαθέτει ατομ-

ντής σε συνεργασία με τον ιατρό του καταστήματος λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την παρακολούθησή του.

2. Αν κατά τη διάρκεια της απεργίας ο ιατρός του καταστήματος κρίνει ότι ο απεργός χρειάζεται ειδική ιατρική παρακολούθηση, ζητεί τη μεταγωγή του σε θεραπευτικό κατάστημα. Την ίδια δυνατότητα έχει και το δικαστήριο εκτέλεσης ποινών.

3. Αν ο απεργός περιέλθει σε κατάσταση άμεσου κινδύνου ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας του, το δικαστήριο εκτέλεσης των ποινών, λαμβάνοντας υπόψη την προσωπικότητα του κρατουμένου, το σκοπό και τις επιδιώξεις τους και τη σταθερότητα της απόφασής του, μπορεί να διατάξει τη λήψη μέτρων.

Άρθρο 35

Διατροφή.

1. Η διατροφή των κρατουμένων είναι υποχρέωση του Κράτους. Η διατροφή των κρατουμένων καθορίζεται με ευθύνη της επιθεώρησης υγειονομικού ελέγχου του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

2. Η καθοριζόμενη κατά την προηγούμενη παράγραφο διατροφή στα καταστήματα ελέγχεται και παρακολουθείται από τον ιατρό και το διευθυντή της φυλακής, οι οποίοι ελέγχουν καθημερινά την ποιότητα και τη γενική κατάσταση της παρασκευαζόμενης τροφής.

3. Ο ιατρός του καταστήματος καθορίζει, με γραπτή γνωμάτευση, ειδική διαίτα ή συμπληρωματική τροφή σε όσους έχουν ανάγκη.

4. Πρόνοια λαμβάνεται, κατά το δυνατόν, για ειδικά δικαιολόγια που επιβάλλουν ορισμένες θεραπευτικές πεποιθήσεις.

5. Επιτρέπεται στον κρατούμενο να προμηθεύεται με δική του δαπάνη τα απαραίτητα αγαθά για την ικανοποίηση

ατομικών του αναγκών με μεσολάβηση των υπηρεσιών του καταστήματος κράτησης. Η παρασκευή φαγητού στο χώρο του καταστήματος από τον ίδιο τον κρατούμενο απαγορεύεται.

6. Η παράδοση ειδών διατροφής στους κρατουμένους κατά το επισκεπτήριο απαγορεύεται, εκτός αν το επιτρέπει ο κανονισμός του καταστήματος.

Άρθρο 36

Ενδύμασία.

1. Κάθε κρατούμενος έχει δικαίωμα να φέρει την ατομική του ενδύμασία, η οποία πρέπει να είναι ευπρεπής και καθαρή.

2. Κρατούμενοι που δεν έχουν κατάλληλη ενδύμασία -υποδήματα, καθώς και όσοι το ζητήσουν, λαμβάνουν είδη αυτά από τη διείσδυση των καταστημάτων. Ομοιόρφες-στολές-δεν-επιτρέπονται και η-όλη-εμφάνιση-της-ενδύμασίας-θα-πρέπει-να-μην-είναι-τιπρωτική-για-τον-κρατούμενο-και-να-είναι-ανάλογη-με-την-εποχή-του-έτους.

3. Οι κρατούμενοι που εργάζονται σε αγροτικά καταστήματα, εργαστήρια και άλλες εργασίες δικαιούνται κατάλληλου ρουχισμού.

4. Οι κρατούμενοι που έχουν από την επαγγελματική ή άλλη ιδιότητά τους ιδιαίτερη στολή δεν επιτρέπεται να τη φέρουν στο κατάστημα.

5. Με δαπάνη του δημοσίου χορηγούνται κουβέρτες, σετρίνια, μαξιλαροθήκες και πετοέτες. Οι κρατούμενοι μπορούν να χρησιμοποιούν τα δικά τους σεντόνια και κουβέρτες.

6. Ο τύπος και η ποιότητα των ειδών που παρέχονται καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

7. Οι κρατούμενοι υποχρεούνται να τηρούν καθαρά και υγιεινά τα είδη ενδύσης και ρουχισμού που περιγράφονται παραπάνω.

κά κελιά και θαλάμους το πολύ έξι ατόμων. Η διαβίωση του κρατουμένου σε ατομικό κελί αποτελεί δικαίωμα που ικανοποιείται, αν το επιβάλλουν οι ανάγκες του και το επιτρέπουν οι κτιριακές συνθήκες του καταστήματος.

2. Τα ατομικά κελιά έχουν χωρητικότητα τουλάχιστον 30 μ³ και διαθέτουν κρεβάτι, τραπέζι, κάθισμα και ντουλάπα. Τα παράθυρα όλων των κελιών πρέπει να εξασφαλίζουν καλό φωτισμό και κυκλοφορία αέρα.

3. Τα ειδικά για περιορισμό κελιά έχουν τις ίδιες διαστάσεις με τα κοινά και βρίσκονται σε ιδιαίτερο χώρο του καταστήματος για να μην παρεμποδίζεται η εύρυθμη λειτουργία του.

4. Οι κοινά κοιτώνες πρέπει να διαθέτουν εμβαδόν τουλάχιστον 6 μ² για κάθε άτομο και να περιέχουν όλα τα πιο πάνω οριζόμενα αντικείμενα.

5. Τα ατομικά κελιά και οι θαλάμοι έχουν δικές τους εγκαταστάσεις υγιεινής, θέρμανσης, νερού και αποχρητηρίου.

6. Σε κάθε κατάστημα πρέπει να υπάρχει ικανός αριθμός εγκαταστάσεων λουτρών με θερμό και κρύο νερό, για την ατομική υγιεινή και καθαριότητα κάθε κρατουμένου. Επίσης πρέπει να παρέχονται επαρκείς χώροι και εγκαταστάσεις για ιατρικές εξετάσεις και ψυχοθεραπευτική αγωγή, εργασία και επαγγελματική εκπαίδευση, διάσκαλία, βιβλιοθήκη, εκκλησιασμό και αναψυκτήριο, όπως καθορίζονται ειδικότερα στα παρακάτω άρθρα.

7. Οι μητέρες που έχουν μαζί τα βρέφη τους κρατούνται πάντοτε σε ατομικά κελιά, χωρητικότητας τουλάχιστον 40 μ³, κατάλληλα διαρρυθμισμένα.

8. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, καθορίζονται ειδικότερα οι όροι για την κατασκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων και των χώρων έκτισης των ποινών σύμφωνα με τις παραπάνω διατάξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ
Αγωγή κρατούμενων.

Άρθρο 39
Σκοπός της αγωγής.

Η αγωγή των κρατούμενων αποβλέπει στην ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό περιβάλλον. Αυτό επιδιώκεται με την ανάπτυξη των ψυχικών, σωματικών και πνευματικών ιδιοτήτων τους, τη διατήρηση της ψυχικής και σωματικής τους υγείας, την κατάλληλη εκπαίδευση και τη μείωση των αρνητικών επιδράσεων της στέρησης της ελευθερίας, για να καταστούν υπεύθυνα και αυτοδύναμα άτομα.

Άρθρο 40
Μέσα αγωγής.

1. Η αγωγή των κρατούμενων γίνεται από εξειδικευμένο προσωπικό, με σύγχρονες και κατάλληλες επιστημονικές μεθόδους και προγράμματα, σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο. Στην προσπάθεια αυτή συνεργάζεται όλο το προσωπικό.

2. Η συμμετοχή και συνεργασία των κρατούμενων στον προγραμματισμό της αγωγής είναι απαραίτητη προϋπόθεση και πραγματοποιείται όπως προβλέπεται σε ετόμενες ειδικές διατάξεις.

Άρθρο 41
Κοινωνική αγωγή.

1. Η κοινωνική αγωγή περιλαμβάνει κυρίως την τόνωση της ατομικής και κοινωνικής ευθύνης των κρατούμενων, την καλλιέργεια θετικών διαπροσωπικών σχέσεων, την ενθάρρυνση για έκφραση και την ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες.

2. Η κοινωνική αγωγή ως αρωγή, εφόσον το επιθυμεί ο κρατούμενος, μπορεί να συνεχιστεί και εκτεταθεί προσαρμοζόμενη κατάλληλα και μετά την αποφυλάκισή του.

Άρθρο 42
Φυσική αγωγή.

1. Σε κάθε κατάσταση προβλέπεται ο απαραίτητος χώρος, εσωτερικός και εξωτερικός, καθώς και τα μέσα για τη σωματική άσκηση των κρατούμενων.

2. Το πρόγραμμα της σωματικής αγωγής εφαρμόζεται από γυμναστές και περιλαμβάνει σωματικές ασκήσεις, ατομική γυμναστική, ομαδικά παιχνίδια και αγώνες.

Άρθρο 43
Πνευματική αγωγή.

1. Κάθε κρατούμενος δικαιούται να επιμορφώνεται και να ενημερώνεται με βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, σεμινάρια και συζητήσεις.

2. Για το σκοπό αυτό προβλέπεται δανειστική βιβλιοθήκη, διαρκώς εμπλουτισμένη με λογοτεχνικά και επιστημονικά βιβλία και δημιουργείται κατάλληλος χώρος για αναγνωστήριο. Επίσης ενισχύεται και επιδιώκεται η συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση, τους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και άλλους φορείς.

Άρθρο 44
Θρησκευτική αγωγή.

1. Η θρησκευτική αγωγή είναι προαιρετική και περιλαμβάνει το δικαίωμα του κρατούμενου να ασκεί τα θρησκευ-

τικά του καθήκοντα και να επικοινωνεί με αναγνωρισμένο εκπρόσωπο του θρησκείματος ή του δόγματός του, με εξουσιοδότηση του ιερέα ή του διευθυντή του καταστήματος.

2. Ο κρατούμενος κατά την εισαγωγή του στο κατάστημα δηλώνει, αν το επιθυμεί, το θρησκείμα ή το δόγμα στο οποίο ανήκει.

3. Σε κάθε κατάσταση υπάρχει ναός ή κατάλληλος χώρος στον οποίο, όσοι από τους κρατούμενους επιθυμούν, παρακολουθούν τη θεία λειτουργία ή άλλες ακολουθίες που τελούνται από τον ιερέα του καταστήματος ή εθελοντή ιερέα.

4. Κρατούμενοι, οι οποίοι βρίσκονται σε ειδικούς χώρους κράτησης ή θεραπευτικά καταστήματα, δέχονται την επίσκεψη του ιερέα ή του εθελοντή ιερέα για ενίσχυση και παρηγοριά.

5. Στις ιδιαίτερες συνουσίες του ιερέα με τον κρατούμενο δεν παρευρίσκεται φυλακτικό ή άλλο προσωπικό κράτησης.

Άρθρο 45
Ψυχαγωγία.

1. Η ψυχαγωγία των κρατούμενων γίνεται σε κατάλληλα διαμορφωμένο εξωτερικό ή εσωτερικό χώρο του καταστήματος και αποσκοπεί, μεταξύ των άλλων, στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους με τρόπο δημιουργικό και με παράλληλη ανάπτυξη του ομαδικού πνεύματος της συνεργασίας και της αλληλεγγύης.

2. Οι κρατούμενοι συμμετέχουν σε ομαδικές ή ατομικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, σε οργάνωση θιάσου, χορωδίας, έκθεσης ζωγραφικής και χειροτεχνημάτων, κινηματογραφικών και άλλων προβολών, για να εξασφαλίζονται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για ψυχαγωγία, καλλιτεχνική έκφραση και αυτοσχέδιασμό.

Άρθρο 46
Οργάνωση ψυχαγωγίας.

1. Ειδική επιτροπή αναλαμβάνει το σχεδιασμό και την οργάνωση πολιτιστικών, ψυχαγωγικών και αθλητικών εκδηλώσεων ή την έκδοση ενημερωτικών ή λογοτεχνικών εντύπων.

2. Η επιτροπή αποτελείται από τρεις εκπροσώπους των κρατούμενων, που εκλέγονται κάθε τέσσερις μήνες με κλήρο και δύο μέλη του προσωπικού, οριζόμενα για τέσσερις μήνες από τον διευθυντή. Το ένα μέλος του προσωπικού ανήκει στην κοινωνική υπηρεσία.

3. Το πρόγραμμα της επιτροπής δεν πραγματοποιείται, αν ο διευθυντής επικαλεστεί, αιτιολογημένα, λόγους αναστατόμενους στην ασφάλεια και τάξη του καταστήματος.

Άρθρο 47
Εκπαίδευση.

1. Η παιδεία των κρατούμενων αποβλέπει στην απόκτηση ή συμπλήρωση πρωτοβάθμιας ή επαγγελματικής εκπαίδευσης. Για το σκοπό αυτό στα διάφορα καταστήματα λειτουργεί μονοτάξιο δημοτικό σχολείο υπαγόμενο στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Επίσης οργανώνονται με τη συνεργασία αρμόδιων φορέων προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού και εκπαίδευσης.

2. Οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι με τους τίτλους των αντίστοιχων σχολών της δημόσιας ή επαγγελματικής εκπαίδευσης και δεν αναγράφεται σε αυτούς το όνομα του καταστήματος.

3. Οι σπουδές με αλληλογραφία γίνονται χωρίς κανέναν περιορισμό.

1. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση των νέων είναι υποχρεωτική. Οι αναλφάβητοι ενήλικοι ενθαρρύνονται να παρακολουθήσουν μαθήματα στοιχειώδους εκπαίδευσης.
2. Όσοι έχουν συμπληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, μπορούν να συνεχίσουν στη δευτεροβάθμια με εκπαιδευτικές άδειες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Άρθρο 49

Σκοπός και μέσα πραγμάτωσης της επικοινωνίας.

1. Η επικοινωνία του κρατούμενου μαζί με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον αποτελεί ζωτική ανάγκη, τόσο για τη διαβίωσή του στο κατάστημα, όσο και για τη βαθμιαία ένταξή του στην κοινωνία.
- Αυτή πραγματοποιείται: 1) με την υποδοχή επισκεπτών, 2) την ανταλλαγή επιστολών, 3) την τηλεφωνική επικοινωνία, 4) τις άδειες και τους θεσμούς ημελελεύθερης διαβίωσης.

Άρθρο 50 Επισκέψεις.

1. Σε κάθε κρατούμενο επιτρέπεται να δέχεται τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα επισκέψεις συγγενών μέχρι τρίτου βαθμού. Ο διευθυντής του καταστήματος μπορεί, ο ίδιος ή μετά από γραπτή ή προφορική πρόταση της κοινωνικής υπηρεσίας, να επιτρέψει την επίσκεψη και άλλων προσώπων ή συλλόγων που μπορούν να ασκήσουν ευεργετική επίδραση σε αυτόν. Καταβάλλεται ειδική προσπάθεια

διατηρούνται οι δεσμοί του κρατούμενου με την οικογένειά του ή να δημιουργούνται θετικές διαπροσωπικές σχέσεις και με άλλα πρόσωπα που βρίσκονται έξω από τα καταστήματα κράτησης.

2. Οι επισκέψεις πραγματοποιούνται σε ειδικό κατάλληλο χώρο του καταστήματος στον οποίο υπάρχει οπτικός έγχος.
3. Ο αριθμός των επισκέψεων, η διάρκεια και ο τρόπος επικοινωνίας καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια ρυθμίζονται από τον εσωτερικό κανονισμό και με υπουργικές αποφάσεις.
4. Εκπρόσωποι κοινωνικών φορέων, μέλη επιστημονικών εταιρειών, πολιτιστικών, θρησκευτικών ή άλλων συλλόγων επισκέπτονται κρατούμενους ύστερα από ειδική άδεια του διευθυντή ή του Υπουργού Δικαιοσύνης.
5. Σε αλλοδαπούς κρατούμενους γίνονται οι δυνατές διευκολύνσεις για να επικοινωνούν με τους διπλωματικούς ή προξενικούς εκπροσώπους του κράτους στο οποίο ανήκουν, ή με άλλα πρόσωπα τα οποία κατά τη γνώμη της διεύθυνσης συμβάλλουν στην εξομάλυνση των ειδικών προβλημάτων που δημιουργούνται από την κράτησή τους.

Άρθρο 51

Τηλεφωνική επικοινωνία, τηλεγραφήματα, επιστολές.

1. Ο κρατούμενος μπορεί με άδεια του διευθυντή να επικοινωνεί με τηλέφωνο που βρίσκεται σε ελεγχόμενο χώρο του καταστήματος, μια φορά την εβδομάδα και επιπλέον, αν υπάρχει ανάγκη, με το συνήγορό του, με συγγενικά του πρόσωπα ή πρόσωπα που μπορούν να έχουν ευεργετική επίδραση σε αυτόν.
2. Το περιεχόμενο τηλεγραφημάτων ή επιστολών δεν λέγεται. Σε περίπτωση που το επιβάλλουν λόγοι ασφαλείας ή κίνδυνος διάπραξης ιδιαίτερων σοβαρών εγκλημάτων ή

ανάγκη διακρίβωσης τέτοιων εγκλημάτων, μπορεί να ελεγχθεί η αλληλογραφία κρατούμενου μετά από άδεια του δικαστή εκτέλεσης των ποινών.

3. Εκείνοι που νομίμως ελέγχουν με οποιονδήποτε τρόπο την επικοινωνία των κρατούμενων, καθώς και όσοι υπηρετούν με οποιαδήποτε ιδιότητα στο κατάστημα, αν ανακοινώσουν όσα περιέχονται σε γνώση τους σε τρίτα πρόσωπα, διώκονται σύμφωνα με το άρθρο 252 του ποινικού κώδικα.

4. Οι κρατούμενοι επικοινωνούν με δική τους δαπάνη, αν όμως δεν έχουν τα μέσα, η δαπάνη αυτή καλύπτεται από τη διεύθυνση η οποία παρέχει χαρτί αλληλογραφίας και φακέλους χωρίς κανένα διακριτικό σημείο.

Άρθρο 52 Άδειες.

1. Οι κρατούμενοι μπορούν να λάβουν άδεια απουσίας από τα καταστήματα κράτησης υπό τις προϋποθέσεις και κατά τη διαδικασία που ορίζεται στις επόμενες διατάξεις.

2. Οι άδειες διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες και εκπαιδευτικές.

3. Οι τακτικές άδειες αποσκοπούν στην ανθρωπιστικότερη έκταση των ποινών και στην προετοιμασία της ομαλής επανένταξης του κρατούμενου στην κοινωνία μετά την απόλυσή του.

4. Οι έκτακτες άδειες αποσκοπούν στην αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών του κρατούμενου και ρυθμίζονται στο άρθρο 558 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

5. Οι εκπαιδευτικές άδειες αποσκοπούν στην απόκτηση ή συμπλήρωση γνώσεων στους τομείς της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας, τεχνικής, επαγγελματικής ή και ανωτατής εκπαίδευσης.

Άρθρο 53 Προϋποθέσεις αδειών.

1. Οι τακτικές άδειες χορηγούνται, εφόσον:

α) Ο κατάδικος έχει εκτίσει πραγματικά το ένα τρίτο της ποινής του και η κράτηση έχει διαρκέσει τουλάχιστον έξι μήνες και, σε περίπτωση καταδίκης σε ισόβια κάθειρξη, δεκαπέντε έτη. Στην περίπτωση ποινικού σφραγισμού, ο ανήλικος πρέπει να έχει εκτίσει το ήμισυ τουλάχιστον του κατώτατου ορίου. Σε περίπτωση μέτρων ασφαλείας δεν εφαρμόζονται οι παραπάνω διατάξεις. β) Δεν εκκρεμεί σε βάρος του καταδίκου άλλη ποινική διαδικασία.

2. Η τακτική άδεια χορηγείται κατά την ανέλεγκτη κρίση του αρμόδιου οργάνου, το οποίο για τη χορήγησή της εκτιμά αν υπάρχει κίνδυνος να δραστηρευτεί ο κατάδικος ή να τελέσει κατά τη διάρκειά της νέα εγκλήματα. Για τη χορήγηση της άδειας λαμβάνεται επίσης υπόψη ιδίως: α) το είδος και η βαρύτητα της πράξης που έχει τελέσει ο κατάδικος, β) η υποτροπή ή καθ' ἑξῆς τέλεση εγκλημάτων, γ) η προσωπικότητά του, το παρελθόν του και η διαγωγή του, μετά την τέλεση της πράξης και κατά τη διάρκεια της κράτησης, δ) η ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και κοινωνική του κατάσταση, ε) ο σκοπός για τον οποίο πρόκειται να χρησιμοποιηθεί η άδεια.

Άρθρο 54 Τρόπος χορήγησης αδειών.

1. Η τακτική άδεια απουσίας διαρκεί από είκοσι τέσσερις ώρες έως πέντε ημέρες, στις οποίες συνυπολογίζονται και οι Κυριακές και αργίες. Η συνολική διάρκεια των αδειών ενός κατάδικου δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τις είκοσι μέρες το έτος.

2. Ανάμεσα σε δύο άδειες πρέπει να μεσολαβήσουν τρεις

μήνες τουλάχιστον.

3. Ο χρόνος της άδειας θεωρείται τμήμα του χρόνου της ποινής.

4. Στον κατάδικο στον οποίο χορηγείται άδεια μπορούν να επιβληθούν ορισμένες υποχρεωτικές, σχετικά με τον τρόπο διαβίωσής του το διάστημα της άδειάς του, ιδίως ως προς τον τρόπο διαμονής του.

5. Ο κατάδικος που βρίσκεται σε άδεια υποχρεούται να παρουσιαστεί χωρίς καθυστέρηση στο αστυνομικό τμήμα του τόπου διαμονής του.

6. Στους ανήλικους χορηγείται μόνο εφόσον αυτοί, κατά την εξοδό τους από το κατάστημα και κατά την επιστροφή τους σε αυτό, συνοδεύεται από το γονέα τους ή από αυτόν που ασκεί την επιμέλειά τους από το πλησιέστερο συγγενικό τους πρόσωπο.

7. Οι δαπάνες μετάβασης και επιστροφής του καταδίκου που έχει λάβει βαρύνουν τον ίδιο. Πριν από τη χρήση της άδειας ο κατάδικος πρέπει να αποδείξει ότι διαθέτει τα μέσα για τη διαβίωσή του κατά τη διάρκεια της απουσίας του από το κατάστημα κράτησης. Ο κρατούμενος που αδυνατεί να καταβάλει τη δαπάνη του ταξιδιού, ταξιδεύει δωρεάν με δημόσια μεταφορικά μέσα, βάσει σχετικού εγγράφου του διευθυντή του καταστήματος.

Άρθρο 55

1. Αρμόδια για τη χορήγηση της πρώτης άδειας είναι επιτροπή που αποτελείται από: α) τον δικαστή εκτέλεσης ποινών με πενταετή τουλάχιστον προϋπηρεσία, β) τον διευθυντή του καταστήματος και γ) έναν κοινωνικό λειτουργό ο οποίος και εισηγείται στην επιτροπή.

2. Η επιτροπή προκειμένου να αποφασίσει για τη χορήγηση άδειας λαμβάνει υπόψη της τις σχετικές υποδείξεις του Επιστήμονικού Συμβουλίου κατά το άρθρο 16 παρά-

γραφος 1 και καλεί σε ακρόαση τον κρατούμενο και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο κρίνεται απαραίτητο.

3. Τις επόμενες τακτικές άδειες χορηγεί ο διευθυντής του καταστήματος με εισήγηση του κοινωνικού λειτουργού, όμως νεότερες περιστάσεις καθώς και η μη τήρηση των όρων της άδειας που χορηγήθηκε προηγουμένως δικαιολογούν την άρνηση νέας άδειας, ο διευθυντής εισάγει την πρόθεση στην παραπάνω επιτροπή.

Άρθρο 56

Εκπαιδευτικές άδειες.

1. Η εκπαιδευτική άδεια χορηγείται εφόσον συντρέχουν προϋποθέσεις του άρθρου 53 παράγραφος 2.

2. Για τη χορήγηση των αδειών αυτών τηρείται η διαδικασία του άρθρου 55.

3. Κατά το χρόνο της εκπαιδευτικής άδειας ο κρατούμενος διαμένει στο κατάστημα κράτησης.

4. Στην απόφαση που χορηγεί την εκπαιδευτική άδεια ορίζονται ιδιαίτερα: α) οι ημέρες και οι ώρες απουσίας του καταδίκου και β) το εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο θα φοιτήσει ο κρατούμενος.

5. Η εκπαιδευτική άδεια διάρκειας ανακαλείται με απόφαση της επιτροπής, ύστερα από εισήγηση του διευθυντή του κοινωνικού λειτουργού, αν διαπιστωθεί ότι: α) η αίτηση του κρατούμενου ολοκληρώθηκε, β) ο κρατούμενος κάνει κακή χρήση της άδειας, γ) η συνέχιση της άδειας δημιουργεί τους κινδύνους που αναφέρονται στο άρθρο 53 παρ. 2 και δ) ο κρατούμενος δείχνει κακή διαγωγή στο κατάστημα κράτησης.

6. Κρατούμενοι που κάνουν χρήση εκπαιδευτικής άδειας κινδυνεύουν κατά τη διάρκεια της από τα Κεφάλαια Γραφείας Κρατούμενων (Κ.Ε.Κ.). Το ύψος της επιδότησης καθορίζεται σε κάθε περίπτωση με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩ

Εναλλακτική έκτιση της στερητικής ποινής.
Απόλυση υπό όρο του καταδίκου.

Άρθρο 57

Ημιελεύθερη διαβίωση σε κατάστημα κράτησης για λόγους απασχόλησης.

1. Σε κατάδικο ο οποίος το επιθυμεί και είναι σε θέση να ασκήσει κάποιο επάγγελμα ή για τον οποίο έχει εξευρεθεί εργασία-έξω από το κατάστημα, σε κρατικό ή ιδιωτικό φορέα, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 53 παράγραφοι 1 και 2, χορηγείται από την επιτροπή του άρθρου 55 άδεια για ημιελεύθερη διαβίωση.

2. Στην απόφαση που καθορίζει την ημιελεύθερη διαβίωση ορίζονται, μεταξύ των άλλων, και: α) οι ημέρες και ώρες απασχόλησης του καταδίκου, β) το είδος εργασίας, γ) ο τρόπος πληρωμής, δ) η ασφάλιση από εργατικό ατύχημα και ε) οι υπεύθυνοι του καταστήματος κράτησης του εργασιακού χώρου, οι οποίοι συνεργάζονται για την προσαρμογή του.

3. Για τους καταδικούς που τελούν σε ημιελεύθερη διαβίωση και εργάζονται στους παραπάνω φορείς δεν ισχύει ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών εργασίας.

4. Η ημιελεύθερη διαβίωση για λόγους απασχόλησης ανακαλείται από την επιτροπή του άρθρου 55, αν ο κατάδικος: α) δεν επιδεικνύει καλή διαγωγή στο χώρο εργασίας ή της κράτησης του ή β) παραβεί έστω και έναν από τους όρους ή τις υποχρεώσεις που του έχουν επιβληθεί.

Άρθρο 58

Κέντρα Ημιελεύθερης Διαβίωσης.

1. Ιδρύονται σε ξεχωριστά κτίρια Κέντρα Ημιελεύθερης Διαβίωσης Καταδίκων (Κ.Η.Δ.Κ.) στα οποία η έκτιση της

ποινής γίνεται σε καθεστώς περιορισμένης και ελεγχόμενης ελευθερίας.

2. Σκοπός των Κ.Η.Δ.Κ. είναι η σταδιακή ένταξη των καταδίκων σε καθεστώς πλήρους ελευθερίας. Τα κέντρα αυτά στελεχώνονται από ειδικευμένο προσωπικό.

3. Μέσα σε τρία έτη από την έναρξη της ισχύος του Κώδικα αυτού με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, εκδίδονται οι κανονισμοί λειτουργίας των θεσμών ημιελεύθερης διαβίωσης που προβλέπονται στα άρθρα 57 και επόμενα.

Άρθρο 59

Εισαγωγή σε Κέντρα Ημιελεύθερης Διαβίωσης.

1. Σε κατάδικο που έχει εκτίσει το ήμισυ της στερητικής της ελευθερίας ποινής, ή στην περίπτωση καταδίκης σε ισόβια κάθειρξη, δεκαπέντε έτη και ο οποίος έχει εξασφαλίσει εργασία, είναι δυνατό να του χορηγηθεί άδεια να διαμείνει σε Κέντρο Ημιελεύθερης Διαβίωσης.

2. Η άδεια χορηγείται από την επιτροπή του άρθρου 55, ο οποία διερευνά, ανάμεσα σε άλλα, την κατάσταση της υγείας του καταδίκου, την ικανότητα και το ενδιαφέρον του για εργασία, τη θέλησή του για ενεργό συνεργασία με το προσωπικό του Κ.Η.Δ.Κ. και για την πιστή τήρηση του εσωτερικού κανονισμού, όμως επίσης τον ατομικό, οικογενειακό, επαγγελματικό και κοινωνικό του βίο γενικά, εν όψει της διαβίωσής του σε καθεστώς ημιελευθερίας.

3. Άδεια διαμονής σε Κ.Η.Δ.Κ. είναι δυνατό να χορηγηθεί, ύστερα από αίτηση του καταδίκου και το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών, και όταν έχει απορριφθεί αίτηση υπό όρο απόλυσης, εφόσον ο κατάδικος κρίνεται κατάλληλος για καθεστώς ημιελεύθερης διαβίωσης. Για το σκοπό αυτό η επιτροπή του άρθρου 55 παρέχει στο δικαστήριο κάθε χρήσιμο στοιχείο.

Άρθρο 60
Ανάκληση ημελεύθερης διαβίωσης.

1. Η ημελεύθερη διαβίωση ανακαλείται από την επιτροπή του άρθρου 55 ύστερα από εισήγηση ομάδας του ειδικτημένου προσωπικού του Κ.Η.Δ.Κ. που παρακολουθεί την εξέλιξη του καταδίκου. Η ανάκληση είναι αιτιολογημένη και επιβάλλεται σε περίπτωση ουσιαστικής παράβασης των όρων της ημελεύθερης διαβίωσης από τον κατάδικο και ιδίως σε περιπτώσεις: α) αδυναμίας προσαρμογής του στο κοινωνικό περιβάλλον, β) αδιαφορίας του για εργασία, γ) έλλειψης συνεργασίας με το προσωπικό του Κ.Η.Δ.Κ., δ) παραβίασης των όρων του εσωτερικού κανονισμού του Κ.Η.Δ.Κ..

2. Κατάδικος του οποίου η παραμονή σε Κ.Η.Δ.Κ. έχει ανακληθεί μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών.

3. Μετά την ανάκληση ο κατάδικος επιστρέφει στο κατάντημα από το οποίο προήλθε.

Άρθρο 61

Τμηματική έκτιση της ποινής και εργασία σε κοινωνικούς φορείς.

1. Κατάδικοι οι οποίοι έχουν καταδικαστεί σε ποινή στερητική της ελευθερίας μέχρι δεκαοκτώ μηνών, η οποία έχει μετατραπεί σε χρηματική, μπορούν με αίτησή τους προς το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών να επιλέξουν αντί της μετατροπής την τμηματική έκτιση της ποινής ή την εργασία σε κοινωνικώς χρήσιμα φορείς.

2. Η τμηματική έκτιση της ποινής γίνεται κατά τις ημέρες του τέλους της εβδομάδας ή κατά τις ημέρες των αργιών, εφόσον ο κατάδικος εργάζεται ή σπουδάζει. Οι ημέρες της εβδομάδας κατά τις οποίες ο κατάδικος διαβιώνει

με την οικογένειά του και εργάζεται ή σπουδάζει θεωρούνται ως ημέρες έκτισης ποινής.

3. Η κατά την παράγραφο 1 εργασία πραγματοποιείται σε κρατικά ιδρύματα της τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Για την εργασία αυτή δεν παρέχεται αμοιβή και δεν ισχύει ο ενεργητικός υπολογισμός των ημερών της.

4. Το Επιστημονικό Συμβούλιο, ύστερα από ακρόαση του καταδίκου, εξετάζει τη συγκεκριμένη περίπτωση και εισηγείται στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών, το οποίο αποφασίζει για την τμηματική έκτιση της ποινής ή για την εργασία σε κοινωνικώς χρήσιμα φορείς, καθώς και για τους όρους και τη διάρκειά τους.

5. Η απόφαση για τμηματική έκτιση της ποινής ή για εργασία σε κοινωνικώς χρήσιμα φορείς, ανακαλείται από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών στην περίπτωση που ο κατάδικος κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής του διαπράξει κακούργημα ή πλημμέλημα τιμωρούμενο με φυλάκιση τριών μηνών, ή δε συμμορφώνεται με τους όρους της δικαστικής απόφασης.

6. Σε περίπτωση κατάδικης σε φυλάκιση μέχρι δεκαοκτώ μηνών, η οποία δε μετατράπηκε σε χρηματική, το δικαστήριο μπορεί αν συναινεί ο κρατούμενος ή το ζητήσει ο ίδιος οποτεδήποτε να επιβάλει την τμηματική έκτιση της ποινής, σύμφωνα με την παράγραφο 2, αν κρίνει ότι το μέτρο αυτό συντείνει στην κοινωνική ένταξη του καταδίκου στην αποτροπή του από την τέλεση άλλων εγκλημάτων.

Άρθρο 62
Απόλυση υπό όρο.

1. Έναν τουλάχιστο μήνα πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου που απαιτείται για τη χορήγηση της απόλυσης υπό

όρο ο διευθυντής του καταστήματος υποβάλλει στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών φάκελο που περιέχει: α) εμπειρικοστατιωμένη έκθεση για την προσωπικότητα του καταδίκου, η οποία συντάσσεται με αιτιολογημένη εισήγηση των μελών του Επιστημονικού Συμβουλίου, β) αντίγραφο της καταδικαστικής απόφασης, γ) αντίγραφο του Ποινικού Μητρώου, δ) ατομικό δελτίο του καταδίκου.

2. Η έκθεση της παραπάνω παραγράφου περιέχει:

α) ειδική αξιολόγηση της εν γένει συμπεριφοράς του καταδίκου, κατά το διάστημα της κράτησής του, με κριτήρια τη σκοπιμότητα και τη δυνατότητα επιστροφής του στον ελεύθερο βίο. Ειδικά για την αξιολόγηση αυτή δεν είναι δεσμευτικές ενδεχόμενες πειθαρχικές κυρώσεις, β) συγκεκριμένες προτάσεις για την παροχή ή μη της απόλυσης υπό όρο, γ) σε περίπτωση ευνοϊκής πρότασης τους καταλληλότερους από τους όρους του άρθρου 106. παράγραφος 2 του Π.Κ.

3. Προκειμένου το δικαστήριο να διαμορφώσει πληρέστερη εικόνα της προσωπικότητας του κρατούμενου και των δυνατοτήτων του για την επιστροφή του στον ελεύθερο κοινωνικό βίο, καλεί τον κατάδικο που παρίσταται υποχρεωτικά ο ίδιος ή και με συνήγορό του για την υποστήριξη της αίτησής του.

4. Σε περίπτωση που δε χορηγείται απόλυση υπό όρο, ο κατάδικος έχει δικαίωμα, ύστερα από την πάροδο ενός μηνός, να ζητήσει από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών να επανεξετάσει την περίπτωση του.

5. Το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών χορηγεί την υπό όρο απόλυση σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Κ. εκτός αν, με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση, κρίνει ότι επιβάλλει η συνέχιση του υπολοίπου της ποινής. Οι διατάξεις της υπό όρον απόλυσης εφαρμόζονται στις περιπτώσεις εισαγωγής στα Κ.Η.Δ.Κ., τμηματικής έκτισης της ποινής και παροχής εργασίας για την κοινότητα.

Άρθρο 63

1. Η απόλυση του κρατούμενου από το κατάντημα διατάσσεται από τον διευθυντή και ενεργείται τις εργάσιμες ημέρες. Αν η ημέρα λήξης της ποινής είναι εξαιρεσιμη τότε η απόλυση ενεργείται την προηγούμενη.

2. Η διεύθυνση του καταστήματος ειδοποιεί εγγράφως πριν από την απόλυση τις αρμόδιες δικαστικές και αστυνομικές αρχές καθώς και το Κέντρο προστασίας αποφυλακισμένων.

3. Αν ο κρατούμενος νοσεί σοβαρά μπορεί να ανασταλεί η απόλυσή του· μετά από αίτηση του ίδιου και η γνώμη του ιατρού του καταστήματος εφόσον είναι αδύνατη η μεταφορά του σε δημόσιο νοσοκομείο.

4. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζεται η διαδικασία απόλυσης καθώς και οι υποχρεώσεις του καταστήματος και του απολυομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ
Εργασία κρατούμενων.

Άρθρο 64
Καθορισμός εργασίας.

1. Η εργασία δεν έχει τιμωρητικό χαρακτήρα αλλά αποσκοπεί στη διατήρηση ή επαύξηση των ικανοτήτων των κρατούμενων για την κοινωνική τους επανένταξη.

2. Απαγορεύεται η ανάθεση στους κρατούμενους εργασιών, ιδιαίτερα επικινδύνων ή ανθυγιεινών. Η εργασία πρέπει να είναι παραγωγική, ιδιαίτερα συντελεί στην επαγγελματική εκπαίδευση των κρατούμενων και να μην έχει καταπιεστικό χαρακτήρα.

3. Οι κατάδικοι οφείλουν να εκτελούν εργασία σύμφωνα με τις ανάγκες εκπαίδευσής τους και τα οριζόμενα στο άρθρο 65 παράγραφος 3.

Άρθρο 65
Οργάνωση εργασίας.

1. Οι κρατούμενοι συμμετέχουν στην επιλογή του είδους της εργασίας που θα εκτελέσουν, μέσα στα πλαίσια του κατάλληλου επαγγελματικού προσανατολισμού, των αναγκών και των δυνατοτήτων του καταστήματος, καθώς και των κανόνων πειθαρχίας.

2. Στα καταστήματα κράτησης κάθε κατηγορίας οργανώνονται, σύμφωνα με τον ειδικότερο σκοπό κράτησης, κλάδοι εργασίας οι οποίοι πρέπει να είναι ανάλογοι με εκείνους που ισχύουν έξω από το κατάστημα, ώστε να προτομαζούν τους κρατούμενους για τις συνθήκες της ελεύθερης εργασίας.

3. Για την εφαρμογή του άρθρου 64 και παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου λειτουργεί, σε κάθε κατάστημα κράτησης, τριμελής επιτροπή εργασίας κρατουμένων, που απαρτίζεται από μέλη του επιστημονικού συμβουλίου, την οποία ορίζει ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

4. Η παράλληλη επιτροπή, με τη συνεργασία του κρατούμενου, διερρευνά με τις κατάλληλες επιστημονικές μεθόδους τις κλίσεις και δεξιότητές του, τον διαφωτίζει σχετικά με την υπεύθυνη ανάληψη εργασίας, επιλέγει το είδος και τη φύση της εργασίας που θα του ανατεθεί, τον τοποθετεί στην επιλεγμένη εργασία και τέλος παρακολουθεί την περαιτέρω εξέλιξη του.

5. Σε περίπτωση τοποθέτησης σε ανθυμεινή εργασία ή μείωση της αμοιβής χωρίς νόμιμη αιτία, οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών. Επίσης δικαίωμα προσφυγής έχουν για τους λόγους πάνω λόγους και οι κρατούμενοι σε Κ.Η.Δ.Κ..

Άρθρο 66
Εξατομίκευση εργασίας.

1. Οι κατάδικοι που κρίνονται κατάλληλοι για εργασία οφείλουν να την εκτελούν. Οι υπόδικοι και οι κρατούμενοι για χρέη μπορούν να ζητήσουν εργασία σύμφωνα με τους όρους του παραπάνω άρθρου.

2. Κρατούμενοι ανάστημα, ασθενικοί, ηλικίας ανώτερης των εξήντα πέντε ετών, γυναίκες έγκυες, λεγώνες ή θηλάουσες, μπορούν να απασχολούνται σε εργασίες που προσιδιάζουν στις ατομικές τους ιδιότητες ή περιστάσεις ύστερα από απόφαση της επιτροπής του ιατρού του καταστήματος κράτησης.

3. Οι κρατούμενοι κατάδικοι εργάζονται σε κοινό χώρο. Οι υπόδικοι και οι κρατούμενοι για χρέη μπορούν ανάλογα να απασχολούνται και σε ατομικό κελί, σε εργασία επιλογής τους, μέσα στα όρια της ασφάλειας και πειθαρχίας του καταστήματος.

4. Στο ατομικό τους κελί μπορούν να εργάζονται και κρατούμενοι με ιδιαίτερη κλίση στα γράμματα ή στις τέχνες.

Άρθρο 67
Τόπος εργασίας.

1. Η εργασία των κρατουμένων εκτελείται στο εσωτερικό του καταστήματος ή έξω από αυτό ή σε κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα αυτού και τους κανονισμούς.

Άρθρο 68
Τρόποι εκτέλεσης εργασίας μέσα στο κατάστημα.

1. Η εργασία που εκτελείται μέσα στο κατάστημα ακο-

λουθεί τις σύγχρονες μεθόδους και προδιαγραφές. Είναι κυρίως βιομηχανική και εκτελείται σε κάθε είδους εργαστήρια, ανάλογα με τις δυνατότητες του καταστήματος, τον αριθμό και τις ικανότητες των κρατουμένων.

2. Για διάστημα μέχρι τρεις μήνες κάθε έτος μπορεί να ανατεθεί στον κρατούμενο να εκτελέσει βοηθητική εργασία στο κατάστημα, όπως καθαριότητας, μαγειρείου, πλυντηρίου, καθαρισμού ή μεταφοράς τροφίμων ή άλλων ειδών και αντικειμένων και εφόσον συμφωνεί για μεγαλύτερη περίοδο.

Άρθρο 69
Τρόποι εκτέλεσης της εργασίας σε αγροτικά καταστήματα.

1. Η εργασία στην ύπαιθρο εκτελείται σε αγροτικά καταστήματα κράτησης.

2. Οι κρατούμενοι στα παραπάνω καταστήματα εκτελούν εργασίες αγροτικής καλλιέργειας, εγγείου βελτίωσης, ζωοκομίας, πτηνοτροφίας, ιχθυοτροφίας, κτηνικής, ανθοκομίας, ή συμμετέχουν σε βιομηχανικά ή βιοτεχνικά προγράμματα. Οι παραπάνω εργασίες εκτελούνται και σε συνεργασία με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης της περιοχής του καταστήματος.

Άρθρο 70
Επιλογή των εργαζομένων σε αγροτικά καταστήματα.

1. Επιτροπή που απαρτίζεται από το διευθυντή, ιατρό και γεωπόνο του καταστήματος εκτιμά τη σωματική και ψυχική κατάσταση και ιδιαίτερα την τυχόν επαγγελματική αγροτική ιδιότητα του κρατούμενου, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής σε ορισμένο είδος εργασίας από αυτές που οργανώνονται στα αγροτικά καταστήματα κράτησης

και προσδιορίζει την κατάλληλη εργασία.

2. Κρατούμενοι που εργάζονται στην ύπαιθρο μπορούν να παραμένουν στον τόπο εργασίας και να διανυκτερεύουν σε αυτόν, ύστερα από απόφαση του διευθυντή, αν τούτο είναι αναγκαίο. Η διανυκτέρευση δεν πρέπει να είναι επιβλαβής για την υγεία των κρατουμένων ούτε και να δημιουργεί κίνδυνο απόδρασης.

Άρθρο 71
Συστήματα εκτέλεσης εργασίας.

1. Η εργασία των κρατουμένων οργανώνεται από το κράτος και εκτελείται σε βιομηχανικές, αγροτοβιομηχανικές, βιοτεχνικές ή αγροτικές μονάδες. Η διεύθυνση του καταστήματος συνεργάζεται για το σκοπό αυτό με τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και άλλους παρεμφερείς κοινωνικούς φορείς. Συνεργάζεται επίσης με τις διευθύνσεις των λοιπών καταστημάτων κράτησης για την τοποθέτηση των κρατουμένων σε εργασία.

2. Κατ' εξαίρεση, οι κρατούμενοι μπορούν να εργάζονται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις κάθε είδους, εμπορευόμενοι από τη διεύθυνση του καταστήματος.

3. Η εργασία του κρατούμενου για δικό του λογαριασμό ή ύστερα από παραγγελία ιδιώτη μπορεί να επιτραπεί από την επιτροπή καθορισμού εργασίας κρατουμένων, όταν υπάρχει δυνατότητα τέτοιας εργασίας στο κατάστημα και εφόσον δεν παραβιάζονται οι όροι κράτησης, πειθαρχίας και ασφάλειας.

4. Οι υπόδικοι και κρατούμενοι για χρέη μπορούν, εφόσον το επιθυμούν, να εργάζονται με τις ίδιες προϋποθέσεις.

Αρθρο 72
Ωράριο. Μέτρα ασφαλείας.

1. Το ωράριο ημερησίας ή εβδομαδιαίας εργασίας των κρατουμένων ρυθμίζεται από τους νόμους και τους κανονισμούς που ισχύουν για τους εργαζόμενους, χωρίς να λαμβάνεται η επαγγελματική ή τεχνική τους εκπαίδευση.
2. Οι κρατούμενες μητέρες που ανατρέφουν τα παιδιά τους μέσα στο κατάστημα και οι έγκυες όταν εργάζονται, απολαμβάνουν όλα τα πλεονεκτήματα που προβλέπονται από τη νομοθεσία που ισχύει για τις ελεύθερες εργαζόμενες γυναίκες γενικά.

Αρθρο 73
Έλεγχος εργασίας και ασφάλιση.

1. Οι όροι εργασίας των κρατουμένων, η ασφάλισή τους από εργατικά ατυχήματα και οι επαγγελματικές ασθένειες ρυθμίζονται από τη νομοθεσία που ισχύει για τους εργαζόμενους γενικά. Η τήρηση εφαρμογής των πιο πάνω διατάξεων ελέγχεται από τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Εργασίας.
2. Εργαλεία, διάφορες συσκευές ή άλλα αντικείμενα που χρησιμοποιούνται από τους κρατούμενους στη διάρκεια της εργασίας και κρίνονται επικίνδυνα καταμετρούνται και ασφαλιζονται κάθε μέρα, μετά το τέλος της εργασίας.
3. Οι κρατούμενοι που εργάζονται υπέχουν πειθαρχική, αστική και ποινική ευθύνη για την καταγραφή ή βλάβη των μηχανημάτων, συσκευών, εργαλείων, πρώτων υλών ή άλλων αντικειμένων που η διοίκηση του καταστήματος τους έχει εμπιστευθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου και του κανονισμού.

Αρθρο 74
Αμοιβή εργασίας κρατουμένων.

1. Η εργασία των κρατουμένων, είτε παρέχεται στο κράτος ή σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, είτε σε ιδιώτες, αμειβεται σύμφωνα με τις διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας που ισχύει για τους εργαζόμενους γενικά. Εάν η εργασία αυτή έχει χαρακτήρα κυρίως εκπαιδευτικό, η αμοιβή που παρέχεται μειώνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στον κανονισμό του καταστήματος.
2. Το ένα τρίτο της αμοιβής των κρατουμένων αποδίδεται στο κράτος ως συμμετοχή τους στις δαπάνες διαβίωσής τους στο κατάστημα. Το ποσό αυτό κατατίθεται στο λογαριασμό "Κεφάλαια Εργασίας Κρατουμένων" (Κ.Ε.Κ.).
3. Από τις εισπράξεις των κρατουμένων που εργάζονται στο κατάστημα, ο δικό τους λογαριασμό, παρακρατείται ποσοστό που ορίζεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, όχι ανώτερο του 10% και κατατίθεται στο Κ.Ε.Κ.
4. Το είδος της παρεχόμενης εργασίας, η διάρκεια, η αποδοτικότητα και η αμοιβή της αναγράφονται σε ειδικό δελτίο που εκδίδεται για τον κρατούμενο, θεωρούνται κάθε μήνα και καταχωρούνται στον ατομικό του φάκελο.

Αρθρο 75
Τακτοποίηση της αμοιβής.

Η διοίκηση του καταστήματος στο τέλος κάθε μήνα τακτοποιεί την αμοιβή του κρατουμένου, ανάλογα με τα ποσά που καταβάλλονται κατά τις διατάξεις του νόμου αντιστοίχως στους οικείους λογαριασμούς.

Αρθρο 76
Ατομικός λογαριασμός και διάθεση της αμοιβής.

Ο ατομικός λογαριασμός σχηματίζεται από τα χρήμα-

τα που έφερε μαζί του ο κρατούμενος κατά την εισαγωγή του στο κατάστημα, από εμβάσματα σ' αυτόν συγγενών του ή τρίτων της κράτησής του και από το προϊόν εργασίας του.

2. Από τα χρήματα αυτά ποσοστό 75% κατατίθεται σε έντοκο λογαριασμό ταμειευτηρίου και το υπόλοιπο 25% αποτελεί τρεχούμενο λογαριασμό για την αντιμετώπιση των αναγκών του κρατουμένου και κατατίθεται στο λογαριασμό του καταστήματος.

3. Το ποσοστό 75% διατίθεται κατ' αρχήν για την εξόφληση χρεών του κρατουμένου στην Πολιτεία για αποζημίωση του θύματος ή της οικογένειάς του και για την κάλυψη ατομικών ή οικογενειακών αναγκών.

4. Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, ύστερα από γραπτή έγκριση του διευθυντή του καταστήματος, μπορεί ο κρατούμενος να αναλάβει μέρος ή και όλο το ποσό που βρίσκεται στον έντοκο λογαριασμό ταμειευτηρίου.

5. Ο κρατούμενος δεν μπορεί ούτε με πράξη εν ζωή ούτε με διάταξη τελευταίας βούλησής να διαθέσει οποιοδήποτε ποσό από το λογαριασμό του υπέρ τρίτου κρατούμενου, εκτός αν ο τελευταίος είναι ανών, κατιών, σύζυγος ή αδερφός του.

6. Το ποσό του κατά την παράγραφο 2 τρεχούμενου λογαριασμού είναι ακατάσχετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ
Μεταγωγή κρατουμένων.

Αρθρο 77
Διαδικασία μεταγωγής.

1. Η μεταγωγή κρατουμένου παραγγέλλεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης ύστερα από πρόταση του διευθυντή του καταστήματος και γνώμη του Δικαστή Εκτέλεσης Ποινών.

2. Σε κατεπείγουσα περίπτωση, για λόγους τάξης, η μεταγωγή παραγγέλλεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης ύστερα από πρόταση του διευθυντή.

3. Ο διευθυντής αγροτικού καταστήματος κράτησης ή Κ.Η.Δ.Κ., σε περίπτωση που υπάρχει κίνδυνος διασάλευσης της τάξης από κρατούμενο, μπορεί να διατάξει τη μεταγωγή του στο πλησιέστερο Β. τύπου κατάστημα κράτησης. Το γεγονός αυτό αναφέρεται αιθέτως στον Δικαστή Εκτέλεσης Ποινών και στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο και εγκρίνει τελικά τη μεταγωγή.

4. Η μεταγωγή γίνεται πάντα με δαπάνη του Δημοσίου.

Αρθρο 78
Προσαγωγή σε δημόσια αρχή.

Η μεταγωγή κρατουμένου μπορεί να διαταχθεί και από τον εισαγγελέα εφετών για διευκόλυνση του έργου της ανάκρισης ή για να εμφανιστεί σε δικαστήριο ή σε δημόσια αρχή. Ο ίδιος εισαγγελέας φροντίζει για την ταχεία επαναμεταγωγή του.

Αρθρο 79
Προϋποθέσεις μεταγωγής.

1. Η μεταγωγή κρατουμένου γίνεται ύστερα από αίτησή του, για λόγους προσωπικούς, οικογενειακούς, υγείας, εκπαιδευτικούς, για τοποθέτηση σε εργασία ή με πρόταση του διευθυντή, για τους πιο πάνω λόγους, καθώς και για λόγους τάξης ή έλλειψης χώρου στο κατάστημα κράτησης.

2. Η αίτηση του κρατουμένου καθώς και η πρόταση του διευθυντή συνοδεύεται από αντίστοιχη εισήγηση της κοινωνικής υπηρεσίας. Όταν η μεταγωγή ζητείται για λόγους εκπαιδευτικούς ή εργασίας, η πρόταση γίνεται από την αρμόδια για την τοποθέτηση σε εργασία επιτροπή.

Άρθρο 80
Εκτέλεση μεταγωγής.

1. Η μεταγωγή γίνεται κατά τρόπο που να εξασφαλίζει την ομαλή μετακίνηση και συγχρόνως να μη θίγει την αξιοπρέπεια του κρατούμενου. Οι χειροπέδες χρησιμοποιούνται όπου κρίνονται αναγκαίες. Ο κρατούμενος οφείλει να υπακούει στα ενταλαμένα για τη μεταγωγή του όργανα και να μη δυσχεραίνει το έργο τους.

2. Η μεταγωγή κρατούμενης γίνεται πάντοτε με συνοδεία γυναίκας αστυνομικού. Οι ανήλικοι κάτω των δεκαεπτά ετών συνοδεύονται από αστυνομικά όργανα του ίδιου φύλου ειδικά εκπαιδευμένα για τη μεταχείρισή τους. Οι κληρικοί και μοναχοί που φέρουν σχήμα μεταγονται χωριστά.

3. Η μεταγωγή κρατούμενου μπορεί να αναβληθεί, εάν ο ιατρός βεβαιώσει σοβαρό κίνδυνο της υγείας του και μέχρις ότου αυτή βελτιωθεί. Βεβαίωση του ιατρού χρειάζεται και για τη μεταγωγή κρατούμενης σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή μπρέρας νηπίου το οποίο ανατρέπει. Την αναβολή της μεταγωγής για οποιονδήποτε από τους παραπάνω λόγους αναφέρει ο διευθυντής αμέσως στην αρχή που παρηγγείλε τη μεταγωγή.

Άρθρο 81
Μεταγωγή για λόγους υγείας.

1. Ασθενείς κρατούμενοι μεταγονται στα θεραπευτικά καταστήματα του άρθρου 20 σύμφωνα με τις παρακάτω διατάξεις.

2. Η μεταγωγή ασθενούς κρατούμενου παραγγέλλεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, με πρόταση του διευθυντή του καταστήματος η οποία συνοδεύεται από έκθεση του ιατρού και μετά από γνώμη του εισαγγελέα εφετών.

3. Σε έκτακτες περιπτώσεις ο διευθυντής παραγγέλλει τη μεταγωγή κρατούμενου σε θεραπευτικό κατάστημα ύστερα από έγγραφη και εμπειροστατημένη γνωμάτευση ιατρού. Εάν η εξέταση από ιατρό δεν είναι δυνατή, η μεταγωγή παραγγέλλεται και χωρίς αυτήν προκειμένου να αποτραπεί κίνδυνος ζωής ή υγείας. Την παραγγελία και στις δυο παραπάνω γνωστοποιεί ο διευθυντής αμέσως στον αρμόδιο εισαγγελέα και στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, αναφέροντας διεξοδικά τους λόγους της έκτακτης μεταγωγής.

4. Στον εισαγγελέα εφετών αποστέλλονται χωρίς καθυστέρηση, όλα τα σχετικά έγγραφα της μεταγωγής. Ο εισαγγελέας μπορεί να διατάξει την επαναμεταγωγή του στο κατάστημα κράτησης από το οποίο προήλθε ή την εισαγωγή του σε άλλο θεραπευτήριο, αν δε θεωρεί τη μεταγωγή επαρκώς αιτιολογημένη και ύστερα από επανένταξη των εγγράφων μεταγωγής από την επιθεώρηση υγειονομικού ελέγχου του άρθρου 29, αναφέροντας σχετικά στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

5. Η επαναμεταγωγή του κρατούμενου από το θεραπευτικό κατάστημα στο κατάστημα κράτησης παραγγέλλεται από τον διευθυντή μόλις εκδοθεί εξιτήριο και πραγματοποιείται το γρηγορότερο από την υπηρεσία μεταγωγών. Η επαναμεταγωγή του κρατούμενου από άλλο δημόσιο θεραπευτικό ίδρυμα στο κατάστημα κράτησης διενεργείται από τον διευθυντή του ιδρύματος μόλις εκδοθεί εξιτήριο και πραγματοποιείται το γρηγορότερο από τη φρουρά φύλαξης.

Άρθρο 82

Γνωστοποίηση ασθένειας και μεταγωγή κρατούμενου.

1. Σε περίπτωση βαριάς ασθένειας, σοβαρού ατυχήματος ή εισαγωγής του κρατούμενου σε οποιοδήποτε θεραπευτικό ίδρυμα, ο διευθυντής ειδοποιεί αμέσως τους συγγενείς και αν δεν υπάρχουν συγγενείς, όποιο πρόσωπο υποδεικνύει ο

κρατούμενος.

2. Ο διευθυντής σε περίπτωση μεταγωγής του κρατούμενου σε άλλο κατάστημα κράτησης ενημερώνει τους συγγενείς του και, εάν ο κρατούμενος είναι αλλοδαπός, την πρεσβεία του ή την προξενική αρχή της χώρας του.

Άρθρο 83
Θάνατος κρατούμενου.

1. Ο θάνατος του κρατούμενου πιστοποιείται από τον ιατρό του καταστήματος κράτησης ή του θεραπευτηρίου και διενεργείται ιατροδικαστική εξέταση. Ο διευθυντής ανακοινώνει αμέσως το γεγονός του θανάτου του κρατούμενου στις αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές καθώς και στους συγγενείς του. Σε περίπτωση θανάτου αλλοδαπού κρατούμενου ειδοποιείται η πρεσβεία ή η προξενική αρχή της χώρας του.

2. Εγκαταλελειμμένοι ή άτοκοι κρατούμενοι ενταφιάζονται με έξοδα του Δημοσίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ
Αμοιβές και πειθαρχικές κυρώσεις.

Άρθρο 84
Γενικές αρχές.

1. Η τάξη και η πειθαρχία διασφαλίζεται από τα αρμόδια όργανα, χωρίς αυτό να συνεπάγεται μεγαλύτερους περιορισμούς από τους απαραίτητους για τη διατήρηση της ασφάλειας του καταστήματος κράτησης και χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπεια των κρατούμενων. Για την άσκηση της τάξης και πειθαρχίας προβλέπονται αμοιβές για τις αξιόπαινες πράξεις και πειθαρχικές κυρώσεις για τα παραπτώματα.

2. Η επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων αποσκοπεί στον εθισμό του τιμωρουμένου στην πειθαρχία και στους όρους της κοινής διαβίωσης. Ρητά καθορίζονται: α) Το πειθαρχικό παράπτωμα, β) το είδος και η διάρκεια των πειθαρχικών κυρώσεων, γ) η αρμόδια αρχή που την επιβάλλει και δ) η απαγόρευση επιβολής κύρωσης δύο φορές για το ίδιο παράπτωμα.

3. Η απονομή αμοιβών αποβλέπει στην επιβράβευση της προοπτικότητας των κρατούμενων για καλή διαγωγή, επίδειξη πνεύματος αλληλοβοήθειας, προθυμίας για εργασία, αισθηματός ευθύνης.

4. Στον κρατούμενο παραδίδεται, κατά την είσοδό του στο κατάστημα, έντυπο δελτίο κανόνων διαβίωσης των κρατούμενων το οποίο περιέχει τις κυριότερες διατάξεις του νόμου και του εσωτερικού κανονισμού. Για τους αλλοδαπούς κρατούμενους το πιο πάνω έντυπο παραδίδεται μεταφρασμένο στην αγγλική ή γαλλική γλώσσα. Σε ειδικές κατηγορίες κρατούμενων οι παραπάνω πληροφορίες δίνονται προφορικά.

5. Σωματικές ποινές, κράτηση σε σκοτεινά κελιά, στέρηση ή ελάττωση τροφής, ομαδικές κυρώσεις απαγορεύονται.

6. Μετά την επιβολή της ποινής του περιορισμού της περίπτωσης στ' της παραγράφου 1 του άρθρου 88 ο ιατρός οφείλει να επισκέπτεται καθημερινά τους ευρισκόμενους σε περιορισμό και να αναφέρει στον διευθυντή αν κρίνει αναγκαία την άρση ή την αντικατάστασή της για λόγους σωματικής ή ψυχικής υγείας.

7. Απαγορεύεται στους κρατούμενους να εκτελούν στο κατάστημα υπηρεσία που περιέχει άσκηση πειθαρχικής εξουσίας.

8. Οι κρατούμενοι λαμβάνουν γνώση της κατηγορίας που τους αποδίδεται και διατηρούν το δικαίωμα της υπεράσπισής τους.

9. Κατά το μέτρο που είναι απαραίτητο και δυνατό, παρέχεται η ενχέρεια στον κρατούμενο να υπερασπιστεί τον εαυτό του με διεργημένα.

Άρθρο 85
Όργανα τήρησης πειθαρχίας.

1. Ο διευθυντής μεριμνά για την τήρηση της τάξης και της πειθαρχίας στο κατάστημα.

2. Σε κάθε κατάσταση λειτουργεί πειθαρχικό συμβούλιο το οποίο απονέμει τις αμοιβές και επιβάλλει τις βαρύτερες πειθαρχικές κυρώσεις. Το συμβούλιο συγκροτείται από τον διευθυντή ως πρόεδρο, έναν κοινωνικό λειτουργό και ένα από τα υπόλοιπα μέλη του επιστημονικού συμβουλίου που αναδεικνύεται με κλήρωση για ένα έτος. Από την κλήρωση εξαιρείται ο δικαστής.

3. Στα αγροτικά καταστήματα ως τρίτο μέλος συμμετέχει ο προϊστάμενος της γεωργικής υπηρεσίας.

Άρθρο 86
Αμοιβές.

1. Στους κρατούμενους απονέμονται για τη συμμετοχή τους στην εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος. Οι αμοιβές αυτές περιλαμβάνουν ιδίως: α) απονομή βραβείων όπως: βιβλίων, εργαλείων και άλλων χρησίων αντικειμένων ή και χρηματικών επάθλων, β) γραπτό έπαινο, γ) άδεια ελεύθερου επισκεπτηρίου στους συγγενείς, δ) άδεια επισκεπτηρίου σε μη συγγενικά πρόσωπα και ε) δυνατότητα χρησιμοποίησης μουσικού οργάνου.

2. Οι αμοιβές με στοιχεία α, β και γ, απονέμονται από τον διευθυντή του καταστήματος, ύστερα από πρόταση της κοινωνικής υπηρεσίας και οι λοιπές από το πειθαρχικό συμβούλιο.

Άρθρο 87
Παραπτώματα.

1. Παραπτώματα που επισύρουν πειθαρχική κύρωση κα-

τά του υπαιτίου είναι πράξεις ή παραλείψεις που διαταράσσουν την εύρυθμη λειτουργία ή θέτουν σε κίνδυνο την υγιεινή του καταστήματος.

2. Πειθαρχικά παραπτώματα είναι:

α) Απειθεία ομαδική ή ατομική στις διαταγές του διοικητικού ή του φυλακτικού προσωπικού καθώς και άρνηση εκτέλεσης της πειθαρχικής κύρωσης που επιβλήθηκε.

β) Ομαδικές θορυβώδεις συγκεντρώσεις χωρίς άδεια, απειλητικές κραυγές, θρασύτητα, στασιαστικές ενέργειες και συμμετοχή ή προτροπή σε κάποια από τις παραπάνω πράξεις.

γ) Αποπειρα απόδρασης.

δ) Συμμετοχή σε βιαιότητες, διαπληκτισμούς ή και συμπλοκές με άλλους κρατούμενους.

ε) Άσκηση σε κρατούμενους βίας ή απειλής.

στ) Ασελεύεις πράξεις ή προτροπή για τέλεσή τους.

ζ) Ψευδής απόπειρα αυτοκτονίας ή αυτοτραυματισμός ή κατάποση ξένων ουμάτων για αποφυγή ή επίτευξη μεταγωγής ή αποφυγή άλλης υποχρέωσης.

η) Σκόπιμη φθορά ή καταστροφή υλικού του δημοσίου ή ατομικών ειδών άλλων κρατούμενων.

θ) Διεξαγωγή απαγορευμένων παιχνιδιών.

ι) Αθέμιτο κέρδος ή όφελος από είδη ατομικής χρήσης, από την εργασία ή την τροφή του ίδιου ή άλλων κρατούμενων, καθώς και η ανταλλαγή ή εκχώρηση, χωρίς άδεια, τροφίμων ή άλλων ειδών.

ια) Κατοχή, χωρίς άδεια, χρημάτων ή άλλων απαγορευμένων από τον κανονισμό ειδών.

ιβ) Συκοφαντικές αναφορές, ανάρμοστη συμπεριφορά, κραυγές και θόρυβος, ύβρεις, βλασφημίες σε βάρος του προσωπικού του καταστήματος, των συγκρατούμενων ή τρίτων προσώπων.

ιγ) Επικοινωνία ή απόπειρα επικοινωνίας παρά τον παρόντα νόμο και τον εσωτερικό κανονισμό, με οποιοδήποτε μέσο, με κρατούμενο ή άλλα άτομα, μέσα ή έξω από το

κατάστημα.

ιδ) Ριψαρότητα του κρατούμενου ή του ατομικού κελιού ή θαλάμου καθώς και η ριψαφή εγκαταστάσεων ή κοινοχρήστων χώρων.

ιε) Εγκατάλειψη του ατομικού κελιού ή του θαλάμου κατά τις ώρες της μεσημερινής ή νυχτερινής κατάκλισης.

3. Η άσκηση ποινικής δίωξης δεν αποκλείει την επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων για την ίδια πράξη.

Άρθρο 88
Πειθαρχικές κυρώσεις.

1. Οι πειθαρχικές κυρώσεις που επιβάλλονται στους κρατούμενους είναι μόνο οι ακόλουθες: α) Προφορική επίπληξη του διευθυντή παρουσία του αρχιφύλακα. β) Στέρηση τηλεφωνικής επικοινωνίας ή αλληλογραφίας έως είκοσι μέρες. γ) Ελάττωση στο ήμισυ του κανονισμένου αριθμού επισκέψεων, για έναν το πολύ μήνα. δ) Στέρηση των αμοιβών που αναφέρονται στο άρθρο 86 παρ. 1, περ. γ' δ' και ε'. ε) Απαγόρευση επισκεπτηρίου το πολύ μέχρι δεκαπέντε ημέρες. στ) Περιορισμός σε ειδικό κελί από μια έως δέκα ημέρες, σύμφωνα με τους όρους των άρθρων 38 παρ. 3 και 84 παρ. 6 του νόμου αυτού. Κατά την εκτέλεση της πειθαρχικής αυτής ποινής απαγορεύεται κάθε παραλαβή ή αγορά τροφίμων εκτός του καταστήματος. Επιτρέπεται η ανάγνωση εντύπων.

2. Οι πειθαρχικές κυρώσεις με στοιχεία α' και β' επιβάλλονται από τον διευθυντή και οι υπόλοιπες από το πειθαρχικό συμβούλιο.

Άρθρο 89
Κανόνες απονομής αμοιβών και επιβολής πειθαρχικών κυρώσεων.

1. Οι αξιόπαινες πράξεις και οι πειθαρχικές παραβάσεις

των κρατούμενων βεβαιώνονται αμέσως από τα αρμόδια όργανα, με έγγραφη αναφορά τους στον διευθυντή, ο οποίος αποφασίζει μόνος, αν είναι αρμόδιος, ή παραπέμπει με αιτιολογημένη έκθεσή του την υπόθεση στο πειθαρχικό συμβούλιο. Σε κατεπείγουσα περίπτωση οι πειθαρχικές παραβάσεις αναφέρονται αμέσως και προφορικά στον διευθυντή και ακολουθεί η παραπάνω έγγραφη αναφορά.

2. Κατά την εκτίμηση της παράβασης λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψη η βαρύτητα της πράξης και η προσωπικότητα του κρατούμενου. Το αρμόδιο όργανο μπορεί να μην επιβάλλει κύρωση στον κρατούμενο, αν από το είδος του παραπτώματος, τους όρους τέλεσής, την άμεση μεταμέλεια και άλλες περιστάσεις κρίνει ότι έτσι θα οδηγηθεί ασφαλέστερα στην πειθαρχία και στην καλή διαγωγή.

3. Κρατούμενοι που τιμωρήθηκαν πειθαρχικά και υποπίπτουν πάλι σε πειθαρχικό παράπτωμα, μέσα σε έξι μήνες από την επιβολή της προηγούμενης κύρωσης, μπορούν να τιμωρηθούν με πειθαρχική κύρωση, βαρύτερη της επιβαλλόμενης, κατά κανόνα, για το τελευταίο αυτό παράπτωμα. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση συρροής περισσότερων πειθαρχικών παραπτωμάτων.

Άρθρο 90
Διαδικασία.

1. Ο κρατούμενος δεν τιμωρείται χωρίς να λάβει προηγουμένη γνώση για την παράβαση για την οποία κατηγορείται και χωρίς να του δοθεί η δυνατότητα να υπερασπίσει τον εαυτό του. Όπου είναι αναγκαίο ο κρατούμενος απολογείται μέσω διερμηνέα.

2. Η βεβαίωση του πειθαρχικού παραπτώματος γίνεται χωρίς αναβολή το αργότερο μέσα σε 48 ώρες. Ο κρατούμενος καλείται πάντα σε απολογία, δικαιούμενος να προτείνει πάντα τα μέσα της υπεράσπισής του.

3. Ο διευθυντής ή το πειθαρχικό συμβούλιο του καταστήματος αποφαινεται αιτιολογημένα, σε σύντομο διάστημα από τη διακρίβωση του παραπτώματος.

4. Ο διευθυντής και το πειθαρχικό συμβούλιο μπορούν να αναβάλουν μόνο μια φορά την εκδίκαση της υπόθεσης για ακριβέστερη διάγνωση της.

5. Περισσότερα πειθαρχικά παραπτώματα, για τα οποία δεν εκδόθηκε ακόμα απόφαση, εκδικάζονται και επιβάλλεται μια συνολική πειθαρχική κύρωση.

6. Οι αποφάσεις του διευθυντή και του πειθαρχικού συμβουλίου είναι πάντα αιτιολογημένες, καταχωρούνται αμέσως στα τηρούμενα πρακτικά των συζητήσεων σε ειδικό βιβλίο και στον ατομικό φάκελο του κρατούμενου από το γραμματέα.

7. Κατά της πειθαρχικής απόφασης που επιβάλλει περιορισμό σε ειδικό κελί επιτρέπεται προσφυγή του κρατούμενου στο δικαστήριο εκτέλεσης ποινών το αργότερο σε 5 ημέρες από την κοινοποίηση της απόφασης. Η προσφυγή αυτή δεν αναστέλλει την εκτέλεση της απόφασης. Η αρμόδια υπηρεσία του υπουργείου μπορεί να καταγγείλει την κύρωση που επιβλήθηκε.

Άρθρο 91

Αναστολή και διακοπή των πειθαρχικών κυρώσεων.

1. Η εκτέλεση οποιασδήποτε πειθαρχικής κύρωσης μπορεί να ανασταλεί ή να διακοπεί με απόφαση του οργάνου που την επέβαλε, αν κριθεί ότι ο κρατούμενος παρέχει την προσδοκία καλής διαγωγής.

2. Σε περίπτωση υποτροπής, ο διευθυντής ή το πειθαρχικό συμβούλιο μπορούν να διατάξουν την εκτέλεση της πειθαρχικής κύρωσης που έχει ανασταλεί ή διακοπεί.

3. Η εκτέλεση της πειθαρχικής κύρωσης του περιορισμού σε ειδικό κελί μπορεί να ανασταλεί ή, αν έχει αρχί-

σει, να διακοπεί αμέσως, αν το ιατρός του καταστήματος, μετά την καθημερινή του επίσκεψη βεβαιώσει ότι από την εκτέλεσή της κινδυνεύει η σωματική ή ψυχική υγεία του κρατούμενου.

Άρθρο 92

Πειθαρχικές κυρώσεις γυναικών, ανήλικων και υποδικών.

1. Γυναίκες κρατούμενες δεν υποβάλλονται στην πειθαρχική κύρωση του περιορισμού κατά το στάδιο της εγκυμοσύνης και για δύο έτη μετά τη γέννηση του παιδιού, εφόσον αυτό παραμένει μαζί τους.

2. Ανήλικοι κρατούμενοι ηλικίας μέχρι δεκαεπτά ετών υποβάλλονται σε περιορισμό, το πολύ πέντε ημερών. Ανήλικοι της μετεφηβικής ηλικίας μεταγονται σε ειδική πτέρυγα σωφρονιστικού καταστήματος ενηλίκων, αν τούτο κριθεί αναγκαίο για το σωφρονισμό τους.

3. Ο πειθαρχικός περιορισμός των υποδικών δεν μπορεί να διαρκέσει περισσότερο από πέντε ημέρες.

4. Οι πειθαρχικές κυρώσεις μπορούν να χαρακτηριστούν από το όργανο που τις επέβαλε σε περιπτώσεις εορτών ή άλλων εξαιρετικών γεγονότων.

Άρθρο 93

Μέτρα τάξης, προστασίας και κατευνασμού.

1. Μέτρα τάξης, προστασίας και κατευνασμού στα καταστήματα κράτησης διατάσσονται, όταν κινδυνεύει η τάξη και η ασφάλεια του καταστήματος από βίαιες ή άλλες ενέργειες κρατούμενου που στρέφονται εναντίον του ή κατ' άλλων.

Τα μέτρα αυτά είναι:

α) η χρήση χειροπέδων.

β) ο εγκλεισμός σε ειδικό κελί.

γ) η χρήση βραχίαιας ράβδου, υδραντίλιας και δακρυγόνων αερίων.

2. Τα πιο πάνω μέτρα διατάσσονται από το διευθυντή του καταστήματος ή τον νόμιμο αναπληρωτή του. Ο υπάλληλος υπεύθυνος ασφαλείας μπορεί να διατάξει τα μέτρα α' και β', ενημερώνοντας αμέσως τον διευθυντή.

3. Οποιοδήποτε αντικείμενο, εργαλείο ή όργανο που μπορεί σε συγκεκριμένη περίπτωση να αποβεί στα χέρια του κρατούμενου επικίνδυνο, αφαιρείται αμέσως από την υπηρεσία.

4. Το φυλακτικό προσωπικό, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του μέσα στο κατάστημα, απαγορεύεται να οπλοφορεί.

5. Το προσωπικό των καταστημάτων δεν μπορεί να χρησιμοποιεί βία εναντίον των κρατούμενων, εκτός αν συντρέχει περίπτωση νόμιμης άμυνας, απόπειρας απόδρασης ή αντίστασης σε νόμιμη διαταγή. Οι υπάλληλοι που χρησιμοποιούν τη βία στις πιο πάνω περιπτώσεις πρέπει να περιορίζουν τη χρήση τους στο απόλυτα αναγκαίο μέτρο και να ενημερώνουν αμέσως τη διεύθυνση του καταστήματος.

6. Σπυδαία ή έκτακτα συμβάντα καταχωρίζονται ημερολογιακά από τον διευθυντή σε ειδικό βιβλίο.

Άρθρο 94

Έκτακτα μέτρα υγιεινής και προφυλακτική μόνωση.

1. Σε ειδικό ατομικό κελί του καταστήματος περιορίζονται ύστερα από εντολή του διευθυντή για κατευνασμό, παρατήρηση ή προφυλακτική μόνωση, ποτέ όμως για τιμωρία, κρατούμενοι που πάσχουν από μεταδοτικές νόσους ή είναι επικίνδυνοι για τους εαυτούς τους ή για τους άλλους. Αν παρουσιάζουν ψυχολογικές αντιδράσεις από την κράτηση ή ψυχική πάθηση ή άλλη διατάραξη των ψυχικών λειτουργιών, απαιτείται και σύμφωνη γνώμη του ιατρού

του καταστήματος.

2. Κρατούμενοι, στους οποίους έχουν επιβληθεί τα πιο πάνω μέτρα, εξετάζονται καθημερινά από τον ιατρό του καταστήματος και, αν είναι δυνατόν, από ψυχίατρο.

3. Έκτακτα μέτρα και προφυλακτική μόνωση αίρονται μόλις εκλείψει ο λόγος για τον οποίο επιβλήθηκαν. Σε αντίθετη περίπτωση οι κρατούμενοι μεταφέρονται ύστερα από γνωμάτευση του ιατρού του καταστήματος σε ειδικά κρατικά νοσοκομεία για τη θεραπεία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Κέντρο Προστασίας Αποφυλακισμένων - Μεταϊδρυματική αρωγή

Άρθρο 95

1. Ιδρύεται με προεδρικό διάταγμα Κέντρο Προστασίας Αποφυλακισμένων, σκοπός του οποίου είναι να μεριμνά για την επαγγελματική αποκατάσταση, να βοηθεί οικονομικά και να συμπαραίσταται στην ομαλή κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων. Στελεχώνεται από υπαλλήλους του Υπουργείου Δικαιοσύνης με εξειδίκευση στην κοινωνική εργασία, στην ψυχολογία ή τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Για το σκοπό αυτό συνεργάζεται με τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), την τοπική αυτοδιοίκηση (Ο.Τ.Α.), άλλους κοινωνικούς φορείς και εθελοντές.

2. Η παραπάνω μεταϊδρυματική αρωγή παρέχεται μετά από αίτηση του αποφυλακισμένου και πραγματοποιείται από το Κέντρο Προστασίας Αποφυλακισμένων (Κ.Π.Α.) σε συνεργασία με την κοινωνική υπηρεσία των καταστημάτων κράτησης. Περιλαμβάνει κυρίως:

α) εβδομαδιαία ή και συχνότερη προσωπική ή τηλεφωνική επικοινωνία με τον απολύσιμο.

β) προετοιμασία του οικογενειακού-και εργασιακού-περιβάλλοντος.

γ) εκούσια συμμετοχή σε κοινωνικοθεραπευτικές ομάδες.

3. Η μεταϊδρυματική αρωγή δεν μπορεί να υπερβεί τα δύο έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

Μετατροπή θανατικής ποινής.

Άρθρο 96

1. Η ποινή του θανάτου μετατρέπεται αυτοδικαίως σε ισόβια κάθειρξη, όταν παρέλθουν τρία έτη από τότε που έγινε αμετάκλητη η καταδικαστική απόφαση που την επέβαλε.

2. Μετά την πάροδο είκοσι πέντε ετών κράτησης οι κρατούμενοι της παρ. 1 μπορούν να απολυθούν υπό όρο, αν επιδείξουν καλή διαγωγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Προσωπικό καταστημάτων και καθήκοντα.

Άρθρο 97

Κατηγορίες προσωπικού και διάκριση.

1. Το προσωπικό των καταστημάτων κράτησης διακρίνεται σε διοικητικό, φυλακτικό, υγειονομικό, κοινωνικών υπηρεσιών, τεχνικό και άλλων κατηγοριών.

2. Το διοικητικό προσωπικό αποτελείται από τον διευθυντή, τον υποδιευθυντή και τους υπαλλήλους γραμματείας και διαχείρισης.

3. Το φυλακτικό προσωπικό αποτελείται από τους υπαλλήλους επιβλεψής και φύλαξης των κρατουμένων.

4. Το υγειονομικό προσωπικό περιλαμβάνει ιατρούς,

odontiáτρους, φαρμακοποιούς και νοσοκόμους, μόνιμους υπαλλήλους του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

5. Το προσωπικό κοινωνικής υπηρεσίας αποτελείται από κοινωνικούς λειτουργούς.

6. Το τεχνικό προσωπικό περιλαμβάνει γεωπόνους, δασκάλους τέχνης, οδηγούς αυτοκινήτων και τεχνικούς κάθε κατηγορίας.

7. Στο προσωπικό των άλλων κατηγοριών υπάγονται ει-
ρες, ειδικοί επιστήμονες, ψυχολόγοι, εκπαιδευτικοί, γυμνα-
στές και υπάλληλοι άλλων ειδικοτήτων.

Άρθρο 98

1. Το μόνιμο προσωπικό των καταστημάτων όλων των κατηγοριών υπάγεται μισθολογικά, βαθμολογικά και πειθαρχικά στις διατάξεις του υπαλληλικού κώδικα.

2. Χρέη διευθυντή μπορούν να ανατεθούν σε υπάλληλο του μόνιμου προσωπικού, ο οποίος έχει τα προσόντα που απαιτεί ο οργανισμός του Υπουργείου Δικαιοσύνης και ο κανονισμός κάθε καταστήματος.

3. Το φυλακτικό προσωπικό διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες: αρχιφύλακες, υπαρχιφύλακες και φύλακες.

Προϋποθέσεις επιλογής για την ανάθεση καθηκόντων υπαρχιφύλακα και αρχιφύλακα είναι η επιτυχής παρακολούθηση ειδικών σεμιναρίων τα οποία οργανώνονται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και η θετική αξιολόγηση του χρόνου υπηρεσίας στην προηγούμενη κατηγορία, η οποία πιστοποιείται με ειδική έκθεση που συντάσσει ο διευθυντής του καταστήματος.

4. Στο φυλακτικό προσωπικό δεν ανατίθενται καθήκοντα άλλου κλάδου, πριν συμπληρωθούν τουλάχιστο δεκαπέντε έτη πραγματικής υπηρεσίας φύλαξης.

Άρθρο 99

Φυλακτικό προσωπικό.

1. Οι υπάλληλοι του φυλακτικού προσωπικού είναι απόφοιτοι λυκείου ή άλλης ισότιμης, σχολής και διορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις ειδικού νόμου.

2. Δόκιμοι υπάλληλοι νομιμοποιούνται, εφόσον έχουν παρακολουθήσει με επιτυχία για ένα τουλάχιστον εξάμηνο τη Σχολή φυλακτικού προσωπικού και έχουν ασκηθεί για ένα επιπλέον εξάμηνο υπό την επίβλεψη υπαρχιφύλακα, ο οποίος ορίζεται από τον διευθυντή. Ειδική έκθεση συντάσσεται από τον εκπαιδευτή υπαρχιφύλακα και τον αρχιφύλακα υποβάλλεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης από το διευθυντή, με σχετική πρότασή του για μονιμοποίηση.

Άρθρο 100

Μετάθεση προσωπικού.

Οι υπάλληλοι των καταστημάτων κράτησης δε μετατίθενται σε άλλο κατάστημα ή Κ.Η.Δ.Κ., αν δεν έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον πενταετή υπηρεσία και δεν υπάχουν σοβαροί υπηρεσιακοί ή προσωπικοί λόγοι, ειδικά αιτιολογημένοι. Η μετάθεση πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις επιτρέπεται η μετάθεση και πριν από τη συμπλήρωση πενταετίας, ύστερα από ειδικά αιτιολογημένη πρόταση του διευθυντή, γνώμη του συμβουλίου του καταστήματος και απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Άρθρο 101

Γενικά καθήκοντα προσωπικού.

Το προσωπικό των καταστημάτων, εκτός από τα καθήκοντα που αναγράφονται στον υπαλληλικό κώδικα και

στον παρόντα νόμο, υποχρεούται ιδίως: α) να μην εισάγει στη φυλακή και να μην εξάγει από το κατάστημα αντικείμενα που δεν προσδιορίζονται για υπηρεσιακή χρήση, β) να μη συναλλάσσεται ή να μη δημιουργεί σχέσεις μη υπηρεσιακές με κρατούμενους, συγγενείς ή φίλους τους και με προμηθευτές των καταστημάτων, γ) να μην εκμεταλλεύεται την εργασία των κρατουμένων για προσωπικό όφελος.

Άρθρο 102

Καθήκοντα διευθυντή.

1. Ο διευθυντής προϊστάται του καταστήματος κράτησης, είναι υπεύθυνος για την ομαλή λειτουργία του και ασκεί καθήκοντα ειδικού ανακριτικού υπαλλήλου, κατά το άρθρο 34 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για τις αξιόποινες πράξεις που τελούνται στο χώρο του καταστήματος.

2. Ο διευθυντής, μεταξύ των άλλων:

α) Μεριμνά για την τήρηση της τάξης και της ασφάλειας στο κατάστημα, κατευθύνει τη μεταχείριση των κρατουμένων, εκδίδει τις απαιτούμενες εντολές και οδηγίες.

β) επιθεωρεί τακτικά το κατάστημα, ελέγχει όλες τις υπηρεσίες και βεβαιώνει για την κανονική τους λειτουργία.

γ) καλεί καθημερινά τους αρμόδιους υπαλλήλους σε αναφορά σχετικά με τη λειτουργία του καταστήματος και συνεργάζεται με αυτούς για ό,τι αφορά τη μεταχείριση των κρατουμένων, την εκπαίδευση και εργασία τους.

δ) τηρεί ενυπόγραφο ημερολόγιο για τα σπουδαιότερα γεγονότα καταχωρίζοντας και τις προσωπικές του παρατηρήσεις.

ε) θεωρεί το ειδικό βιβλίο έναρξης και λήξης ποινών και μέτρων ασφαλείας και είναι υπεύθυνος για τη νομιμότητα της κράτησης κάθε ατόμου.

στ) στο τέλος κάθε μήνα, ελέγχει την ταμειακή κατάσταση του καταστήματος και αναγράφει όλα τα βιβλία της

γραμματείας και του λογιστηρίου, ευθυνόμενος για την κανονική τήρησή τους.

ζ) στο τέλος κάθε έτους υποβάλλει στο Υπουργείο Δικαιοσύνης έκθεση για τη λειτουργία του καταστήματος με τις προτάσεις του.

3. Οι οδηγίες του διευθυντή προς το προσωπικό δίδονται εγγράφως με τη μορφή ημερήσιας διαταγής και φυλάσσονται σε ιδιαίτερο φάκελο μαζί με τις εγκυκλίους του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

4. Σε καταστήματα με περισσότερους από τριακόσιους κρατούμενους ο διευθυντής μεταβιβάζει ορισμένες από τις παραπάνω αρμοδιότητες στον υποδιευθυντή.

Άρθρο 103
Καθήκοντα γραμματέα.

Ο γραμματέας: α) είναι προϊστάμενος των υπαλλήλων της γραμματείας και φροντίζει για την ομαλή και καλή λειτουργία της, β) είναι συνυπεύθυνος με το διευθυντή για τον ακριβή καθορισμό του χρόνου έναρξης και λήξης της ποινής ή του μέτρου ασφαλείας και για τη νόμιμη κράτηση κάθε ατόμου και γ) τηρεί την αλληλογραφία, επιμελείται για την τήρηση και ενημέρωση των βιβλίων του αρχείου και χορηγεί τα κατά νόμον αντιγραφα, μετά από αίτηση αυτών που έχουν έννομο συμφέρον.

Άρθρο 104
Καθήκοντα διαχειριστή.

Ο διαχειριστής: α) διαχειρίζεται τα χρήματα του καταστήματος και των κρατουμένων, β) τηρεί το βιβλίο ταμείου εσόδων - εξόδων και γ) διενεργεί κάθε είδους εισπραξη και πληρωμή που αφορά στη λειτουργία του καταστήματος καθώς και των σχετικών γεωργικών, βιομηχανικών, βιοτεχνικών και άλλων εκμεταλλεύσεων.

Άρθρο 105
Καθήκοντα λογιστή και αποθηκάριου.

1. Ο λογιστής: α) τηρεί τα κανονισμένα βιβλία και είναι υπεύθυνος για την αμοιβή και έγκαιρη καταχώρηση των εγγράφων σε αυτά, β) εκδίδει τα σχετικά εντάλματα πληρωμής και γραμμάτια εισπραξης.

2. Ο αποθηκάριος ευθύνεται: α) για τη διαχείριση και συντήρηση του υλικού και της αποθήκης τροφίμων, β) για την επιμελή φύλαξη των ατομικών ειδών των κρατουμένων.

Άρθρο 106
Καθήκοντα γεωπόνου.

1. Ο γεωπόνος προϊστάται της γεωργικής, τεχνικής εκπαίδευσης και της εργασίας στα αγροτικά καταστήματα κράτησης. Διευθύνει τις γεωργικές εργασίες και εποπτεύει την εκτέλεσή τους.

Ειδικότερα:

α) καταρτίζει κάθε έτος, σε συνεργασία με τον διευθυντή, τον γεωργικό προϋπολογισμό καθώς και το πρόγραμμα της επαγγελματικής εκπαίδευσης των κρατουμένων.

β) επιστατεί και κατευθύνει την εφαρμογή και εκτέλεση του γεωργικού προγράμματος καθώς και τη λειτουργία των βιομηχανικών και βιοτεχνικών εργαστηρίων.

γ) επιστατεί στην καλή λειτουργία και συντήρηση των εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εργαλείων που χρησιμοποιούνται στις καλλιέργειες και εκμεταλλεύσεις του αγροκτήματος και των σιναφών κλάδων.

δ) συντάσσει με το διευθυντή το πρόγραμμα εργασίας των κρατουμένων και την κατανομή τους στις διάφορες ομάδες εργασίας.

ε) τηρεί τα κανονισμένα βιβλία.

στ) συντάσσει κάθε έτος έκθεση για τον απολογισμό της εκμετάλλευσης και για την απόδοση γενικά της εργασίας των κρατουμένων.

1. Ο παθολόγος:

α) εξετάζει τους κρατούμενους για τον έλεγχο της σωματικής και ψυχικής τους υγείας.

β) καθορίζει τη θεραπευτική αγωγή των κρατουμένων και ελέγχει την ακριβή τήρησή της.

γ) γνωματεύει για την εισαγωγή των άρρωστων κρατουμένων στο αναρρωτήριο ή στο νοσηλευτικό ίδρυμα, καθώς και για τη μεταγωγή του σε εξωτερικό ιατρείο.

δ) ελέγχει την ποιότητα του συσσιτίου, τα είδη και τα αντικείμενα υγιεινής.

ε) μεριμνά για τον εμβολιασμό του προσωπικού και των κρατουμένων για την πρόληψη επιδημικών νόσων.

στ) σε περίπτωση μεταδοτικής νόσου κρατουμένου, γνωστοποιεί αμέσως το γεγονός αυτό στον διευθυντή για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.

ζ) μεριμνά για τον εμβολιασμό του προσωπικού και των κρατουμένων για την πρόληψη επιδημικών νόσων.

η) καταχωρίζει σε ειδικό βιβλίο κάθε παρατήρηση που αφορά στην υγιεινή του καταστήματος.

2. Ο ψυχίατρος παρακολουθεί την ψυχική υγεία των κρατουμένων, διαπιστώνει έγκαιρα τυχόν εμφανιζόμενες στους κρατούμενους ψυχικές διαταραχές και φροντίζει για την αντιμετώπισή τους.

Άρθρο 108
Καθήκοντα ψυχολόγου.

Ο ψυχολόγος εξετάζει τους κρατούμενους με ειδικές δοκιμασίες (TESTS), για να διαπιστώνει τυχόν διαταραχές των ψυχικών και πνευματικών τους λειτουργιών ή της προσωπικότητάς τους, και συντάσσει έκθεση ψυχολογικής

αξιολόγησης. Επίσης διερευνά για την ύπαρξη τυχόν ειδικών ικανοτήτων ή αδυναμιών που πρέπει να ληφθούν υπόψη, προκειμένου να τοποθετηθεί ένας κρατούμενος στην καταλληλότερη γι' αυτόν εργασία.

Άρθρο 109
Καθήκοντα οδοντίατρου.

Ο οδοντίατρος φροντίζει για την υγιεινή του στόματος των κρατουμένων και την αναγκαία θεραπευτική αγωγή.

Άρθρο 110
Καθήκοντα φαρμακοποιού.

Ο φαρμακοποιός, σε συνεργασία με τους γιατρούς του καταστήματος, προμηθεύεται το απαιτούμενο φαρμακευτικό υλικό και είναι υπεύθυνος για τη φύλαξη, συντήρηση και ειδικότερα για τη διανομή του κατά τις εντολές των ιατρών.

Άρθρο 111
Καθήκοντα ιερέα.

1. Ο ιερέας είναι επιφορτισμένος με τη θρησκευτική αγωγή των κρατουμένων σύμφωνα με το άρθρο 44 και συμβάλλει στην τόνωση και καλλιέργεια της ηθικής τους συνείδησης.

2. Ο ιερέας συνεργάζεται με τον διευθυντή για την κατάρτιση και εφαρμογή του προγράμματος θρησκευτικής, λατρευτικής και ποιμαντικής αγωγής των κρατουμένων. Για το σκοπό αυτό λαμβάνει γνώση των ατομικών φακέλων, ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερο το πνευματικό του έργο σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο.

3. Ο ιερέας εκφράζει προς το διευθυντή απόψεις σχετικά

με τη μεταχείριση των κρατουμένων, την τοποθέτηση σε εργασία, τη μεταγωγή και την παροχή αμοιβών ή άφεσης πειθαρχικών κυρώσεων.

4. Ο ιερέας επισκέπτεται για να ενισχύσει και να εμψυχώσει κρατουμένους που βρίσκονται σε ειδικούς χώρους κράτησης ή σε θεραπευτικά καταστήματα.

5. Ο ιερέας συνομιλεί με τους κρατουμένους χωρίς να παρενδύεται φυλακτικό ή άλλο προσωπικό του καταστήματος.

Άρθρο 112

Καθήκοντα εγκληματολόγου.

Ο εγκληματολόγος: α) αξιολογεί την αποτελεσματικότητα της σωφρονιστικής και μετασωφρονιστικής μεταχείρισης, β) συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες των καταστημάτων και έχει την ευθύνη της συστηματικής συλλογής και επεξεργασίας των στατιστικών στοιχείων. Έκθεση για τα αποτελέσματα της εργασίας του αυτής υποβάλλει στο διευθυντή, ο οποίος τη διαβιβάζει στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Άρθρο 113

Καθήκοντα κοινωνικού λειτουργού.

Ο κοινωνικός λειτουργός:

1. Έρχεται σε άμεση επικοινωνία με κάθε κρατούμενο χωρίς την παρέμβαση τρίτου προσώπου, εκτός εάν υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι ασφαλείας.

2. λαμβάνει γνώση του ατομικού φακέλου των κρατουμένων και ενεργεί επιτόπιες κοινωνικές έρευνες για συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων ατομικής, οικογενειακής και κοινωνικής κατάστασής τους.

3. τηρεί μητρώο περιπτώσεων, ατομικές καρτέλες ή φακέλους και δελτία εξέλιξης και κοινωνικής έρευνας καθώς

και στατιστικά στοιχεία σχετικά με ενέργειες και αποτελέσματα της κοινωνικής εργασίας.

4. ενημερώνει το διευθυντή και το επιστημονικό συμβούλιο για την προσωπικότητα και τα προβλήματα του κρατουμένου και υποβάλλει προτάσεις για την εξατομικευμένη μεταχείρισή του.

5. συντάσσει τις προβλεπόμενες εκθέσεις για τους κρατουμένους, των οποίων το περιεχόμενο είναι εμπιστευτικό.

6. μεριμνά για την κάλυψη υλικών και ηθικών αναγκών των κρατουμένων σε συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και άλλες ομάδες.

7. προετοιμάζει τον απελυσμένο κρατούμενο και το περιβάλλον του για την ομαλή επανένταξή του και παρακολουθεί μετά την αποφυλάκιση όσες περιπτώσεις κρίνει απαραίτητο.

8. εφαρμόζει τις μεθόδους κοινωνικής εργασίας με άτομα ή ομάδα.

Άρθρο 114

Καθήκοντα αρχινοσοκόμου και νοσοκόμου.

1. Σε κατάσταση που δεν προβλέπεται αρχινοσοκόμος, τα καθήκοντά του εκτελεί ο αρχαιότερος νοσοκόμος.

2. Ο αρχινοσοκόμος:

α) εποπτεύει τους νοσοκόμους για τη σωστή εκτέλεση των καθηκόντων τους και καθορίζει το ωράριο υπηρεσίας τους καθώς και τη χορήγηση αδειών σε συνεργασία με τους γιατρούς και το διευθυντή του καταστήματος.

β) φροντίζει για την τήρηση των βιβλίων, φακέλων, δελτίων υγείας και λοιπών εγγράφων των ιατρικών. Τηρεί το αρχείο των εργαστηριακών εξετάσεων και συντάσσει το βιβλίο ημερησίας αναφοράς νοσοκόμων.

3. Ο νοσοκόμος:

α) εκτελεί τις εντολές των ιατρών και οδοντιάτρων και

τους βοηθάει κατά την εκτέλεση της εργασίας τους.

β) έχει την ευθύνη της ατομικής καθαριότητας και υγιεινής των ασθενών κρατουμένων.

γ) χορηγεί στους ασθενείς κρατουμένους τα φάρμακα που καθόρισε ο ιατρός, παρακολουθεί την πορεία της πάθησής τους και ενημερώνει σχετικά τους ιατρούς.

δ) φροντίζει για την καθαριότητα και συντήρηση των χώρων των ιατρείων καθώς και των μηχανημάτων, οργάνων και εργαλείων.

ει προσφέρει τις πρώτες βοήθειες σε περιπτώσεις έκτακτων περιστατικών και ειδοποιεί, όπου υπάρχει ανάγκη, τον ιατρό.

Άρθρο 115

Καθήκοντα αρχιφύλακα.

1. Ο αρχιφύλακας είναι υπεύθυνος για την ασφάλεια και την τάξη του καταστήματος, προΐσταται του προσωπικού φύλαξης και τελεί κάτω από τις άμεσες διαταγές του διευθυντή.

2. Ως προς την ασφάλεια και την τάξη στο κατάστημα κράτησης:

α) ελέγχει την παρουσία των κρατουμένων στα ατομικά κελιά και τους κοινούς κοιτώνες κατά το πρωινό εγεγνηριο, τη μεσημβρινή ανάπαυση και την εσπερινή κατάκλιση, λαμβάνοντας αναφορά από τους βαθμοφόρους υπηρεσίας και τους φύλακες.

β) επιθεωρεί καθημερινώς τα ατομικά κελιά και τους κοινούς κοιτώνες, τα εργαστήρια, τους λοιπούς χώρους του καταστήματος και καταχωρίζει σε ιδιαίτερο βιβλίο τις παρατηρήσεις του.

γ) επιβλέπει τη σωματική έρευνα κάθε κρατουμένου και προβαίνει σε ειδική έρευνα στο κατάστημα, όποτε θεωρησει τούτο αναγκαίο.

δ) μεριμνά για την ασφαλή φύλαξη των κλειδιών και των οργάνων ασφαλείας.

ε) είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο κάθε ατομικού είδους ή αντικειμένου που εισάγεται ή εξάγεται από το κατάστημα.

στ) μεριμνά για την πιστή εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν στις επισκέψεις των κρατουμένων.

3. Ως προς την εκτέλεση των καθηκόντων του προσωπικού φύλαξης:

α) Εποπτεύει τους αρχιφύλακες και φύλακες στην εκτέλεση των καθηκόντων τους και αναφέρει στον διευθυντή εγγράφως κάθε πειθαρχικό παράπτωμά τους.

β) καλεί καθημερινά τους υπαρχιφύλακες και φύλακες και τους δίνει οδηγίες για την εκτέλεση του προγράμματος της ημέρας.

γ) ενεργεί, σε οποιαδήποτε ώρα, έλεγχο για τη διαπίστωση της εκτέλεσής της υπηρεσίας του προσωπικού φύλαξης.

δ) ελέγχει την πιστή εφαρμογή των διατάξεων που καθορίζουν την ένδυση και τη συμπεριφορά του φυλακτικού προσωπικού.

Άρθρο 116

Καθήκοντα υπαρχιφύλακα.

1. Οι υπαρχιφύλακες είναι υπεύθυνοι για την καθαριότητα, την τάξη και την ασφάλεια του καταστήματος καθώς και για την εργασία που εκτελείται στα εργαστήρια ή στην υπαίθρο και επιβλέπουν τους φύλακες που είναι σε υπηρεσία.

2. Αναφέρουν στον αρχιφύλακα για την εκτέλεση των εντολών και οδηγιών καθώς και για κάθε τυχόν συμβάν κατά το χρόνο της υπηρεσίας τους.

3. Είναι οι άμεσοι υπεύθυνοι για την άσκηση των δόκιμων φυλάκων.

Άρθρο 117

Καθήκοντα φυλάκων.

Οι φυλάκες:

α) Είναι υπεύθυνοι για την τήρηση της τάξης και ασφαλείας του καταστήματος και κάθε χώρου στον οποίο διαβιούν ή εργάζονται κρατούμενοι.

β) συμβάλλουν στην ομαλή διαβίωσή τους και συντηρούν, με την εν γένει συμπεριφορά τους, στην κοινωνική τους επανένταξη.

γ) ενεργούν σωματική έρευνα στους κρατούμενους, κατά το νόμο και τους κανονισμούς.

δ) ερευνούν τους θαλάμους και τους υπόλοιπους χώρους, σύμφωνα με τον κανονισμό.

ε) κρατούν τα κλειδιά που τους έχουν παραδοθεί και τα επιστρέφουν μετά το τέλος της υπηρεσίας τους στον αρχιφυλάκα ή τον υπαρχιφυλάκα.

στ) είναι υποχρεωμένοι να μην απομακρύνονται από τη θέση τους πριν από τον καθορισμένο χρόνο αλλαγής.

ζ) αναφέρουν μετά το τέλος της υπηρεσίας τους στον αρχιφυλάκα και υποβάλλουν έγγραφη αναφορά για τα τυχόν έκτακτα συμβάντα.

Άρθρο 118

Καθήκοντα γυναικών φυλάκων.

Η φύλαξη των γυναικών κρατουμένων ανατίθεται σε προσωπικό που αποτελείται κατά κανόνα από γυναίκες. Το προσωπικό αυτό έχει τα ίδια καθήκοντα που αναφέρονται στα παραπάνω άρθρα.

Άρθρο 119

Σχολή φυλακτικού προσωπικού.

Οι αρχιφυλάκες, οι υπαρχιφυλάκες και οι φυλάκες φορούν στολή κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης των καθηκόντων τους που καθορίζεται από τον οικείο κανονισμό.

Άρθρο 120

Επιμόρφωση προσωπικού.

1. Το προσωπικό των καταστημάτων υποχρεούται να παρακολουθεί επιμορφωτικά προγράμματα, τα οποία οργανώνονται ανά διετία από το Υπουργείο Δικαιοσύνης με συμμετοχή εκπαιδευτών και από το προσωπικό των καταστημάτων.

2. Η πιο πάνω επιμόρφωση αποτελεί προϋπόθεση για την ανάθεση από τα οικεία υπηρεσιακά συμβούλια καθηκόντων προϊσταμένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ
Μεταβατικές - τελικές διατάξεις.

Άρθρο 121

Μεταβατικές διατάξεις.

1. Όπου στον παρόντα Κώδικα αναφέρεται το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών, τις αντιστοιχες αρμοδιότητες ασκεί, μέχρι τη νομοθετική θέσπιση του οργάνου αυτού, το συμβούλιο πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής. Όπου αναφέρεται ο Δικαστής Εκτέλεσης Ποινών, τις αρμοδιότητες ασκεί ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής.

2. Οι αναφερόμενοι στις διατάξεις του Κώδικα κανονισμοί εκδίδονται με προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Άρθρο 122

Τελικές διατάξεις.

- 1. Καταργείται ο α.ν. 125/1967 (ΦΕΚ 152).
- 2. Διατηρείται σε ισχύ το άρθρο 3 παρ. 12 του ν.

1653/1986 (ΦΕΚ 173).

3. Διατηρείται σε ισχύ το άρθρο 25 του ν. 2058/1952, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 24 του ν. 410/1976 (ΦΕΚ 208).

4. Καταργείται κάθε διάταξη σχετική ή αντίθετη με το νόμο αυτόν.

Άρθρο δεύτερο

Η εφαρμογή των διατάξεων του Κεφαλαίου Β', άρθρα 6 έως και 15 του ν. 1805/1988 "Εκσυγχρονισμός του θεσμού του Ποινικού Μητρώου, τροποποίηση ποινικών διατάξεων και ρύθμιση άλλων σχετικών θεμάτων" αναστέλλεται μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1989.

Άρθρο τρίτο

Οι οργανικές θέσεις των δικαστικών λειτουργών των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων αυξάνονται κατά βαθμούς ως ακολούθως:

α) Των προέδρων εφετών κατά οκτώ (8) και ο συνολικός αριθμός τους ορίζεται σε πενήντα μία (51).

β) των εισαγγελέων εφετών κατά μία (1) και ο συνολικός αριθμός τους ορίζεται σε τριάντα μία (31).

γ) των αντεισαγγελέων εφετών κατά τρεις (3) και ο συνολικός αριθμός τους ορίζεται σε εβδομήντα τρεις (73).

Άρθρο τέταρτο

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός από το άρθρο πρώτο, του οποίου η ισχύς αρχίζει από την 1η Ιανουαρίου 1990.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμο του Κράτους.

Αθήνα, 11 Μαΐου 1989

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΤ. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
Γ. ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους

Αθήνα, 15 Μαΐου 1989

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, 28 Φεβρουαρίου 1992

Αριθ. πρωτ. 30422

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ

ΠΡΟΣ :

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Ταχ. Δ/ση Πειραιώς 40
Ταχ. Κώδικας 101 82 - Αθήνα
TELEX
TELEFAX

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Πληροφορίες Ελισ. Δανιήλ
Τηλέφωνο 5233108

ΚΟΙΝ. :

ΘΕΜΑ: Επιχορήγηση εργοδοτών για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για αποφυλακισμένα άτομα, για άτομα στα οποία έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά μέτρα ή ποινικός σφραγισμός και για αποθεραπευθέντες τοξικομανείς.

Έχοντας υπόψη :

- 1.- Τις διατάξεις του άρθρου 29 του Ν.1262/82 όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 8 παρ.1 του Ν.1545/85 "Εθνικό Σύστημα Προστασίας από την ανεργία και άλλες διατάξεις" και τροποποιήθηκε με το άρθρο 6 του Ν.1836/89 "Προώθηση της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης και άλλες διατάξεις".
- 2.- Την 80386/90 Κοινή Απόφαση Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Εργασίας "Περιορισμός υπογραφών στα διοικητικά έγγραφα".
- 3.- Την γνώμη του Δ.Σ. του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (σειθ.συνεδρ.5/4-2-92) που μας υποβλήθηκε με το υπ'αριθ.102615/11-2-92 έγγραφο.

Α π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

1.- Καταρτίζουμε τρία προγράμματα επιχορήγησης ιδιωτικών επιχειρήσεων, & επιχειρήσεων Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Κοινής Ωφέλειας, Συνεταιρισμών, Επαγγελματικών Σωματείων και Ενώσεων αυτών, Σωματείων και γενικά εργοδοτών για τη δημιουργία νέων θέσεων ^{εργασιών} ως εξής :

Πρόγραμμα Α' : Για τη δημιουργία τριάντα πέντε (35) νέων θέσεων εργασίας για απασχόληση αποφυλακισμένων ατόμων ηλικίας 18 έως 65 ετών.

Πρόγραμμα Β΄ : Για τη δημιουργία τριάντα πέντε (35) νέων θέσεων εργασίας για απασχόληση ατόμων στα οποία έχουν υποβληθεί αναμορφωτικά μέτρα ή ποινικός σωφρονισμός ηλικίας 15 ετών συμπληρωμένα έως 21.

Πρόγραμμα Γ΄ : Για τη δημιουργία ογδόντα (80) νέων θέσεων εργασίας για απασχόληση αποθεραπευθέντων τοξικούζώντων ατόμων ηλικίας 15 (συμπληρωμένα) έως 65 ετών.

2.- Στα παραπάνω προγράμματα δεν μπορούν να υπαχθούν κρατικοί φορείς ανεξάρτητα από το καθεστώς δημοσίου ή ιδιωτικού ή μικτού δικαίου που τους διέπει όπως αναφέρονται στην παρ.1 του άρθρου 51 του Ν.1892/90 και τροποποιήθηκε με την παρ.6 του άρθρου 4 του Ν.1943/91.

3.- Το ποσό της επιχορήγησης για κάθε προσλαμβανόμενο άτομο καθορίζεται στις δύο χιλιάδες εξακόσιες (2.600) δραχ. την ημέρα και μέχρι 26 ημέρες κατ'ανώτατο όριο το μήνα για τα προγράμματα Α΄, Β΄, Γ΄.

4.- Η διάρκεια επιχορήγησης για κάθε προσλαμβανόμενο άτομο που υπάγεται στα πιο πάνω προγράμματα ορίζεται σε δώδεκα μήνες από την ημέρα πρόσληψής του, η οποία πρέπει να γίνεται μετά την ημερομηνία της εγκριτικής απόφασης της αρμόδιας Υπηρεσίας (Υ.Ν., Τ.Υ. ή του Γραφείου Εργασίας κ.λ.π.), η οποία απόφαση πρέπει να εκδίδεται το αργότερο μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την υποβολή της σχετικής αίτησης.

Είναι δυνατή όμως κατ'εξαίρεση η υπαγωγή ατόμου στο πρόγραμμα εφόσον η πρόσληψή του έγινε μέσα σε είκοσι (20) εργάσιμες ημέρες πριν από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης για υπαγωγή στο πρόγραμμα, ανεξάρτητα από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης.

5.- Τα άτομα που θα υπέγονται στα προγράμματα θα πρέπει να έχουν την ελληνική Υπηκοότητα ή την υπηκοότητα κράτους-μέλους της Ε.Ο.Κ. ή την Κυπριακή Υπηκοότητα ή να είναι Έλληνες Ομογενείς που απασχολούνται νόμιμα στην Ελλάδα ή να υπάγονται στο άρθρο 11 του ΚΑΝ/ΕΟΚ/1612/68.

6.- Δεν επιχορηγούνται εργοδότες για εργαζόμενους οι οποίοι είναι σύζυγοί τους ή συνδέονται με α΄ βαθμό συγγενείας ή είναι ερεθόρρυθμοι ή ομόρρυθμοι εταίροι της ίδιας επιχείρησης.

7.- Δικαιολογητικά υπαγωγής στα προγράμματα (Α΄, Β΄, Γ΄) : Για να υπαχθεί στα προγράμματα μια επιχείρηση θα πρέπει να υποβάλλει στην αρμόδια Υπηρεσία του ΟΑΕΔ τα εξής Δικαιολογητικά :

ίτηση που θα περιέχει την επωνυμία της επιχείρησης, το αντικείμενο οικονομικής δραστηριότητας και τον αριθμό των ατόμων που θα προσλάβει.

α) τα αποφυλακισθέντα άτομα : Αποφυλακιστήρια με ημερομηνία αποφυλακίσεως το ανώτερο πέντε χρόνια από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης καθώς και βεβαίωση-εισήγηση της Κοινωνικής Υπηρεσίας ή του ευθυντού της φυλακής, ή άλλης αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου και οσύνης, ότι το άτομο προτείνεται να μπει στο πρόγραμμα.

β) τα άτομα του Β' προγράμματος : Εισηγητική έκθεση της Κοινωνικής Υπηρεσίας ή της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων ή άλλου αρμόδιου φορέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

γ) τα άτομα του Γ' προγράμματος : Αποδεικτικό απεξάρτησης του ατόμου από τοξικές ουσίες, από δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα.

δ) Εύθυνη δήλωση του Ν.Δ.1599/86 ότι δέχεται τους όρους του προγράμματος.

3.- Η πρώτη επιχορήγηση θα καταβάλλεται στην επιχείρηση μετά την μηνια τουλάχιστον απασχόληση του εργαζόμενου. Στη συνέχεια και την λήξη του δωδεκάμηνου της επιχορήγησης θα καταβάλλεται κέρως.

Για την καταβολή της επιχορήγησης η επιχείρηση θα υποβάλει στην αρμόδια Υπηρεσία του ΟΑΕΔ τα εξής δικαιολογητικά :
α) κατάσταση που θα περιλαμβάνει το ονοματεπώνυμο των προσληφθέντων εργαζομένων του προγράμματος, την χρονολογία γέννησης, την ειδικότητα, το μηνιαίο ποσό με το οποίο βαρύνεται ο ΟΑΕΔ σύμφωνα με το πρόγραμμα, το μηνιαίο ακαθάριστο ποσό που δικαιούται ο εργαζόμενος και στήλη εύθυνης δήλωσης στην οποία έχουν υπογράψει τα προσληφθέντα άτομα ότι απασχολήθηκαν και πληρώθηκαν για το χρονικό διάστημα για το οποίο ζητείται η επιχορήγησης.

β) τυπωμένα αντίγραφα της αναγγελίας πρόσληψης των εργαζομένων.
γ) αντίγραφο των αγορών ενσήμων για το χρονικό διάστημα που ζητείται η επιχορήγηση, ή βεβαίωση του ΙΚΑ ή του αρμόδιου ασφαλιστικού φορέα ότι κατεβλήθηκαν οι ασφαλιστικές εισφορές για το εν λόγω χρονικό διάστημα.

δ) Η επιχορήγηση θα υπολογίζεται για κάθε εργάσιμη ημέρα και 26 ημέρες για μισθωτούς και 26 για ημερομισθίους, εφόσον όμως έχουν δεκαπέντε (15) τουλάχιστον ημερομίσθια το μήνα για κάθε προσλαμβανόμενο άτομο.

10.- Η απόλυση ή οικειοθελής αποχώρηση ατόμου που προσλήθηκε βάσει των προγραμμάτων αυτών, επιφέρει την διακοπή της επιχορήγησης για το συγκεκριμένο άτομο, χωρίς άλλες επιπτώσεις για την επιχείρησή του.

11.- Η προθεσμία πλήρωσης των θέσεων που εγκρίνονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΟΑΕΔ, είναι δύο μήνες το αργότερο από την ημερομηνία κοινοποίησης της σχετικής εγκριτικής απόφασης. Ειδικά για τις απολύσεις που θα εκδοθούν από 1η Νοεμβρίου 1992 η ανωτέρω προθεσμία περιορίζεται μέχρι 31-12-92.

12.- Αξιώσεις εργοδοτών για είσπραξη επιχορήγησης για άτομα που έχουν υπαχθεί στα προγράμματα αυτής της απόφασης, ασκούνται μέσα σε τεσσαερισ (4) μήνες από το μήνα της πραγματικής απασχόλησης των ατόμων αυτών. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής, η αξίωση του εργοδότη παραγράφεται.

13.- Κάθε διαφορά που τυχόν θα προκύπτει κατά την εφαρμογή της απόφασης αυτής, μεταξύ εργοδότη και ΟΑΕΔ θα επιλύεται με απόφαση του Προϊσταμένου των αρμοδίων υπηρεσιών του ΟΑΕΔ (Υ.Ν., Τ.Υ., Γρ.Εργασίας).

Σε περίπτωση άσκησης ένστασης του εργοδότη, η διαφορά θα επιλύεται από το Δ.Σ. του ΟΑΕΔ.

14.- Η ισχύς της απόφασης αυτής αρχίζει από την δημοσίευσή της και λήγει την 31 Δεκεμβρίου 1992.

15.- Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ.1 εδαφ.γ' του άρθρου 1 του Ν.301/76.-

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ :

- ΟΑΕΔ - Διοίκηση
- α) Γραφείο κ. Διοικητή
- β) Δ/ση Δ5

Ευταύθα

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ :

- 1.- Δ/ση Δ4/Ι
- 2.- Δ/ση Δ8/ΙΙ

			
	28/1/92		

П А Р А П Т Ы М А В

**μετά τη φυλακή:
επανάταξη ή
περιοριοποίηση;**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ**

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Σε μια σύγχρονη κοινωνία που προσπαθεί να θωρακίζεται ολοένα και περισσότερο απέναντι στο έγκλημα μέσω της καταστολής και μάλιστα χωρίς να το επιθυμεί, θα έπρεπε να αναζητηθούν προληπτικές λύσεις.

Έχειδειχθεί ότι η ανεργία αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα εγκληματικής εκτροπής ή υποτροπής. Η αποφυλάκιση δεν σημαίνει ένα νέο ξεκίνημα, αλλά την αρχή για έναν αγώνα δρόμου χωρίς φανερό τέλος. Οι δυστοίχιες εύρεσης εργασίας και ομαλής και δημιουργικής επανένταξης στον κοινωνικό χώρο είναι μάλλον ανύπαρκτες. Η γενική επιφύλαξη για τα άτομα αυτά εκδηλώνεται άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο αισθητά και δημιουργεί προϋποθέσεις για την περιθωριοποίησή τους και συχνά την υποτροπή.

Εξάλλου ο στιγμισμός της φυλάκισης και η συνεπικλούση προκατάληψη και έλλειψη εμπιστοσύνης επηρεάζουν αρνητικά την προσφορά θέσεων εργασίας.

Καθώς λοιπόν το βασικό δικαίωμα στην εργασία για τα άτομα που έχουν περάσει από φυλακή δεν επιβεβαιώνεται και με δεδομένη την έλλειψη οργανωμένης μετασφρονιστικής στήριξης, το πρόβλημα γίνεται ακόμη οξύτερο.

ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Με αφορμή τις παραπάνω διαπιστώσεις την 1/1/88 μία ερευνητική ομάδα του Τομέα Παιδικών και Εγκληματολογικών Επιστημών στη Νομική Σχολή του Α.Π.Θ. σε συνεργασία με τον Τομέα Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ίδιου Πανεπιστημίου, ξεκίνησαν το ερευνητικό πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης αποφυλακισμένων. Η χρηματοδότηση έγινε κατά 65% από το Κοινωνικό Ταμείο της Ε.Ο.Κ., ενώ το υπόλοιπο 35% καλύπτεται από το Α.Π.Θ. και ήδη και από τους Ο.Τ.Α.

Αρχικά το Πανεπιστήμιο και στη συνέχεια και οι Ο.Τ.Α. διέθεσαν θέσεις για εξάμηνη κατάρτιση ατόμων που έχουν αποφυλακισθεί πρόσφατα από σωφρονιστικό κατόστημα ή βρίσκονται στη φάση της επανένταξης θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης ή έχουν αποφοιτήσει απ' αυτά.

ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ

Οποιοσδήποτε ανεξαρτήτως φύλου έζησε σε συνθήκες εγκλεισμού ή πάντως περιορισμού εκτίοντας στερητική της ελευθερίας ποινή ή μέτρο ασφαλείας ή άλλο εναλλακτικό μέτρο μπορεί να απευθύνεται στο πρόγραμμα για εξάμηνη επαγγελματική κατάρτιση. Δεν υπάρχει κανένας διαχωρισμός σχετικά με το ύψος της ποινής ή το είδος της πράξης που τον οδήγησε στον εγκλεισμό, αρκεί ο ενδιαφερόμενος να έχει εξέλθει πρόσφατα.

Οι συνθήκες εργασίας είναι 5θήμερο, βωρο, βασικός μισθός ανεξίτητου εργατή και επιδόματα που δικαιούται από το νόμο. Η κατάρτιση αυτή γίνεται σε ειδικότητες όπως αυτές του: ξυλουργού, ηλεκτροτεχνίτη, υδραυλικού, σιδηρουργού, ελασχοχρωματιστή, καθαριστή, κηπουρού, γραμματέα, χειριστή Η/Υ, οδηγού, κ.ά.

Επίσης το πρόγραμμα προσφέρει:

- Στέγη σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις, όπου δεν είναι δυνατή η διαμονή στον τόπο κατοχής.
- Κινητοποίηση προς την προοπτική της απεξάρτησης στους χρήστες ναρκωτικών.
- Υποστήριξη σε όποια άλλα προβλήματα στο μέτρο που αυτή ζητηθεί και είναι εφικτή.
- Πιστοποιητικό επαγγελματικής προύπρεσας και συμβολή στην προσπάθεια εξεύρεσης εργασίας μετά το εξάμηνο.

Όλα αυτά σε μια προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος στο πρώτο διάστημα μετά την έξοδο από τη φυλακή συντελώντας συνήθως στην ομαλή επανένταξη στον κοινωνικό χώρο, αλλά και στην αγορά εργασίας σε διαρκέστερη βάση.

Το πρόγραμμα δεν έχει στόχο να συμβάλει μόνο στην επίλυση του προβλήματος της κατάρτισης και της απασχόλησης, για ένα χρονικό διάστημα, των αποφυλακισμένων.

Επιπλέον επιδιώκει:

- Να συμβάλει στην ομαλή επανένταξη των ατόμων αυτών στον κοινωνικό χώρο άμεσα μετά την αποφυλάκιση, αφού θα υπάρχει τότε ένα εκάδογμα που θα επιτρέψει αξιοπρεπή διαβίωση και θα αποτρέψει τη θλαστική ίσως οικονομική εξάρτηση από τρίτους.

- Να είναι σε θέση οι αποφυλακισμένοι που θα περατώσουν την κατάρτιση τους στο πρόγραμμα να αναζητήσουν εργασία στη συνέχεια με αυξημένες πιθανότητες επιτυχίας. Αυτό θα σφραγιστεί όχι μόνο στην κατάρτιση που θα τους έχει παρασχεθεί, αλλά και επειδή στο μεταξύ θα έχει περατωθεί η μεταβατική φάση της κοινωνικής τους επανένταξης και δεν θα γίνεται κοινωνικά αισθητό το προηγούμενο πέρασμά τους από τη φυλακή.

- Η κοινωνικοποίηση αυτή και η ομαλή επαγγελματική κατάσταση να αποτρέψουν την εγκληματική υποτροπή.
- Να εξευρεθούν και αν είναι δυνατόν να διατεθούν θέσεις για την απασχόληση των ατόμων αυτών μετά την εξάμηνη κατάρτισή τους στο πρόγραμμα.

Επίσης επιδιώκονται:

- Ενισχυμένες διευκολύνσεις στις επιχειρήσεις και τους εργοδότες για την απασχόληση των εν λόγω ατόμων.

- Ενίσχυση της συνεργασίας προγράμματος και αρμοδίων υπηρεσιών.

- Ενημέρωση της κοινής γνώμης και προσπάθεια ανάληψης νέων πρωτοβουλιών με στόχο την ευαισθητοποίηση και την καταπολέμηση του κοινωνικού στίγματος που γίνεται αισθητό μετά την αποφυλάκιση.

Ενημερώνοντας και άλλους για τη λειτουργία του προγράμματος.

- Προσφέροντας θέσεις **κατάρτισης** σε ιδιωτικές επιχειρήσεις ή στο δημόσιο τομέα και σε συνεργασία με το πρόγραμμα.

- Προσφέροντας θέσεις **εργασίας** σε ιδιωτικές επιχειρήσεις ή στο δημόσιο σε μέλη που έχουν περατώσει το πρόγραμμα κατάρτισης.

- Με τη γενικότερη ευαισθητοποίηση και κοινωνική δραστηριότητά σας για το πρόβλημα.

- Συμβάλλοντας γενικότερα στην προσπάθεια υπέρβασης της κοινωνικής προκατάληψης που υπάρχει για τους ανθρώπους αυτούς.

μετά
τη φυλακή

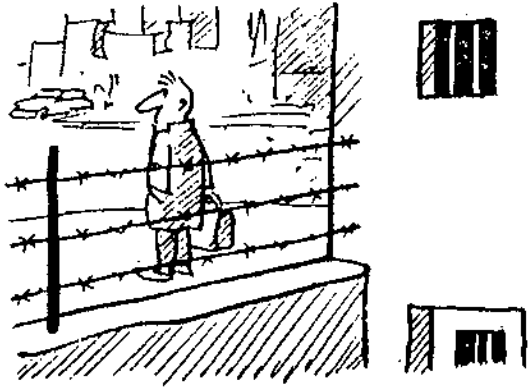

επανάταξη
η
περιθωριοποίηση;

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Σπουδαστήριο Ποινικής Επιστήμης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ

Τα προβλήματα, που αντιμετωπίζει κρινείς μετά την αποφυλάκιση, είναι σε όλους γνωστά. Η προκατάληψη και η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τον αποφυλακισμένο υπονομεύουν την προσπάθειά του για κοινωνική επανένταξη και μ' αυτή την έννοια συχνά καλλιεργούν το έδαφος για την εγκληματική υποτροπή του.

Σ' αυτό ακριβώς το σημείο έρχεται να συμβάλει το Πρόγραμμα Επαγγελματικής Κατάρτισης Αποφυλακισμένων. Το πρόγραμμα αυτό στήθηκε και διευθύνεται από μια ερευνητική ομάδα του Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ. σε συνεργασία με τον Τομέα Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής. Η χρηματοδότησή του γίνεται κατά 65% από το Κοινωνικό Ταμείο της ΕΟΚ, ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται από το Α.Π.Θ. και τους Ο.Τ.Α. Το Πρόγραμμα προσφέρει εξάρτιπη επαγγελματική κατάρτιση σε άτομα που έχουν αποφυλακισθεί πρόσφατα από σωφρονιστικό κατάστημα ή βρίσκονται στη φάση της επανένταξης θεραπευτικού προγράμματος ή έχουν αποφοιτήσει από αυτό. Η κατάρτιση γίνεται σε θέσεις που διαθέτουν το Πανεπιστήμιο και οι Ο.Τ.Α. και αφορά ειδικότητες, όπως αυτές του ξυλουργού, ηλεκτροτεχνίτη, υδραυλικού, κηπουρού, γραμματέα, χειριστή Η/Υ, οδηγού κ.ά. Βασική επιδίωξη του Προγράμματος, σύμφωνα και με όσα προηγίσθηκαν, είναι η μέσω μιας εργασιακής σχέσης οικονομική και ηθική στήριξη αποφυλακισμένων και απεξαρτημένων ατόμων με σπώτερο σκοπό την ομολή κοινωνική τους επανένταξη και την πρόληψη μιας ενδεχόμενης εγκληματικής υποτροπής.

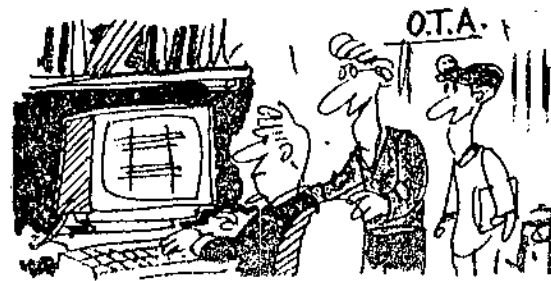

Η διάρθρωση του Προγράμματος στην τωρινή του μορφή περιλαμβάνει ομάδες εθελοντικής εργασίας, που σχηματίζονται κυρίως από φοιτητές αλλά και άλλους, ευαισθητοποιημένους στα κοινωνικά προβλήματα, πολίτες. Κάθε ομάδα πλαισιώνεται από ένα συντονιστή, υπεύθυνο για τη σωστή και αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία της. Ειδικότερα, υπάρχουν:

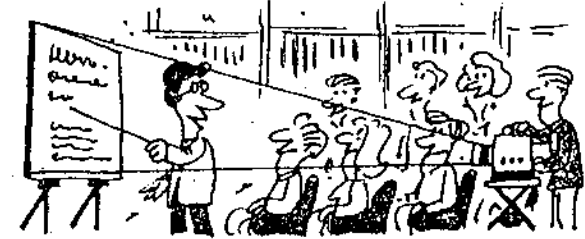
ομάδα συνεργασίας με τα μέλη,
που επιφορτίζεται με την επίβλεψη και στήριξη των μελών του Προγράμματος που εκπαιδεύονται σε υπηρεσίες του Πανεπιστημίου,

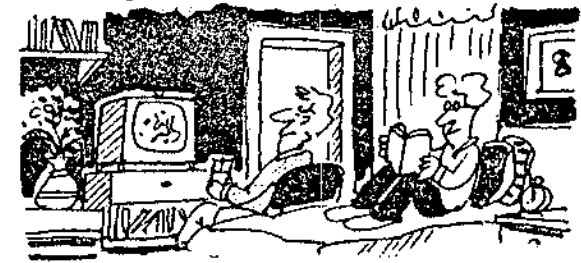
ομάδα Δήμων,
που λειτουργεί παράλληλα με την προηγούμενη αλλά στον τομέα της συνεργασίας του Προγράμματος με τους Δήμους και σε σχέση με τα μέλη που εργάζονται εκεί,

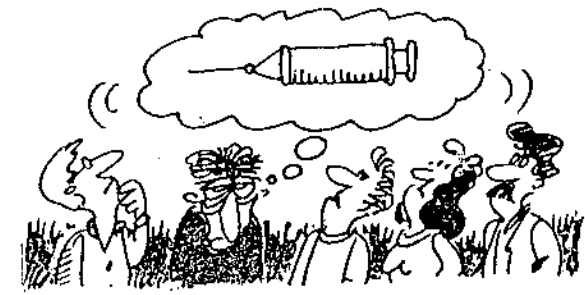
ομάδα Ενημέρωσης,
που υλοποιεί στην προβολή του Προγράμματος και των στόχων του καθώς και την επέκταση των δυνατοτήτων του μέσω μιας συνεχούς επικοινωνίας με άτομα, φορείς, συλλόγους, σωματεία αλλά και το πλατύ κοινό,

ομάδα Στέγης,
που είναι υπεύθυνη για την οργάνωση και διαχείριση της Στέγης Φιλοξενίας και την επικοινωνία με τα μέλη που σε εξαιρετικές περιπτώσεις διαμένουν σ' αυτή,

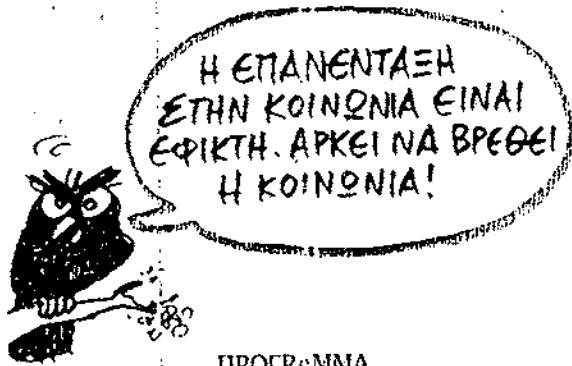
ομάδα Ευαισθητοποίησης στον τομέα της χρήσης ναρκωτικών,
που σχεδιάζει και υλοποιεί την παρέμβαση του Προγράμματος στο πρόβλημα της εξάρτησης από τοξικές ουσίες και, τέλος,

ομάδα Αποδελτίωσης,
που ασχολείται με τη συλλογή και αξιοποίηση πληροφοριών
(δημοσιευμάτων κλπ), που αναφέρονται στην αντιμετώπιση
από τα έντυπα μέσα ενημέρωσης του προβλήματος της
εγκληματικότητας, των ναρκωτικών κ.ά.

Από το παραπάνω γίνεται φανερό, νομίζουμε, η ση-
μιασία του ρόλου των ομάδων εθελοντικής εργασίας για
τη λειτουργία και παραπέρα ανάπτυξη του Προγράμματος
Επαγγελματικής Κατάρτισης Αποφυλακισμένων. Αν, λοι-
πόν, σας ενδιαφέρει κι εσάς να πάρετε ενεργά μέρος στην
προσπάθειά μας και να συμβάλετε μ' αυτόν τον τρόπο στο
κοινωνικό έργο της επανένταξης αποφυλακισμένων και απε-
ξορτημένων ατόμων, μπορείτε να απευθυνθείτε για περισσό-
τερες πληροφορίες στα τηλέφωνα 200.174 και 214.304 ή
να έρθετε στα γραφεία μας στον 4ο όροφο της Νομικής
Σχολής.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Κτήριο Νομικής Σχολής (4ος όροφος)
Τηλ. 200.174 και 214.304

μετά τη φυλακή

επανένταξη ή περιθωριοποίηση;

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Σπουδατήριο Ποινικής Επιστήμης
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΕΣ

Του Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Διευθυντού του 'Εκκλησιαστικού Λυκείου Πατρών

Τον τελευταίο καιρό πληθωρικός είναι ο λόγος για ελληνικές φυλακές. Το σημειώμά μου αυτό δεν αποτελεί, φυσικά, να αυξήσει τον πληθωρισμό άνασκα-
της άποτυχίας και αποδίδοντας ευθύνες... Ούτε θέλει στο να κάμει έκτενή Ιστορική αναφορά στην προρά της 'Εκκλησίας προς τους φυλακισμένους. Γιατί τέτοιο μπορεί να ανατρέξει ο ενδιαφερόμενος σε δύο αξιόλογα σχετικά έργα:

1. Γεωργίου 'Αντ. Καψάνη, (σημερινού ηγομένου της Γρηγορίου 'Αγίου Όρους), 'Η ποιμαντική της 'Εκκλησίας υπέρ των φυλακισμένων (Δι-
παιική διατριβή), 'Αθήναι 1969, και

2. Τίτου 'Εμμ. Ματθαίου, Μητροπολίτου πρ. Πα-
τρών, Φιλιατών και Γηρομερίου, 'Η έν φυλακαίς ποιμαντική διακονία των Κληρικών, 'Αθήναι 1984.

Οι επιγραμματικές σκέψεις που ακολουθούν επιδιώ-
ν να άρθρυσουν κάποια άπλή και πάντως όχι πλή-
ροσπασή, σχετική με τά, κατά την άποψή μας, έν-
δεδειγμένα πλαίσια ποιμαντικής διακονίας της 'Εκ-
κλησίας στον ευαίσθητο χώρο των φυλακών. 'Εξυπα-
λάσει ότι τά περιορισμένα πλαίσια ενός τέτοιου έρ-
γου δεν μπορεί να γίνει λόγος για τά επί μέρους άγρια
ποινικά φαινόμενα και έξειδικευμένα προβλήματα
των φυλακών. 'Εξ άλλου τόσα και τόσα διαβάσαμε
πρινά στις έφημερίδες...

Παυσιάζοντας, λοιπόν, συνοπτικό περίγραμμα ποι-
μαντικής έργασίας σήμερα στις φυλακές μπορεί κανείς
να πει τά εξής:

1. Είναι αυτόνοτο, ώστόσο όμως επιβάλλεται να
σημειωθεί, ότι την πραγματικότητα του Ισχύοντος
ποινικού συστήματος είναι ανάγκη να την προσ-
εγγίσει οι πάντες —μά και ιδιαίτερα ο Κληρικός—
απονομιμασμένα (ή φυλακή άλλωστε, ποτέ δεν πρέπει
να είναι ως ξεχωριστή κοινωνία) αλλά όπωσδήποτε

μέσα στα πλαίσια της ιδιαίτερα
μεταβατικής φάσης που περνάει
σήμερα ή 'Ελληνική κοινωνία. Οι
κραδασμοί και τά προβλήματα των φυλακών αποτελούν
τόν άπόηχο των κραδασμών και των προβλημάτων της
'Ελληνικής κοινωνίας. 'Η άνατροπή των αξιών και ή
περιφρόνηση των θεσμών. 'Η όλοένα και αυξανόμενη
τάση του άτομικού ευδαιμονισμού και ή έλλειψη ένδια-
φέροντος για τους άλλους. Οι αντίστασεις των κυκλω-
μάτων και οι προκαταλήψεις για «συγκριτιζόμενους» άν-
θρώπους. 'Η «δυσκίνησία» του κρατικού μηχανισμού
και ή οικονομική στενότητα καθώς και ή άόρανη και
ή παθητική στάση των πολλών μπροστά στον κατήφο-
ρο, είναι έλάχιστα από τά γνωρίσματα της σημερινής
'Ελληνικής πραγματικότητας. 'Ο Κληρικός που περ-
νάει την πόρτα των φυλακών με σκοπό να κάμει υπεύ-
θυνο ποιμαντικό έργο σ' αυτές δεν μπορεί αυτά να τά
άγροει.

2. 'Εκτός του λειτουργικού και πνευματικού έργου
του, που βέβαια είναι ή άρχή και τό τέλος της όποιας
γενικότερης ποιμαντικής διακονίας του, όφείλει να ξέ-
ρει από πριν ο Κληρικός ότι έχει να άνομιετωπίσει και
να διαπραγματευθεί «λεπτά» και «κρίσιμα» θέματα, ή
δέν άνάμειξή του στα συγκεκριμένα προβλήματα των
φυλακισμένων θά είναι από τά πράγματα άμειση και
καθοριστική. Και τότο γιατί είναι παρατηρημένο ότι
και ο πλέον έχθρικός προς τό ράσο και δύστροπος και
έγωκεντρικός στο χαρακτήρα φυλακισμένος θέλει τη
συμπάρσταση της 'Εκκλησίας και στις περισσότερες
περιπτώσεις τείνει «εθήκοον ούς» στον Κληρικό που
θά τον πλησιάσει με κατανόηση και πραγματικό έν-
διαφέρον γι' αυτόν και την οικογένειά του, άν έχει.
Στό σημείο αυτό άς σημειωθεί ότι στόχος του Κληρι-
κού θά είναι να σπάσει, με τη χάρη του Θεού, την έγω-
κεντρική άμυνα άρνησης και δικαιολογίας των όποιων

οφαιμάτων του φυλακισμένου. Έτσι ο Κληρικός γίνεται σοβαρός μορφωτικός συντελεστής μαλακότερης φυσιογνωμίας και ανθρωπινότερου ήθους του φυλακισμένου. Μετά από επίπονη και επίμονη πνευματική στήριξη θα φτάσει ο φυλακισμένος να δει τα πρόγματα με νέα αντίληψη από την όπτική γωνία της Έκκλησίας.

3. Έξυπακούεται ότι η επιτυχία της παραπάνω ποιμαντικής τακτικής του Κληρικού προϋποθέτει επιποσύνη στο πρόσωπό του. Αυτό σημαίνει ότι καλείται να παίξει έγγυητικό ρόλο στις όποιες διαδικασίες ή σχέσεις που άφορούν τον φυλακισμένο μέσα και έξω από τη φυλακή. Φυσικά κάτι τέτοιο άπαιτεί όχι μόνο καλή διάθεση αλλά και άρκετο θάρρος μαζί με διάκριση, γιατί καλείται με ψυχική άντοχή και ευαισθησία να αναδράσει σωστά ο Κληρικός στα όποια κυκλώματα του ποινικού συστήματος που δρούν έξουσιαστικά (έξουθενωτικά) πάνω στους φυλακισμένους και στις οικογένειές τους. Προσοχή μη έμπλακει (άθελά του Ισως) στην ένδεχόμενη οργανωμένη αντίδραση-στό φυλακισμένο απ' όπου κι αν αυτή προέρχεται. Μόνο αν τέτοια είναι η στάση του Κληρικού θα πεισθεί ο φυλακισμένος ότι ο Κληρικός που τον πλησιάζει προτίμησε την περιπέτεια της συνάντησής με τα προβλήματα του και δεν τον μιλάει με την ασφάλεια που του παρέχει το ψυχολογικό του άγγιστρωμα στις κάποιες σταθερές δικές του θεαυτήτες και υποκειμενικές έκτιμήσεις. Είναι χαμένος κόπος και άπωσήποτε λειτουργεί άρνητικά το να προσπαθεί ο Κληρικός να πλησιάσει τον φυλακισμένο, ενώ παραμένει ο ίδιος «φυλακισμένος» στον έαυτό του, αξιώνοντας να τον δει όχι όπως αυτός είναι αλλά όπως «θάπρεπε» να είναι. Μιά τέτοια επικοινωνία είναι επιδειρική και ουδέποτε καταλήγει σε ουσιαστική σχέση. Ένώ, αντίθετα, με αιδετική (καρδιακή) προσωπική επικοινωνία και έξαταρκευμένη ποιμαντική άγηση και συμπεριφορά θα μπορούσε ο Κληρικός να βοηθήσει τον κάθε φυλακισμένο π ρ ο σ ω π ι κ ά να ξεπεράσει το «σινδρόμο του σιγματισμένου» έμπνεοντάς του αισιόδοξη προοπτική για τη ζωή. Παράλληλα με τις όποιες άλλες προσπάθειές του είναι άνάγκη να πείσει τον φυλακισμένο ότι μέσα στη φυλακή πρέπει να άσχοληθεί με κάποιο εργόχειρο ή με κάποια άλλη πρόσφορη εργασία γιατί θα τον βοηθήσει να περάσει απ' τη μιζέρια της αδράνειας στη δημιουργική εκτόνωση. Έτσι θα γεύεται όχι την άπορητατακή παθητική άτιμότητα των φυλακών αλλά την βιανόπιση της δημιουργικής προσφοράς. Αυτό θα σημάδαι και στην βελιότερη κοινωνική επανένταξη μετά την άποφυλακισή του.

Ίσως στο σημείο αυτό είναι άνάγκη να σημειωθεί ότι οι προσπάθειες του Κληρικού στο χώρο των φυλακών για να είναι άποτελεσματικές δεν πρέπει άιθαίρετα να άυποναϊούνται. Μιά τέτοια άυτονάμηση, που μπορεί καμιά φορά να προσέλθει και από υπερβάλλοντα ζήλο, είναι ένδεχόμενο να δημιουργήσει ετρίδες περιπτώσεις με τη Διεύθυνση και το προσωπικό των φυλακών και να προκαλέσει άδυνάρα διλήμματα τόσο στους φυλακισμένους όσο και κυρίως στο προσωπικό των φυλακών.

4. Ο Κληρικός πρέπει να εργάζεται για τους φυ-

λακισμένους και έξω από τη φυλακή στον ευρύν κοινωνικό χώρο. Επίμονα χρειάζεται να περνάει νημά όχι μόνο της ευαισθητοποίησης για τους φυλακισμένους άδελφούς αλλά και να φρονάζει να βοηθάται οι καχυποψίες και έπιφυλάξεις όλων μιας για άποφυλακισμένους (ιδίαιτερα νέους) που ζητούν άσφα και κοινωνική επανένταξη. Άισιμή άς άσσο μπορεί, για να γίνει κοινή συνείδηση άσπασή άντιλήψη ότι οι «καλοί» είναι έξω και άσσο μέσα στις φυλακές δεν άναποκρίνεται άπόλυτα άλήθεια. Ίσως μάλιστα σε άρκετες περιπτώσεις και άποπροσανατολιστική για την πορεία της ζωής μας. Παράλληλα άς έπιμείνει στο να πείσθουί όσες — ιδίαιτερα όμως οι βιώνοντες — ότι η «έπισηση της ποινής» δεν είναι πάντοτε και η ένδεση γιατί τα πρόγματα δείχνουν πως είναι άναποκρίτως άλήθεια. Μακροπρόθεσμα έλαχιστα μπορεί να προσεγγιστεί άνω άραχυπρόθεσμα οι φταίχτες «καρδιάρχοι» μας δεν διορθώνονται. Το βελτηκές της ποινής γιάς δεν φθάνει για να διορθώσει τους άπαίθετους. Νομίζω γύρω απ' αυτόν το συλλογιστικό άξονα να περιστραφούν οι όποιες προσπάσιες ή σκέψεις τυπωθούν για τη συζητούμενη αναμόρφωση του ποινικού μας συστήματος, το όποιο, άς έπαρταθεί και μειώσω, ότι πρέπει να ξεκινήσει από αηθροική βάση γιατί είναι άδυνατόητο και άπωσήποτε πρόκειται τραγική «άνακολούθια» να μπαίνουν οι «παραπάνω» στη φυλακή και να γίνονται άγνώριστοι!

Και άς κλείσω με την έπισημανση ότι η πείρα από της Έκκλησίας προς τους φυλακισμένους άδελφούς άρκετες περιπτώσεις ενώ είναι άθρουθη άνω ποιμαντική. Γνωστό είναι ότι ο άρκετός Ί. Μητροπολίτης που στην περιφέρειά τους ύπάρχουν και λειτουργούν φυλακές, Κληρικοί και Λαικοί σε μία άπαιτη εργασία έπιδίδονται άθρουτητα και, φυσικά, άπορροβούλα στη διακονία των φυλακισμένων και των νέων τους. Σε μερικές περιπτώσεις έχουν άφείξει έθελοντικά στα λεπτά και έπίπονα άπαιτήματα Κληρικοί, που μέσα από ποικίλα έμπόδια και άποδυσκολίες και παράλληλα με άλλα ποιμαντικά καθήκοντα εργάζονται έτσι ώστε να έχουν κερδίσει άπόλυτη έμπιστοσύνη των φυλακισμένων και των νέων. Για παράδειγμα παραπέμπω στη σχετική δημοσιογραφία και στα σχόλια δλόκληρου του έθνους του Τύπου που κάλυψε την πρώτη έκδοση έπισημοί του τότε Ίπουργού Δικαιοσύνης κ. Σπύτη Διάκου στις φυλακές Κορυδαλλού και ειδικότερα στο άγγλικόν. Όποιος ενδιαφέρεται για περισσότερα πιά συγκεκριμένα στοιχεία άς φρονάσει να πληροφορηθεί για την προσφορά της Έκκλησίας στις φυλακές Κορυδαλλού και μάλιστα άνάμεσα στα «άτιθάσα» έπισημοί του άπαιτήματος άγγλικών. Δεν έχουν οι έπισημοί γράφοι μας, που με άίσθημα εϊθύνης και συγκατανευτική ευαισθησία γράφουν και ζαναγράφουν για την άσπαση των φυλακών στη χώρα μας, πιαρά να φρονάσει άντικειμενικά — αν θέλουν — και την πτυχή αυτή προβλήματος για να διαπιστωθεί τι ή Έκκλησία έπιφέρει χωρίς κωδωνοκρασιές στον τόσο άσπαση ευαίσθητο αυτό χώρο.

Ο ρόλος της Έκκλησίας στις φυλακές είναι

σχέτικης σημασίας και σε καμιά περίπτωση επιτρέπεται να υποτιμᾶται από τὸν οἰοῦντῆποτε. Ὅμως, ἂς ἐπιτραπῆ ἢ σημειώσω μὲ ταπεινὴν καὶ σεβασμιότητα. Ἡ ποιμαντικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας στὶς φυλακὲς εἶναι ἀνάγκη γὰρ ὀργανωθῆναι περισσότερο σὲ ἐπίπεδο ἐπιτελικό (ἐννοῶ ἡμᾶς Συνόδου), γιατί ἐνῶ στὴν ἔκτασή της εἶναι ἀξιοπρόσηπη δομὴ της εἶναι ἀδιάφθρωτη.

Ἡ ταπεινὴ μου πρόταση εἶναι:

α) Νὰ ὀρισθῆναι ἐπίσημα σὺν δεσμός τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν Πολιτεία (Ἰπουργεῖο Δικαιοσύνης)

γὰρ μὰ πῶς μελετημένη καὶ ὀπωσθήποτε ἀποτελεσματικότερη παρουσία καὶ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας στὸ χῶρο τῶν φυλακῶν καὶ στὶς οἰκογένειες τῶν φυλακισμένων.

β) Νὰ κληθῆναι καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ μετασχεῖ ἐνεργὰ καὶ ἰσότιμα στὴν συζήτηση καὶ στὶς ἀποφάσεις γὰρ τὴν ἐπιβεβλημένη ἀλλαγὴ τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος.

γ) Ὅσοι Κληρικοί καὶ Λαϊκοὶ ὀρισθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία γὰρ νὰ διακοπήσουν στὸ ἔργο τῶν φυλακῶν νὰ ἔχουν κάποια εἰδικὴ κατάρτιση καὶ ἐμπειρία καὶ ὀπωσθήποτε νὰ τοὺς γίνεσθαι σοβαρὴ καὶ προσεγμένη σχετικὴ ἐπιμόρφωση.

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 39 ΤΟΥ ΥΠΟ ΨΗΦΙΣΗ ΝΕΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ *

Του Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Διευθυντού του Θεολογιστηρίου Δυτικού Πατρός

Οι παρακάτω σκέψεις διατυπώνονται με άφορη τον νέο ΚΩΔΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ή Σωφρονιστικό Κώδικα, όπως μέχρι σήμερα ονομάζεται. Οι παρατηρήσεις μας αναφέρονται ειδικότερα στο ζήτημα της θρησκευτικής αγωγής των κρατούμενων που διαλαμβάνει το άρθρο 72 του ισχύοντος Σ.Κ. και το αντίστοιχο άρθρο του υπό ψήφιση νέου Σ.Κ.

Θεωρούμε χρήσιμο να προτάξουμε αὐτολεξεί τα κείμενα των δύο άρθρων και στη συνέχεια να διατυπώσουμε: α) Τις κατ' αντίστοιχία συγκεκριμένες παρατηρήσεις μας, β) τις προκείμενες, κατά τη γνώμη μας, διαπιστώσεις και γ) την πρότασή μας.

Άρθρο 72 του ισχύοντος Σ.Κ.

Θρησκευτική αγωγή.

1. Η θρησκευτική αγωγή διενεργείται υπό του Ιερέως του καταστήματος διά νοουθεσιών και παραινήσεων εν κοινῷ και κατ' ἴδιαν, διά του κηρύγματος και της Κατήχησης, διά τῶν κατὰ Κυριακὰς και ἑορτὰς λειτουργιῶν και ἄλλων ἱεροτελεστιῶν, δι' ἃν τονοῦται τὸ ἠθικὸν φρόνημα και ἀναπτύσσεται ἡθικὴ συνείδησις.

2. Πρὸς ἀσκήσιν τῶν τῆς λατρείας ὑπάρχει ἐν ἐκάστῳ καταστήματι ναὸς ἢ ἕτερος χώρος εὐπρεπῆς, ἐν ᾧ οἱ κρατούμενοι παρακολουθοῦν σιγῇ τὴν θείαν λειτουργίαν. Τῆς ὑποχρέωσός ταύτης ἀπαλλάσσονται κρατούμενοι ἑτερόδοξοι ἢ ἀλλόθρησκοι.

3. Ὁ κρατούμενος ἀρτελεῖ, ἄμα τῇ εἰσαγωγῇ του εἰς τὸ κατάστημα, νὰ δηλώσῃ τὸ δόγμα ἢ τὸ θρησκεῖμα εἰς ᾧ ἀκολουθεῖ. Κρατούμενοι ἑτερόδοξοι ἢ ἀλλόθρησκοι, δικαιούνται νὰ ἐπικοινωνῶσι κατὰ τὰ κανονισμένα μὲ ἱερεὰ τοῦ αὐτοῦ δόγματος ἢ θρησκείματος, ὀριζόμενοι ὑπὸ τῆς σωφρονιστικῆς διοικήσεως. Ἐν περιπτώσει βαρείας νοσήσεως τοῦ κρατούμενου, ὁ ἱερεὺς οὗτος καλεῖται παρὰ τῆς ὑπηρεσίας.

* Ἐστὴν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Κοβερνήσεως και Ἰπουργοῦ Δικαιοσύνης κ. Ἀγαπ. Κουταλιώργα, κοινοποιήθηκε στὸν Ἰπουργὸ Ἐθν. Παιδείας και θρησκευμάτων κ. Ἀντώνη Τρίτση και ὑποβλήθηκε ἑ.τ.α., διὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, στὴ Διαρκῆ Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

4. Οἱ ἐν μονῶσι κρατούμενοι δέχονται τὴν ἐπισκεψὶν τοῦ ἱερέως πρὸς ἐνίσχυσιν και παραμυθίαν.

5. Ὁ ἱερεὺς συνεργάζεται μετὰ τοῦ διευθυντοῦ εἰς τὴν κατάρτισιν και ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας και τῆς κατήχησης, διακινούμενος νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν τοῦ ἀτομικοῦ φακέλου και τῶν πορισμάτων τῆς ψυχολογικῆς ἐξέτασως, ἵνα δραστηριώτερον ἐπιδρῶ ἐπὶ τοὺς κρατούμενους και ἐν κοινῷ και κατ' ἴδιαν, μνημονεύων ἐν ἰδίᾳ ἐκθέσει τὸ παρ' αὐτοῦ ἐπιτελούμενον ἔργον.

6. Εἰς τὰς κατ' ἴδιαν συνομιλίαις τοῦ ἱερέως μετὰ τοῦ κρατούμενου, οὐδεὶς ἕτερος παρίσταται, τὰ δὲ κατ' οἰονόμοιο τρόπον ἀνακοινούμενα ἢ ἐμπιστευόμενα ἐκείνῳ ὑπὸ τούτου, καλύπτονται δι' ἐχεμυθείας ὡς ἀπόρητα.

Άρθρο 39 του υπό ψήφιση Σ.Κ.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ἡ θρησκευτικὴ αὐτὴ εἶναι προαιρετικὴ και περιλαμβάνει τὸ δικαίωμα τοῦ κρατούμενου νὰ ἀσπεί τὰ θρησκευτικά του καθήκοντα και νὰ ἐπικοινωνῇ μετὰ ἀναγνωρισμένο ἐκπρόσωπο τοῦ δόγματος ἢ θρησκείματός του.

Σὲ κάθε κατάσταση ὑπάρχει ναὸς ἢ κατάλληλος χώρος γιὰ θρησκευτικὰ τελετὰς.

Α' ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1) Ἀπὸ μιὰ πρῶτη ἀπλή ἀνάγνωσιν τῶν δύο κειμένων διαπιστώνομε, διὰ ἐνῶ, συμφωνοῦν μετὰ τὸ ἄρθρο 72 τοῦ ισχύοντος Σ.Κ., ἡ θέση τοῦ Ὁρθόδοξου ἱερέως στὶς φυλακὰς εἶναι διακεκριμένη ἀσχετῆ μετὰ τὸν οἰονόμοιο ἐκπρόσωπο ἄλλου δόγματος, ἢ δὲ ἀποστολῆς του, ὡς ἐκ τούτου, μπορεῖ νὰ εἶναι οὐσιαστικὴ ἀφοῦ ἢ ἐλεύθερη παρουσία και ποιμαντικὴ δράσις του εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβῇ γιὰ τὴν περίπτωση κάθε Ὁρθόδοξου κρατούμενου ὄχι ἀπλῶς ἐνεργητικὴ ἀλλὰ κυριαρχικὰ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν παραπέρα πορεία τῆς ζωῆς του, ἀ ν τ ἰ θ ε τ α μετὰ τὸ ἀντίστοιχο ἄρθρο 39 τοῦ νέου Σ.Κ. ὄχι μόνον ἀποδιναμίζεται ἢ δυνατὸτητα ἀποτελεσματικῆς ποιμαντικῆς ἐργασίας και ἀπο-

μαρτυρείται η αποστολή του Ὁρθοδόξου Ιερέως στο
σοκολο και εύαλοστο χωρο των φυλακων αλλά και
αξιδωνεται με εκεινη του «αναγνωρισμένου εκπρο-
σωπου οουδηποτε άλλου δόγματος»! Καλ διερωτάται
ανεις οι συντάξαντες το νέο άρθρο αγνοούν το Ισχυον
ένταγμα και περιφροούν το πιστεύω και τη ζωη
του λαου μας; Ἡ τοὺς διαφεύγει το γεγονός διι η
λειονότητα των κρατουμένων στις Ἑλληνικες φυλακες
ναι Ὁρθόδοξοι Ἑλληγες; Γιατι άραγε τέτοια Ισοπε-
ωτικη νοοτροπία;

2) Ὁ νέος Σ.Κ. όχι μόνο καταργεί τη νομοθετη-
μένη οργανική θέση του Ὁρθοδόξου Ἱερέως στις φυ-
λακες (Ν. 692/1977), αλλά και την ἐθελοντική ποιμαν-
τική προσφορά και διακονία των Ὁρθοδόξων Ιερέων
Τόσα σωφρονιστικά καταστήματα δέν υπάρχει ἐφη-
μέριος με οργανική θέση π ε ρ ι φ ρ ο ν ε ι και
π ο δ υ ν α μ ώ ν ε ι, αφού οὔτε θεία λατρεία, κέν-
τρο της οποίας στην Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας είναι η
θεία Λειτουργία, οὔτε τὰ μυστήρια της Θείας Εὐχα-
ριστίας και της Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως για τους κρα-
τουμένους θά έχει, Ισως, το δικαίωμα να ἐπιτελεῖ ὁ
Ὁρθόδοξος Ἱερεὺς και φυσικά οὔτε κήρυγμα και κα-
τήχηση.

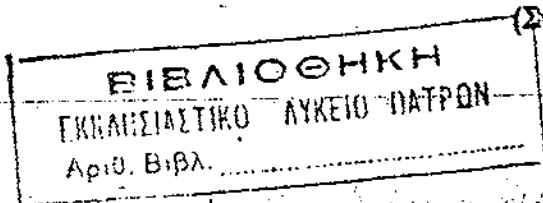
Γιατι, άραγε, ἐνώ στον Ισχυοντα Σ.Κ. δλα τὰ πα-
ραπάνω αναφέρονται ρητῶς και αναλυτικά (βλ. άρθρο
72, παρ. 1, 2, και 6) στον νέο Σ.Κ. παραλείπονται;
Ποιά «χ ρ ή σ ι μ η» σκοπιμότητα ἐ ξ υ π η ρ ε-
ε ι τ α ι; Ἡ μήπως ἐκτιμούνται ὡς άνασχετικά για
την πρόοδο των κρατουμένων;

3) Οὐσιαστικά καταργείται (αφού δέν προβλέπε-

ται) με το νέο Σ.Κ. η συνεργασία Ιερέως των φυλα-
κων - Διευθυντή φυλακων, που στις περισσότερες πε-
ριπτώσεις —δπου υπάρχει συνεργατική διάθεση— απο-
δεικνύεται γόνιμη και χρησιμη όχι μόνο για τους κρα-
τουμένους αλλά και για τη χρηστή διοίκηση των φυλα-
κων. Δυστυχῶς δέν προβλέπεται πλέον η ἰσπεύθυνη ἐνη-
μέρωση του πρώτου από τον δεύτερο για τὰ συγκεκρι-
μένα προβλήματα που αντιμετώπιζει ὁ κάθε κρατού-
μενος, κάτι που προέβλεπε ὁ Ισχυον Σ.Κ., αφού ὁ Ιε-
ρεὺς μέχρι τώρα μπορούσε να γνωρίζει τὰ στοιχεία
του Ἀτομικοῦ του φακέλου, του ὁποίου σύμφωνα με
την παρ. 5 του προμηνευθέντος 72 άρθρου του Ισχυον-
τος Σ.Κ. «δικαιοῦται να λαμβάνη γνώσιν». Γιατι άρα-
γε; Τόσο κακό έχουν κάμει οι Ὁρθόδοξοι Ιερεῖς στις
φυλακες η μήπως τώρα διαπιστώθηκε ότι είναι ἴσο-
πτοι και ἐπικίνδυνοι από δῶ και πέρα; Ἐπεινοι που
μποροῦν να ἀπαντήσουν ἰσπεύθυνα σ' αὐτό το κρίσιμο
ἐρώτημα είναι οι ἴδιοι οι κρατούμενοι. Ἐς ἐρωτηθῶν
ἐλεύθερα ἀπ' τους ἀρμοδίους. Ἴσως μιὰ τέτοια ἀντι-
κειμενική ἔρευνα ἀνάμεσα στους φυλακισμένους να
βοηθοῦσε τους συντάξαντες να ἀναθεωρήσουν τις ἀπό-
ψεις τους και να κάμουν, ἔστω και την τελευταία στι-
γμή, διορθωτική παρέμβαση στο ἐπίμαχο άρθρο 39.

4) Το άρθρο 39 του νέου Σ.Κ. δέν προσθέτει κανέ-
να νέο στοιχείο εις ὅτι ἀφορᾷ το δικαίωμα των κρα-
τουμένων άλλων δογμάτων να έχουν ἐπαφή με τον ά-
ναγνωρισμένο ἐκπρόσωπο του δόγματος στο ὁποιο ἀνή-
κουν. Ὅτι για το ζήτημα αὐτό προβλέπει το Ισχυον
άρθρο προβλέπει και το ἴπο ψήφιση.

(Συνεχίζεται)

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 39 ΤΟΥ ΥΠΟ ΨΗΦΙΣΗ ΝΕΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ *

Του Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ
Διευθυντού του Θεολογιστηρίου Λυκείου Πατρών

Β' ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ:

Ο αντικειμενικός αναγνώστης με την πρώτη συγκριτική ανάγνωση των δύο κεμένων προφανώς εκτιμά, νομίζω, ότι οι προκύπτουσες διαπιστώσεις είναι θλιβερές και, φυσικά, επιζήμιες αφού έχομε:

— Προσπάθεια εν ψυχρώ Ισοπέδωσης της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τις διάφορες διολογίες.

— Επιτεδοποίηση του Ορθόδοξου Κληρικού στο ίδιο επίπεδο εκπρόσωπου άλλο δόγματος (χιλιαστού, Γκουρού κ.ά.).

— Αδιαφορία και περιφρόνηση που στην ουσία είναι άρνηση προσφοράς υπηρεσιών και συμβολής του Ορθόδοξου κληρικού όχι μόνο για την πνευματική καλλιέργεια των κρατουμένων μα και για την άσκηση προς αυτούς συμπαράσταση που αποβλέπει στην ανώτερη διαβίωσή τους και όπωσδήποτε συμβάλλει στην αρμονικότερη επικοινωνία τους με το Διευθυντή και το λοιπό προσωπικό των φυλακών.

— Αποξένωση του Ιερέως όχι μόνο απ' τα προσωπικά μα και απ' τα οικογενειακά, ίσως, πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο κρατούμενος κ.ά.

Και διερωτάται κανείς: "Αραγε τόσο άνωφελος έχει αποδειχθεί ο ρόλος του Ορθόδοξου Ιερέως μέσα στις φυλακές; "Ας έρωτηθούν και πάλι οι κρατούμενοι.

* Συνέχεια εκ της σελ. 45 του υπ' αρ. 2 τεύχους.

Κύριε Υπουργέ,

Προσωπικά δυσκολεύομαι να δεχθώ ότι υπάροχοι Έλληνες Ορθόδοξοι χριστιανοί που σκόπιμα κατασκεύασαν το άρθρο 39 του υπό ψήφιση Σ.Κ. Όμοια φαίνεται ότι οι συντάκτες του ήθελά τους, ίσως, έγιναν όργανα έκθεμελιωτικών για την πατρίδα μας σκοτεινών δυνάμεων, που, δυστυχώς, καιροφυλακτούν σε κάθε ευκαιρία να μās πλήττουν ως Έλληνορθόδοξους με τον Α ή Β τρόπο. "Ας παύσουμε επί τέλους να πνουμε εύφημον οδς στις καταστρεπτικές κραυγές του στείρου άθεισμού και του παθιασμένου ανθελθηνισμού για να κρατηθεί αυτός ο τόπος και για να συνεχισθεί την ιστορική του πορεία.

Είναι επιτακτική ανάγκη κ. Υπουργέ, να απομνησθούν οι «ενοχές συνειδήσεις», για να δανεισθούν τη φρασεολογία του Σάρτερ, των οποίων άλλοτε μεγάλη επηρμένη κουφότητα τους, άλλοτε δε οι ανηλικιότητες και ανώριμες ιδέες τους ή και η δήθεν πολυσυλλεκτικότητα των ιδεών και αρχών τους όχι απλά απογοματίζουν την Έλληνορθόδοξη ταυτότητά μας αλλά και ριολεκτικά σπάζουν τους άρμους του Έθνους προκλώντας στον Έλληνα ψυχικά και πνευματικά εθιματα αλλά και αηδία και δικαιολογημένη, νομίζω, απροστροφή και αντίδραση.

Οι θεσμικές αγκυλώσεις που προκαλούν όρισμυ εγροφώτιστοι με την προκλητική ελαστικοποίηση

παιδιά και στις παραδόσεις του λαού μας και οι οποίοι, δυστυχώς, φαίνεται να θεωρούν τους εαυτούς ως «εκλεκτούς» της ιστορίας του Έθνους μας, δημιουργώντας τα έρεσμάτα που στηρίζουν χωρίς να προάγουν τη δομή της Έλληνικής κοινωνίας, ενώ —ας μου επιτραπεί να σημειώσω— στην Κυβέρνηση όλα αυτά εμμένονται, αν όχι ως μεθοδευμένη στρατηγική, πάντως ως λάθη και μάλιστα σκόπιμα! Γιατί; Ποιοί είναι αυτοί που εύκαιρως άκαιρως σεβρίζουν τέτοιες «προοπτικές» εισηγήσεις; Άραγε δεν αντιλαμβάνονται ότι ο τέτοιο δικαίωμα έχουν, αλλά ούτε και την Κυβέρνηση και το κυβερνών κόμμα, που υποτίθεται ότι στηρίζουν και αγαπούν, επιτρέπεται να οδηγούν σε τέτοια λάθη; Και δεν καταλαβαίνουν ότι εύτυχώς υπάρχουν ακόμη σ' αυτόν τον τόπο δυνάμεις που χωρίς να φοβούνται φανατισμού αντιστέκονται ουσιαστικά και θα παραταχθούν έντονα σε κάποια κρίσιμη ώρα; Όσοι διαθέτουν κοινό νοῦ, αν μη τί άλλο, τουλάχιστον δεν υποτιμούν αυτές τις δυνάμεις. Όλοι όσοι έχουν μερίδιο εθύνης ως αντιληφθούν ότι ο τίτλος του «πατριάρχη» δεν είναι και τόσο τιμητικός και φυσικά ταυτίζεται με εκείνον του αληθινά προοδευτικού.

ΠΡΟΤΑΣΗ:

Η πρότασή μου είναι όχι μόνο να παραιρεθεί ο τίτλος «πατριάρχης» από τον Ορθόδοξο Κληρικό, αλλά να υιοθετηθεί και να υιοθετηθεί πομπητικά μέσα στο δύσκολο χώρο των

φυλακών αλλά και να ενισχυθεί ακόμη ο ρόλος του μέτρου νέου Σ.Κ. σε μια στιγμή μάλιστα που σε διεθνές επίπεδο οργανώνεται ο θεσμός του «Ιερέως των φυλακών». Άς σημειωθεί ότι Διεθνής σύνδεσμος εφημερίων φυλακών (IPCA) εγκαινιάστηκε τον Αύγουστο του 1985 και στο τέλος του Διεθνούς Συνεδρίου εφημερίων φυλακών που έγινε στο Οικουμενικό Ινστιτούτο στο ΒΟΣΣΕΥ της Έλβετίας.

Πρόσφατα πρότεινα και επαναλαμβάνω και μ' αυτή την ευκαιρία:

α) Να δορισθεί επίσημα ο σύνδεσμος της Έκκλησίας με την Πολιτεία (Υπουργείο Δικαιοσύνης) για μια πιο μελετημένη και οπωσδήποτε αποτελεσματικότερη παρουσία και προσφορά της Έκκλησίας στο χώρο των φυλακών και στις οικογένειες των φυλακισμένων.

β) Να κληθεί και η Έκκλησία να μετασχει ενεργά και ισοτίμα στη συζήτηση και στις αποφάσεις για την επικείμενη αλλαγή του ασφρονιστικού συστήματος, και

γ) Όσοι Κληρικοί και λαϊκοί διοριστούν από την Έκκλησία για να διακονήσουν στο έργο των φυλακών να έχουν κάποια ειδική κατάρτιση και εμπειρία και οπωσδήποτε να τους γίνεται σοβαρή και προσεγμένη σχετική επιμόρφωση.

(Τέλος)

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

- Ανώνυμο ρεπορτάζ, "Στη ζωή απ' την αρχή", ΤΑ ΝΕΑ, 30-1-1993, σελ. 25
- Δασκαλάκης Ηλίας, "Ο θεσμός της φυλακής", Περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 68Α, Άνοιξη 1988, σελ. 33-37
- Δασκαλάκης Ηλίας, "Οι επιστημονικές τάσεις έναντι του προβλήματος της φυλακής", Περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 68Α, Άνοιξη 1988, σελ. 38-48
- Δέγλερης Π., Κορυφίδου Ε., Νικολόπουλος Γ., "Φυλακή και ποινικό σύστημα στο "Surveiller et Punir" του Μ. Φουκώ" Περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 68Α, Άνοιξη 1988, σελ. 97-115
- Δεκλερή Μ., "Η συστηματική σχεδίαση της Δημόσιας Πολιτικής στο Διαίκριση Συστημάτων", Επιμ. Δεκλερή Μ., Αθήνα, Κομοτηνή 1989.
- Εθνικό Κέντρο Ερευνών, "Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα", Περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Εκδόσεις Ε.Κ.Κ.Ε., Ειδικό τεύχος 68Α, 1988, σελ. 237-400.
- Erikson I., "Θεωρίες κοινωνικής παρεκκλίσεως", Μετάφραση-Επιμέλεια Αθ. Παπαδημητρίου, Πάτρα 1979
- Ζαγούρα Σ., (Σημειώσεις Κ. Ε. Α., εξάμηνο Στ', Πάτρα 1993), σελ. 1-4
- Ζωγράφου Αντρέας, (Σημειώσεις Κ. Ε. Κ., εξάμηνο Στ', Πάτρα 1991) σελ. 43
- Καρβουνιάρης Βασίλειος, "Σύγχρονη πόλη και εγκληματικότητα", Περιοδικό Κοινωνική Εργασία, τεύχος 70, Αθήνα 1987

- Κολοβού Ιωάννα, "Ο κύκλος του αίματος", Περιοδικό Ένα, σελ. 81-85 (άγνωστα λοιπά στοιχεία)
- Κουράκης Νέστωρ, "Ποινική καταστολή", Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1989, δεύτερη έκδοση
- Λαπανζή Ελένη, "Ο κόσμος της φυλακής", Εισήγηση, Αθήνα, σελ. 2-13
- Λαμπροπούλου Εφη, "Η αντιμετώπιση του σωφρονιστικού προβλήματος από την ελληνική σωφρονιστική πολιτική: More of the same or the same is different "Περιοδικό Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, τεύχος 5-10, Αθήνα 1990-92.
- Mireille Delmas-Marty, "Πρότυπα και τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής", μετάφραση Χριστίνας Ζαραφονίτου, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Παναγιωταρέα Άννα, "Ο εκτός φυλακών κοινωνικός εγκλεισμός", Εφημ. Καθημερινή, 4-12-1992
- Πανούσης Γιάννης, "Έγκλημα και τοπική κοινωνία", Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1993
- Σπινέλη Κ., "Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, Πανεπιστημιακές παραδόσεις", εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1985
- Στασινοπούλου Όλγα, "Η ανάπτυξη του θεσμού της Τ.Α. στην Ελλάδα και η σημασία της κοινοτικής ανάπτυξης-μια προσέγγιση", Περιοδικό Κοινωνική Εργασία, τεύχος 3ο, 1986 σελ. 140-147
- Szabo Denis, "Έγκλημα και δικαιοσύνη το 2000", Περιοδικό Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, τεύχος 5-10, Αθήνα 1990-92

- Τσολίκογλου Φωτεινή, "Μυθολογίες βίας και καταστολής", Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1989
- Τσενές Ηλίας, "Τοπική Αυτοδιοίκηση. Θεωρία και πράξη", Εκδόσεις "Φοίβος", Αθήνα 1986
- Τσιάντης Γιάννης-Μανωλόπουλος Σωτήρης, "Σύγχρονα θέματα παιδοψυχιατρικής", εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1988
- Τσιμπούκης Κων. "Νέο πνεύμα αγωγής", Διαπαιδαγώγηση, Δεκέμβριος 1993, σελ. 7
- Τσουκαλάς Κων., "Πρόλογος", Περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 68Α, Άνοιξη 1988, σελ. 11-13
- Τζουραμάνη Χρ. "Ανάλυση εγκλημάτων-Εγκληματολογική προσέγγιση", Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1990
- Φίλιας Βασίλης, "Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών", Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1977
- Φραντζέσκα Ι., "Το σωφρονιστικό σύστημα, Ανάλυση και παρατηρήσεις επί των διατάξεων του Νέου Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν.1851/1989 και Ν.1877/1990)", Έκδοση Συλλόγου Συμπαραστάσεως Κρατουμένων "Ονήσιμος", Αθήνα 1990.

